MINISTERUL EDUCAȚIEI AL REPUBLICII MOLDOVA

Tamara Cristei
Adrian Ghicov
Olga Cosovan
Tatiana Cartaleanu

Limba și Literatura Română

MANUAL PENTRU CLASA A XII-A

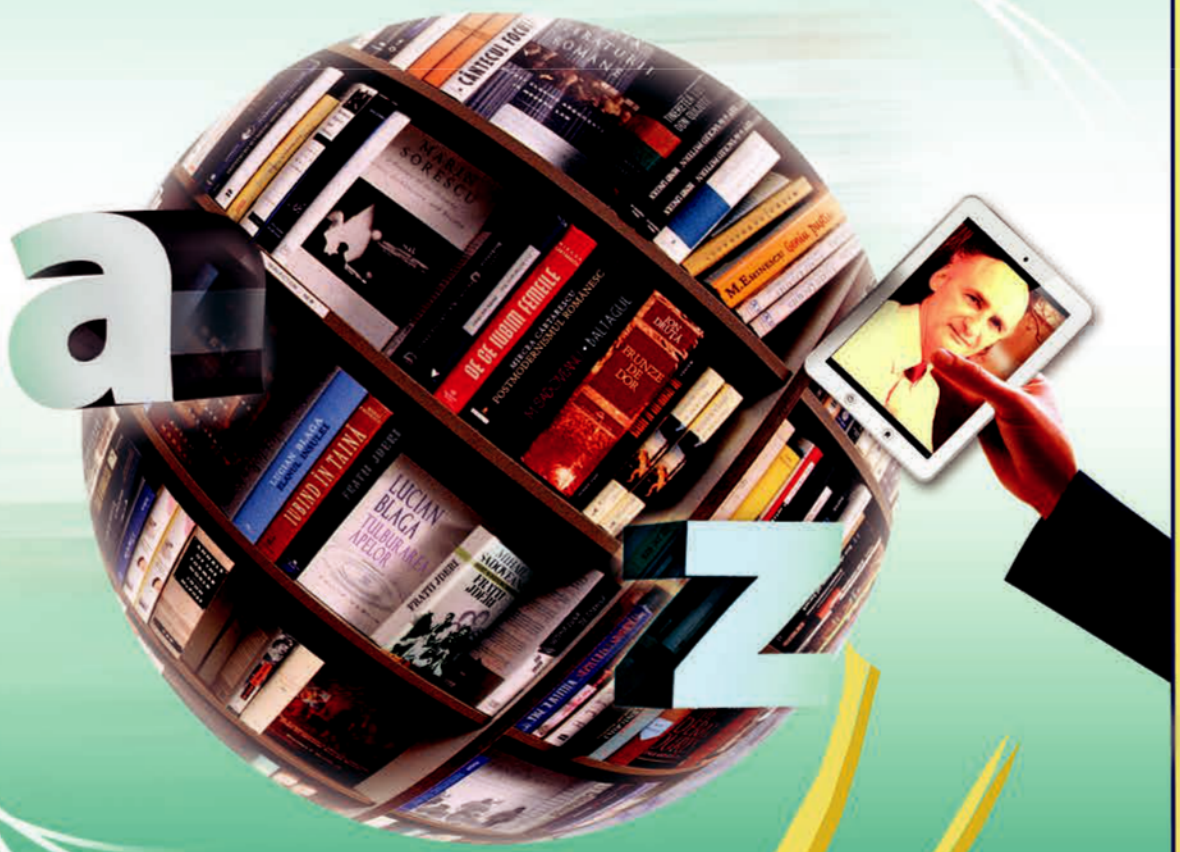

CARTDIDACT

MINISTERUL EDUCAȚIEI AL REPUBLICII MOLDOVA

Tamara Cristei
Adrian Ghicov
Olga Cosovan
Tatiana Cartaleanu

Limba și Literatura Română

MANUAL PENTRU CLASA A XII-A

CARTDIDACT

CUPRINS

Modulul I

LIMBA +I CREA|IA LITERAR{. INTERPRETAREA TEXTULUI +I FORMAREA CITITORULUI

▶ **Istoria limbii: Originea limbii române. Etapele evoluţiei limbii literare** 10

▶ **Personalitatea literaturii și individualitatea creatoare** 15

▶ **Cititorul, spiritul critic și postmodernitatea** 21

▶ **Limba naţională și limba literară. Domenii de funcţionare a limbii naţionale și a limbii literare** 28

▶ **Proba competenței textuale: ESEUL** 32

Verifică-ţi performanţele: **expertul–opera–cititorul** 36

Modulul II

CITITORUL +I VORBITORUL DESPRE CREA|IA PERSONALIT{|II LITERARE

Unitatea didactică 1

MIHAI EMINESCU, un creator de valoare na\ional[=i universal[

Cugetătorii gîndesc spiritul lumii. Ei nu pot fi văzuţi și înţeleși decît de cei care pot să urce o clipă spre dînșii 41

– Coordonate biobibliografice

▶ **Poet cu sufletu-n lumină și gîndurile-n cer** 43

– *Numai poetul...*, o metaforă a demiurgiei artistice 43

– Opera eminesciană, un spaţiu liric al revelaţiilor 46

– Eu mă pregătesc să devin poet. *Cărţile* 47

▶ **Natura sau spaţiul cosmicizat al iubirii** 50
– *Să fie sara-n asfinţit,* un vis al iubirii 50

▶ **Iubita, imagine a eternităţii** 52
– *Din valurile vremii.*, o sublimare a iubitei 53
– *Cezara* sau iubirea ca univers compensativ 55

▶ **Lumea-i aşa cum este şi ca dînsa sîntem noi** 60
– *Geniu pustiu,* o expresie a titanismului romantic 61

▶ **Timpul sau obsesia devenirii universului** 66
– *Cu mîine zilele-ţi adaogi.*, o viziune asupra trecerii 68
– *Scrisoarea I,* o insolită proiecţie a temporalităţii 70
– *Odă (în metru antic),* „chintesenţă elegiacă” a eminescianismului 76

▶ **Redactarea textelor de diferite stiluri** 80

▶ **Crezul publicistului:** ***Am lucrat din convingere*** 84

Competenţa absolventului la examenul de bacalaureat 89

Verifică-ţi performanţele: **scriitorul–opera–cititorul** 90

Unitatea didactică 2

MIHAIL SADOVEANU, un arhitect al ceremonialului narativ 93

Scriitorul trebuie să fie într-un permanent contact cu viaţa, cu durerile şi bucuriile ei

– Coordonate biobibliografice

▶ **Creaţia lui Mihail Sadoveanu, expresie a sufletului românesc** 97
– *Povestea cu privighetoarea* sau modul liric al percepţiei artistice 98

▶ **Prezentarea orală a textelor elaborate** 102
– *Baltagul* sau calea reinstituirii dreptăţii 105
– *Zodia Cancerului*, o alegorie despre timp, dragoste și puterea politică 115

Competenţa absolventului la examenul de bacalaureat 127

Verifică-ţi performanţele: **scriitorul–opera–cititorul** 130

Unitatea didactică 3

LUCIAN BLAGA sau *neb[nuitele trepte* ale cunoa=terii

Creaţia răscumpără toate suferinţele 133
– Coordonate biobibliografice

▶ **Poezia este un veșmînt în care ne îmbrăcăm iubirea și moartea (sinteză)** 138

▶ **Elemente de analiză stilistică a textului** 140

▶ **Eu am crescut hrănit de taina lumii** 143
– Poetul este singura fiinţă care îşi poartă inima în afară de sine: *Autoportret* 144
– *Vreau să joc!*, o formă a ludicului programatic 146
– *Linişte* sau misterul cunoașterii luciferice 148

▶ **Dorul, o stare transorizontică** 150
– *Dorul-dor; Dorul* 150

▶ **Eu cred că veșnicia s-a născut la sat** 152
– *Sufletul satului; Satul minunilor* 152

▶ **Lumea sub semnul profanului: *Paradis în destrămare*** 154

▶ **Sub un cer de vrajă** 156
– Drama poetică *Meșterul Manole*. Sugestii pentru o lectură independentă 156

▶ **Metafora revelatorie sau misterele creaţiei** 158

▶ **Filozofia este o știinţă a întrebărilor (sinteză)** 162

▶ **Limbajul mass-mediei în actualitate** 165

Competenţa absolventului la examenul de bacalaureat 170

Verifică-ţi performanţele: **scriitorul–opera–cititorul** 172

Unitatea didactică 4

ION DRU|{ sau *toiagul p[storiei*

Duc vorba în lume așa cum îmi vine: cu rădăcini, cu ramuri, cu frunze cu tot 175

▶ **Vocaţia explorării matricei existenţiale** 177
– *Horodişte* sau spațiul devenirii 177
▶ **Viaţa ca un zbucium creator** 181
– *Sania* sau himera creativităţii 181
▶ **Și peste tot – frunze galbene, frunze de jale, frunze de dor** 186
– *Frunze de dor* sau iluziile dragostei 186
▶ **Credinţa e copacul ce freamătă pururea în sufletul omului** 195
– *Biserica albă* sau aspiraţia către înalt 195
– Albul aici nu e atît o culoare, cît un destin 200
▶ **Competența de informare și documentare: utilizarea dicţionarelor și a INTERNETULUI** 204
▶ **Cîntecul de tinereţe, cîntecul de mai tîrziu, cîntecul de dincolo de toate** 208
– *Doina* sau esenţa sensibilităţii naţionale 208
▶ **Eseul *Mozzart la sfîrșitul verii* sau lecţiile sacrului** 217
Competenţa absolventului la examenul de bacalaureat 222
Verifică-ţi performanţele: **scriitorul–opera–cititorul** 224

Unitatea didactică 5

GRIGORE VIERU sau *numele t[u*, poezie

Șlefuirea cuvîntului, desăvîrșirea metaforei, adîncirea și limpezirea ideii poetice nu au capăt în timp 227
– Coordonate biobibliografice
▶ **Poetul candorii și al copilăriei** 230
– Copilul ca *homo ludens* sau logica jocului 232
▶ **Cîntăreţul valorilor fundamentale: Limba română, Mama, Dragostea, Creaţia** 234
▶ **Moștenitorul lui Mateevici** 234
– *În limba ta; Pentru ea*

▶ **Radicali internaţionali în sisteme terminologice. Limbajul informatic și al mediilor electronice** 238

▶ **Cea mai frumoasă carte din lume este o mamă** 242
– *Făptura mamei; Tu eşti un geniu; A căzut cerul din ochii tăi* ...

▶ **Am văzut, am întîlnit lumina dragostei** 249
– *Leac divin; Valul, frunza; Blestem de dragoste; Braţele mele; Pădure, verde pădure*

▶ **Literatura este o metaforă din care te hrănești ca din pîine** 262
– *Metafora; Harpa*

Competenţa absolventului la examenul de bacalaureat 269

Verifică-ţi performanţele: **scriitorul–opera–cititorul** 270

Unitatea didactică 6

MARIN SORESCU sau despre ironia m]ntuitoare

Cu mine se întîmplă ceva: o viaţă de om 273
– Coordonate biobibliografice

▶ **Poetica regîndirii misterelor** 274
– *Am legat..*, o poezie a bucuriei și a durerii 277
– *Sincronizare*, o viziune ironică asupra umanului 279
– *Semne* sau despre feţele ludicului 281
– *Cu toate pînzele...* în marea iubirii 283
– *Iona* sau redescoperirea propriului eu 285
– *Viziunea vizuinii* sau despre dimensiunea intertextuală a literaturii 289

Competenţa absolventului la examenul de bacalaureat 299

Verifică-ţi performanţele: **scriitorul–opera–cititorul** 300

Popas în cîmpul actualităţii literare

MIRCEA C{RT{RESCU sau recuperarea postmodern[a tradi\iei

– *Cîteva cuvinte despre Ioana* sau o ilustrare a biografismului poetic 304
– *Garofiţa*, o lectură parodică a tradiţiei literare 306

Explicarea formulelor-titlu distinctive de lectură, receptare, predare, învăţare şi evaluare

PRE-TEXT:

Activităţi de accedere în lumea creaţiei scriitorului, valorificînd caracteristici şi dominante specifice individualităţii creatoare.

Plăcerea textului:

Descoperirea şi negocierea sensurilor operei, în baza lecturii şi interpretării unor texte literare reprezentative pentru creaţia scriitorului.

METATEXTUL CRITICULUI:

Documentarea cu puncte de vedere consacrate, în raport cu diverse aspecte ale creaţiei scriitorului, integrarea și prezentarea corectă, coerentă, convingătoare a acestora în propriul demers interpretativ.

METATEXTUL CITITORULUI:

Redactarea, orală şi scrisă, prezentarea, adecvată și argumentată, a diverselor tipuri de exerciții și/sau compoziţii şcolare despre valoarea operei scriitorului și despre individualitățile creatoare studiate.

5888 criitorul–opera–cititorul

Verifică-ți performanțele!
evaluarea achiziţiilor şcolare în formula competențelor de exprimare orală și scrisă.

ARS COLLABORANDI

Colaborînd, producem, inventăm!
lucru în echipe

ARS DISCENDI

Învaţă învăţînd!
activităţi pentru elaborare individuală acasă, la bibliotecă

LEGO, ERGO SUM

Citesc, deci exist!
texte pentru lectură şi reflecţie

SCRIBO, ERGO SUM

Scriu, deci exist!
redactarea compoziţiilor şcolare

Modulul I

LIMBA ŞI CREAŢIA LITERARĂ. INTERPRETAREA TEXTULUI ŞI FORMAREA CITITORULUI

COMPETENŢELE ABSOLVENTULUI

Dezvoltarea comunicării orale şi scrise:

23 formularea propriilor opinii despre anumite concepţii, idei, gînduri din texte nonliterare şi metaliterare;

24 cunoaşterea etapelor definitorii ale evoluţiei limbii române;

25 aplicarea unor criterii şi tehnici de elaborare a eseului.

Exersarea abilităţilor de cititor şi de vorbitor:

23 iniţierea în cele trei discipline ale ştiinţei literaturii;

24 familiarizarea cu anumite personalităţi de referinţă ale domeniilor respective;

25 documentarea şi aplicarea unor termeni funcţionali ce facilitează înţelegerea şi interpretarea textelor orale şi scrise.

O PANORAMĂ
A PERSONALITĂŢILOR DE REFERINŢĂ

VALORI • ATITUDINI • CREAŢIE

- formarea unei viziuni culturale asupra procesului literar românesc;
- stimularea motivației pentru lectură şi conştientizarea gustului estetic, în baza unor texte literare şi metaliterare;
- dezvoltarea gîndirii reflexive, critice prin documentarea cu idei, concepții ale unor istorici, teoreticieni şi critici literari consacrați.

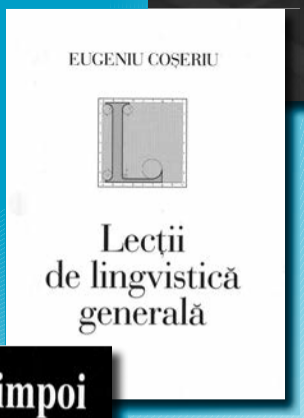

23 ISTORIA LIMBII: ORIGINEA LIMBII ROM~NE. ETAPELE EVOLU|IEI LIMBII LITERARE

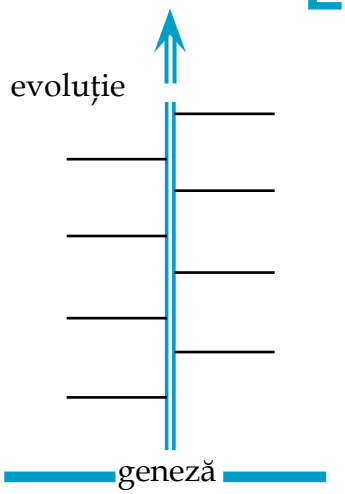

23 **Amintește-ți de la cursul de istorie ce înseamnă *romanizarea Daciei.***

1.1. Ce limbă se vorbea pe acest teritoriu pînă la romanizare și cum a evoluat ea?

23 Aranjează pe axa timpului evenimentele istorice relevante pentru constituirea poporului român și evoluția lui.

2.1. Comentează care a fost impactul contactelor interetnice asupra formării și dezvoltării limbii.

5888 În baza exemplelor din tabel, argumentează că limba româ-nă este o limbă romanică:

LIMBA					
latină	română	spaniolă	franceză	italiană	portugheză
Filius, -i	Fiu	Hijo	Fils	Figlio	Filho
Digitus, -i	Deget	Dedo	Doigt	Dito	Dedo
Caballus, -i	Cal	Caballo	Cheval	Cavallo	Cavalo
Farina, -ae	Făină	Harina	Farine	Farina	Farinha
Video, videre, vidi, visum	A vedea	Ver	Voir	Vedere	Ver
Stella, -ae	Stea	Estrella	Etoile	Stella	Estrela
Palma, -ae	Palmă	Palma	Paume	Palma	Palma (da maõ)

23 Comentează rolul cuvintelor din exercițiul 3 în vocabularul limbii române actuale. Utilizează întrebările de reper:

23 Din ce cîmp lexical fac parte?

24 De ce e nevoie de aceste cuvinte în permanenţă într-o limbă?

25 Ce cuvinte au derivat de la ele?

Marius Sala, academician

24 Citeşte opiniile care aparţin:

A. Unui lingvist contemporan; **B. Unui literat din secolul XIX.**

5888 „Româna s-a dezvoltat în condiții diferite de cele ale celorlalte limbi romanice, într-o izolare totală de restul domeniului romanic şi de latină (contactele cu limbile romanice au început în epoca modernă). Unul dintre rezultatele cele mai cunoscute ale acestei si-tuații speciale este faptul că româna a fost în contact cu aproape toate limbile slave, atît în variantele lor moderne, cît şi cu variantele vechi (vechea slavă, primul idiom slav notat în scris, şi slavona, care nu a evoluat ca celelalte limbi slave vii, ci s-a păstrat cu vechile caracteristici, ca limbă a bisericii şi culturii în orientul Europei, un rol similar aceluia al latinei medievale în occidentul Europei). Acest contact permanent de mai bine de un mileniu a făcut ca împrumuturile slave ale românei să nu constituie o masă nediferențiată...”

0 „Cînd neamurile barbare au inundat România ca un răpide şuvoi, găsind pînza limbii urzită, luau suveica şi, prin dreptul celui mai tare, aruncau unde şi unde cîte un fir de bătătură de-a lor, groasă şi noduroasă. Astfel se țesu limba noastră. Pentru a scoate acum acele lătunoioase fire, trebuie a destrăma toată pînza...”

Constantin Negruzzi

5.1. Constată tangenţa de idei şi remarcă speci icul exprimării scrise.

5.2. Selectează 2–3 idei ce relevă evoluţia limbii române.

6. Informează-te din textul ce urmează despre frecvenţa în limba română actuală a cuvintelor latineşti. Constată deosebiri dintre sistemul lexical şi cel gramatical.

Limba română este o limbă romanică ce s-a dezvoltat din latina populară, preluînd de la aceasta nu numai lexicul de bază, ci și structurile gramaticale, formele morfologice ale cuvintelor, pe care vorbitorii le-au supus unor modificări fonetice. Iată de ce unită-ţile de vocabular, care pornesc de la același cuvînt din limba latină, trecînd *rodajul* uzu-lui de circa 2 000 de ani, sună azi diferit în română, franceză, italiană, spaniolă, portugheză, catalană, retoromană, sardă, provensală. Cuvintele moștenite, deși nu sînt foarte numeroase în raport cu lexicul de azi (doar circa 1 300 de cuvinte latine sînt preluate

de toate limbile romanice), au, de regulă, o frecvenţă mare în limba actuală, și-au acumu-lat, în procesul evoluţiei, numeroase sensuri și au generat, prin derivare și compunere, alte unităţi de vocabular.

Sistemul lexical al limbii este cel mai flexibil: după necesitate, vorbitorii dintr-o epocă formează sau împrumută anumite cuvinte, care apoi pot ieși din uz, dacă nu mai sînt necesare. Sistemul gramatical însă este mai stabil: de la constituirea limbii române ca idiom sînt aceleași forme de număr pentru aceleași părţi de vorbire, aceleași moduri și timpuri pentru verbe, multe păstrate din latină chiar.

6.1. Demonstrează, prin exemple similare, evoluţia limbii române literare.

0 Cercetează sinonimele verbului *a ordona* şi originea lor în limba română.

7.1. Plasează-le într-o schemă care să conţină cuvinte moştenite din latină, împrumutate din limbile slave şi din limbile romanice moderne sau formate pe teren românesc şi analizează-le sensul, încadrînd 2–3 dintre ele într-un text propriu.

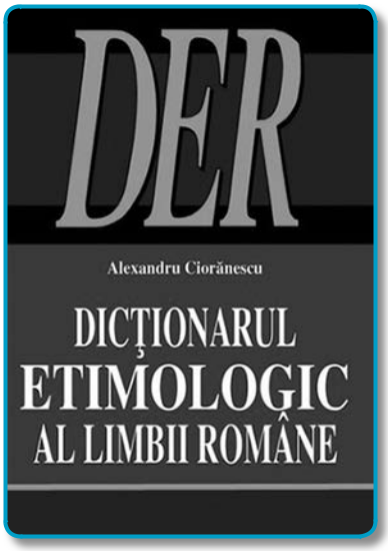

Etimologia este ştiinţa despre originea şi evoluţia în timp a unei forme lingvistice: cuvînt, aspect sintactic sau morfologic, pronunţie.

A ORDONA	fr. *ordonner*
A comanda	fr. *commander*
A decide	fr. *décider,* lat. *decidere*
A dispune	fr. *disposer*, lat. *disponere*
A fixa	fr. *fixer*
A hotărî	din *hotar*
A porunci	sl. *poronciti*
A stabili	it., lat. *stabilire*
A statornici	din *statornic*
A prescrie	fr. *prescrire*
A orîndui	sl. *urenditi*
A rîndui	din *rînd*
A soroci	din *soroc*
A învăţa	lat. *invitiare*
A judeca	lat. *judicare*

7.2. Stabileşte ce diferenţe semantice, stilistice, funcţionale există între aceste cuvinte.

0 Citeşte fragmentul şi descoperă o explicaţie fundamentală despre procesul de formare a limbii române.

„Limba română nu este o simplă structură logico-lingvistică cu raţiuni de comunicare, răsărită întîmplător la un moment dat dintr-o altă limbă ori dintr-un amestec de limbi, ci un dat de la Dumnezeu, așa cum sînt toate limbile, cu un trup și un spirit, cu o istorie, un destin și un rost. Ea deţine un nucleu, o esenţă, care este una și aceeași de mii de ani, cu mult înainte ca această limbă să se fi numit «română». Pe acest trup s-au așezat diferite haine, după împrejurări și modă: haina slavă, cea turcească, haina ma-ghiară sau grecească, jobenul franţuzesc sau jeanșii americani."

Aurora Petan

8.1. Dezvoltă sensul explicaţiei, argumentînd-o cu informaţie relevantă din istorie, cultură, religie etc.

0 Documentează-te cu privire la etapele evoluţiei limbii româ-ne literare, ixate în tabelul de la pagina următoare.

9.1. Reţine ce se produce esenţial la iecare etapă.

9.2. Formulează 1–2 concluzii cu referire la procesul istoric de dezvoltare a limbii române.

23 Pronunţă-te asupra a irmaţiei din *Rînduri–Gînduri*, formu-lînd un răspuns posibil la întrebarea lui B.-P. Hasdeu.

10.1. Pornind de la situaţia actuală, analizează, conform algorit-mului propus, modul în care se dezvoltă limba română.

5888 Cine (și cum) introduce cuvinte, expresii noi?

5889 Cum se constituie formele gramaticale ale cuvintelor noi?

5890 Cine are grijă de respectarea normei?

5889 Actualizează-ţi cunoştinţele din clasele precedente şi expune-ţi opinia despre rolul mass-mediei, al literaturii şi culturii, al şti-inţei şi educaţiei în evoluţia limbii române ca limbă literară.

5890 Cercetează un articol de ziar, raportînd lexicul din acesta la procesul de înnoire a vocabularului limbii române actuale.

5888 Urmăreşte o emisiune televizată în limba română, pe care o consideri bună sau foarte bună, şi pronunţă-te despre calitatea exprimării orale a realizatorilor. Comentează trei exemple elocvente.

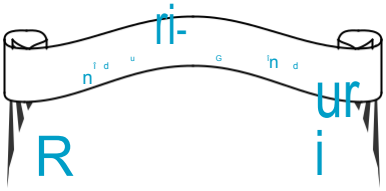

0 *Astăzi însă, cînd lin-gvistica derivă nu numai cuvintele, ci încă sonuri-le, formele gramaticale, construcţiunile sintacti-ce, semnificaţiunile, orice alt ingredient al limbii, se cuvine oare ca* etimolo-gia *să mai rămînă închisă nestrămutat în cercul cel strîmt al* cuvintelor?

B.-P. Hasdeu

ARS DISCENDI

2. **Selectează, dintr-un dicţionar potrivit, trei aforisme despre valoarea limbii române în actualitate.**

3. **Apreciază, într-o compunere-raţionament, rolul oamenilor de cultură la dezvoltarea limbii literare, pornind de la a ir-maţia eminesciană:**
Văd poeţi ce-au scris o limbă, ca un fagure de miere...

ETAPELE EVOLUŢIEI LIMBII ROMÂNE LITERARE

1521

Prima atestare documentară – *Scrisoarea lui Neacşu*.

1532–1656

Se constituie variantele principale ale limbii române literare (munteană, moldoveană, bănăţeană-hunedoreană, nord-ardeleană) şi se definitivează forma scri-să a acestora.

1656–1780

Are loc modernizarea limbii, mai ales la nivel de fonetică; norma se constituie în baza graiului muntenesc.

1780–1836

Se completează masiv vocabularul românesc prin împrumuturi neoromanice, se caută o normă unică pentru limba română literară. Această perioadă este un moment de tranziţie în procesul de unificare şi modernizare a limbii literare.

1836–1881

Se precizează şi se impun, prin cultură, normele supradialectale ale limbii ro-mâne literare de astăzi.

1869

Se elaborează sistemul ortografic în baza alfabetului latin.
Ulterior, are loc înnoirea radicală a vocabularului.

1881

S-a acceptat oficial ortografia limbii române de către Academie.
Din acest an şi pînă în prezent s-au constituit varietăţile funcţional-stilistice ale limbii române, s-a completat vocabularul, s-a întreprins investigaţia masivă a limbii şi a dialectelor ei.
Scriitorii români au contribuit la stabilirea şi cizelarea normei literare, operele lor servind ca model de funcţionare a limbii române în epoca respectivă.

0 PERSONALITATEA LITERATURII ŞI INDIVIDUALITATEA CREATOARE

Motto:

„Scriitorii mari, reprezentativi, fixează, modelează estetic şi prind în încheieturi, la rîndu-le, fizionomia timpului lor.” *Constantin Ciopraga*

RE–TEXT

COORDONATE BIOBIBLIOGRAFICE

Studii:

Liceul „Nicu Gane” din Fălticeni;
1937–1942 – Facultatea de Litere şi Filozofie, Universitatea „Al. Ioan Cuza”, Iaşi.

Activitate:

Profesor de liceu – Iaşi, Paşcani;
Asistent, apoi, succesiv, lector, conferenţiar şi profesor la Facultatea de Filologie, Universitatea „Al. Ioan Cuza”, Iaşi;
Istoric literar, critic literar, eseist, exeget.

Lucrări fundamentale (selecţie):

Personalitatea literaturii române (1973, 1996) – tradusă în limbile engleză şi franceză;
Nisipul (1989) – roman;
Mihail Sadoveanu – fascinaţia tiparelor originare (1981) – monografie;
Caietele privitorului tăcut (2001) – memorialistică.

Constantin Ciopraga
(1916–2009)
Istoric de prestigiu al literaturii române

METATEXTUL CRITICULUI

„Critica este un produs al timpului modern."
Mihail Sadoveanu

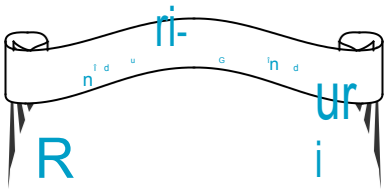

0 Criticul este un cititor mai bun, mai atent, mai sensibil, dar, totodată, ana-listul stărilor lui și al operei care le provoacă.

1 Criticul trăiește și se observă trăind. Se dăruiește și se rezervă. Primește impresii puternice, dar apoi le clasifică în categorii generale, le leagă de cauze obiective.

Tudor Vianu

0 Citeşte textul şi urmăreşte factorii care au contribuit la formarea personalităţii literare a autorului.

MĂRTURISIREA DE CREDINŢĂ LITERARĂ

Practica arată că temeliile unei viitoare afirmări intelectu-ale se schiţează încă din adolescenţă. Scriu fiindcă de timpu-riu simţeam nostalgia unei fraze dense; m-au atras întîi cuvintele, metaforele, asocierile expresive; literatura de idei devenea apoi tă-rîm de elecţiune; **mă întregea și îmi revela – în diverse registre – feţele văzute ori nevăzute ale omenescului.** De două ori prin-tre premianţii concursurilor naţionale organizate de către Soci-etatea „Tinerimea Română" – acestea îi dădeau aripi liceanului de la Fălticeni, oraș modest, desigur, dar cu dimensiune culturală remarcabilă. Coleg la Liceul „Nicu Gane" cu Horia Lovinescu (cu o clasă înainte), ne băteam, amîndoi, pentru premiul întîi. Stăteam în băncile prin care trecuseră Artur Gorovei, Mihail Sadoveanu, Eugen Lovinescu și alţii – modele vii. Locul unde nu s-a întîm-plat nimic era, în fapt, un topos al sintezelor clare.

Critica și istoria literară erau de mult preocupări acaparante. S-au adunat, în timp, douăzeci de cărţi; mi-am exprimat opţi-unile în peste o mie de articole, cronici și studii. Sadoveanu m-a prins din adolescenţă, în ambianţa lui; mă preocupă încă după ce l-am comentat în sute de pagini; îi cercetez acum ine-ditele! Am publicat monografii (Hogaș, Sadoveanu, Hortensia Papadat-Bengescu), cărţi despre literatura interbelică și comen-tarii despre poezia actuală. Cum nu există scriitor, oricît de pă-trunzător, care să îmbrăţișeze lumea în absolut, nu există nici critic, oricît de perspicace, care să sesizeze totul.

Cartea mea cea mai importantă? Mă opresc la *Personalitatea literaturii române* (1973; ediţie adăugită, 1996) – o panoramă, o hartă a reliefurilor definitorii! M-a posedat totdeauna proiec-

tarea fenomenului creativ românesc într-o durată a noastră. Cu numeroase accente comparatiste, lucrarea respectivă a fost tradusă în engleză și franceză. Scriitura mea critică se vrea o confesiune: **scriind despre un creator sau altul, m- am construit, concomitent, pe mine însumi ca personaj reflector și afectiv.** Nu scriu deloc ușor – cum s-ar părea. Refac de cîteva ori multe pagini, încordat în căutarea versiunii optime. Cartea de critică trebuie să fie la fel de atrăgătoare precum un roman. Limbajul sofisticat, pedanteria, abuzul de eru-diţie îndepărtează. Nu cred în oamenii care au răspunsuri de-a gata – la toate. Nimeni nu este omniscient!

Trăgînd o linie concluzivă, sînt dator să subliniez ideea de rotunjime; se rînduiesc între preferinţele mele: Platon, Dante, Shakespea-re, Baudelaire, Eminescu, Unamuno, Proust, Joyce, Caragiale, Sadoveanu, Rebreanu, Blaga, Eliade, Stănescu și alţii. **Cu toţii avem nevoie de modele, dar să nu uităm îndemnul unui mare elin: „Fii tu însuţi!”...** L-am admirat pe Garabet Ibrăileanu pentru fineţea anali-tică, dar și pentru capacitatea sintetizatoare; mi-a privit adesea în conștiinţă Tudor Vianu, model de echilibru și erudiţie; l-am stimat pe George Călinescu pentru sclipirile lui de ge-niu. Și nu-l las deoparte pe Albert Thibaudet, cel atît de seducător ca eseist.

Constantin Ciopraga

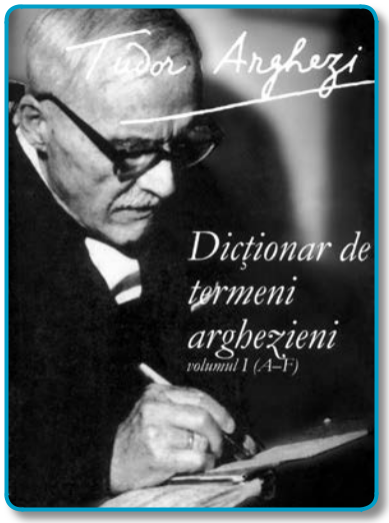

„Critica aparţine unui resort sufletesc superior.”

Tudor Arghezi

0 Alcătuiește, în baza consemnărilor criticului, o listă a factorilor observaţi, după etapele formării personalităţii proe-minente:

a) școala;
b) lecturile;
c) modelele umane;
d) scrisul cărţilor.

0 Propune un alt titlu pentru eseu, care ar sugera atitudinea faţă de cele a late din mărturisirea de credinţă a autorului.

2.1. Argumentează opţiunea, utilizînd și date biobibliogra ice.

0 Exprimă-ţi opinia faţă de cele a irmate în frazele evidenţiate în text, exempli icînd cu date din propria experienţă.

4. Elaborează o işă de idei selectate din fragment, care te vor călăuzi în formarea propriei personalităţi.

1. Construiește, pornind de la textul lui Constantin Ciopraga, un șir de obiective pentru realizarea cu succes a generaţiei pe care o reprezinţi.

1.1. Redactează, în baza lor, un eseu nestructurat.

ARS DISCENDI

METATEXTUL ISTORICULUI LITERAR

23 Citeşte fragmentele, observînd secvenţele în care ţi se expli-citează anumite particularităţi ale literaturii române.

DESPRE PERSONALITATEA LITERATURII ROMÂNE

(fragmente)

FENOMEN dintre cele mai complexe, o literatură este suma unei multitudini de conștiinţe individuale, care, prin interme-diul limbii, se întîlnesc în conștiinţa socială și în mutaţiile timpului istoric, aprofundînd prin cuvînt fizionomia unui popor. Ce alt-ceva este, în fond, o epocă literară, decît un act de tezaurizare, o totalitate a cărţilor care rămîn? Firește, a cărţilor care-i rezumă spiritul. Trăsăturile stilistice ale unei epoci sînt, în general, mai tari decît voinţa individuală. De la prototipurile arhaice, cu aerul lor naiv, elementar, pînă la mostrele artei moderne, între scrieri foarte distanţate în timp circu-lă un fluid spiritual mai mult sau mai puţin sesizabil. De la Varlaam și pînă la Sadovea-nu, urechea unui rafinat va distinge, nu fără emoţie, o rezonanţă colectivă, vădit integra-toare.

Într-o literatură domină coarda epică, inte-resul pentru lumea fenomenală, dinamismul, în alta, reflecţia sau accentul liric…

DESPRE CONȘTIINŢA FENOME-NULUI AUTOHTON. Nu e de conceput literatură cu identitate proprie, care să nu aibă un cadru specific, o cauzalitate istorică, un re-sort etnic.

Practic, în interiorul arcului carpatin, cît și pe versantele exterioare, pînă la Dunăre și Mare, se va distinge, în planul existenţei milenare, idealul omului de omenie, calitate implicînd toleranţă, blîndeţe, un sentiment al umanului cristalizat într-o lungă confruntare cu violenţa și nonumanul. Particularitatea su-fletească decurgînd de aici, subliniată divers în literatură, comportare afabilă, temperată.

CULTURĂ FOLCLORICĂ ȘI RELA-ŢII EUROPENE. Căutînd munţii pentru a rezista în faţa dificultăţilor, înaintașii se plasau pe o poziţie defensivă. N-a fost pur și sim-plu o „retragere din istorie” (potrivit formu-lării lui Lucian Blaga), ci o modalitate prac-tică de a conserva fiinţa naţională. Condiţiile pentru o literatură cultă lipsind, s-a dezvoltat lent, organic însă, una din cele mai compac-te creaţii folclorice, încît se poate spune că aceasta a reprezentat mult timp conștiinţa de sine a poporului român. Pînă la Alecsandri și Eminescu, chiar după ei, nota Ion Pillat, po-ezia populară a deţinut faţă de creaţia cultă „același rol pe care îl au, în alte literaturi mai vechi, perioadele lor clasice”. Pe cînd alte lite-raturi au beneficiat de modelele clasicismului și Renașterii, literatura română, fără să fi ră-

mas străină de impulsurile de la Atena, Bizanţ și Roma, s-a instalat pe fundamentul generos al folclorului, crescînd prioritar din propria ei substanţă! Situîndu-se pe temeliile unui clasicism folcloric, acesta a constituit mai mult decît o *preparaţie*: o sursă și un model.

DESCHIDERE SPRE UNIVERSAL. S-a observat, din unghiuri deosebite, că secolul al nouăsprezecelea, al afirmării naţionalităţilor, a fost, totodată, unul al deschiderilor sporite spre universal. Veche sau tînără, orice cultură e avidă de idei sau (cu un termen astăzi în vogă) de experienţe, pe care, potrivit necesităţii, le verifică, le asimilează ori le respinge.

SECOLUL XX: MOBILISM ȘI CONFIGURĂRI. În interiorul literaturii noastre la început de veac al XX-lea, ideea de generaţie indică mai degrabă un fenomen de *coexistenţă* pe fundalul aceleiași epoci, decît unul de *raliere*, cum se petrecuse lucrurile cu generaţia pașoptistă sau cu aceea a lui Eminescu–Caragiale–Slavici, care se plasau pe terenul unor exigenţe fie și parţial apropiate…

Fapt de reţinut: într-un anumit stadiu al devenirii, o generaţie notifica teza, iar o alta antiteza. Semantic, așadar, continuitatea nu e un proces liniar, un simplu fenomen de succesiune, ci competiţie vie, dinamică, acerbă uneori, pentru impunerea unui model.

Constantin Ciopraga

1. Identi ică în text şi explică:

23 noţiunile de *literatură* (în general), *epocă literară*;

24 conceptele de *generaţie, continuitate, ideal, model*.

1.1. Prezintă, într-o sinteză orală, ce ai a lat nou din metatextul istoricului literar despre particularităţile literaturii române.

2. Lucrînd în echipe, exempli icaţi, prin lecturile proprii, a irmaţiile din fragmente:

ARS COLLABORANDI

5888 În interiorul arcului carpatin, cît și pe versantele exterioare, pînă la Dunăre și Mare, se va distinge, în planul existen-ţei milenare, idealul omului de omenie, calitate implicînd toleranţă, blîndeţe, un sentiment al umanului cristalizat într-o lungă confruntare cu violenţa și nonu-manul.

0 Pe cînd alte literaturi au beneficiat de modelele clasicismului și Renașterii, li-teratura română… s-a instalat pe funda-mentul generos al folclorului…

1 S-a observat, din unghiuri deosebite, că secolul al nouăsprezecelea, al afirmării naţionalităţilor, a fost, totodată, unul al deschiderilor sporite spre universal.

0 Actualizînd cunoştinţele dobîndite în clasa a XI-a despre evo-luţia literaturii din perspectiva curentelor literare, observaţi în ce secvenţe aţi putea interveni, completînd sinteza cu altă informaţie, ce ar exempli ica anumite realizări ale literaturii române.

Agenda teoreticianului

- Personalitate principală/personalitate secundară, într-un raport de relativism continuu – moduri de coexistență atît la indivizi, cît şi la individualități creatoare într-o literatură;
- Personalitatea în *stricto sensu* – unicatul, irepetabilul;
- Personalitatea în sens larg – comuniunea unor destine creatoare multiple;
- Tipuri de generații:
  - *generația pierdută* (Hemingway), cea din Primul Război Mondial;
  - *generația etică* (André Malraux), cea hotărîtă să schimbe lumea;
  - *generația de sacrificiu*;
  - *generația descumpănită* (Cezar Petrescu);
  - *generația patetică* (Miron Radu Paraschivescu).

0 Completează schema (sau construiește o altă variantă) cu exemple de personalități și opere literare care pot reprezenta personalitatea literaturii române.

4.1. Prezintă schema, argumentînd opțiunile.

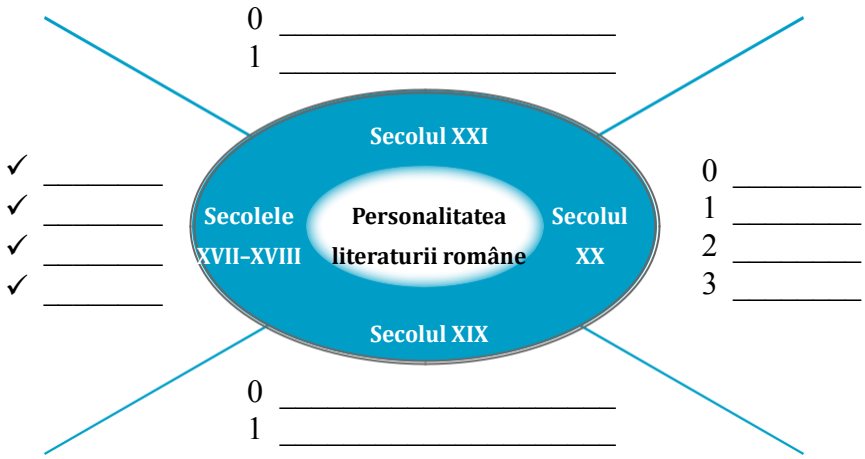

5888 Meditează asupra conceptului de *individualitate umană cre-atoare* din relatarea criticului Eugen Simion:

„Astăzi știm mai bine că așa-numitele individualităţi ome-nești sînt produsele de interferenţă a mai multor influenţe sociale. Prin poarta individualităţii pătrundem pe căile mai multor feluri generale de a fi. Acestei împrejurări i se datoreș-te că nu numai vorbitorii comuni, dar și scriitorii cei mai de seamă prezintă între ei afinităţi ca unii care aparţin anumitor cercuri ale societăţii și unii care sînt mișcaţi de anumite cu-rente intelectuale, morale și estetice.

Pentru cercetătorul de azi există nu numai stiliști, dar și stiluri; nu numai scriitori individuali, dar și grupări care îi conţin, curente care îi poartă."

5.1. Actualizează noțiuni şi exemple ce vizează genuri şi specii literare, curente culturale şi literare, pe care le-ai studiat în clasele a X-a şi a XI-a, raportîndu-le la ideea din inalul citatului.

0 Pornind de la a irmația lui Constantin Ciopraga: *Literatura unui popor este, în rezumat, un autoportret colectiv, un amplu ta-blou în mișcare*, **redactează un eseu cu tema:**

0 *Personalităţi literare românești în dialog cu mine, cititorul;*

1 *Personalităţi şi opere ale literaturii române pe care le-aș pre-zenta unui prieten dintr-o ţară străină.*

ARS DISCENDI

23 CITITORUL, SPIRITUL CRITIC ȘI POSTMODERNITATEA

Motto:

„A spori motivaţiile lecturii înseamnă a înmulţi şansele individului de a se înţelege pe sine şi a-i înţelege pe alţii.” *Paul Cornea*

Paul Cornea

RE–TEXT

24 Informează-te din *Agenda cititorului* şi:

23 reţine termenii prin care sînt definite societatea și cultura contemporană;

24 determină ce mai ai de făcut pentru a deveni un cititor cu spirit critic.

25 Cunoaşte personalitatea lui Paul Cornea şi precizează prin ce te-a impresionat.

COORDONATE BIOBIBLIOGRAFICE

Este fiul lui Leon Constantin Luca, maistru tipograf, şi al Olgăi. Şi-a făcut studiile la Liceul Evreiesc de Băieţi „Cultura” din Bucureşti, unde îl are profesor pe dramaturgul şi eseistul Mihail Sebastian. Este licenţiat în litere şi filozofie al Universităţii din Bucureşti în 1948, secţia sociologie. Devi-ne doctor în filologie în 1971. A deţinut funcţii importante, înainte de 1990, în Consiliul Culturii, în domeniul cinematografiei, şi a fost cercetător la Institutul de Istorie şi Teorie Literară „George Călinescu”. După 1990 a devenit secretar de stat la Ministerul Educaţiei Naţionale şi decan al Facultăţii de Litere, între 1990 şi 1993. Specialist în perioada preromantismului românesc şi a romantismului. Teoretician literar cu interese în zona literaturii comparate şi a teoriei literare. În prezent este profesor asociat la Facultatea de Litere a Universităţii din Bucureşti şi unul dintre cei mai importanţi interpreţi ai fenomenului literar (critică, teoria şi istoria literaturii, literatură comparată).

Agenda cititorului

5888 În societatea şi cul-tura contemporană, postindustrială sau postmodernă, se evidenţiază o pronunţată tendinţă de emancipare a cunoaşterii, o tendinţă spre fragmentarism, ce are drept consecinţă pluralitatea limbajelor.

5889 Cititorul cu spirit critic este inteligent, isteţ, are capacitatea de imaginaţie şi umor, graţie căreia explică, comentează, discerne, apreciază valoarea etică şi artistică a unei opere.

Volume publicate (selecție):

0 *Studii de literatură română modernă*, Editura pentru Literatură, 1962;
1 *Anton Pann*, studiu monografic, Editura pentru Literatură, 1964;
2 *De la Alexandrescu la Eminescu*, Editura pentru Literatură, 1966;
3 *Originile romantismului românesc*, Minerva, 1972;
4 *Oamenii începutului de drum*, Cartea Românească, 1974;
5 *Conceptul de istorie literară în cultura românească*, Editura „Eminescu”, 1978;
6 *Regula jocului. Versantul colectiv al literaturii*, Editura „Eminescu”, 1980;
0 *I. Heliade-Rădulescu interpretat de...*, Editura „Eminescu”, 1980;
1 *De la N. Filimon la G. Călinescu*, 1982;
2 *Itinerar printre clasici*, Editura „Eminescu”, 1984;
3 *Introducere în teoria lecturii* (volumul a fost tradus în limba italiană în 1993), ed. I, Minerva, 1988, ed. a II-a, Polirom, 1998;
4 *Aproapele şi departele*, Cartea Românească, 1990;
5 *Semnele vremii*, Editura „Eminescu”, 1995.

0 Opinează:

0.0 Cititorul și lectura sînt astăzi în pericol?

0.1 Care sînt, din punctul tău de vedere, cauzele reducerii numă-rului de cititori și a ariei lecturilor?

3.1. Consultă opinia colegului şi elaboraţi repere pentru un proiect care, în viziunea voastră, ar propune soluţii de redresare a situaţiei.

0 Re lectează şi conchide: Ce rol îi vei acorda lecturii în viitoarea activitate profesională?

1 Conturează, succint, un pro il al cititorului postmodern, utilizînd observaţiile proprii, rezultatele unor sondaje, opiniile unor critici literari, pedagogi, colegi etc.

2 Precizează, într-o listă de recomandări, calităţile unui lector ce ar face faţă timpului actual al „exploziei” informaţionale.

6.1. În scopul realizării acestei sarcini de lucru, citeşte şi aplică idei din studiul renumitului teoretician Paul Cornea.

0 Conturează un portret al cititorului de azi în relaţie cu:

0 Bibliotecile și librăriile.

1 Cărţile electronice. Bibliotecile electronice.

A fi „în acord” cu textul înseamnă a ţi-l face prieten.

METATEXTUL TEORETICIANULUI

LECTORUL: FUNCȚIILE, TIPURILE ȘI COMPETENȚELE

Funcţiile lectorului

Orice text se adresează unui destinatar, fie numit, fie nenumit. Lectorul are, înainte de toate, sarcina de **a înţelege**, de a afla ce vor **să spună** semnificanţii, ceea ce se traduce prin decodificarea semnelor și **interpretarea** lor; el nu e o mașină care să descifre-ze automat, în limitele unui program învăţat, ci un subiect dotat cu iniţiativă și capacitate opţională; din mai multe piste posibile de sens o alege pe cea mai plauzibilă ori pe cea corespunzătoare obiectului urmărit. Aceasta înseamnă că procesul comprehensi-unii depinde de capacitatea sa intelectuală, dar și de gradul în care stăpînește codurile, de aceea se numește **competenţă lectorală**.

O a doua funcţie, îndeplinită de cititor, **e de a evalua**, **cu alte cuvinte**, **de a lua atitudine faţă de textul pe care-l performează**, din punct de vedere afectiv (reacţii emotive) și axiologic (judecăţi de valoare, de tipul îmi place/nu-mi place, aprob/dezaprob etc.). Evalu-area e nemijlocit legată de personalitatea lectorului și de apartenen-ţa sa socioculturală. De notat că, în procesul lecturii, comprehensi-unea și evaluarea funcţionează solidar, stimulîndu-se reciproc, încît separarea lor e posibilă mai mult în plan teoretic decît practic.

Cea de-a treia funcţie a cititorului e **cooperativă**. Ea rezultă din primele două: de vreme ce finalitatea actului de comunicare scriptică ține de competenţa și structura personalităţii, e firesc ca emitentul unui text să ia în consideraţie ambii parametri chiar din faza elaborării.

Competenţa lectorală

Putem postula noţiunea de competenţă lectorală ca totalizare a cunoștinţelor necesare citirii și înţelegerii textelor (nu cîte și ce fel de cunoștinţe îi sînt necesare cuiva spre a citi, ci care sînt categoriile de cunoaștere pe care le solicită în general lectura).

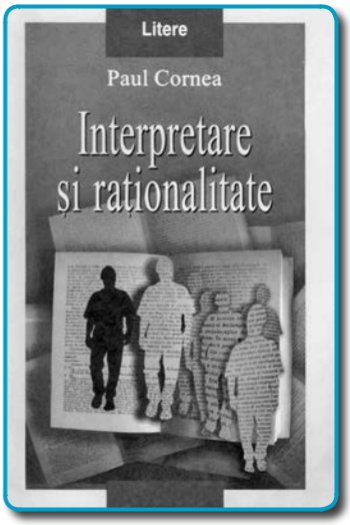

Agenda cititorului

Concepte operaționale:

0 **semnificat** – concept, conținut;
1 **semnificant** – înveliș sonor, expresie;
2 **lectură** – citire, decodificare, receptare;
3 **comprehensiune** – surprinderea unor sensuri de către cititor.

Funcțiile lectorului:

0 **performarea** – decodificarea semnelor textului literar şi inter-pretarea lor;
1 **evaluarea** – conştientizarea şi exprimarea atitudinii afective şi axiologice faţă de text;
2 **cooperarea** – aplicarea, în compoziţii orale şi scrise, a primelor două funcţii, prin cooperare.

Sub această din urmă prismă, spre a face lecturile mai clare, ar fi util să considerăm competenţa lectorală ca o sinteză a cel puţin trei competenţe: comunicativă, literară sau ştiinţifică, cul-turală…

0 Competenţa comunicativă scoate în evidenţă că vorbirea curentă nu e deductibilă nemijlocit din cunoașterea limbii, ea presupune în plus capacitatea de a traduce, în speţă de a alege stilul (adecvat) în serviciul strategiei corespun-zătoare unei situaţii date…

II Trăsătura ei definitorie (a competenţei literare) o constituie creativitatea, deoarece în orice lectură literară nu e vorba doar de utilizarea (adecvată „situaţiei") a diverselor convenţii, care formează genul, stilul, gruparea, autorul, ci și de capacitatea de a inventa sensuri complementare, de a stabili legături și de a produce inferenţe.

III Competenţa culturală cuprinde, la nivel minimal, corpusul rezumativ al cunoștinţelor de bază în diverse domenii, mica enciclopedie difuzată de învăţămîntul elementar obligatoriu. Ea tezaurizează „adevăruri" de provenienţă diversă, foarte discutabile, dar creditate cu o autoritate egală și indiscutabilă.

23 Actualizează conceptele operaţionale din rubrica *Agenda cititorului* şi precizează sensul şi utilitatea lor în procesul înţelegerii operei literare, consultînd şi explicaţiile cercetă-torului Paul Cornea – cititor exeget.

24 Lucrînd în echipe, discutaţi cele trei probleme:

funcţiile (1); tipurile (2) și competenţele lectorului (3).

2.1. Urmăriţi realizarea condiţiilor:

5888 alcătuiţi un dicţionar al conceptelor din definiţii succinte;

5889 exemplificaţi funcţiile, tipurile și competenţele cititorului prin situaţii, argumente din experienţa proprie de lector al operelor literare;

5890 relevaţi, din rubrica *Metatextul teoreticianului,* aspecte noi, importante pentru formarea unui cititor competent;

Agenda cititorului

Tipurile de lectori:

0 **alter ego**, autorul;

1 **vizat** (destinatar);

2 **prezumtiv** (ideal);

3 **virtual**, model implicit, care însumează intenția autorului și competența cititorului;

4 **înscris**, cititorul reprezentat ca personaj în text;

5 **real** (empiric), cititorul propriu-zis.

Competența:

0 aptitudinea de a produce și înțelege un număr infinit de enunțuri.

ARS COLLABORANDI

Curiozitatea, iniţiativa şi căutarea asigură un dialog elevat cu opera.

5888 selectaţi pentru discuţia în plen:

5888 unele idei pe care nu le înţelegeţi sau nu le acceptaţi;

5889 unele concluzii utile de reţinut pentru a dobîndi compe-tenţa de lector conștient, activ, cu spirit critic.

5888 Determină tipurile de lector/lectură la care se poate face trimitere prin a irmația lui Goethe: *Subiectul îl vede oricine, avîndu-l în fața ochilor, conținutul îl găsește doar cel ce are însuși ceva de adăugat, iar forma rămîne pentru cei mai mulți o taină*.

3.1. Autoevaluează-ţi propria competenţă lectorală prin prisma:

23 ideilor conţinute în citatul de mai sus;

24 noţiunilor din schema propusă la pagina 27.

5888 **Gîndiţi şi realizaţi un joc de rol, asumîndu-vă diverse tipuri de lectori, susţinute de Paul Cornea. Informaţi-vă din *Agen-da cititorului.***

Model:

5888 Selectaţi 1–2 texte/fragmente și „dialogaţi” cu ele din perspectiva lectorului profan, a lectorului-autor – alter ego, a lectorului virtual etc.

5889 Organizaţi o masă rotundă, în procesul căreia să abordaţi noţiunea de text din perspectiva diverșilor lectori.

5888 Selectează 1–2 a irmații din rubrica *Metatextul teoretici-anului* şi dezvoltă-le cu exemple, idei proprii.

5889 Redactează un eseu pe una dintre temele:

23 Lecturile în formarea personalităţii mele;

24 Cum aş deveni un lector pe potriva timpului contemporan mie.

COMPREHENSIUNE ŞI INTERPRETARE

Actul fundamental al comprehensiunii poate fi definit ca o „negociere a sensului”.

În opoziţie polară cu uzul liber al textului, interpretarea e o lectură, prin excelenţă avizată, tinzînd spre maximă fidelitate a restituirii sensului. Iată deci mai clar trasate particularităţi-le interpretării: o lectură controlată, raţionalizată, sistematică, întreprinsă de expert sau critic, uneori și de cititorul care le împrumută metoda.

Agenda cititorului

Nume de referinţă şi lucrări reprezentative din istoria, teoria şi critica literară româ-nească:

0 **Tudor Vianu**: *Arta prozatorilor români;*

1 **Eugen Simion**: *Scri-itori români de azi;*

2 **Nicolae Manolescu**: *Istoria critică a litera-turii române;*

3 **Mihai Cimpoi**: *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia;*

4 **Mihail Dolgan**: *Eminesciene, Druțiene, Vierene;*

5 **Eliza Botezatu**: *Ulti-mul Meniuc;*

6 **Eugen Lungu**: *Spaţii şi oglinzi;*

7 **Mircea Cărtărescu**: *Postmodernismul românesc;*

8 **Nicolae Leahu**: *Poezia generației '80;*

9 **Emilian Galaicu-Păun**: *Poezia de după poezie.*

Înţelegerea lecturii ca eveniment al cunoaşterii

Interpretării îi revine de a confirma sau infirma intuiţiile pri-mei lecturi, de a examina metodic întreaga cuprindere a textului, de a reduce distanţa dintre ceea ce e manifest și ceea ce e latent.

4 Re lectează asupra propriului proces de lectură și explică, prin enunţuri scurte, cum se produce înţelegerea operei citite.

Model:

23 Clarificarea lexemelor, expresiilor – citirea cu dicţionarul;

24 .....

23 Argumentează, aplicînd noţiunile la exemplul unei opere literare, ce valoare au pentru cititor cele trei condiţii/procese:

5888 înţelegerea

5889 comprehensiunea

5890 interpretarea/comentarea

24 Concluzionează: în ce condiţii un cititor licean poate realiza o interpretare a unui text literar?

○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ĀÈĀÀ↠Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○0 Examin ează schema propusă în pagina următoare şi deter-mină rolul disciplinelor care îţi pot întemeia, îţi oferă cu-noştinţele şi instrumentele necesare pentru a i un cititor competent şi performant.

1.1. Transpune schema pe foaia de caiet, completînd-o cu noţi-uni/date însuşite la orele de literatură.

ARS DISCENDI

OPŢIONAL

0 Informează-te selectiv, în funcţie de temele studiate, din ur-mătoarele surse bibliogra ice:

Scriitori români de azi de E. Simion, *Vieru, adevăratul* de M. Dolgan, *Reflecţii despre roman* de A. Gavrilov, *Arca lui Noe* de N. Manolescu.

0 Repartizează-le în funcţie de informaţia, problemele și modul de abordare a acestora în cadrul celor trei discipline (vezi schema de la pagina următoare).

1 Argumentează-ţi opţiunile, realizînd o succintă prezentare a uneia dintre lucrări.

Defineşte-ţi relaţia: *Eu şi cărţile mele*

1 Formulează, într-un text coerent, un răspuns argumentat la întrebarea: Cum ţi-l imaginezi pe cititorul cu spirit critic în epoca postmodernă?

DISCIPLINELE CE STUDIAZĂ LITERATURA

Istoria literară

Ştiinţă care studiază evoluţia unei literaturi naţionale sau a celei universale.

Istoria literaturii nu este o ştiinţă strict obiectivă; ea presupune, din partea celui care o profesează, o participare activă, în sensul unei asimilări şi inter-pretări proprii a fenomenului cercetat.

Istoricul literar are o platformă proprie, el operează cu un sistem al său de a gîndi şi a judeca valorile, uneori chiar şi cu o terminologie proprie.

Se disting:

23 istoria literară ca ramură a filologiei;

24 istoria literară internă, bazată pe stabilirea unor filiaţii pur literare între opere, autori, curente etc.;

25 istoria literară externă, bazată pe cercetarea factorilor exteriori care au contribuit la geneza operei literare;

26 istoria literară comparată.

Istorici literari renumiţi:

23 Iorga, O. Densusianu, I. Negoiţescu, G. Călinescu, N. Manolescu etc.

Critica literară

Ştiinţă aplicată la studiul operelor individuale, ale cărei legi şi metode de cercetare urmează să ţină cont de particularităţile obiectului, ale artei cuvîntului, întrucît aceasta este o modalitate specifică de cunoaştere a lumii. Deoarece opera literară este creaţie, criticul literar trebuie să posede acea receptivitate specifică care îi va asigura apropierea de opera literară, manifestînd calităţile virtuale ale unui artist.

Critica literară ştiinţifică înseamnă explicarea multilaterală a operei: sinteză a intuiţiei personale cu un criteriu estetic, judecata critică presupune abordarea operei din unghiuri foarte diverse. Esenţială rămîne apropierea operei literare prin confruntarea cu adevărul omenesc pe care îl exprimă, care îi asigură criticii gradul de obiectivitate necesar pen-tru a fi ştiinţă.

Personalităţi marcante ale criticii literare:

T. Maiorescu, G. Ibrăileanu, E. Lovinescu, G. Călinescu, T. Vianu, N. Manolescu etc.

Teoria literară

Ramură a ştiinţei literaturii, care, în interferenţă cu istoria şi, mai ales, cu critica literară, studiază atît probleme ale esteticii generale, cît şi probleme referitoare la fenomenul literar. În ansamblul ştiinţei literaturii, teoria literaturii are drept obiect „termenii universali” ai literaturii; ea studiază principiile, categoriile, criteriile literaturii, noţiunile de „literatură”, „gen literar”, „operă literară”, „structura operei literare”, „curent literar” etc.

Principalul izvor al teoriei literare sînt tocmai operele literare, urmate apoi de diferite scrisori, articole-program, variante ale operei literare etc., pe baza cărora se pot generaliza fapte ce definesc personalitatea artistică, stilul unui curent literar etc. Ca ştiinţă, teoria literaturii se află în strînse relaţii cu discipline ca: filozofia lingvistică, istoria artei şi culturii etc.

Teoreticieni consacraţi:

T. Vianu, C. Noica, M. Dragomirescu, E. Lovinescu, P. Cornea, A. Marino, M. Călinescu, N. Manolescu etc.

Trei discipline care, prin colaborare, te formează ca cititor e icient și competent.

23 LIMBA NA|IONAL+ {I LIMBA LITERAR+. DOMENII DE FUNC|IONARE A LIMBII NA|IONALE {I A LIMBII LITERARE

LIMBA NAȚIONALĂ ȘI LIMBA LITERARĂ. DOMENII DE FUNCȚIONARE A LIMBII NAȚIONALE ȘI A LIMBII LITERARE

23 Prezintă, oral, trei situaţii de comunicare diferite, utilizînd sugestiile imaginilor alăturate.

1.1. Analizează, în mod special, codul: ce variantă a limbii utilizezi într-o anumită situaţie de comunicare cotidiană?

23 Citeşte fragmentul şi raportează-l la activitatea ta de comunicare, ilustrînd răspunsul prin secvenţe din propria practică.

Activităţile comunicative se înscriu în contextul domeniilor. Domeniile pot i foarte diverse, însă, în raport cu învăţarea limbilor, este pertinent de a separa patru sectoare majore: **domeniul public, domeniul personal, domeniul profesional** şi **do-meniul educaţional.**

23 Domeniul public

Îmbrăţişează schimburile sociale ordinare (relaţiile comerciale și civile, serviciile publice, activităţile culturale, activităţile de divertisment în locurile publice, relaţiile cu mass-media etc.).

23 Domeniul personal

Cuprinde atît relaţiile familiale, cît și practicile sociale indi-viduale.

23 Domeniul profesional

Include toate activităţile unui actor social și relaţiile acestuia ce ţin de exerciţiul funcţiilor sale.

5888 Domeniul educaţional

Este domeniul în care actorul social se află într-un context (de cele mai multe ori instituţionalizat) de instruire cu scopul de a dobîndi anumite cunoștinţe sau deprinderi specifice.

Cadrul european comun de referință pentru limbi

23 Compară contextele de comunicare şi determină în ce domenii se desfăşoară aceasta.

23 Doi adolescenţi prieteni discută despre automobile și pro-prietăţile lor.
24 Un savant ţine un discurs despre realizările sectorului pe care îl conduce.
25 Niște copii se joacă în curtea blocului.
26 Un elev citește informaţia de pe site.
27 Un vînzător face publicitate mărfii.

24 Detaliază cum vei comunica în domeniul profesional.

4.1. Argumentează necesitatea comunicării e iciente în variate domenii profesionale.

23* Evaluează-ţi competenţa de comunicare printr-un joc de rol: *Interviu de angajare.

Imaginează-ţi că soliciţi un loc de muncă, în corespundere cu vîrsta și experienţa pe care o ai (plasator/plasatoare într-o sală de spectacole, recepţioner/recepţioneră, casier/ca-sieră, conducător auto, agent de publicitate). Răspunde oral la întrebările angajatorilor, de exemplu:

23 De ce soliciţi acest loc de muncă?
24 Ce studii sau experienţă posezi pentru acest domeniu?
25 Ce apreciezi în activitatea profesională pe care ai ales-o?
26 Ce te pune în gardă?
27 Cît timp ai de gînd să activezi în acest domeniu?
28 Ce perspective de creștere profesională vezi?

N.B. În rol de angajator, completează lista cu alte întrebări!

GRIL{ DE EVALUARE A COMPETEN|EI DE COMUNICARE ORAL{

Înţelegerea întrebării	Oferirea unui răspuns prompt și clar	Adecvarea intonaţiei și a tempoului	Folosirea adecvată a elementelor nonverbale (mimică, gestică, poziţie corporală)	Respectarea normelor limbii literare (rostirea, utilizarea cuvintelor adecvate, corectitudinea formelor gramaticale și a structurii enunţurilor)
0–1–2	0–1–2	0 – 1	0 – 1	0–1–2–3–4

5888 Citeşte textul informativ şi reţine speci icul limbii române ca limbă naţională.

6.1. Raportează informaţia la vorbirea de zi cu zi a colegilor. Formulează două concluzii.

Limba naţională include toate actele co-municative care se realizează de către vorbi-torii ei. De la un caz la altul, diferă gradul de respectare a normei, dar vorbitorii/conlocuto-rii se pot înţelege.

Limba română, ca **limbă naţională**, funcţi-onează în varianta **literară** (variantă în care se respectă normele de rostire, scriere, normele le-xicale, semantice, gramaticale). Este limba insti-tuţiilor oficiale, a instruirii, a presei, a literaturii.

Diferenţierea teritorială a limbii române este cauzată de dialectele și graiurile ei, care se manifestă în rostirea unor cuvinte, în forme și structuri gramaticale.

Comunicarea cotidiană (**vorbirea curen-tă**), ca variantă a limbii naţionale, atestă aba-teri de la norma literară, dar aceste abateri nu afectează codul în ansamblu: în dialoguri cotidiene, recurgem la enunţuri incomplete, eliptice, utilizăm cuvinte din altă limbă, fără ca ele să fie încetăţenite și incluse în dicţi-onarele de limbă română, iar rostirea unor cuvinte poate fi afectată de cea dialectală sau poate fi incompletă.

0 **Documentează-te despre funcţionarea limbii române pe glob (www.wikipedia.com, enciclopedia *Limbile lumii*). Dis-cută cu un coleg aspecte solicitate din acest subiect.**

1 **Prezintă o selecţie de a irmaţii ale scriitorilor/oamenilor de cultură despre limbă. Pentru repere iniţiale, utilizează informaţia din *Rînduri–Gînduri.***

8.1. Descifrează una dintre a irmaţii şi comenteaz-o în limita unei ile de caiet.

5888 În baza lecturilor şi a studiului literaturii, comentează rela-ţia dintre:

Limba scriitorului	→	**Limba epocii în care trăiește**
Limba epocii pe care o prezintă	→	**Limba personajelor literare create**

9.1. Concluzionează: care dintre variante este mai aproape de limba literară?

23 **Remarcă şi comentează aspecte ale speci icului local al lim-bii care se vorbeşte în comunitatea ta sau în comunitatea din care provin părinţii tăi, ce ţin de: *rostire, lexic, structură gramaticală.***

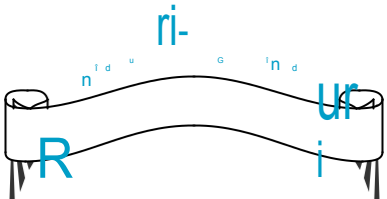

0 Cu existenţa sau căderea limbii oricărui popor stă sau cade și istoria aceluia. Unde a încetat limba, a încetat și viaţa lui, iar morţii nu mai au istorie.

Timotei Cipariu

1 Limba are sufletul ei. De aceea e nu numai un mijloc de a exprima cugetul, sim-ţirea ori voinţa, ci este chiar izvor de cultură.

Simion Mehedinţi

11. Exprimă-ţi atitudinea faţă de păstrarea diferenţierii teritoriale a limbii.

11.1. Compară graiul cu portul popular şi cu tradiţiile culturale.

PROIECT DE GRUP

12. Examinaţi modul în care scriitorul creează un anumit mediu lingvistic, în baza a 3 romane citite sau studiate anterior.

ARS COLLABORANDI

ALGORITM:

23 Unde se desfășoară acţiunea? Cînd?
24 Care este specificul vorbirii personajelor?
25 Ce le conferă un anume colorit local?
26 Care este statutul social, nivelul de studii sau de cultură al personajului/ personajelor?
27 În ce rezidă maniera individuală de comunicare a personajului?
28 Ce diferenţă există între vocea autorului și vocea personajului creat?

1. Citeşte secvenţa de interviu cu ilologul Rodica Za iu. Selectează o idee pe care o împărtășești și adu argumente.

ARS DISCENDI

La ce bun oamenii competenţi în vorbire și în scriere, în aceste vremuri?

„După etapa tulbure în care era important să spui primul, cel mai repede, oricît de prost, ceva, va reveni o stare a concurenţei firești. Și atunci modul în care vei spune ceva va con-ta. Sigur că avem nemulţumiri cînd vedem că ajung în posturi de conducere oameni care nu știu să vorbească. Dar, cînd piaţa va fi saturată, cel care știe să vorbească, vorbitorul cel mai competent, va avea avantaje. Pe cine aţi alege dintre doi oameni aparent egali, în situaţia în care unul are un CV cu greșeli de exprimare sau de scriere?”

2. Exempli ică şi comentează:

23 Ce înţelegi prin *limbajul tinerilor* ?
24 Prin ce diferă de limba generaţiei a treia?
25 Ce se suprapune, în limbajul tinerilor, drept cod peste co-municarea verbală?

Rînduri-Gînduri

0 Așa sîntem cu toţii: niște glasuri ale lumii, poetizînd o clipă, spre a ne cufunda apoi în tăcerea ei.

1 O limbă e ca o ființă vie, care-și creează o adevărată oaste, ca să se apere sau să atace.
Constantin Noica

OPȚIONAL

23* Elaborează un eseu argumentativ la subiectul** *Cunoașterea limbii literare ca o premisă pentru studii (sau pentru succes profe-sional, angajare în cîmpul muncii, carieră).* **Utilizează și sugesti-ile lui Constantin Noica din *Rînduri–Gînduri.

0 PROBA COMPETENȚEI TEXTUALE: *ESEUL*

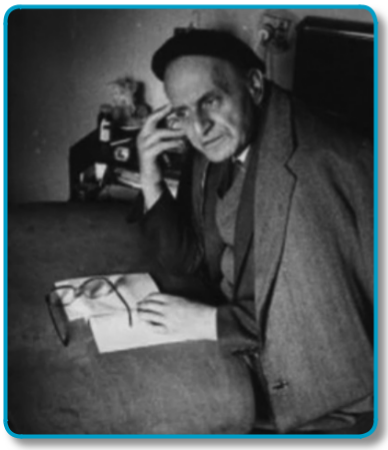

Constantin Noica
(1907–1987)
Filozof, poet, eseist, publicist şi scriitor român

Motto:

„Cum să nu avem mai multe implicaţii de gînd, cum să nu fie cerul nostru mai încărcat de probleme şi surprize decît zonele de cer care au fost atît de mult explorate?” *Constantin Noica*

0 Citește fragmentele din eseul ce aparţine lui Constantin Noica și determină comuniunea și diferenţa de sens dintre lexemele din titlu.

COMUNICARE ȘI CUMINECARE

(fragmente)

Cînd un vorbitor de limbă română comunică unui lingvist străin că în limba noastră „complet” a sfîrșit prin a fi „cumplit”, sau cădere poate însemna și urcare, savantul respec-tiv își face o fișă. Eventual, la unul din con-gresele următoare de romanistică, folosește fișa pentru o comunicare. Savantul, așadar, a primit o comunicare – dar nu e sigur că a și cuminecat.

Toată viaţa și toată societatea, laolaltă cu toată cultura, sînt o chestiune de comunicare; dar sînt totodată și una de cuminecare. Pro-gresăm printr-un spor de comunicare, dar nu progresăm cu adevărat dacă nu obţinem și un spor de cuminecare.

Progresul extraordinar din ultimii 400 de ani este, în parte, datorat comunicării, scrie Norbert Wiener, în cartea sa despre *Ciberneti-că și societate* din 1954. Limbajul, precizează el, este, în fond, comunicare – ceea ce se știa; dar și organismul poate fi privit ca un mesaj, ceea ce nu se știa întotdeauna; ba limbajul, adaugă autorul, poate fi și al mașinilor, iar acest lucru nu se știa defel. Și cînd același Wiener spunea că legea însăși, din lucruri, poate fi privită ca una de comunicare – ca o unitate ori structură sigură de sine, comandînd diversităţii exem-plarelor ei –, atunci înţelegi bine cît de vast și adînc, nu numai de rodnic, a devenit gîndul comunicării în zilele noastre.

Și totuși comunicarea nu e totul; poate nici la mașini, cu siguranţă nu la oameni. Comu-nicarea este de ceva, cuminecarea e în sînul a ceva, întru ceva. Comunicarea trebuie să fie și, în orice caz, tinde să fie fără rest; cumineca-rea nu se petrece decît dacă există un rest, și

cu atît mai bine cu cît zona de rest e mai mare. Comunicarea e de date, de semnale sau chiar de semnificaţii și înţelesuri; cuminecarea e de subînţelesuri. Viaţa și societatea nu ar fi nimic fără înţelegere și înţelesuri, dar ar fi totodată prea puţin fără subînţelegere și subînţelesuri. Acum, într-o lume de comunicare lărgită, se cere omului cuminecarea în largul societăţii și al omenescului.

Extraordinarele noastre mijloace de comunicare, începînd cu tiparul și, acum, cu radioul și televiziunea, tind să fie tot atîtea feluri de a cumineca. Umanitatea a cuminecat, în clipa cînd a aflat de inundarea Florenţei, iar oameni care n-au văzut-o și n-o vor vedea niciodată au vibrat sub emoţia pierderii a ceva din „restul" fiinţei lor. Arta, oricît de abstractă, înţelege să fie cuminecare. Limbajul însuși al acelei lite-raturi exasperate, de astăzi, un limbaj care ne spune adesea că nu se poate comunica nimic, transmite totuși ceva care e uneori mai adînc decît comunicarea. Cuminecăm chiar întru neputinţa de-a comunica. Cuminecăm întru fericire și nefericire, iar societăţile în care partea de comunicare e mai întinsă decît cea de cuminecare nu-și pot împiedica tineretul lor – ca recent prin Apus – să se răzvrătească sau să plece pe sub poduri. De-ar putea găsi scris pe vreunul din ele: cuminecare! Poate ar re-găsi atunci, dacă nu de-a dreptul comunitatea umană, măcar binefacerea culturii ei. Cuvîntul acesta „cuminecare", purtător de atîtea afir mări, nu este numai al limbii noastre. Vine de la latinescul *communicare* și, prin latina ecleziastică, a căpătat în toate limbile romanice același sens, de a se împărtăși de la, a se împărtăși întru ceva. Cuminecăm cu lim-bile romanice în spiritul acestui cuvînt.

Am încercat în cîteva capitole, comuni-cînd înţelesuri adesea uitate ale unor cuvinte românești, să sporim cuminecarea în spiritul limbii noastre, adică împărtășirea de la trupul și sîngele ei – dacă e adevărat că tot ce e viaţă și societate, limbă și cultură, sînt deopotrivă comunicare și cuminecare.

Căci lumea omului nu e una dezbinată de hotarele, aparent rigide, ale indivizilor, ci una ce cuminecă prin hotarele mișcătoare ale *inși-lor* și persoanelor umane. Iar în lumile pe care a știut să le închege, ca din nimic, *femeia,* ca și în lumile satelor, *satelor* și cătunelor, cumine-carea era legea.

Toate acestea le comunică limba noastră despre o lume care s-a făcut o dată cu ea și care se poate oglindi în ea, ca în partea ei de cer. Cînd însă te întrebi dacă lumea aceasta româ-nească, așa cum s-a împlinit ea, poate pluti pe apele atît de repezi ale istoriei de astăzi, cuvin-tele ei vin să-ţi răspundă: nu numai că poate pluti – vîslește.

METATEXTUL CITITORULUI

Actualizează calităţile eseului, precizate în *Agenda cititoru-lui* din pagina următoare, și identi ică-le în textul citit.

Descrie cum înţelegi tipul de comunicare: *cultă, inteligentă, subtilă, ra inată.*

METATEXTUL CITITORULUI

0 Explică „paradoxurile” lingvistice pe care le trece în revistă autorul: *„complet” a sfîrşit prin a fi „cumplit”, sau cădere poate însemna şi urcare.*

3.1. Pentru informaţie, consultă un dicţionar etimologic.

0 Selectează, din text, 2–3 explicaţii ale eseistului cu referire la cele două concepte: *comunicare* şi *cuminecare*.

1 Interpretează valoarea anumitor exempli icări din text. Re lectează cine trebuie să ie cititorul ideal al acestui tip de texte? De ce?

2 Discută, referindu-te la istoria actuală şi la lexicul modern al limbii române, a irmaţia inală a autorului:

Cînd însă te întrebi dacă lumea aceasta românească, aşa cum s-a împlinit ea, poate pluti pe apele atît de repezi ale istoriei de astăzi, cuvintele ei vin să-ţi răspundă: nu numai că poate pluti – vîsleşte.

0 Meditează, în limita a 2–3 enunţuri, asupra intenţiei autorului:

Am încercat în cîteva capitole, comunicînd înţelesuri adesea uitate ale unor cuvinte româneşti, să sporim cuminecarea în spiritul limbii noastre, adică împărtăşirea de la trupul şi sîngele ei – dacă e adevărat că tot ce e viaţă şi societate, limbă şi cultură, sînt deopotrivă comunicare şi cuminecare.

0 Identi ică 2–3 idei de bază pe care autorul şi-a construit eseul.

1 Explică în ce mod autorul dezvoltă conceptele prin idei şi exemple.

0 Selectează, din text, 1–2 opinii ce te-au impresionat şi moti-vează-ţi opţiunea.

1 Formulează, în baza ideilor autorului, tema eseului. Remarcă ce ai descoperit original în felul de expunere, de provocare a cititorului de către autor.

Agenda cititorului

Calităţi ale eseului:

0 Deschiderea relevantă a temei.
1 Conceptualizarea temei într-o viziune proprie, dar plauzibilă.
2 Mişcarea liberă a ideilor.
3 Flexibilitatea judecăţilor de valoare.
4 Originalitatea şi elocvenţa demonstraţiei.
5 Ineditul unor asocieri şi disocieri în demersul demonstrativ.
6 Selecţia liberă şi individuală a exemplelor elocvente.
7 Relevarea accentuată a propriei personalităţi.
8 Individualitatea şi fluenţa stilului.

ARS DISCENDI

1. **Pregătește-te pentru scrierea unui eseu liber, valori icînd idei din textul studiat.**

În acest scop:

0 parcurge atent schema *Eseul, un alter ego al tău*;

1 precizează cîteva etape de elaborare a textului;

2 completează casetele din schemă, aranjînd, într-o anumi-tă logică, cîteva repere din șirul propus: *cuvînt-cheie, idee comună, temă, idee esențială, exemple din lecturi, concept, idee-imagine, gînd esențial, opinie proprie, exemple din viață*;

3 formulează tema despre care dorești să scrii;

4 redactează textul eseului într-o cheie personalizată.

SCRIBO, ERGO SUM

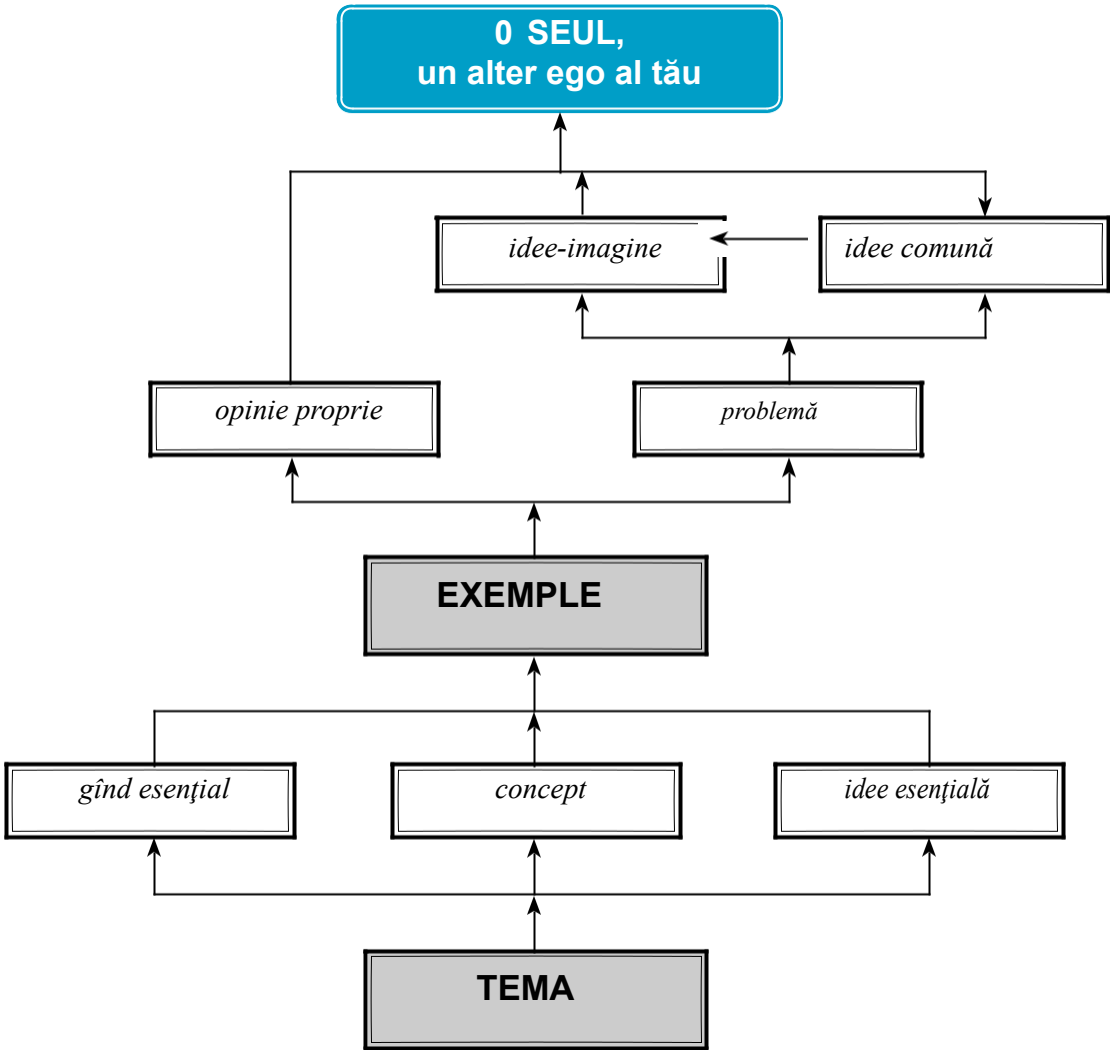

EVALUARE SUMATIVĂ

Verifică-ți performanțele:

Domeniul evaluativ	Domeniul cognitiv
Nivelul de competență C Identi icare și înțelegere	Coordonate ale personalității creatoare Elemente de limbă și comunicare
Nivelul de competență B Modelare și aplicare	Lectura și înțelegerea, explicarea și interpretarea operei critice, a fenomenelor ce vizează evoluția limbii și literaturii române
Nivelul de competență A Imaginație și creativitate	Valori și atitudini asumate din opera critică de către elevul-cititor

EXPERTUL–OPERA–CITITORUL

Sarcini de lucru	Punctaj
Prezintă, în 7–10 rînduri, limba română ca limbă națională, menționînd trei sfere de funcționare a limbii literare.	3 p.
Include, într-o listă, cîte două titluri de lucrări reprezentative pentru domeniul criticii literare românești.	4 p.
Rescrie, din textele critice cercetate, trei idei cu referire la conceptele de: *cititor*, *înțelegere și interpretare a operei, personalitate a literaturii*.	3 p.
Actualizează coordonate biobibliogra ice relevante ale unei personalități literare și demonstrează, cu date concrete, faptul că ele îți servesc drept model de carieră profesională consecventă.	6 p.
Analizează relația care există între istoria limbii și istoria literaturii naționale, exempli icînd prin referire la etape de evoluție și la personalități reprezentative.	
Raportează ideea lui George Călinescu despre rolul istoriei și al criticii literare pentru destinul operei la unul dintre textele literare preferate: *Valoarea criticii stă în descoperirea de relații interioare nebănuite, care uimește pe cititorul, pînă atunci dezorientat, și-l face prieten al operei.*	
Determină o comuniune de idei dintre opiniile proprii și cele ale unui critic literar cu referire la o operă sau la un autor și expune-le în două enunțuri.	
Exprimă-ți atitudinea argumentată față de ideea criticului și istoricului literar român Tudor Vianu: *Opera literară este rezultatul unei elaborații, arta este o formă specială a muncii.*	10 p.
Selectează, din temele studiate, o problemă despre care preferi să judeci și transpune-o într-un plan de elaborare a unui eseu.	24 p.
Redactează eseul tău, în corespundere cu planul elaborat.	28 p.

Întotal: 100 de puncte

Modulul II

CITITORUL ŞI VORBITORUL DESPRE CREAŢIA PERSONALITĂŢII LITERARE

COMPETENŢELE ABSOLVENTULUI

Dezvoltarea comunicării orale şi scrise:

0 redactarea şi lansarea argumentată a textelor proprii, aparţinînd diferitor stiluri;

1 valorificarea unor aspecte de analiză stilistică, semiotică şi hermeneutică a textului literar.

Exersarea abilităţilor de cititor şi de vorbitor:

23 formarea reprezentărilor globale şi prezentarea viziunilor proprii despre aspectele valorice ale unor individualităţi creatoare de referinţă din literatura română, prin raportare la particularităţile creaţiei;

24 realizarea şi argumentarea comentariului analitic al propriilor lecturi despre operele reprezentative pentru individualitatea artistică a scriitorului, corelat cu viziuni critice consacrate.

UN FLORILEGIU DE JUDECĂȚI VALOROASE

VALORI • ATITUDINI • CREAȚIE

- cultivarea sensibilității de cititor eficient, competent, informat pentru receptarea operelor literare, înțelegerea şi scrierea textelor nonliterare;
- consolidarea interesului pentru lectură printr-un dialog continuu cu sensurile şi semnificațiile textului reprezentativ;

23 pledarea argumentată, printr-un comportament textual adecvat, în favoarea creației unei personalități literare şi a textului valoros.

23 F=r=]ndoial=, exist= talente individuale, dar ele trebuie s= intre cu r=d=cinile]n p=m]ntul [i modul de-a fi al poporului, pentru a produce ceva permanent.

Mihai Eminescu

• Talentul implic= sinceritate.

Mihail Sadoveanu

• Cel ce creeaz= nu simte nevoia m]ntuirii.

Lucian Blaga

• Opera\ie pe ochi cu laserul vagului — aceasta e poezia.

Marin Sorescu

• A face literatur= sau a face teatru este un fel de a tr=i.

Ion Dru\=

• Lucrarea]n cuv]ntul poetic este ca truda pl=m]nilor]n aerul iernii: tragem]n noi faptul rece de via\= [i expir=m]nfierb]ntat afar=.

Grigore Vieru

23 Ce simt, ce v=d, ce g]ndesc,]n]mprejur=rile obi[nuite ale vie\ii mele de om obi[nuit, formeaz= con\inutul poeziei, care devine preponderent ca importan\= fa\= de form=.

Mircea C=rt=rescu

UNITATEA DIDACTICĂ 1

MIHAI EMINESCU, UN CREATOR DE VALOARE NAȚIONALĂ ȘI UNIVERSALĂ

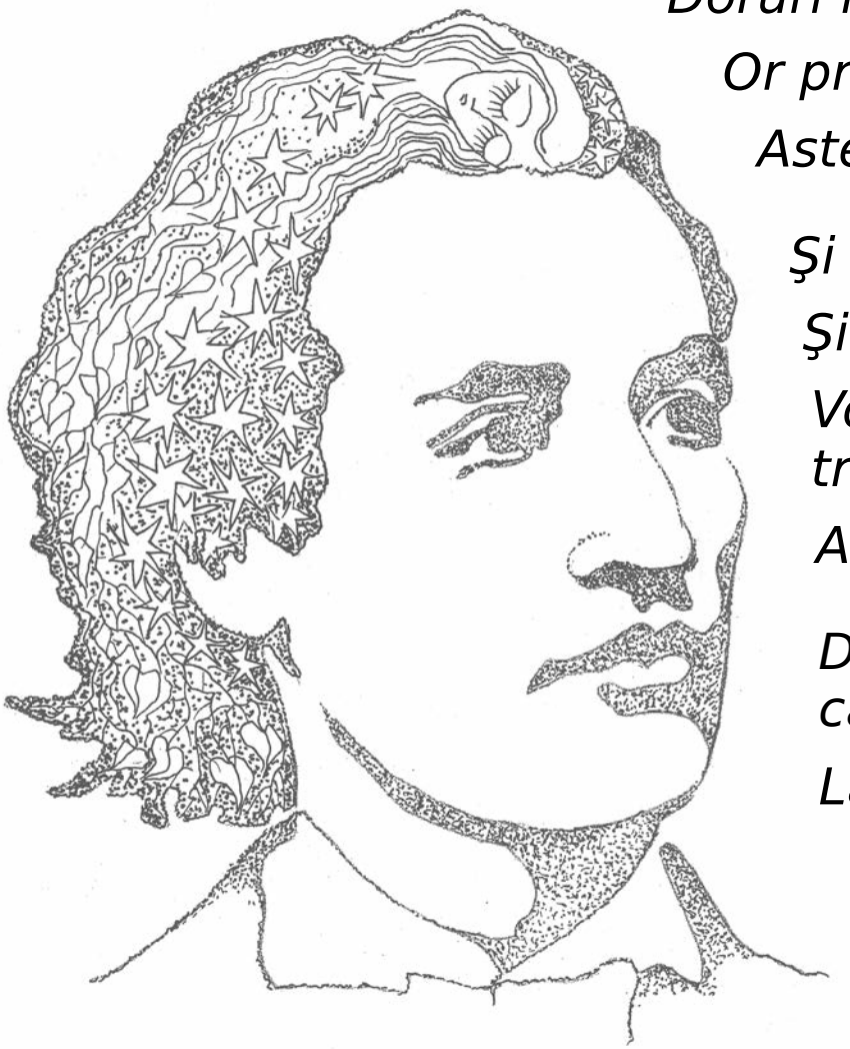

De vor trece într-o viaţă
Doruri multe-ndefinite:
Or privi sub flori albastre
Aste pagine citite

Şi dureri scînteietoare,
Şi tablouri înfocate
Vor pătrunde tremurînde
Aste suflete curate.

Da, la voi se-ndreaptă cartea-mi,
La voi, inimi cu aripe.

Ah, lăsaţi ca să vă ducă

Pe-altă lume-n două clipe.

RE–TEXT:

Intră în lumea creației scriitorului

„Cugetătorii gîndesc spiritul lumii. Ei nu pot i văzuți și înțeleși decît de cei care pot să urce o clipă spre dînșii.” *Mihai Eminescu*

0 Explică, prin exemplul lui Mihai Eminescu, sensul a irmației din *mottoul* temei, actualizînd cunoștințele dobîndite în clasa a XI-a.

1 Documentează-te din diferite surse și elaborează, în baza informației actualizate, un referat despre personalitatea și aportul lui Mihai Eminescu în dezvoltarea modernă a litera-turii române.

2 Citește fragmentul în care Mihai Cimpoi, un eminescolog con-sacrat, prezintă personalitatea poetului. Selectează și ierarhi-zează ideile ce te-au interesat în două categorii:

cele pe care poţi la moment să le dezvolţi și să le susţii prin exemple;	0 cele despre care e necesar să te informezi, extinzîndu-ţi lecturile.

„Eminescu este, prin pluridimensionalita-tea sa prismatică, un adevărat aisberg. Scufun-dat cu o parte din bloc în apele începuturilor genetice ale lumii, înălţat cu o parte dincolo de lume, în infinitul plăsmuit de Demiourgos și închis astfel în sine, încît «doar el aude plînsu-și», el rămîne încă – și va rămîne o veșnicie – un Necunoscut... Ne gîndim mai cu seamă la odiseea receptării, la modul în care «aisber-gul» a fost explorat și înţeles...

Desprins din calotele glaciare (hiperionice) ale spiritului și mergînd spre zonele calde ale sufletului, avînd reflexele astrale ale înseși ne-mărginirii, aisbergul cunoaște temperaturi dife-rite, este familiarizat cu categorii fundamentale ca Departele și Adîncul, Cerescul și Terestrul, Mișcarea și Oprirea. Aventura capitală în care se lansează este cea a cunoașterii...

Personalitatea este Totul unitar con-struit din părţi. Orizontul și bogăţia vieţii intelectuale nu configurează această perso-nalitate dacă nu pătrunzi mai adînc resor-turile sufletești fundamentale și nu înţelegi forma pe care o ia viaţa de sentiment (acel șir de «doruri vii și patimi multe») din care se hrănește cugetarea. Personalitatea lui Eminescu se alimentează din sevele intime ale științei, din «adînca interiorizare», din intensitatea vieţii racordată la puterile con-știinţei de sine...”

„Între biogra ie şi operă stă personalitatea, care nu poate i lămurită deplin decît prin controlul reciproc al amîndurora.”

Dumitru Caracostea

0 Citeşte textul în care Lucian Blaga determină anumite domi-nante ale procesului de formare şi a irmare a poetului Mihai Eminescu şi reţine informaţia nouă, raportînd-o la ideea lui Dumitru Caracostea.

COORDONATE BIOBIBLIOGRAFICE

Mihail Eminescu s-a născut la 15 ianuarie 1850, în Botoşani. Şcoala primară şi vreo două clase de liceu le face în Cernă-uţi. Neastîmpărul geniului său în devenire nu-i îngăduie însă o dezvoltare „normală” pe băncile din ce în ce mai mari ale şcoalei. Într-o vîrstă în care alţii nu ies încă din straiele copilăriei, el simte mize ria crescîndă a vieţii. Descinde cu diferite trupe teatrale în pribegie prin depărtate ţinuturi româneşti, desigur fără a fi răsfăţat de capricioşii actori în rolul de „sufleor”.

În 1869, Eminescu ajunge la Viena, unde, ca student „extraordinar”, ascultă diferite cursuri universitare, cetind mult. L-au muncit îndeosebi chinurile filozofiei; îndr ăzne şte chiar o tălmăcire a *Criticii raţiunii pure* de Kant, îndrăgeşte pe Schopenhauer şi, prin acesta, metafizica indiană cu misterioasa frază de ini ţiere: „tat twam asi”, al cărei re flex poetic se va găsi şi în opera sa. Începe să-şi tipărească poeziile în „Convorbiri literare” (cele dintîi şi le publicase în „Familia” lui Iosif Vulcan, care i-a schimbat ş i numele: Eminescu din Eminovici). Noua învăpăiere a sufletului său pentru Veronica Micle, pe care o cunoaş te în timpul acesta, l-a ridicat, desigur, nu numai o dată în văzduhul curat al inspiraţiei. Titu Maiorescu îi propune să-şi ia doctoratul la Berlin, dîndu-i-se un bun prilej de a deveni profesor universi-tar. O fatalitate ciudată a voit îns ă ca Emi-nescu să se întoarcă în ţară fără doctorat. Timpuri grele îşi anunţă nopţile nedormi-te. Se face pe rînd: director de bibliotecă, revizor şcolar, profesor, redactor (de la 1877 pînă la 1883 la ziarul „Timpul” din Bucureşti). E o perioadă de muncă inten-să, de mistuitoare griji, de greutăţi şi de insomnie, totodată însă perioada celor mai în semnate creaţii poetice ale sale. În anul 1883, Eminescu [...] îşi caută să-nătatea la Dobling, lîngă Viena. Moa-re, printr- un accident, într-un spital din Bucureşti, în 1889.

23 Completează-ţi cunoştinţele, consultînd reperele biogra ice dintr-o ediţie a operelor eminesciene, şi schiţează o relatare a celor mai importante momente, în opinia ta, din viaţa poetului, structurate după subiectele:

23 Zilele-mi copile și albe;

24 Anii cînd visam la academii;

25 Cel mai de căpetenie lucru era lectura;

23 El era luminos, sugestiv și plin de vervă. (I. Slavici);

24 Tot mai citesc măiastra-i carte. (Al. Vlahuţă)

23 POET CU SUFLET-N LUMIN+ {I G}NDURILE-N CER

Motto:

„Tu crezi că eu degeaba m-am coborît din stele?...”

Mihai Eminescu

Plăcerea textului:

Dialoghează şi descoperă sensurile operei

Numai poetul..., o metaforă a demiurgiei artistice

Numai poetul..., o metaforă a demiurgiei artistice

23 Citeşte textul poeziei şi precizează ce gînduri, stări, reprezentări ţi-a provocat lectura.

NUMAI POETUL...

Lumea toată-i trecătoare.
Oamenii se trec şi mor
Ca şi miile de unde,
Ce un suflet le pătrunde,
Treierînd necontenit
Sînul mării infinit.

Numai poetul,
Ca pasări ce zboară
Deasupra valurilor,
Trece peste nemărginirea
timpului:
În ramurile gîndului,
În sfintele lunci,
Unde pasări ca el
Se-ntrec în cîntări.

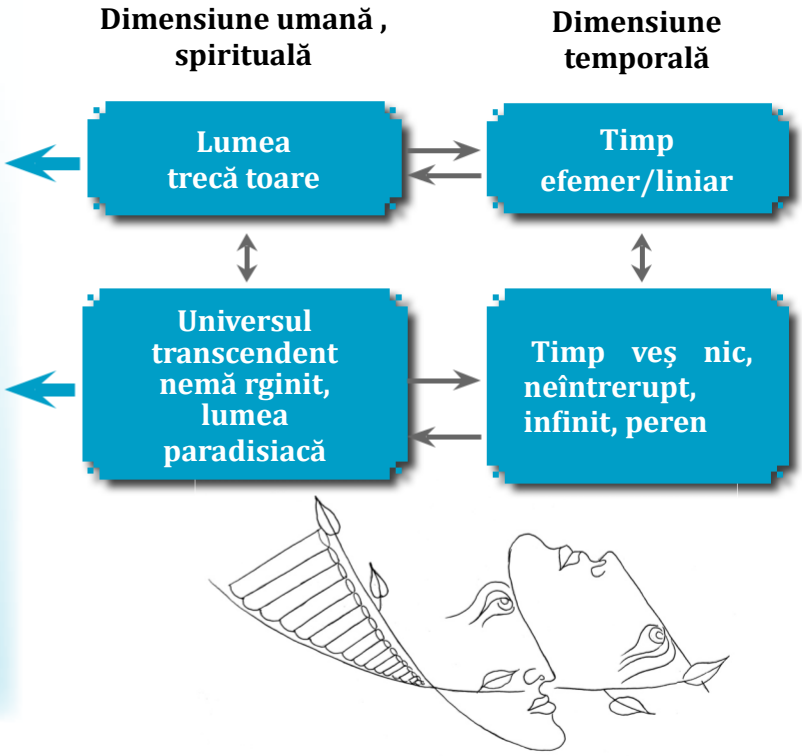

5888 **Extrage o secvență care te impresionează și comenteaz-o.**

5889 **Examinează valoarea semantică a elementelor lexicale în combinatorică:** ***sînul mării in init, nemărginirea timpului, ramurile gîndului, s intele lunci.***

5890 **Descifrează titlul poeziei și explică rolul reluării titlului în text.**

5891 **Motivează, prin cîte două argumente, valoarea stilistică a punc-telor de suspensie din titlu și a celor două puncte din text.**

5892 **Interpretează, în baza schemei, semni icația construirii tex-tului poeziei pe structura unei antiteze:**

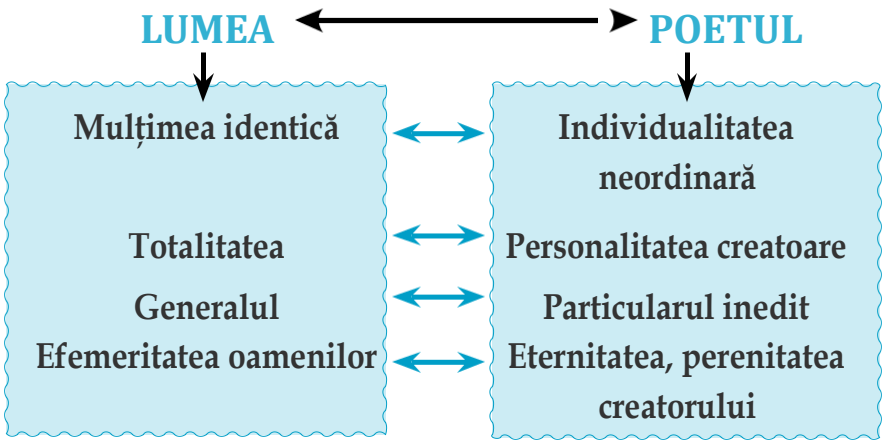

0 **Identi ică motivele din text care de inesc:**
0.0 „lumea trecătoare”; **b)** „nemărginirea timpului”.

6.1. **Construiește o formulă gra ică prin care să demonstrezi corelația dintre motive.**

0 **Determină tema/motivul principal al textului, argumentînd opțiunea.**

1 **Comentează sugestia celor două comparații din iecare strofă, angajînd pentru exempli icare simbolurile și metaforele din text.**

2 **Precizează 3–4 calități ale creației și personalității unui poet care poate „trece peste nemărginirea timpului”.**

9.1. **Exempli ică răspunsul prin trei nume elocvente de poeți din literatura română.**

Agenda criticului

5888 Poezia Numai poe-tul... *face parte din com-punerile juvenile, datată aproximativ 1867–1868 și publicată postum.*

Text de surprinzătoare modernitate, grație stro-fei a doua.

Perpessicius

23 *Muzicalitatea, sobri-etatea stilului; prezentul etern sugerat de verbele la timpul prezent; lipsa podoabelor stilistice, re-petarea sintagmei „numai poetul”, ce devine laitmo-tiv; enumerarea, inversi-unea; versurile scurte – dau ritm poeziei, spăr-gînd parcă dramatismul meditației și trimițînd la* Dintre sute de catarge.

Constanța Bărboi

0 **Demonstrează, prin două argumente concludente, că poezia este o artă poetică.**

1 **Argumentaţi, prin detalii din text, a irmaţia consacratului eminescolog Perpessicius, utilizînd informaţia din *Agenda criticului*. Lucraţi în echipe conform reperelor:**

0 recunoașterea în poezie a unor detalii inedite;

1 relevarea actualităţii temei, problemei, stării de spirit;

2 comentarea prezenţei antitezei, a ideilor și realităţilor opuse, lipsite de valoare – semn al modernului;

3 confirmarea conștiinţei moderne de judecăţile de valoare, de ideile teoretice, de starea de contemplare a energiilor naturii inepuizabile, de filozofia ciclică, de convingerea absolută a posibilităţii creaţiei.

(După Adrian Marino. *Modern, modernitate, modernism*)

11.1. **Dezvoltaţi, în răspunsuri, precizările Constanţei Bărboi din *Agenda criticului.***

23 **Confirmă sau contestă ideea:**
Numai poetul... trece peste nemărginirea timpului...

24 **Comentează trei sugestii comune pe care le vezi între metafora grafică din această pagină şi mesajul poeziei.**

25 **Demonstrează, în baza explicaţiilor din *Agenda cititorului,* că meditaţia *Numai poetul...* este o metaforă a demiurgiei artistice.**

23 **Memorizează poezia şi recit-o, valori icînd tonul fundamen-tal meditativ.**

24 **Demonstrează, într-o compoziţie, valabilitatea mesajului global al poeziei, interpretînd, prin asociere, exemple relevante din poeţii preferaţi.**

OPŢIONAL

23 **Compară acest text cu altele, similare ca tematică (din creaţia aceluiaşi scriitor, din creaţia altor artişti ai cuvîntu-lui din secolul XIX, din creaţia poeţilor contemporani).**

3.1. **Remarcă asemănările de viziune asupra statutului, rolului poetului în societate şi în timp.**

23 **Citeşte poezia *Dintre sute de catarge* şi identi ică două similitudini şi două deosebiri, în raport cu mesajul celor două texte.**

ARS COLLABORANDI

În ramurile gîndului...

Agenda pag pag 4444 GabinaGalinoCititorului FundulFundul

5888 Demiurg

Nume dat în filozofia lui Platon creatorului divin care a făcut lumea; creatorul universului.

0 Demiurgie artistică

Facultate a creatorului de a-şi pune în aplicare principiul activ şi creator în planul literaturii şi al artelor.

ARS DISCENDI

LEGO, ERGO SUM

Opera eminesciană, un spațiu liric al revelațiilor

Miracolul creaţiei
de Ion Puiu

0 Realizaţi un concurs: *Cel mai pasionat cititor al creaţiei emi-nesciene*. Participanţii la concurs vor i angajaţi:

0 să scrie pe un poster, într-un timp limitat (2–3 min.), cît mai multe titluri de opere cunoscute /citite;

1 să recite fragmente din creaţia eminesciană;

2 să comenteze, la indicaţie, valoarea mesajului unor opere studiate/preferate;

3 să recunoască opera din care face parte un fragment sau despre care s-a pronunţat un consacrat critic literar;

4 să încadreze numele poetului într-un top de zece nume de mari poeţi ai literaturii române, argumentînd opţiunea.

1 Actualizează-ţi lecturile din operele poetului într-o succintă re lecţie despre impactul acestora asupra conştiinţei proprii de cititor şi asupra modului de a înţelege oamenii, lumea, universul.

Rîndur

Eu m= preg=tesc s= devin poet. C= Cărţile

0 **Numeşte trei factori de initorii în formarea propriei personalităţi.**

1.1. **Pronunţă-te:**

Ce este prioritar, formarea unei personalităţi culturale sau profesionale?

De ce ai avea nevoie, în primul rînd, pentru a-ţi asigura succesul propriei deveniri profesionale?

0 **Citeşte textul poeziei *Cărţile* şi identi ică factorii principali pe care Eminescu îi relevă în devenirea sa ca poet.**

CĂRŢILE

Shakespeare! adesea te gîndesc cu jale,
Prieten bun al sufletului meu;
Izvorul plin al cînturilor tale
Îmi sare-n gînd și le repet mereu.
Atît de crud ești tu ș-atît de moale,
Furtună-i azi și linu-i glasul tău;
Ca Dumnezeu te-arăţi în mii de feţe
Și-nveţi ce-un ev nu poate să înveţe.

De-aș fi trăit cînd tu trăiai, pe tine
Te-aș fi iubit atît – cît te iubesc?
Căci tot ce simt, de este rău sau bine,
– Destul că simt – tot ţie-ţi mulţumesc.
Tu mi-ai deschis a ochilor lumine, M-ai
învăţat ca lumea s-o citesc, Greșind cu
tine chiar, iubesc greșeala: S-aduc cu
tine mi-este toată fala.

Repere:

0 comuniune afectivă;

1 receptare spirituală diversă;

2 multitudinea stărilor de spirit și a ipostazierilor lirice;

3 profunzimea cognoscibilă a creaţiei;

4 valoarea operei shakespeariene în formarea sentimentului și a gustului artistic, în complexul proces de înţelegere a vieţii și a lumii;

5 Shakespeare ca model;

0 sursele formării individualității creatoare eminesciene:

_____

2 _____

3 _____

0calităţile „maestrului”:

_____

2 _____

3 _____

Cu tine da... Căci eu am trei izvoară
Din care toată mintea mi-o culeg:
Cu-a ta zîmbire, dulce, lină, clară,
A lumii visuri eu ca flori le leg;
Mai am pe-un înţelept... cu-acela iară
Problema morţii lumii o dezleg;
Și-apoi mai am cu totul pentru mine
Un alt maestru, care viu mă ţine...

Dar despre-acela, ah, nici vorbă nu e!
El e modest și totuși foarte mare.
Să tacă el, să doarmă ori să-mi spuie
La nebunii – tot înţelept îmi pare.
Și vezi, pe-acesta nu-l spun nimănuie.
Nici el nu vrea să-l știe orișicare,
Căci el vrea numai să-mi adoarmă-n braţă
Și decît tine mult mai mult mă-nvaţă!

William Shakespeare
(1564–1616)

Dramaturg, poet şi creator de sonete englez, considerat a fi cel mai mare scriitor al literaturii engleze.

0 Construiește, în baza operelor eminesciene cunoscute, un top din cinci nume al celor mai citiţi şi citaţi scriitori de către poet, nume reţinute din prima temă.

1 Exprimă-ţi opinia, actualizînd cunoştinţele dobîndite în cla-sele a X-a şi a XI-a şi exempli icînd cu detalii din text:
De ce poetul „adesea” îl invocă pe Shakespeare în reflecţiile sale?

3.1. Argumentează cu detalii din prima strofă, angajînd şi sugestiile din reperele alăturate textului.
0 De ce Eminescu îl recunoaște, în strofa a doua, pe Shakespeare ca factor principal în devenirea sa ca per-sonalitate creatoare?

3.2. Comentează mărturisirile poetului din această strofă, invocînd 1–2 opere shakespeariene cunoscute.

À^rĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ÈĀĀĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā0 Interp retează sensul urmărit prin interogaţia retorică din strofa a doua.

0 Argumentează semni icaţia celor „trei izvoară” din care îşi adună poetul „toată mintea”, ixînd ideile în tabelul ce urmează:

Shakespeare	Un înţelept	Un alt maestru
Cu-a ta zîmbire dulce, lină, clară,	*cu-acela iară*	*care viu mă ţine...*
A lumii visuri eu ca flori le leg;	*Problema morţii lumii o dezleg;*	*tot înţelept îmi pare.*
✓	✓	✓

Reciteşte textul şi formulează răspunsuri plauzibile la întrebările pe care şi le-a pus cunoscutul ilozof N. Steinhardt:
„Și cine-i acela de-al treilea maestru care-l ţine viu pe poet?”

– E iubita?
– E iubirea în sine, ca atare?
– E daimonul său?
– Geniul său (în dublul înţeles)?
– E oare însuși Domnul?
– E, pur și simplu, dragostea în forma ei cea mai simplă?

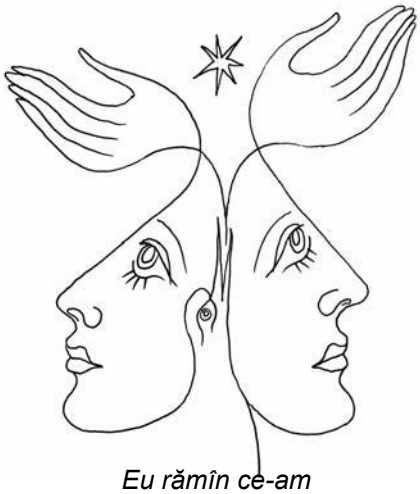

Eu rămîn ce-am fost: romantic.

0* Motivează semni icaţia titlului poeziei *Cărţile.

***1* Demonstrează, prin detalii relevante din text, că poezia este o artă poetică.**

0 Apreciază, actualizînd cunoştinţele, într-o succintă prezentare, rolul lecturilor eminesciene în constituirea creaţiei sale.

1 Descoperă un al patrulea izvor al creaţiei eminesciene în textul:

„De vorbiţi mă fac că n-aud,
Nu zic ba și nu vă laud;
Dănţuiţi precum vă vine,
Nici vă șuier, nici v-aplaud;
Dară nime nu m-a face
Să mă iau dup-a lui flaut;
E menirea-mi: adevărul
Numa-n inima-mi să-l caut.”

2.1. Comentează valoarea lui în corelaţie cu cele „trei izvoară”, invocate în poezia *Cărţile.* Relevă deosebirile de ton al dis-cursului liric.

ARS DISCENDI

23 Estimează, într-un succint eseu, crezul artistic al lui Mihai Eminescu, implicînd poeziile studiate şi răspunzînd la interogaţia retorică: *Unde vei găsi cuvîntul / Ce exprimă adevărul?* **din *Criticilor mei*.**

23 Citeşte poezia *Aducînd cîntări mulţime* şi determină intenţia autorului în creaţia sa, cititorul dorit de către poet şi starea lui de spirit.

LEGO, ERGO SUM

5888 NATURA SAU SPAȚIUL COSMICIZAT AL IUBIRII

Motto:

„Din cerurile-albastre / Luceferi se desfac, / Zîmbind iubirii noastre...” *Mihai Eminescu*

Să fie sara-n asfințit, un vis al iubirii

23 Citește poezia *Să ie sara-n as inţit,* imaginîndu-ţi atmosfera cadrului naturii.

Să fie sara-n asfinţit
Și noaptea o să înceapă; • *natura celestă* Răsaie luna liniștit
Și tremurînd din apă;

Și să împrăștie
scîntei Cărărilor
din crînguri,
În ploaia florilor de tei
Să stăm în umbră
singuri.

Și capul meu de grije
plin De braţul tău se
culce Sub raza ochiului
senin Și negrăit de
dulce,

5888 natura terestră

5889 motivul luminii

5889 sentimentul iubirii

5888 idealul iubirii

Ca iar cuminte să mă fac,
Căci tu îmi prinzi tot gîndul,
Ca cerul ce privește-n lac
Adîncu-i cuprinzîndu-l.

Revarsă liniște de veci
Pe noaptea mea de pate

Și deasupra ___

Și fii ___

Estimează, oral, în două enunţuri, procesul de cosmicizare, de spiritualizare a iubirii în textul poeziei.

Identi ică relaţiile intertextuale cu poemul *Luceafărul*, po-ezia iind un preludiu al acestuia, utilizînd sugestiile moti-velor şi ale elementelor de cronotop.

Raportează textul la poeziile studiate sau lecturate individual (*Lacul, Dorinţa, Floare albastră, Sara pe deal, Luceafărul etc.),* relevînd 2–3 caracteristici ale naturii în lirica eminesciană.

Generalizează, prin argumente proprii, sugestia universului poetic din text, identi icînd corespondenţele dintre natură şi iubire.

8.1. Demonstrează că autorul a dat textului un caracter cosmic, universal.

0 Memorizează poezia şi rosteşte-o în tonul ei iresc: feeric.

1 Comentează mesajul poeziei, angajînd şi inalul elegiei *Pe lîngă plopii fără soţ...*: Tu trebuia să te cuprinzi / De acel farmec s înt / Şi noaptea candelă s-aprinzi / Iubirii pe pămînt.

0 Realizează, în paralel, o lectură a sonetelor I, II şi III din ciclul *Sonete,* scris în 1879, cînd, în opinia criticilor, poezia speranţei şi aşteptării se schimbă în cea a amintirii şi reveriei elegiace.

1.1. Precizează şi, utilizînd informaţia din *Agenda criticului*, interpretează:

prezenţa și sugestia naturii în primul sonet și lipsa ei din celelalte două;

schimbările ce s-au produs în relaţia îndrăgostiţilor din lirica poetului;

corelaţia motivelor: timpul – dragostea – iubita – creaţia;

sugestia limbajului iubirii în discursul liric al sonetelor.

0 Interpretează versul inal al textului, actualizînd regula sonetului că ultimul vers concentrează un sens dominant al poeziei, avînd, uneori, caracter de maximă.

1 Reconstituie, într-o compoziţie personalizată, imaginea obsesivă a *minunii cu ochi mari şi mîna rece*, relevînd condiţia *puterii nopţii, privirii (ochi, geană), zîmbirii*, utilizînd şi detalii din Sonetul II.

ARS DISCENDI

LEGO, ERGO SUM

Agenda criticului

Grupul celor trei sonete, corespunzînd, fiecare, unei trepte temporale mereu mai îndepărtate, aduce o structură simetrică, reluînd, în terţinele fiecărui sonet, aceeaşi mişcare, mişcarea plutitoare de apropiere a imaginii iubitei... Gîndul însuşi e depăşit de aglomerarea rece a timpilor, dar, din adîncuri de dincolo de gînd, invocaţia se naşte, iarăşi, ca o rugăciune sau ca un cîntec a cărui putere magică, nesigură totuşi, desface din neguri icoana luminoasă a femeii.

Ioana Em. Petrescu

0 IUBITA, IMAGINE A ETERNITĂȚII

Motto:

„Iar în ochii ei albaștri
Toate basmele se-adună.”
Mihai Eminescu

0 Enumeră cîteva nume de femei devenite muze pentru marii poeţi ai literaturii universale şi motivează valoarea acestui fenomen.

1 Informează-te despre îndrăgostirile lui Eminescu:

0 Casandra Lupului din Ipotești, prima dragoste adolescentină. Fata cu „păr blond”, „de aur și mătase”, „cu talia-i ca-n marmură săpată” s-a stins la 20 ianuarie 1864, avînd numai 19 ani. (*Mortua est!*)

1 Fiind sufleor la Teatrul Naţional, a ad-mirat platonic o interpretă, Lina Popes-cu. (*La o artistă*)

2 În 1872 o cunoaște, la Viena, pe Veronica Micle, sentimentul de dragoste manifestîndu-se din anul 1874, cînd po-etul se întoarce la Iași. Au urmat poeziile din așa-numita „perioadă veroniană”, 1874–1877. (*Dorinţa, Lacul, Crăiasa din povești, Floare albastră, Gîndind la tine, O, dulce înger blînd... etc.*)

0 Pe cînd lucra la „Timpul”, 1877, avuse o admiraţie fugară faţă de Mite Kremnitz, cumnata lui Maiorescu, traducătoare a convorbiriștilor în limba germană. (*Atît de fragedă...*)

1 Contemporanii mărturisesc și o admira-ţie a inteligenţei fiicei pictorului Lecca, verișoara lui Caragiale, Cleopatra, care locuia pe uliţa Cometei, într-o casă în faţa căreia se înălţau niște „plopi fără soţ”. (*Pe lîngă plopii fără soţ...*)

Ilustraţie de Sabin Bălaşa

0 Opinează: cine a fost adevărata muză a poetului? Argumentează cu detalii din texte, documente și mărturii ale contem-poranilor.

1 Conturează, în baza poeziilor studiate, un portret izic și moral al iubitei, relevînd elemente ce de inesc semni icaţia ei angelică.

ĀĀĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā
○Ā○Ā○Ā漫Ā○Ā○Ā○Ā
○Ā○Ā○Ā○Ā○ĀĀÀʳĀ○
Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā
○Āǰ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā
○Ā○Ā○Ā∀Ġ○Ā○Ā○Ā○
Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā∀Ġ○Ā
○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ÀĀÀʳĀ
○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○
ĀĀÀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā
○Ā○Ā○·ĀĀĀĀ○Ā○Ā○
Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ĀĀÀʳĀ
○Ā∀Ġ○Ā∀Ġ○2Citeş
te cîte o poezie

ce ţine de iecare poveste de dragoste a poetului şi notează într-o işă de lectură:

0 starea de spirit a eului liric;

1 semnificaţia imaginii iubitei.

5.1. Formulează cîteva concluzii.

Un chip angelic

Din valurile vremii..., o sublimare a iubitei

23 Citește textul poeziei, urmărind sensul metaforei din titlu: este vorba de scurgerea timpului sau de noianul amintirilor?

DIN VALURILE VREMII...

Din valurile vremii, iubita mea, răsai
Cu braţele de marmur, cu părul lung,
bălai – Și faţa străvezie ca faţa albei ceri
Slăbită e de umbra duioaselor dureri!
Cu zîmbetul tău dulce tu mîngîi ochii mei,
Femeie între stele și stea între femei
Și întorcîndu-ţi faţa spre umărul tău stîng,
În ochii fericirii mă uit pierdut și plîng.
Cum oare din noianul de neguri să te rump,
Să te ridic la pieptu-mi, iubite înger scump,
Și faţa mea în lacrimi pe faţa ta s-o plec, Cu
sărutări aprinse suflarea să ţi-o-nec
Și mîna friguroasă s-o încălzesc la sîn,
Aproape, mai aproape pe inima-mi s-o ţin.
Dar vai, un chip aievea nu ești, astfel de
treci Și umbra ta se pierde în negurile reci,
De mă găsesc iar singur cu braţele în
jos În trista amintire a visului frumos...
Zadarnic după umbra ta dulce le întind:
Din valurile vremii nu pot să te cuprind.

Ilustraţie de Ion Puiu

23 Recitește textul cu un ton elegiac, ținînd cont de opinia consacratului eminescolog Perpessicius că poezia este o „elegie de concentrată esenţă veroniană”.

24 Extrage unitățile de vocabular care, semantic, se relaţionea-ză cu ideea de *val* și cu cea de *stea*, reprezentînd gra ic re-ţeaua de cuvinte identi icate în text.

5888 **Interpretează valoarea stilistică a verbelor din text, în ra-port cu starea eului liric.**

5889 **Stabilește notele comune și noutățile descoperite în discur-sul poeziei, ixîndu-le într-o diagramă Venn și comentîndu-le semni icația.**

Cezara sau iubirea ca un vers compensativ

0 Opinează: ar putea omul să-și împlinească destinul fără iubire?

Citește fragmentele din nuvela *Cezara*, re lectînd la aceeași problemă: puteau destinele protagoniștilor să se realizeze fără iubire?

CEZARA

I

Era-ntr-o dimineaţă de vară. Marea-și întindea nesfîrșita-i albăstrime, soarele se ridica încet în seninătatea adînc-albastră a cerului, florile se trezeau proaspete după somnul lung al nopţii, stîncile negre de rouă abureau și se făceau sure, numai p-ici, pe colea cădeau din ele, lenevite de căldură, mici bucăţi de nisip și piatră...

În zidul lung și nalt al mănăstirii, privit din grădină, se văd ferești cu gratii negre, ca ferestrele de chilii părăsite, numai una e toată-ntreţesută cu iederă și în dosul acelei mreje de frunze-ntunecoase se văd în oale roze albe ce par a căuta soarele cu capetele lor. Acea fereastră dădea într-o chilie pe pereţii căreia erau aruncate cu creionul fel de fel de schiţe ciudate...

Pe scaun șade un călugăr tînăr. El se află în acele momente de trîndăvie plăcută pe care le are un dulău cînd și-ntinde toţi mușchii în soare, leneș, somnoros, fără dorinţe. O frunte naltă și egal de largă asupra căreia părul formează un cadru luciu și negru stă așezată deasupra unor ochi adînciţi în boltele lor și deasupra nasului fin. O gură cu buze subţiri, o bărbie rotunjită, ochii mulţumiţi, cum am zice, de ei înșii privesc c-un fel de conștiinţă de sine, care-ar putea deveni cutezare, expresia lor e un ciudat amestec de vis și raţiune rece.

Agenda cititorului

Numele propriu **Cezara** dezvăluie de la început temperamentul sangvin, firea voluntară a personajului, mai cu seamă dacă-l raportăm nu la ilustrul său purtător roman, ci la sensul de „împărat” al numelui comun, valoare cu care este utilizat în numeroase limbi europene.

Ieronim, nume cu valoare mistică la origine, este folosit la popoarele catolice. În antroponimia românească se încadrează în seria împrumuturilor culte.

Euthanasius, nume derivat din substantivul comun „euthanasie” și potrivindu-se concepției bătrînului care-și pregătește sfîrșitul în cascada unui rîu – întoarcere absolută în natură.

S-apropie de fereastră și se uită în grădină jos, la iarba moale, crescută-n umbra virgină a copacilor, la portocale, ce luceau prin frun-ze, apoi luă creionul și desemnă pe perete o portocală. Luă un papuc, îl puse pe masă și se uită la el, apoi deschise-o carte bisericească și pe-un colţ de pagină zugrăvi papucul. Și ce profanaţie a cărţilor bisericești! Toate margi-nile erau profile de femei, popi, cavaleri, cerșe-tori, comedianţi... în sfîrșit, viaţa în realitatea ei, mîzgălită în fiecare colţ disponibil...

***

II

– Contesă, voi face pe părintele d-tale să te silească ca să fii a mea.

– Cine se-ndoiește c-o poţi face aceasta, cine, că ești în stare s-o faci. Tatăl meu îţi da-torește bani și d-ta vrei fata lui. Nimic mai natural...

Frumoasa contesă îi întoarse spatele și se uită din fereastră pe uliţă...

Marchizul Castelmare se uită lung și sălba-tec asupra acelei copile ce-i dispreţuia amorul, apoi ieși iute, trîntind ușa după sine...

– Maestre! strigă ea tare, apropiind două scaune de fereastră.

Intră un bătrîn c-o bluză de catifea, cu faţa naltă și senină, c-o barbă sură, s-apropie de copilă c-o întrebare pe buze.

– Vino lîngă mine... Șezi ici... Ia te uită la acel călugăr tînăr. Ce frumos demon în „Că-derea îngerilor”, nu-i așa?

– Ce frumos Adonis în „Venus și Adonis”, zise pictorul surîzînd, d-ta Venus, el Adonis.

– Eei! asta-i prea tare.

Francesco i-apucă mîna într-a sa și apropie gura de fruntea ei frumoasă.

***

III

Onufrei și Ieronim, trecînd pe stradă, nu vedeau că erau urmăriţi de-un om. Era pic-torul. Ieronim avea să caute la poștă, unde și află, o scrisoare de la un unchi al lui, un bătrîn sihastru. Iată ce scria:

Iubite în Cristos nepoate.

Este o frumuseţe de zi acum cînd îţi scriu și sînt atît de plin de dulceaţa cea proaspătă a zilei, de mirosul cîmpiilor, de gurile înmiite ale naturii, încît pare că-mi vine să spun și eu naturii ceea ce gîndesc, ce simt, ce trăiește în mine. Lumea mea este o vale, înconjurată din toate părţile de stînci nepătrunse care stau ca un zid dinspre mare, astfel încît suflet de om nu poate ști acest rai pămîntesc unde trăiesc eu. Un singur loc de intrare este – o stîncă mișcătoare ce acoperă maestru gura unei peștere care duce pîn-înlăuntrul insulei. Altfel cine nu pătrunde prin acea peșteră crede că această insulă este o grămadă de stînci sterpe înălţate în mare, fără vegetaţie și fără viaţă. Dar cum este inima? De jur împrejur stau stîncile urieșești de granit, ca niște păzitori negri, pe cînd valea insu-lei, adîncă și desigur sub oglinda mării, e acoperită de snopuri de flori, de viţe sălbatice, de ierburi nal-te și mirositoare, în care coasa n-a intrat nicioda-tă. Și deasupra păturii afînate de lume vegetală se mișcă o lume întreagă de animale. Mii de albine cutremură florile lipindu-se de gura lor, bondarii îmbrăcaţi în catifea, fluturii albaștri umplu o re-giune anumită de aer deasupra căreia vezi tremu-rînd lumina soarelui. Stîncile nalte fac ca orizontul meu să fie îngust. O bucată de cer am numai, dar ce bucată! Un azur întunecos, limpede, transpa-rent, și numai din cînd în cînd cîte un nourel alb, ca și cînd s-ar fi vărsat lapte pe cer. În mijlocul văii e un lac în care curg patru izvoare care ropotesc, se sfădesc, răstoarnă pietricele toată ziua și toată

noaptea. E o muzică eternă în tăcerea văratică a văii și prin depărtare, prin iarbă verde, pe costișe de prund, le vezi mișcîndu-se și șerpuind cu ar-gintul lor fluid, transparent și viu, aruncîndu-se în braţele bulboanelor, în care se-nvîrtesc nebune, apoi, repezindu-se mai departe, pînă ce, suspinînd de satisfacere, s-adîncesc în lac. În mijlocul acestui lac, care apare negru de oglindirea stufului, ierbă-riei și răchitelor din jurul lui, este o nouă insulă, mică, cu o dumbravă de portocale. În acea dumbra-vă este peștera ce am prefăcut-o-n casă, și prisaca mea. Toată această insulă-n insulă este o florărie sădită de mine anume pentru albine. Lucrez toată ziua cîte ceva. Știi că-n tinereţea mea am fost la un sculptor. De aceea, după ce-am netezit grani-tul peșterii mele, am umplut suprafaţa pereţilor cu ornamente și basoreliefuri cum le umpli tu cu schi-ţe. Deosebirea-i că sculptura e goală, prin urmare chipurile ce le sculptez eu, asemenea. Pe un perete e Adam și Eva... Am cercat a prinde în aceste forme inocenţa primitivă... Nici unul din ei nu știe încă ce-nsemnează iubirea... ei se iubesc fără s-o știe...

formele sînt virgine și necoapte... în expresia feţei am pus duioșie și nu pasiune, este un idil liniștit și candid între doi oameni ce n-au conștiinţa fru-museţii, nici a goliciunii lor. Ei umblă-mbrăţișaţi sub umbra unui șir de arbori, dinaintea lor o tur-mă de miei.

Cu totul altfel e Venus și Adonis. Venus e nu-mai amor. Ea-și pleacă capul ei îmbătat de pa-siune pe umărul acelui tînăr femeiește-frumos, timid și înamorat în sine, și el se uită furiș la formele perfecte ale zeiţei ce-l fericește, căci i-e rușine să se uite de-a dreptul.

***

Eu, mulţămită naturii, m -am dezbrăcat de haina deșertăciunii. Știu că tu ești pîn-acum fra-te laic. Nu te călugări, copilul meu,... nu te pre-face în rasă și comanac din ceea ce ești, un băiat cuminte. Am fost sihastru, nu călugăr. Aș vrea ca cineva să-mi ieie locul în această sihăstrie, căci sînt bătrîn și poate curînd să-mi bată ora mîn-tuirii... Va fi o trecere molcomă și firească, de care nu mă tem. Voi adormi... de nu m-aș trezi numai iar... Îţi sărut fruntea.

Euthanasius

***

Ieronim către Euthanasius

Dezmierd un chip de copilă în felul meu... adică umplu un album cu diferitele expresii ale unui singur cap. E ciudat că ochii mei atît de clari, pot să zic de-o cerească claritate, nu pot cu-prinde nimic deodată. Mîzgălesc pereţii. Am in-trat la o copilă înamorată de mine, pe care însă n-o iubesc... Am văzut-o roșie, sfioasă, turbura-tă... Am zugrăvit în cartea mea această expresie. A-ngenuncheat lîngă mine... m-a rugat să-i su-făr iubirea... nu-ţi pot descrie expresia de nevi-novăţie, candoare și amor din faţa ei... dar am schiţat-o... E de sărutat schiţa mea. Poate că e una din cele mai nimerite, din cîte-am zugră-vit. Am pus-o lîngă mine. Deconcertare și o dulce resignaţie. Un profil îngeresc. I-am spus cuvinte bune. O rază de speranţă în acea amabilă mîh-nire a feţei. O adorabilă schiţă. Dar simt că din ce în ce schiţele se familiarizează cu inima. N-o iubesc. Nu. Adio, părinte.

.....

O iubești, fătul meu, fără s-o știi. Cinis et umbra sumus.

Euthanasius

***

Cezara către Ieronim

Fugi te rog. Nu l-ai ucis pe Castelmare. Înăbușit de sînge, au zis oamenilor să-l aducă la noi. A povestit tot, cui îi datorește rana sa. Fugi... te rog! Pot să te urmărească încă-n astă noapte. Ce-i și mai trist: contele voiește să se

logodească cu mine în starea în care se află și nu am nici o putere de-a rezista!... Dar te iubesc... Nu! Fugi, Ieronim; poate că vro întîmplare neprevăzută să mă păstreze pentru tine... poate contele să moară... Îi doresc moartea... te iubesc! Nu, nu! nu crede că te iubesc într-atît încît să-ţi zic să rămîi... Adio... drăguţul meu!

Cezara

***

Stînci uriașești și cenușii erau zidite de jur împrejur una peste alta pîn-în ceruri și-n mij-locul lor se adîncea o vale, o grădină de vale cu izvoare, în mijloc c-un lac și-n mijlocul lacului o insulă, pe care stăteau în șiruri lungi stupii unei prisăci mari.

„E insula lui Euthanasius”, gîndi el uimit și pășea încet, minunîndu-se la fiecare pas... S- apropie de peștera ce știa că trebuie să fie pe această insulă; o găsi într-adevăr sculptată-n piatră, găsi dalta și uneltele de sculptură, patul, un ulcior cu apă; dar bătrînul lipsea.

***

Se făcuse noaptea. Stelele mari și albe tremurau pe cer și argintul lunii trecea, sfîșiind valurile transparente de nouri ce se-ncreţeau în drumu-i. Noaptea era caldă, îmbătată de mirosul snopurilor de flori; dealurile străluceau sub o pînză de neguri, apa molcomă a lacului ce-nconjura dumbrava era poleită și, tremurînd, își arunca din cînd în cînd undele sclipitoare spre ţărmii adormiţi. Și-n mijlocul acestei feerii a nopţii, lăsate asupra unui rai înconjurat de mare, trecea Cezara ca o-nchipuire de zăpadă, cu părul ei lung de aur ce-i ajungea la călcîie... Ea mergea încet... Toate visele, toată încîntarea unei aromate nopţi de vară îi cuprinsese sufletul ei virgin... ar fi plîns!... Deodată ea văzu prin arbori o figură de om... gîndea că-i o închipuire a ei, proiectată pe mrejele de frunze... și acel chip luă din ce în ce conture mai clare... era *el.*

„Ah! gîndi ea zîmbind, ce nebună sînt... pretutindenea el, în frumuseţea nopţii, în tăcerea dumbrăvilor...” El s-apropie... El credea asemenea că are-o-nchipuire aievea înaintea lui... O privi lung, se priviră lung.

Cînd îi luă mîna... ea ţipă.

– Cezara, strigă el, cuprinzînd-o-n braţele lui... Cezara! ești o închipuire, un vis, o umbră a nopţii zugrăvită cu zăpada luminii de lună? Sau ești tu? tu?

Ea plîngea... nu putea răspunde. Se credea nebună, credea că-i vis, ș-ar fi vrut numai ca vecinic să ţie acel vis.

– Tu ești? *Chiar tu?* întrebă ea cu glasul înecat, căci toată cugetarea ei se-mprospătase, toate visele ei reveneau splendide și doritoare de viaţă... Ea nu se mai sătura privindu-l... și uitase starea în care era.

Floare albastră **Impresie postlecturală de Corina Chirilă**

5888 **Imaginează-ţi spaţiul în care este amplasată acţiunea şi in-terpretează semnele de initorii ale diversităţii acestuia, re-ferindu-te la constituenţii lui:**
MĂNĂSTIREA – MAREA – CASTELUL – INSULA.

5889 **Explică, prin exemple din text, semni icaţia numelor ca indi-ciu al caracterelor personajelor, informîndu-te și din *Agen-da criticului.***

Model: CEZARA → etimologia numelui; acţiunile personajului; natura atitudinilor.

Examinează modul de a i al protagoniştilor, selectînd din text detalii relevante şi ixîndu-le într-o işă de caracteriza-re în paralel:

IERONIM	CEZARA	EUTHANASIUS

4.1. Te poţi orienta după un algoritm interogativ:

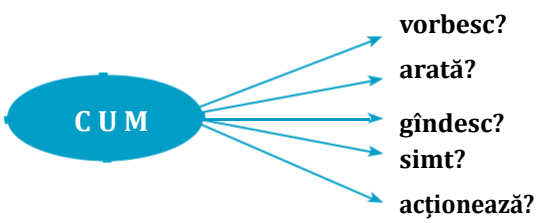

0 Redactează o caracterizare de personaj a Cezarei, dezvoltînd a irmaţia Ioanei Em. Petrescu din *Agenda criticului*.

1 Elaborează o schiţă de portret al lui Ieronim, raportîndu-l la idealul pe care-l reprezintă.

2 Lucraţi în echipe şi:

Argumentaţi valoarea scrisorilor în relaţiile personajelor şi în realizarea naraţiunii.

Interpretaţi valenţele simbolice ale spaţiului de pe insula lui Euthanasius, relevînd structura ei labirintică:

„stînci urieşeşti" – „o vale, o grădină" – „un lac" – „în mijlocul lacului o insulă".

Comentaţi semnificaţia parcursurilor realizate de protago-nişti, în scopul împlinirii existenţei prin iubire:

renunţarea la spaţiul iniţial (mănăstirea, castelul);

calea spre insulă;

renunţarea la spaţiul lumesc şi rămînerea pe insula lui Euthanasius, angajînd opinia lui Mircea Eliade din *Rînduri–Gînduri*.

2.0 Demonstrează că simbolurile *marea*, *insula* şi *iubirea* suge-rează semni icaţii ale universurilor compensative, spaţii de a irmare şi împlinire a visurilor, a idealurilor.

***0* Elaborează o listă de argumente pro şi contra deciziei pro-tagoniştilor de a evada pe insula lui Euthanasius.**

***1* Demonstrează, într-un eseu nestructurat, *că iubirea este un spaţiu al împlinirilor*.**

Agenda criticului

Cezara, chipul feme-0 – vie, nebunatică – ce se încarcă de o materialitate grea, voluptoasă, această materialitate nu devine agresivă, ci se as-cunde şi ea sub înfăţişa-rea liniştitoare a icoanei, apropiindu-se din nou – prin gestica ritualizată – de ideea sau de „visul" frumuseţii.

Ioana Em. Petrescu

ARS COLLABORANDI

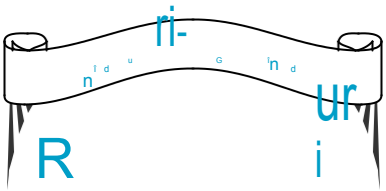

0 *Insula lui Euthanasius prezintă însă un interes ma-ximum pentru înţelegerea poetului: ea reprezintă ade-văratul centru al povestirii; nu numai pentru că face po-sibilă întîlnirea finală dintre îndrăgostiţi, dar, mai ales, pentru că magia insulei, ea singură rezolvă drama per-sonajelor.*

Mircea Eliade

ARS DISCENDI

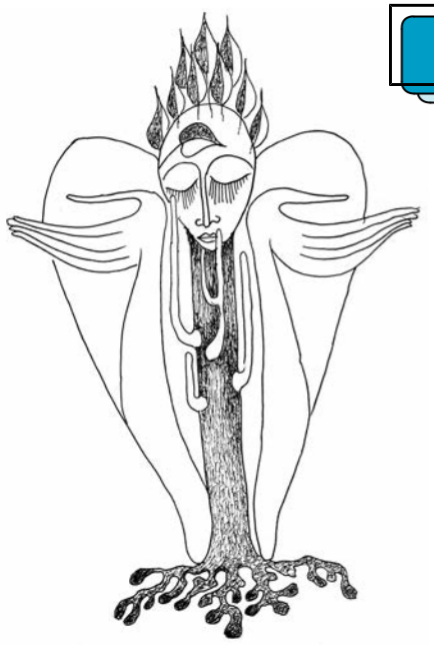

Esenţa lui „a fi”

LUMEA-I A{A CUM ESTE {I CA D}NSA S}NTEM NOI

Motto:

„În mine bate inima lumei
Şi tot ce simte ea şi eu simţesc.”

Mihai Eminescu

1. **Citeşte *mottoul* şi determină sugestia contextuală a metaforei „inima lumei”.**
2. **De ineşte, într-un cvintet, valoarea poetului în inima căruia încape „inima lumei”.**
   2.1. **Relaţionează de iniţia obţinută cu metafora gra ică şi formulează o concluzie despre ideea de valoare a existenţei umane.**
3. **Consultă metatextul propus şi selectează idei în sprijinul celor a irmate.**

„Deasupra tuturor gloriilor efemere și deșertăciunilor legate de patimile noastre omenești, un singur punct rămîne fix, neclătinat de nici o catastrofă istorică: geniul… Un neam supravieţuieşte nu numai prin istoria sa, ci și prin creaţiile geniilor sale…

Mai puţin patetic, neamul românesc simte că şi-a asigurat dreptul la «nemurire», mai ales prin creaţia lui Mihail Eminescu… Şi cît va exista, undeva prin lume, un singur exemplar din poeziile lui Eminescu, identitatea neamu-lui nostru este salvată…

Istoria este prin definiţie devenire, transformare continuă, în cele din urmă, deşertăciune. Zadarnic încearcă un rege sau un des-pot să-şi clădească Statul pentru eternitate. O formă istorică, chiar dacă ar fi perfectă, este întotdeauna precară: durează un anumit număr de ani, sau decenii, şi apoi lasă locul unei alte forme istorice. Nici un fel de eter-nitate nu este îngăduită organismelor poli-tice şi sociale. Singura «eternitate» acceptată de istorie este aceea a creaţiilor spirituale. Care, bineînţeles, reflectează şi specificul naţional al gintei creatorului, şi momentul istoric în care a vieţuit acesta; le reflectează şi, am spune, le proiectează în eternitate…” (Mircea Eliade)

0 Opinează, actualizînd cunoştinţele:

- Se va confirma, în timp, ideea lui Mircea Eliade enunţată în alineatul doi?
- Este Eminescu, asumîndu-și tot ce simte „inima lumei”, un poet de ge-niu?
- Ce exemple, din creaţia eminesciană, ilustrează afirmaţia filozofului că numai acele opere înfruntă timpul care *reflectează și specificul naţional al gintei creatorului, și momentul istoric în care a vieţuit acesta; le reflectează și, am spune, le proiectează în eternitate?*

Geniu pustiu, o expresie a titanismului romantic

23 **Citeşte a irmaţia lui Mihai Eminescu:** *Dacă o generaţiune poate avea un merit, e acela de a fi un credincios aginte al istoriei, de a purta sarcinile impuse cu necesitate de locul pe care-l ocupă în lănţuirea timpilor* **şi punctează trei sarcini primordiale ale generaţiei tale, în raport cu timpul actual.**

23 **În procesul lecturii fragmentului din romanul *Geniu pustiu* de Mihai Eminescu vei asista la un act de conştiinţă a prota-gonistului, reprezentant al generaţiei poetului.**

Spiritul titanic

GENIU PUSTIU

Dumas zice că romanul a existat totdeauna. Se poate. El e metafora vieţii. Priviţi reversul aurit al unei monede calpe, ascultaţi cîntecul absurd al unei zile care n-a avut pretenţiunea de-a face mai mult zgomot în lume decît celelalte în genere, extrageţi din astea poezia ce poate exista în ele și iată romanul.

***

Uitasem însă că tot ce nu e posibil obiectiv e cu putinţă în mintea noastră și că, în urmă, toate cîte vedem, auzim, cugetăm, judecăm nu sînt decît creaţiuni prea arbitrare a propriei noastre subiectivităţi, iar nu lucruri reale. Via-ţa-i vis.

Era o noapte tristă. Ploaia cădea mărun-tă pe stradele nepavate ale Bucureștilor, ce se trăgeau strîmte și noroioase prin noianul de case mici și rău zidite, din care constă partea cea mai mare a așa-numitei capitale a Româ-niei.

***

Alături era o cafenea. Ploaia și frigul, ce mă pătrunsese, mă siliră să intru-n ea. Mirosul tutunului, eternul trictrac al jucătorilor de domino făcea un efect deosebit asupra simţurilor mele ameţite de ploaie și de frig. Orologiul, fidel interpret al bătrînului timp, sună de 12 ori în limba sa metalică, spre-a da lumii, ce nu-l asculta, seama că se scursese și a 12 oră a miezului nopţii. P-ici, pe colea pe lîngă mese se zăreau cîte-o grupă de jucători de cărţi cu părul în dezordine, ţinînd cărţile într-o mînă ce tremura, plesnind din degete cu cealaltă înainte de-a bate, tăcuţi, cu ochii ficși, mișcîn-du-și și mușcîndu-și buzele făr-a zice o vorbă și trăgînd din cînd în cînd cu sorbituri zgo-motoase cîte-o gură din cafeaua sau berea ce le sta dinainte... semn de triumf!

Un june aplecat asupra unui biliard scria cu creta pe pănura verde vorba Ilma.

***

Un om pe care-l cunoșteam fără a-l cunoaște, una din acele figuri ce ţi se pare că ai mai văzut -o vrodată-n viaţă, fără s-o fi văzut niciodată, fenomen ce se poate explica numai prin presupunerea unei afinităţi sufletești. Începui a-l observa cu comoditate. Era fru-mos, d-o frumuseţe demonică. Asupra feţei sale palide, musculoase, expresive, se ridica o frunte senină și rece ca cugetarea unui filozof. Iar asupra frunţii se zburlea cu o genialitate sălbatecă părul său negru-strălucit, ce cădea pe niște umeri compacţi și bine făcuţi. Ochii săi mari, căprii, ardeau ca un foc negru sub niște mari sprîncene stufoase și îmbinate, iar buzele strîns lipite, vinete, erau de-o aspri-me rară. Ai fi crezut că e un poet ateu, unul din acei îngeri căzuţi, un Satan, nu cum și-l închipuiesc pictorii: zbîrcit, hidos, urîcios, ci un Satan frumos, de-o frumuseţe strălucită, un Satan mîndru de cădere, pe-a cărui frunte Dumnezeu a scris geniul, și iadul îndărătni-cia, un Satan dumnezeiesc care, trezit în cer, a sorbit din Lumina cea mai sîntă, și-a îmbătat ochii cu idealele cele mai sublime, și-a muiat sufletul în visurile cele mai dragi, pentru ca în urmă, căzut pe pămînt, să nu-i rămînă decît decepţiunea și tristeţea, gravată în jurul bu-zelor, că nu mai e în cer. Repedea umflare a nărilor și vioaia sclipire a ochilor lui semnala o inimă din cele nebune, un caracter pasionat. Talia sa subţire, fină, și mîna sa albă cu degete lungi și aristocrate semăna, cu toate astea, a avea o putere de fier. Toată expresiunea în sine era d-o putere generoasă, deși infernală.

Luă un ziar românesc. La pagina anun-ţurilor citi cu o semivoce sarcastică: Opera italiană... Ughenoţii.

– Ai vrea să fie română? zisei indiferent.

– Se-nţelege. N-am putea avea o muzică... mai dulce și mai frumoasă ca cea italiană?

– Nu ești venit de mult.

– Nu.

– Înţeleg, zisei.

– De ce?

– Oamenii noștri, zic eu, sînt de-un cosmopolitism sec, amar, sceptic – ba și mai mult: au frumosul obicei de-a iubi orice-i străin, de-a urî tot ce-i românesc. Noi am rupt-o cu trecutul fie ca limbă, fie ca idee, fie ca mod de-a privi și a cugeta; căci altfel n-am putea trece în ochii Europei de naţiune civilizată.

– Și... oare sînteţi aceea de ce vreţi să tre-ceţi?

– Hm... nu ești de aici... cum se vede.

– Nu.

– A... altceva... Ei bine, s-o știi de la mine că nimeni nu caută aicea de-a fi aceea de ce trece. Vezi la noi istorici ce nu cunosc istoria, literaţi și jurnaliști ce nu știu a scrie, actori ce nu știu a juca, miniștri ce nu știu a guverna, financi-eri ce nu știu a calcula, și de aceea atîta hîrtie mîzgălită fără nici un folos, de-aceea atîtea ţi-pete bestiale care umplu atmosfera teatrului, de-aceea atîtea schimbări de ministeriu, de-aceea atîtea falimente. Vei afla mai lesne oameni ce pun la vot existenţa lui Dumne-zeu, decît suflete înamorate în limba și datini-le străbunilor lor, decît inimi care să iubească caracteristica cea expresivă a poporului nos-tru, minţi ocupate cu chestiunile de viaţă ale acestui popor, căruia îi scriem pe spete toate fantasmagoriile falsei noastre civilizaţiuni...

Pre legea mea, urmai, ștergîndu-mi sudoarea, arată-mi un om care să scrie romanul Mizeriilor acestei generaţiuni, și acel om va

cădea ca o bombă în mijlocul pustiitei noastre inteligenţe, va fi un semizeu pentru mine, un mîntuitor, poate, pentru ţara lui.

– Schimbaţi opiniunea publică, daţi-i o altă direcţiune, răscoliţi geniul naţional – spiritul propriu și caracteristic al poporului din adîn-curile în care doarme, faceţi o uriașă reacţi-une morală, o revoluţiune de idei, în care ideea *românesc* să fie mai mare decît uman, genial, frumos, în fine, fiţi români și iar români, zise el încet și răgușit.

– Cine s-o facă asta? Nu sînt toţi astfel? Nu sînt toţi numai receptivi – francezi, italieni, spanioli, tot – numai români nu?

– O! Nu trebuie oameni mulţi pentru asta... Spiritul public este fapta puţinor oameni. O singură frunte unsă cu mirul lui Dumnezeu e în stare să forme din oceanul cugetărilor omenești o singură volbură gigantică, care să se-nalţe din fundul abisului mării pînă sus în nourii gînditori din cerul luceafărului ce se numește geniu... Arătaţi-le iasma viitorului și se vor speria de el... Arătaţi-le unde-ar ajunge de-ar urma tot astfel și se vor întoarce... Dar în fine – adaose el c-un surîs sceptic – de ce să cercăm noi a ridica generaţiunea cu umărul? Tot ce se-ntîmplă pe lume rezultă. De-o fi ca ei să se stingă, se vor stinge și cu noi și fără de noi – de nu, nu.

Cosmopolit? adaose el încet, hm! cosmopolit sînt și eu; aș vrea ca omenirea să fie ca prisma, una singură, strălucită, pătrunsă de lumină, care are însă atîtea colori. O prismă cu mii de colori, un curcubeu cu mii de nuanţe. Naţiunile nu sînt decît nuanţele prismatice ale Omenirii, și deosebirea dintre ele e atît de naturală, atît de explicabilă, cum putem explica din împrejurări anume diferenţa dintre individ și individ. Faceţi ca toate aceste co-lori să fie egal de strălucite, egal de poleite, egal de favorizate de Lumina ce le formează și fără care ele ar fi pierdute în nimicul neexis-tenţei, căci în întunericul nedreptăţii și a bar-bariei toate naţiunile își sînt egale în abrutizare, în îndobitocire, în fanatism, în vulgaritate; ci cînd Lumina abia se reflectă în ele, ea formea-ză colori prismatice. Sufletul omului e ca un val – sufletul unei naţiuni ca un ocean. Cînd vîntul cu aripi turburi și noaptea cu aeru-i brun și cu nourii suri domnește asupra mării și a va-lurilor ei – ea doarme monotonă și întunecată în fundul ei care murmură fără înţeles; pe cînd dacă, în senina și albastra împărăţie a cerului înflorește Lumina ca o floare de foc, fiecare val reflectă în fruntea sa un soare, iar marea îm-prumută de la cer coloarea sa, seninul geniului său, și le reflectă în visul său cel adînc și lu-ciu. Cînd naţiunea e-n întuneric, ea doarme-n adîncimile geniului și-a puterilor sale neștiute și tace, iar cînd Libertatea, civilizaţiunea plu-tesc asupră-i, oamenii superiori se ridică spre a-l reflecta în frunţile lor și a-l arunca apoi în raze lungi adîncimilor poporului, astfel încît în sînul mării întregi se face o zi senină, se răs-frînge în adîncul ei cerul. Poeţii, filozofii unei naţiuni presupun în cîntec și cuget înălţimile cerului și comunică naţiunilor respective. Dar sînt nouri care, întunecînd cerul, întunecă pă-mîntul. O, nourii-regi ai pămîntului vor mîna totdeauna tunetele-lor-rezbele asupra popoa-relor de valuri; cu toate că acei nori nu sînt alta decît însăși respirarea gheţoasă și întunecată a valurilor nenorocite. Nourii tună, fulgeră și acopăr cu o perdea de fier Soarele aurit, și pînă ce vor fi ei tirani asupra frunţilor de valuri, pînă ce întunericul ce-l aruncă ei prin umbra lor cea

mare va pătrunde sufletul adînc al mării c-o noapte rece și tăcută, pînă atuncea Lumea lui Dumnezeu va fi nenorocită.

Cei mai nalţi și mai veninoși nori sînt mo-narhii.

Cei după ei, asemenea de veninoși, sînt di-plomaţii.

Trăsnetele lor cu care ruină, seacă, ucid po-poare întregi sînt rezbelele.

Sfărîmaţi monarhii! Nimiciţi servii lor cei mai linși, diplomaţii; desfiinţaţi rezbelul și nu chemaţi certele popoarelor decît înaintea Tribunalului popoarelor și atunci Cosmopolitismul cel mai fericit va încălzi pămîntul cu razele sale de pace și de bine.

Judecata acestui june – cam bizară – mă interesă mult și sorbeam, ca să zic așa, vorbe-le șoptite de buzele sale subţiri și palide. Faţa sa devenea din ce în ce mai profundă și mai expresivă și luă un aspect fantastic. Mă lăsam tîrît de rîul lin al cugetărilor sale într-o ne-margine de vise.

***

Vis frumos care-a început a fi al lumii întregi, vis care, devenit convincţiune, nu va desfiinţa pe-o cale pacifică și nepătată de sîn-ge numai capetele cu coroane tiranice, ci și popoarele ce tiraniză asupra altora!

Bătu o oră. Atunci el se sculă repede, își băgă ziarul litografiat în buzunar și-mi întinse dreap-ta, pe cînd cu stînga-și puse pălăria-n cap.

– Mă numesc Toma Nour... D-ta?

Îi spusei numele meu. După aceea ieși, lăsînd să-mi vîjîie prin cap ideea de a-l [face] eroul unei nuvele.

Întorcîndu-mă acasă, tocmai cînd aprind chibritul ca să dau foc la lampă, văd într-o lumină dubioasă cartea de nuvele cu cele 6 gravuri. Chibritul se stinse și rămasei în în-tuneric.

– Uite, zisei, oare nu voi găsi în acest om un Tasso, să-l studiu mai de-aproape? Întune-ricul din jurul meu era metafora acelui nume: Toma Nour.

Impresie postlecturală de Ion Puiu

5888 Prin ce te-a impresionat tînărul Toma Nour? Exempli ică răspunsul.

5889 Veri ică-ți convingerile cu privire la ideile și judecăţile lan-sate de protagonist.

5890 Explică semni icaţia cronotopului în fragmentul dat: „a 12 oră a miezului nopţii”, spaţiul citadin, „ploaia și frigul”, cafe-neaua.

5891 Identi ică cine este naratorul, tipul și funcţia lui, în raport cu:

a) realizarea naraţiunii; **b)** Toma Nour.

0 Determină, prin două argumente și exemple, starea de spirit a protagonistului.

6.1. Compar-o cu starea de spirit a naratorului. Constată diferenţe de trăiri.

6.2. Stabileşte două sugestii comune între imaginea gra ică alăturată și anumite momente din operă.

23 Analizează interpretarea semiotică a elementelor de portret, realizată de narator.

7.1. Completeaz-o cu propriile interpretări, aplicînd sugestiile limbajului nonverbal.

5888 Alcătuieşte o listă a problemelor de care este preocupat protagonistul, determinînd categoria lor: istorice, sociale, ilozo ice, politice, culturale, personale.

8.1. Formulează două concluzii cu privire la idealul de viaţă al protagonistului.

0 Decide, valori icînd informaţia din *Agenda criticului*, ce tip de revoltat reprezintă Toma Nour: demonic, satanic, titanic, prometeic. Argumentează răspunsul.

Cum crezi, îşi va realiza Toma Nour idealul de viaţă? Fixea-zăţi opţiunile într-un tabel al predicţiilor:

Ce crezi că se va întîmpla?	Ce dovezi ai în acest sens?	Ce s-a întîmplat?

10.1. Citeşte romanul şi completează cu datele constatate coloana a treia a tabelului.

0 Explică semni icaţia titlului operei, raportîndu-te la caracterul simbolic al personajelor:

Toma Nour, poet, ilozof ◄ ► Ioan, pictor, revoluţionar

↓ tineri săraci, intelectuali ↓

Poesis, actriţă, iubita lui Toma ◄ ► So ia, iubita lui Ioan

Compară a irmaţiile naratorului despre roman din incipi-tul textului cu propunerea lui Toma Nour ca naratorul şi protagonistul să-şi redacteze, iecare, biogra ia în formă de nuvelă şi constată ce a realizat în de initiv autorul: un roman sau o nuvelă?

12.1. Demonstrează valabilitatea răspunsului prin argumente din teoria acestor specii literare.

0 Argumentează, prin exemple elocvente din text, opinia eminescologilor că *Geniu pustiu* este un roman poetic; un roman al timpului de tranziţie; un roman al naturilor catilinare.

1 Demonstrează, într-o caracterizare de personaj, că Toma Nour reprezintă revoltatul demonic romantic.

Agenda criticului

Titanismul este o revoltă specifică tuturor epocilor, pentru c ă titanul simbolizează lupta contra puterii opresoare. Elementele definitorii ale conştiinţei titaniene, în numele căreia se desfă-şoară acţiunea insurgen-tă, sînt, astfel, raţiunea şi moralitatea.

Tema titaniană, desprinsă din realitatea mitului, capătă la Eminescu profunde semnificaţii lirice şi filozofice, fiind un simbol al biruinţei şi înălţării, în sensul că aspiraţia atotputernică a spiritului său demonic şi titanian rămîne de-a pururi absolutul, integrarea în transcendent, într-o zonă a superiorităţii ce nu înseamnă altceva decît eternitatea creatorului de geniu.

Mihai Drăgan

TIMPUL SAU OBSESIA DEVENIRII UNIVERSULUI

Motto:

„Timpul care bate-n stele
Bate pulsul şi în tine…”
Mihai Eminescu

23 **Ilustrează, în contexte proprii, diferite sensuri ale lexemului *timp.***

24 **Raportează contextele obţinute la sugestia metaforei gra i-ce din această pagină, reperînd titlul acesteia.**

2.1. Include observaţiile tale într-un text succint, în care să re-lectezi asupra titlului ilustraţiei.

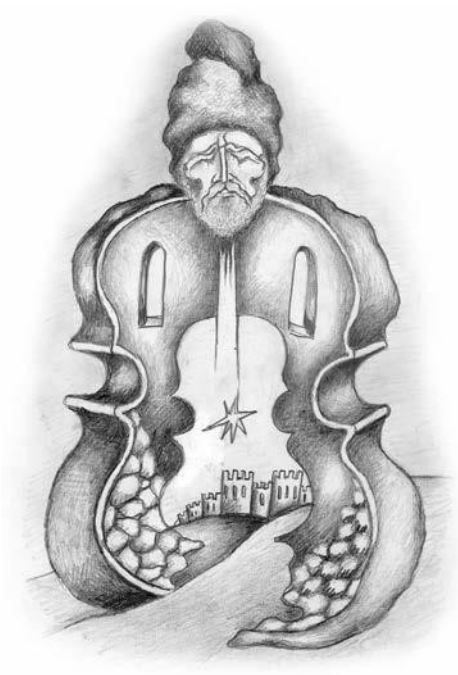

Bătrîn şi veşnic, TIMPUL...

23 Actualizînd cunoştinţele, meditează asupra constatării lui Miron Costin că nu vremile sînt sub om, ci omul este sub vremi şi ilustreaz-o cu exemple din lecturi şi din experienţa proprie de viaţă.

24 Re lectează asupra sfaturilor formulate de poetul Mihai Eminescu, stabilind ce temă comună au acestea.

„Tu așează-te deoparte,
Regăsindu-te pe tine,
Cînd cu zgomote deșarte
Vreme trece, vreme vine.”

23 Viitorul și trecutul Sînt
a filei două feţe, Vede-
n capăt începutul Cine
știe să le-nveţe...”

- **Sentimentul timpului este fundamental pentru starea de spirit umană, este unul ontologic, devenind o dominantă estetică în creaţia lui Mihai Eminescu.**

- **Documentează-te şi reţine cîteva idei concludente, la această temă, ale unor eminescologi consacraţi.**

„Timpul eminescian prezintă o simbioză a semnificaţiilor pe care le comportă cei trei zei:

Cronos, ca divinitate care are o acţiune distructivă, Hronos, ca zeitate a duratei, și Kairos, divinitate alegorică ce patronează ocazia, timpul creativ, mensurabil, turnat în forme opuse circularităţii, repetitivităţii și amorfului… În plan cosmogonic, în felul

în care Hronos separă cerul de pămînt, poetul opune timpului terestru curgător și monoton (al lui Același) timpul pur, absolut.

Omul romantic eminescian apropie și identifică și el cele două forme de percepere 5888 universului printr-o stăruitoare încercare de a le unifica într-o singură reprezentare, într-un singur tablou sintetic, așa cum în-cearcă, de altfel, întreaga epocă modernă… Omul eminescian e o ființă potrivnică trece-rii timpului. C. Noica menţionează această potrivnicie ca «dat al fiecărei ființe: În fiecare din noi, ca și în fiecare epocă, Zeus își face încercarea împotriva lui Cronos…»

Noi nu putem concepe ființa decît durînd, desfășurîndu-se, decît într-un spaţiu și timp care o determină. De altfel, romanticii nu-și puteau închipui timpul și spaţiul fără o acţiune de penetrare care să le confere sens…

Asociată gîndirii indiene, gîndirea eminesciană descoperă atît mișcarea circulară, cît și cea curbiliniară a timpului… Nu există însă doar un singur timp, ci mai multe timpuri, creatoare de serii întregi temporale sub sem-nul sincroniei universale.”

Mihai Cimpoi

„…Prin figura Eternului a intrat în poezia lui Eminescu adevăratul răspunzător pentru drama cosmică, dramă ce constituie tema centrală a inspiraţiei sale: *timpul…*

S-ar putea spune că pentru Eminescu există două timpuri, un timp al vieţii, pe care misticismul său cu caracter astral îl va face să coincidă în chip firesc cu timpul stelar sau cu timpul naturii, inserat în ritmul astrelor; și un timp al morţii, pe care pesimismul său etic de amprentă gnostică îl va face să îl identifice cu acela al pămîntului. Unul este timpul «intact», pentru că este timpul permanenţei sau al împlinirii… Celălalt, care este moștenirea omului, este timpul uzurii și al îmbătrînirii. Și este inutil să observăm că nici unul, nici altul nu sînt timp, ci, cel mult, revelaţia timpului: fizic, la astre, loc al circumvoluţiunilor lor; psihologic la om, pentru care timpul este condiţia și măsura tensiunii sale vitale, a efortului său de a dori și de a vedea.

Ceea ce contează, în vederea judecăţii es-tetice, este să înţelegem ce preţioasă gamă de vibraţii îi comunică poeziei eminesciene acest complex și contradictoriu sentiment al tim-pului pe care îl are.”

Rosa del Conte

512ʳĀĀĀĀĀ○Ā∀Ġ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ĀĀÀʳĀĀĀĀĀ○Ā∀Ġ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā ○Ā∀Ġ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ĀĀÀʳĀ○Ā∀Ġ○Ā○Ā○Ā○Ā○ Exemplificică ideea simbiozei semnificațiilor timpurilor pe care le comportă cei trei zei prin texte cunoscute din creaţia lui Mihai Eminescu.

513ʳĀĀĀĀĀ○Ā∀Ġ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ĀĀÀʳĀĀĀĀĀ○Ā∀Ġ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā ○Ā∀Ġ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ĀĀÀʳĀ○Ā∀Ġ○Ā○Ā○Ā○Ā○ Explică rostul destinului personajelor din romanul *Geniu pustiu* din perspectiva concepţiei celor două timpuri, expu-să de Rosa del Conte.

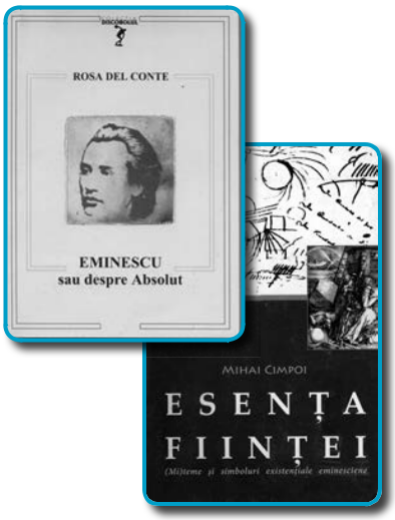

514ĀĀĀĀĀ◌ĀĀ◌ĀĀ◌ĀĀ◌ĀĀ◌ĀĀĀĀĀ

Cu mîine zilele-ţi adaogi..., o viziune asupra trecerii

Trecut-au anii...

5888 Explică ideea de timp conţinută în versurile eminesciene: *Floare de crîng, / Astfel vieţile / Şi tinereţile / Trec şi se sting,* **în raport cu motivele „carpe diem!" şi „fortuna labilis".**

0 Citeşte poezia urmărind jocul termenilor temporalităţii: ***mîine, ieri, azi.***

CU MÎINE ZILELE ŢI ADAOGI...

Cu mîine zilele-ţi adaogi,
Cu ieri viaţa ta o scazi
Și ai cu toate astea-n faţă
De-a pururi ziua cea de azi.

timpul devorator al vieţii

prezentul etern

Cînd unul trece, altul vine
În astă lume a-l urma,
Precum cînd soarele apune,
El și răsare undeva.

continuitatea vieţii umane

spaţiul dublu al soarelui

Se pare cum că alte valuri
Cobor mereu pe-același vad,
Se pare cum că-i altă toamnă,
Ci-n veci aceleași frunze cad.

veșnica reînnoire

Naintea nopţii noastre îmblă
Crăiasa dulcii dimineţi;
Chiar moartea însăși e-o părere
Și un vistiernic de vieţi.

dihotomia viaţă-moarte

Din orice clipă trecătoare
Ăst adevăr îl înţeleg,
Că sprijină vecia-ntreagă
Și-nvîrte universu-ntreg.

esenţa valorilor spirituale

De-aceea zboare anu-acesta
Și se cufunde în trecut,
Tu ai ș-acum comoara-ntreagă
Ce-n suflet pururi ai avut.

perpetuarea valorilor

Cu mîine zilele-ţi adaogi,
Cu ieri viaţa ta o scazi,
Avînd cu toate astea-n faţă
De-a pururi ziua cea de azi.

inelul structural

Priveliștile sclipitoare,
Ce-n repezi șiruri se diștern,
Repaosă nestrămutate
Sub raza gîndului etern.

depășirea f iinţei umane prin spirit

0 Selectează, din text, perechile antonimice și explică-le rolul în relevarea ideii de timp și de valoare a vieții.

1 Determină, prin două exemple din text, o posibilă identitate a eului liric:

- savant;
- poet;
- filozof;

identitate incertă.

23 Interpretează mesajul poeziei la nivelul motivelor relevate pe marginea textului.

4.1. Utilizează spre documentare opinii din *Agenda criticului*.

***23* Extrage, din text, cîteva versuri-aforisme, scrie-le pe oișă pentru portofoliu și demonstrează, în baza lor, caracterul gnomic al poeziei.**

***24* Argumentează pendularea stării eului liric între imaginație (se pare) și aievea, intuiție și adevăr.**

25* Comentează ideea concluzivă din strofa inală, aderînd la una dintre opțiunile interpretative din *Agenda criticului.

***26* Comentează fenomenul temporalității prezent în text chiar din prima strofă, conducîndu-te de reperele:**

23 semnificația titlului și a structurii inelare a poeziei;
24 valoarea motivelor în configurarea mesajelor;
25 sugestia figurilor de stil;
26 semnificația temei timpului.

***27* Raportează mesajul global al poeziei la explicația cercetătoarei Sv. Paleologu-Matta:** *Temporalitate, acest fenomen în care trăirile, în luxul lor indescriptibil, se deplasează ca într-o rețea mișcătoare.*

23 Generalizează mesajul poeziei în raport cu ideea de trecere implacabilă a timpului.

23 Explică 2–3 semni icații ale timpului din poezie, relevînd noutatea pe care ai descoperit-o.

24 Realizează un comentariu al poeziei cu titlul *Sub raza gîndului etern*, în care să-ți exprimi opinia despre rostul spiritual al vieții umane.

OPȚIONAL

23 Redactează un eseu cu titlul *Omul și timpul*, accesînd și poeziile *Cu mîine zilele-ți adaogi...*, *Glossă*, *Trecut-au anii...* ș.a.

Agenda criticului

Aici, într-un asemenea text, ajungem la limitele gîndirii intuitive cu privire la dinamismul transcenden ței, la limite-le spiritului față de via-ță. Orice formă de viață dincolo de moarte este un pur act al credinței.

Faptul că Eminescu spune în poem: Chiar moartea însăşi e-o părere / Şi un vistiernic de vieți *se poate interpreta fie ca tragism, fie ca metempsihoză venind din platonism, fie ca o revelație gnostico-creşti-nă, fie, în fine, ca toate împreună.*

Sv. Paleologu-Matta

ARS DISCENDI

Scrisoarea I, o insolită proiecție a temporalității

ARS COLLABORANDI

23 Actualizați cunoștințele dobîndite în clasele anterioare des-pre scrisorile eminesciene.

1.1. Precizați impresiile postlecturale comune, formulîndu-le ca obiective și ixîndu-le într-un demers de integrare a informației:

Știu	Doresc să știu	Am studiat, cunosc

Notă: Rubrica a treia o vei completa în cadrul autoevaluării, la finalul temei.

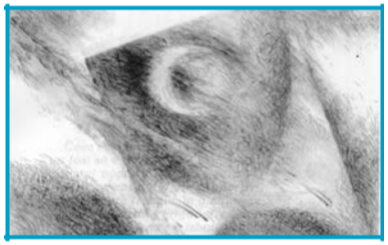

Ilustrații la *Scrisoarea I* de Sandu Macovei

5888 **Re lectează asupra versurilor eminesciene:** *...ați uitat cu totul...*
/ Că-ndărătul lumii voastre mici... / E-o vecie, că-nainte-i o vecie este iar **și comentează semnificația celor trei momente:**

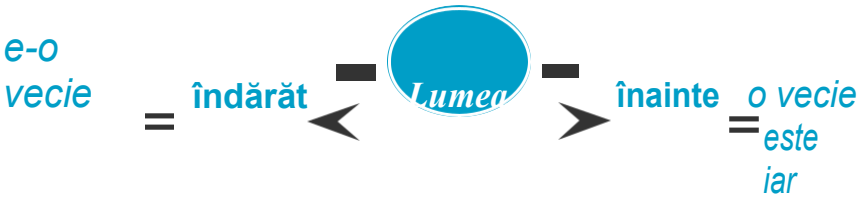

0 Citește fragmentul din *Scrisoarea I*, imaginîndu-ți grandoarea spectacolului desfășurat.

SCRISOAREA I

Cînd cu gene ostenite sara suflu-n lumînare,
Doar ceasornicul urmează lung-a timpului cărare,
Căci perdelele-ntr-o parte cînd le dai, și în odaie
Luna varsă peste toate voluptoasa ei văpaie,
Ea din noaptea amintirii o vecie-ntreagă scoate
De dureri, pe care însă le simţim ca-n vis pe toate.

Lună tu, stăpîn-a mării, pe a lumii boltă luneci
Și gîndirilor dînd viaţă, suferinţele întuneci; Mii
pustiuri scînteiază sub lumina ta, fecioară,
Și cîţi codri-ascund în umbră strălucire de izvoară!
Peste cîte mii de valuri stăpînirea ta străbate, Cînd
plutești pe mișcătoarea mărilor singurătate! Cîte
ţărmuri înflorite, ce palate și cetăţi, Străbătute de-al
tău farmec ţie singură-ţi arăţi!
Și în cîte mii de case lin pătruns-ai prin ferești,
Cîte frunţi pline de gînduri, gînditoare le privești!

***

Iar colo bătrînul dascăl, cu-a lui haină roasă-n coate,
Într-un calcul fără capăt tot socoate și socoate
Și de frig la piept și-ncheie tremurînd halatul
vechi, Își înfundă gîtu-n guler și bumbacul în
urechi; Uscăţiv așa cum este, gîrbovit și de
nimic, Universul fără margini e în degetul lui mic,
Căci sub frunte-i viitorul și trecutul se încheagă,
Noaptea-adînc-a veciniciei el în șiruri o dezleagă;
Precum Atlas în vechime sprijinea cerul pe umăr
Așa el sprijină lumea și vecia într-un număr.

Pe cînd luna strălucește peste-a tomurilor bracuri,
Într-o clipă-l poartă gîndul îndărăt cu mii de
veacuri, La-nceput, pe cînd fiinţă nu era, nici
nefiinţă, Pe cînd totul era lipsă de viaţă și voinţă,
Cînd nu s-ascundea nimica, deși tot era ascuns...
Cînd pătruns de sine însuși odihnea cel nepătruns.
Fu prăpastie? genune? Fu noian întins de apă?
N-a fost lume pricepută și nici minte s-o priceapă,
Căci era un întuneric ca o mare făr-o rază,
Dar nici de văzut nu fuse și nici ochi care s-o vază.
Umbra celor nefăcute nu-ncepuse-a se desface, Și
în sine împăcată stăpînea eterna pace!...
Dar deodat-un punct se mișcă... cel întîi și singur. Iată-l
Cum din chaos face mumă, iară el devine Tatăl...
Punctu-acela de mișcare, mult mai slab ca boaba spumii,
E stăpînul fără margini peste marginile lumii...

Agenda cititorului

0 Mihai Eminescu a scris cinci poezii înglobate într-un ciclu intitulat *Scrisori.*

1 Primele patru au fost publicate, în 1881, în „Convorbiri literare”, iar ultima – fragmentar, în 1886, şi integral, în 1890. Ciclul este unitar prin formula epistolară, viziuni şi tematică. Principalele teme şi motive din *Scrisori* sînt: timpul universal/uman, omul de geniu, pereni-tatea naturii cosmice, patria/patriotismul, creația, dragostea. Specia scrisoare-po-ezie a fost cultivată în literatura română de Gr. Alexandrescu, Cezar Bolliac, Al. Vlahuță.

2 Cele mai importante izvoare de inspirație sînt: lucrările filozofice ale lui Platon, Schopenhauer, Kant, Hegel; operele scriitorilor români; operele unor mari scriitori din literatura universală (Schiller, Goethe, Lenau, Hoffmann, Hugo, Shakespeare, Byron, Shelley etc.); imnurile vedice (Rig-Veda) etc.

Agenda criticului

Semnalarea, în opera lui Eminescu, a motivului cosmic s-a produs, mai cu seamă, prin reliefarea cosmogoniilor în Scrisoarea I, Luceafărul *şi* La steaua.

Cititorii şi cercetătorii profundului poet au admirat întotdeauna prodigioasa lui imaginație, capacitatea depăşirii fenomenelor terestre şi a contemplării lor limitate, înălțarea lui temerară pe scena, fără de sfîrşit, a imensității spațiului, cufundat – în cele din urmă – în oceanul fără de margini al timpului... Motivul genetic apare însă, în toată impresionanta lui desfăşurare, în renumita cosmogonie eminesciană din Rugăciunea unui dac *şi, mai ales, din* Scrisoarea I...

Alexandru Dima

De-atunci negura eternă se desface în fîșii,
De atunci răsare lumea, lună, soare și stihii...
De atunci și pînă astăzi colonii de lumi pierdute
Vin din sure văi de chaos pe cărări necunoscute
Și în roiuri luminoase izvorînd din infinit, Sînt
atrase în viaţă de un dor nemărginit.
Iar în lumea asta mare, noi copii ai lumii mici,
Facem pe pămîntul nostru mușuroaie de furnici;
Microscopice popoare, regi, oșteni și învăţaţi Ne
succedem generaţii și ne credem minunaţi; Muști
de-o zi pe-o lume mică de se măsură cu cotul, În
acea nemărginire ne-nvîrtim uitînd cu totul Cum
că lumea asta-ntreagă e o clipă suspendată, Căndărătu-i și-nainte-i întuneric se arată. Precum
pulberea se joacă în imperiul unei raze,
Mii de fire viorie ce cu raza încetează,
Astfel, într-a veciniciei noapte pururea adîncă,
Avem clipa, avem raza, care tot mai ţine încă...
Cum s-o stinge, totul piere, ca o umbră-n întuneric,
Căci e vis al nefiinţei universul cel himeric...
În prezent cugetătorul nu-și oprește a sa minte,
Ci-ntr-o clipă gîndu-l duce mii de veacuri înainte;

***

Între ziduri, printre arbori ce se scutură de floare,
Cum revarsă luna plină liniștita ei splendoare!

***

Peste cîte mii de valuri stăpînirea ta străbate,
Cînd plutești pe mișcătoarea mărilor singurătate,
Și pe toţi ce-n astă lume sînt supuși puterii sorţii
Deopotrivă-i stăpînește raza ta și geniul morţii!

23 Identi ică, în text sau într-un fragment, cuvintele care necesită o explicaţie. Utilizează DEX-ul.

24 Precizează ce te-a impresionat în acest spectacol cosmogonic.

4.1. Compară propriile impresii postlecturale cu cele remarca-te de Alexandru Dima în *Agenda criticului*.

256 Consultă *Agenda cititorului* de la pagina 71 și prezintă, succint, *Scrisorile* ca un ciclu unitar de texte, relevînd principa-lele surse de inspirație la scrierea acestora.

LECTURA LOGICĂ A TEXTULUI

De inește noțiunea de scrisoare/scrisoare literară și motivează, prin detalii din text, intenția poetului de a-și intitula opera *Scrisoarea I.*

6.1. În prima ediție a operelor eminesciene, Titu Maiorescu le-a reintitulat *Satire.* În baza textelor *Scrisorii a III-a* și a *Scrisorii I*, explică gestul criticului.

0 Examinați, lucrînd în perechi, textul fragmentului din perspectiva reperelor de mai jos și selectați exemplele elocven-te în sprijinul acestora.

• **Tabloul I** (versurile 1–6) Cadrul meditației poetice.	Timpul terestru; spațiul reveriei poetice.
• **Tabloul II** (versurile 7–38) Cadrul nocturn, perspectiva cosmică a spectacolului terestru.	Lumina selenară; geniul și relațiile complexe cu societatea; viziunea antitetică.
• **Tabloul III** (versurile 39–86) Cadrul cosmogonic, haosul inițial, increatul (39–50)	Geneza lumii – structură bidimensională: început–s îrșit al lumilor. Timp cosmic, izvorîtor.
• **Tabloul IV** (versurile 87–144) Cadrul terestru.	Timp uman; viziune satirică; patimi umane; destinul dascălului – pre igurare a omului de geniu.
• **Tabloul V** (versurile 145–156) Cadrul inițial, meditația romantică, ieșirea din reverie.	Filozo ia sceptică, nota dominantă elegiacă.

Agenda criticului

Cosmogonia bătrînului dascăl din Scrisoarea I *uimește nu numai prin sclipitoarele priveliști ce se desfăș oară în clipa genezei, ci și prin dinamica lor interioară însăși, ca și prin fi orul incertelor ipoteze cu pri-vire la o origine a lumi-lor... Dramaticul peisaj cosmogonic răscolește emoții pe care nici o ope-ră analoagă a literaturii romantice, de la Hölder-lin și Byron la Lamarti-ne și Victor Hugo, nu izbutește s-o exprime. Vibrează aici, cu eco-uri multiplicate pînă în adîncurile fiziologice ale ființei noastre.*

Alexandru Dima

ARS COLLABORANDI

0Identi icaţi, în text, şi interpretaţi motivele principale: geneza cosmosului, destinul omului de geniu, „fortuna labilis”, eternitatea naturii, „tempora fugit”, timpul astral.

LECTURA PLASTICO-AFECTIVĂ A TEXTULUI

1Studiaţi textul, colaborînd în echipe.

9.1. Determinaţi motivele a late în corelaţie cu ideea de timp şi relaţionaţi-le cu igurile de stil contextuale, repartizaţi-le, într-un tabel, pe două planuri: *timp universal* şi *timp uman,* comentîndu-le mesajul.

A			B	
Timpul universal/cosmic	Motivele	Figurile de stil	Timpul uman	Mesajul

9.2. Selectaţi, din text, imaginile ce conturează:

23 spaţiul cosmic și b) spaţiul terestru,

comentînd sugestia celor mai relevante iguri de stil.

9.3. Realizaţi o caracterizare a „bătrînului dascăl”, analizînd:

23portretul fizic-moral;

24călătoria mentală, imaginară prin timpuri;

25conceperea, vizualizarea genezei;

26deșarta idee de a trece în eternitate.

9.4. Expuneţi-vă, în re lecţii personalizate, atitudinea faţă de destinul dascălului, destinul lumii, destinul geniului nara-tor. Valori icaţi idei din poemul *Luceafărul* studiat în clasa a XI-a. Prezentaţi re lecţiile, conturînd diverse puncte de vedere, utilizînd ca reper documentar şi *Agenda criticului* de la pagina 73.

În acea nemărginire
ne-nvîrtim...

LECTURA GENERALIZATOARE

23 Argumentează:

23 Ce tip al omului de geniu reprezintă dascălul? Dar eul liric narator?

24 Cui îi aparţine viziunea totală asupra problemei timp și destin uman-cosmic?

25 Cum este realizată fuzionarea celor două universuri?

23 Compară şi analizează semni icaţiile concluziilor celor două personaje simbolice:

„De-oi muri – își zice-n sine – al meu nume o să-l
poarte Secolii din gură-n gură și l-or duce mai departe,
De a pururi, pretutindeni; în ungherul unor crieri Și-
or găsi, cu al meu nume, adăpost a mele scrieri!” O,
sărmane! ţii tu minte cîte-n lume-ai auzit, Ce-ţi trecu
pe dinainte, cîte singur ai vorbit?...
Și cînd propria ta viaţă singur n-o știi pe de rost,
O să-și bată alţii capul s-o pătrunză cum a fost?

11.1. Aderă la un punct de vedere, con irmîndu-l, şi in irmă-l pe cel neacceptat.

23 Comentează versul: *Căci e vis al ne iinţei universul cel himeric,* raportat la conceptele de *imaginaţie, gînd, geniu, creaţie*.

24 Demonstrează, în baza informaţiei asimilate la tema dată, că ideea de timp ajută cititorul să înţeleagă fenomenul deveni-rii universului.

23 Memorizează un fragment, la alegere, exersînd rostirea pe un ton meditativ.

5888 Interpretează conceptul *dor nemărginit*, corelîndu-l cu vizi-unea eului narator, cu cea a bătrînului dascăl şi cu idealul uman în general.

5889 Argumentează valoarea *Scrisorii I* ca univers cosmogonic şi ca meditaţie, utilizînd a irmaţiile din *Rînduri–Gînduri*.

23 Redactează un eseu, o caracterizare a celor două viziuni: cosmică şi terestră, din perspectiva interferenţei celor două spaţii şi racordîndu-le la cele două timpuri: *uman* şi *univer-sal*.

24 OPȚIONAL

23* Realizează o compoziţie-sinteză cu tema *Destine umane şi timpul astral în creaţia lui Mihai Eminescu* (în baza operelor: *Junii corupţi, Sărmanul Dionis, Împărat şi proletar, Scrisoarea I).

23 **Citeşte primele trei *Scrisori* şi elaborează o işă de argumen-te ce ar dovedi a irmaţia eminescologului D. Murăraşu:** *Cele cinci* Scrisori *ale lui Eminescu formează o unitate. Ele reprezintă un expozeu al ideilor şi sentimentelor poetului ajuns la maturitate.*

Şi moartea e sub semnul veşniciei...

ARS DISCENDI

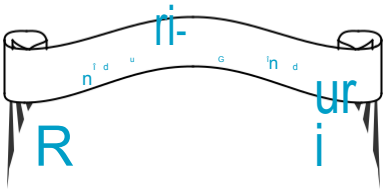

Ġ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā∀ĠĀÀĀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ ̱ĀÀĀʳĀ
○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ÀĀÀĀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā∀Ġ○Ā○Ā
○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ĀĀÀĀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ĀĀĀĀÈĀĀĀĀ○Ā○
Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ÈĀÀĀʳĀÈĀĀĀĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○∽○ĀĀĀ○Ā○Ā○
Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ÀĀĀĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ĀĀÀĀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā
○Ā○Ā○〃ĀĀĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā∀Ġ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā
○ĀĀÀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ɗĀÀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○∴ĀÀʳĀ
○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā∀Ġ○Ā칇Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○□时攀渀搀愀狲栀
Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ĀĀÀʳĀÈĀÀĀ↠Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○○ĀÀʳĀ
○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ɗĀÀʳĀĀĀĀĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ĀĀÀʳĀĀĀĀĀ
○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○○ĀÀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ĀĀÀʳĀ○Ā○Ā○Ā
○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā∀Ġ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ÀĀÀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā
○Ā○Ā○○ĀÀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ÈĀÀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā
○ɗĀÀʳĀÈĀÀĀ↠Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ ̱ĀÀʳĀ○Ā⊆Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○
Ā○Ā○ ̊ĀÀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ĀĀÀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○
Ā○Ā∀ĠĀÀĀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ÀĀÀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○○ĀÀʳĀ
○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā∀Ġ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ÈĀÀʳĀ○Ā○Ā
○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ĀÈĀÀ↠ÈĀÀĀ↠Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ɗĀÀʳĀ○Ā
○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ĀĀÀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ÈĀÀʳĀ○Ā○Ā○Ā
○Ā○Ā○Ā○Ā○ĀĀÀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā∀Ġ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā
○Ā○Ā○ÀĀÀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○○ĀÀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā
○ÈĀÀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ĀĀÀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ÈĀÀʳĀ
○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ĀĀÀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā∀Ġ○Ā○Ā
○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā粲Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ÀĀÀʳĀ○Ā∀Ġ○Ā○
Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā∀Ġ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā∀Ġ○Ā○Ā○Ā○Ā
○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā∀Ġ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ÈĀÀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā
○Ā○ɗĀÀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ ̱ĀÀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○∴ĀÀʳĀ
○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○□ĀÀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ĀĀĀĀÈĀÀĀ↠Ā
○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ĀĀÀʳĀÈĀĀĀĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ĀĀÀʳĀ○Ā○
Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā∀Ġ○Ā○Ā○Ā○Ā○0 Scrisoarea I *este una din cele mai frumoase meditaţii pe care le are literatura română.*

Dumitru Murărașu

aduc şi ne dau fiinţă şi dezrobire. E lumea născîndă. E o cosmogonie supremă în versuri incomparabile.

Iancu Alecsandri

Ġ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā∀ĠĀÀĀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○_ĀÀĀʳĀ
○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ÀĀÀĀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā∀Ġ○Ā○Ā
○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ĀĀÀĀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ĀĀĀĀÈĀĀĀĀ○Ā○
Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ÈĀÀĀʳĀÈĀĀĀĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○∽○ĀĀĀ○Ā○Ā○
Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ÀĀĀĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ĀĀÀĀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā
○Ā○Ā○∥ĀĀĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā∀Ġ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā
○ĀĀÀĀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ᴅĀÀĀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○∴ĀÀĀʳĀ
*○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā∀Ġ○Ā쵟Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○□*时攀渀搀愀狲栀
Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ĀĀÀĀʳĀÈĀÀĀ↠Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○○ĀÀĀʳĀ
○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ᴅĀÀĀʳĀĀĀĀĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ĀĀÀĀʳĀĀĀĀĀ
○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○○ĀÀĀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ĀĀÀĀʳĀ○Ā○Ā○Ā
○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā∀Ġ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ÀĀÀĀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā
○Ā○Ā○○ĀÀĀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ÈĀÀĀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā
○ᴅĀÀĀʳĀÈĀÀĀ↠Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○_ĀÀĀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā
Ā○Ā○○ĀÀĀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ĀĀÀĀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○
Ā○Ā∀ĠĀÀĀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ÀĀÀĀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○○ĀÀĀʳĀ
○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā∀Ġ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ÈĀÀĀʳĀ○Ā○Ā
○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ĀÈĀÀ↠ÈĀÀĀ↠Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ᴅĀÀĀʳĀ○Ā
○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ĀĀÀĀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ÈĀÀĀʳĀ○Ā○Ā○Ā
○Ā○Ā○Ā○Ā○ĀĀÀĀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā∀Ġ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā
○Ā○Ā○ÀĀÀĀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○○ĀÀĀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā
○ÈĀÀĀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ĀĀÀĀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ÈĀÀĀʳĀ
○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ĀĀÀĀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā∀Ġ○Ā○Ā
○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā粲Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ÀĀÀĀʳĀ○Ā∀Ġ○Ā○
Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā∀Ġ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā∀Ġ○Ā○Ā○Ā○Ā
○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā∀Ġ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ÈĀÀĀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā
○Ā○ᴅĀÀĀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○_ĀÀĀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○∴ĀÀĀʳĀ
○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○□ĀÀĀʳĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ĀĀĀĀÈĀÀĀ↠Ā
○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ĀĀÀĀʳĀÈĀĀĀĀ○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○ĀĀÀĀʳĀ○Ā○
Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā○Ā∀Ġ○Ā○Ā○Ā○Ā○1 *În starea noastră de nefi-inţe eram inerţi, eram orbi; şi iată că izvoarele dezrobite de tatăl ne*

Odă (în metru antic), „chintesență elegiacă” a eminescianismului

Creatorul şi eternitatea

Agenda cititorului

Eminescianism

5888 Semn al creației emi-nesciene care-i identi-fică originalitatea.

5889 Curent de autor gene-rat de marele presti-giu al lui Mihai Emi-nescu.

5890 Condiție estetică spe-cifică poeticității su-blimate a geniului.

Eu,

23 Citește poezia și urmărește evoluția stării dominante a eului liric.

O DĂ

(în metru antic)

Nu credeam să-nvăţ a muri vrodată;
Pururi tînăr, înfășurat în manta-mi,
Ochii mei nălţam visători la steaua
Singurătăţii.

Cînd deodată tu răsărişi în cale-mi,
Suferinţă tu, dureros de dulce...
Pînă-n fund băui voluptatea morţii
Neîndurătoare.

Jalnic ard de viu chinuit ca Nessus,
Ori ca Hercul înveninat de haina-i;
Focul meu a-l stinge nu pot cu toate
Apele mării.

De-al meu propriu vis, mistuit mă vaiet,
Pe-al meu propriu rug, mă topesc în flăcări...
Pot să mai re-nviu luminos din el ca
Pasărea Phoenix?

Piară-mi ochii turburători din cale,
Vino iar în sîn, nepăsare tristă;
Ca să pot muri liniștit, pe mine
Mie redă-mă!

23 **Re lectează asupra ideii de eternitate din versurile:** *Cînd am pierdut ideea eternităţii, / Eu singur stau s-o reprezint aici. (Mihai Eminescu)*

1.1. **Interpreteaz-o, consultînd DEX-ul şi selectînd sintagme din opere eminesciene, identi icîndu-le titlurile:** ***eterna pace, greul negrei veşnicii, al nemuririi nimb, nemărginirea timpului, ai i trăit în veci de veci.***

23 **Corelează noţiunile de singurătate şi eternitate şi explică sensul lor, raportat la conceptul de destin al creatorului.**

2.1. **Formulează la această temă de re lecţie două idei pe care doreşti să le reţii, pentru a le dezvolta şi aprofunda.**

23 **Recitește textul cu o intonaţie adecvată pentru specia litera-ră – *oda*, coparticipînd la trăirea intensă a eului liric.**

3.1. **Evaluează-ţi varianta de rostire, în raport cu relevarea particularităţilor speciei studiate în clasa a X-a.**

Rugă întru redevenire

Eu, [redacted] LECTURATE

5888 **Enunţă stările pe care ţi le-a provocat lectura textului, moti-vîndu-le în două enunţuri.**

5889 **Precizează ideile, din operele eminesciene studiate, pe care ţi le-ai actualizat în timpul lecturii poeziei.**

5890 **Determină, în text, secvenţele care ţi-au comunicat noutăţi: sensuri, idei, imagini etc.**

6.1. **Alege şi propune 2–3 dintre acestea pentru discuţie/argumentare în procesul studierii poeziei.**

Eu,

Consultînd DEX-ul şi dicţionarul mitologic, selectează sensurile contextuale ale cuvintelor din text şi ixează-le în tabelul sugerat prin *Agenda cititorului*.

7.1. **Explică, secvenţial, mesajul textului, integrînd sensurile identi icate. Utilizează informaţia din *Agenda cititorului*, plasată la pagina 79.**

Agenda cititorului

LEXEME	CONTEXT
pururi	–
mantă	–
voluptate	–
mistuit	–
vaiet	–
turburători	–
MITURI	
Nessus	–
Hercul	–
Pasărea Phoenix	–

ARS COLLABORANDI

Eminescologii au determinat că textul poate i interpretat ca:

I. Poezie de dragoste; **II. Artă poetică;**

Poezie filozofică.

8.1. Aderaţi la una dintre perspectivele de interpretare sau de comentare şi realizaţi-o lucrînd în echipe.

INTERPRETAŢI:

valoarea stilistică a timpului verbelor și a adverbelor din text;

prezenţa celor două lumi în text: lumea iniţială a liniștii astrale și lumea secundă a suferinţei, cu impact neașteptat, in-stantaneu;

evoluţia eului liric în cele trei iposta-ze (îndrăgostitul; poetul; fiinţa umană pură/geniul), ţinînd cont de starea aces-tuia în fiecare strofă – unităţi semantice de sine stătătoare:

strofa 1 – stare contemplativă de sa-tisfacţie și tinereţe veșnică;

strofa 2 – stare de trăire voluptoasă a durerii, a necunoscutului;

strofa 3 – stare complexă de integrare totală în „lumea suferinţei" (dragostei? creaţiei? existenţei pure a fiinţei?);

strofa 4 – stare complexă de autocunoaș-tere, de regăsire, de reducere la nefiinţă, de conștientizare a naturii sale duale: „arderea" ca distrugere și purificare, reîn-viere, elemente ale macrocosmosului;

strofa 5 – stare obsesivă a dorinţei de restructurare a lumii iniţiale, marcată, în special, de verbele la imperativ și de ocurenţele pronumelor neaccentu-ate la persoana întîi;

sensul profund al primului vers ca seg-ment de text creator de semnificaţii.

COMENTAŢI:

figurile de stil ce sugerează valoarea ce-lor trei dimensiuni contemplative ale eului liric:

lumea visului la steaua singurătăţii: simbolistica mantei, a privirii ascen-sionale – *ochii mei nălţam* – și a meta-forei *steaua singurătăţii*;

lumea suferinţei: ambiguitatea oxi-moroanelor *dureros de dulce* și *volupta-tea morţii neîndurătoare*; semnificaţia miturilor lui Nessus, Hercule și a Pă-sării Phoenix; sugestia simbolurilor: focul, apele mării, propriu vis, propriu rug și a expresiilor metaforice;

lumea reintegrării: metafora *ochii turburători*, epitetul *nepăsare tristă* și ocurenţa pronumelor personale într-o invocaţie retorică;

structura strofelor: 3 versuri + ingam-bament, reperîndu-vă pe informaţia din *Agenda cititorului*;

valoarea metrului antic în procesul de rostire a poeziei, avînd în vedere că acesta este respectat cu fidelitate: 11 si-labe în primele trei versuri și cinci în al patrulea, însă, în scopul creării unei muzicalităţi iambice sau trohaice, po-etul nu-și impune ritmarea lor, de ase-menea, relevanţa accentelor, mai ales în cazul negaţiilor, a particulelor negative pentru a descătușa și a exprima energia textului.

Timpul este Demiurgul

Eu,

Re lectînd asupra celor trei perspective de interpretare, argumentează varianta pe care o consideri cea mai relevantă.

Demonstrează, prin exemple din text, a irmaţia cercetătoa-rei Ioana Em. Petrescu: *Oda... e, totodată, o elegie a risipirii în timp şi o rugăciune a reîntregirii iinţei prin moarte.*

Generalizează mesajul poeziei, corelînd versurile:

„Ochii mei nălţam visători la steaua

Singurătăţii."

„Piară-mi ochii turburători din cale,

Vino iar la sîn, nepăsare tristă..."

Meditează la două a irmaţii, în raport cu mesajul textului studiat, şi reţine din iecare cîte o idee la care aderi.

„Poem extraordinar, din care pleacă, probabil, poezia mo-dernă românească... Poemul tulbură, întîi, prin mîndra lui su-ferinţă, prin expresia unei superioare întîlniri a spiritului cu *ne-păsarea tristă*. Asta vrea să spună abstragerea geniului, triumful spiritului care își învinge, prin chiar faptul de a-l gîndi și a-l cuprinde, tragicul existenţei."

Eugen Lovinescu

„Părăsindu-și «soclul» și imobilitatea statuară a nedeterminării iniţiale, coborînd în mulţime, oglindindu-se într-însa ca într-un altceva al său, spiritul uman reface, în destinul său comun, desti-nul spiritului demiurgic."

Ioana Em. Petrescu

Dezvoltă, într-un text-meditaţie proprie, mesajul uneia din-tre strofele poeziei, la alegere, angajînd şi o idee din citate-le anterioare.

Memorizează poezia şi exersează rostirea ei ca *odă* şi ca *ele-gie*, actualizînd noţiunile studiate în clasa a X-a.

Agenda cititorului

Invocarea numelor lui Nessus şi Hercule, din cadrul comparaţiilor, trimite la mitologia greacă, şi anume la conflictul dintre centaur, îndrăgostit de soţia lui Hercule, Deianeira, şi erou.

Nessus este rănit mortal cu o săgeată otrăvită şi, în agonie, acesta o înduplecă pe Deianeira să ia cămaşa lui înmuiată în sîngele înveninat. Cînd eroul avea s-o înşele în dragoste, ea îi dă cămaşa lui Nessus, care se lipeşte de corp, provocîndu-i dureri infernale, de care Hercule încearcă să scape, arzînd în flăcările unui rug mare. Sensul comparaţiei este cel al chinului cumplit ce determină intra-rea în neant, sufletul regăsindu-şi libertatea astrală. Phoenix – pasăre fabuloasă, avînd însuşirea de a se autoincendia periodic şi a regenera apoi din propria cenuşă.

REDACTAREA TEXTELOR DE DIFERITE STILURI

Exprimă-ţi, succint, într-o compoziţie proprie, atitudinea argumentată faţă de un text scris. Utilizează reperele:

- Aspectul general (acurateţea, adecvarea textului, a materi-alelor, scrisul/fonturile, spaţierea);
- Claritatea ideii exprimate, a informaţiei;
- Corectitudinea limbii;
- Originalitatea expresiei.

Listează toate tipurile de texte pe care le-ai scris în anii de liceu.

2.1. Sistematizează-le în conformitate cu stilul funcţional de care ţin. Argumentează.

2.2. Ce crezi că trebuie să scrie, pe parcursul unei zile/săptămîni de lucru, un adult angajat în cîmpul muncii?

În domeniul contabilităţii;
În domeniul comerţului;
În domeniul educaţiei;
În domeniul construcţiei.

Numeşte trei profesii diferite, care îţi sînt cunoscute datori-tă contactelor pe care le ai cu reprezentanţii lor, şi apreciază necesitatea competenţei de comunicare scrisă pentru iecare dintre ele.

Selectează, din lecturile obligatorii şi cele facultative, din manuale, enciclopedii, mass-media, acte pe care le deţii etc., exemple de texte ce aparţin diferitor stiluri funcţionale. De ce le raportezi la un anumit stil?

4.1. Cine elaborează aceste texte? Care e libertatea autorului în a construi textul?

Fă o listă completă de texte pe care trebuie să le poţi scrie la inele studiilor liceale (consultă *Curriculumul la limba şi literatura română*, la alte materii de liceu).

Agenda cititorului

Tehnoredactarea unei lucrări este o fază deosebit de importantă în drumul pe care aceasta îl are de parcurs de la autor la cititor. A tehnoredacta înseamnă a pregăti un manuscris pentru tipar, respectiv pentru imprimantă. Aspectul tehnic al unei lucrări s-a bucurat întotdeauna de atenţia autorilor ei.

I. L. Caragiale, exilat la Berlin, dădea telefon tipografilor săi, pentru a schimba cîte o virgulă în unele dintre texte.

Ilie Rad

5.1. Autoevaluează-te în raport cu aceste prevederi ale curriculumului: poţi scrie un astfel de text, nu eşti sigur că poţi scrie un atare text, nu ştii cum se scrie un asemenea text.

5.2. Utilizează informaţia din *Agenda cititorului,* plasată la pagina 80, şi schiţează un program propriu de formare şi dezvoltare a competenţei de redactare scrisă a textelor elaborate de tine.

Rescrie, în formă de algoritm, cerinţele din textul propus.

Exigenţe de redactare

Redactarea textului de orice stil porneşte de la înţelegerea locului acestuia într-o taxonomie de specii, substiluri, stiluri.

Urmează etapa acumulării ideilor sau a listă-rii informaţiilor care trebuie transmise. Pentru unele texte oficiale şi ştiinţifice, trebuie respec-tat un model sau algoritm de producere: nu poţi prezenta rezolvarea unei probleme de fizică în cheie lirică, nici comentariul literar nu apare, grafic sau lexical, ca rezolvarea unei probleme.

Producerea textului propriu-zis, atunci cînd sîntem liberi în scrierea lui, impune o structurare logică, o coerenţă gramaticală şi lexicală, dar şi o aranjare adecvată în pagină.

Etapa finală este revizuirea lingvistică a tex-tului. Dacă problemele de ortografie sau punc-tuaţie, de acord gramatical sau construcţie a frazelor nu s-au rezolvat „de la sine”, prin uti-lizarea corectă a limbii române literare în ori-ce situaţie de comunicare, ele trebuie rezolvate acum.

După ce a fost scris, tastat şi printat textul, e o manifestare de bun-simţ să-l revizuim, pentru a ne convinge că nu s-au strecurat erori tehnice.

Citeşte atent textul unui eseu sau referat, scris recent de tine sau de unul dintre colegi. Aplică rigorile unei redactări profesioniste, identi icînd greşelile şi propunînd variante corecte.

Raportează la stilul ştiinţi ic eseul metaliterar şi eseul pe care îl scrii în cadrul lecţiilor de istorie. Reperează următoarele momente, ilustrîndu-le cu exemple din propriul text:

a) Prezenţa termenilor de specialitate;
b) Argumentarea şi ilustrarea afirmaţiilor;
c) Precizia şi sobrietatea stilului;
d) Lipsa reflexivităţii şi a expresivităţii;
e) Respectarea riguroasă a normelor limbii literare;
f) Aranjarea în pagină şi aspectul grafic al textului.

Scrie un eseu de 1,5–2 pagini A4 despre una dintre ţările europene.

SCRIBO, ERGO SUM

9.1. Compară textul scris cu articolele pentru acelaşi stat din diferite enciclopedii (*Statele lumii*, *Wikipedia, Larousse*, *Britannica*).

9.2. Remarcă structura textului, abrevierile, simbolurile, speci icul indiciilor cantitative, dotarea cu imagini.

Estimează cît de frecvent utilizezi, în textele tale scrise, ci-tate.

10.1. Ia cunoştinţă, prin informaţia propusă mai jos, despre rolul şi cerinţele de folosire a citatelor într-un text propriu.

Citarea într-un text metaliterar

Textul ştiinţific trebuie să demonstreze că autorul lui cunoaște opiniile altora în raport cu subiectul luat în discuţie. Citarea exactă (dis-cursul repetat – „tot ceea ce face parte din en-ciclopedia unei anumite comunităţi de limbă și cultură, segmente relativ fixe care constituie părţi de discurs ce se pot insera în noi discur-suri, atribuindu-i-le un anumit sens, anumite conotaţii și o anumită valoare pragmatică” – Eugen Coșeriu) este obligatorie într-un text metaliterar.

Citarea în textul metaliterar presupune nu doar exactitatea discursului repetat, ci și referin-ţa la sursă – fie că e vorba de textul literar ana-lizat, fie că e vorba de texte metaliterare (teorie, istorie, critică literară).

După locul pe care îl ocupă în text și după legătura care există între text și citat, citatele se pot împărţi în două categorii:

reproduse în cadrul textului;

separate de text.

Citatul separat de text servește ca imbold – el ia forma de titlu, epigraf/motto, realizînd multiple conexiuni. Citatul inclus în text vine în sprijinul afirmaţiilor proprii sau servește ca punct de pornire pentru o polemică.

Pornind de la de iniţia dată de Ion Coteanu: *Simbolul apa-re ca semnul care trimite la obiect prin intermediul altui semn*, **elaborează un text ştiinţi ic la unul dintre subiectele propuse mai jos. Utilizează minimum trei secvenţe de discurs repetat, selectate în prealabil.**

Simbolurile ştiinţelor reale;

Simbolurile vieţii cotidiene;

Simbolurile adresate consumatorului;

Simbolurile creaţiei artistice.

Tema pentru acasă
de Albert Anker

Analizează-ţi experienţa de redactare. Constată ce e mai di-icil:

să corectezi greșelile de ortografie;

să aplici/omiţi/înlocuiești semnele de punctuaţie;

să corectezi erorile lexicale;

să corijezi greșelile gramaticale;

să corectezi structura frazei?

Apreciază individual munca unui redactor de limbă: Ce avantaje are? Ce di icultăţi şi responsabilităţi implică?

ARS COLLABORANDI

Discutaţi în echipă despre competenţele profesionale şi calităţile personale pe care trebuie să le aibă un redactor. Listaţi-le în ordinea importanţei.

Diferenţiaţi activitatea unui redactor de carte de cea a unui redactor de emisiune şi de cea a unui redactor de ziar:

Care dintre aceştia se ocupă de redactarea textului publi-cistic?

De ce competenţe trebuie să dea dovadă fiecare?

Unde poţi învăţa să redactezi texte?

Arta scrierii

Alegeţi un episod din viaţa recentă a şcolii, care ar putea deveni subiect de reportaj sau ştire.

16.1. Elaboraţi textul integral al ştirii, respectînd rigorile stilu-lui publicistic.

16.2. Documentaţi-vă din informaţia propusă.

Rigori ale textului publicistic

Textul publicistic oscilează între tendinţa spre șablon/clișeu și tendinţa spre expresivitate; el trebuie să informeze, dar și să convingă; să fie explicit și captivant; i se cere să fie accesibil oricărei categorii de cititori; în plan lingvistic, textul din acest stil este deschis oricăror inova-ţii, mai cu seamă lexicale.

La elaborarea textului publicistic, informaţia ce urmează a fi transmisă trebuie să-i fie clară celui care scrie. Codificarea ei depinde de specia de care ţine și de modul în care va fi lansat (re-portaj; panou publicitar; spot; interviu etc.).

ARS DISCENDI

1. Elaborează textul unui anunţ de angajare/selecţie pentru un post de redactor al revistei liceului, speci icînd cerinţele faţă de candidaţi.

OPŢIONAL

Continuă enunţul *Îmi place să scriu...* cu denumirea unui tip de text. Cînd enunţul este încheiat, pune-i întrebarea *Cum*? şi răspunde într-un alt enunţ la această întrebare.

2.1. Continuă în aceeaşi ordine de idei, adresînd consecu-tiv de şase ori întrebarea *Cum*? Redactează un eseu din aceste enunţuri-idei.

CREZUL PUBLICISTULUI: AM LUCRAT DIN CONVINGERE

Motto:

„Am lucrat din convingere şi cu speranţa într-un mai bun viitor."

Mihai Eminescu

ARS COLLABORANDI

1. **Pornind de la a irmaţia consacratului cercetător D. Vatamaniuc:** *Publicistica intră însă tîrziu în conştiinţa opiniei publice.* Dialog cotidian *poartă pecetea geniului său în apărarea iinţei naţionale a poporului nostru*, **cercetaţi fragmentele din articolele şi studiile poetului şi prezentaţi o schiţă despre Mihai Eminescu ziaristul.**

Nimic nu arată mai mult că spiritul public nu e copt decît discuţiile asupra teoriilor constitu-ţionale... Ce caută acești oameni, care pe calea statului voiesc să cîștige avere și onori, pe cînd statul nu este nicăieri altceva decît organizarea cea mai simplă posibilă a nevoilor omenești...

Uzurpatori, demagogi, capete deșarte, leneși, care trăiesc din sudoarea poporului fără a o compensa prin nimic, ciocoi boieroși și fudui, mult mai înfumuraţi decît coborîtorii din neamurile cele mai vechi ale ţării. De acolo piz-ma cumplită, pe care o nutresc aceste nulităţi pentru orice scînteie de merit adevărat și goana înverșunată asupra elementelor intelectuale sănătoase ale ţării, pentru că, în momentul în care s-ar dezmetici din beţia lor de cuvinte, s-ar mîntui cu domnia demagogilor.

Neapărat că nu trebuie să rămînem popor agricol, ci trebuie să devenim și noi naţie industrială măcar pentru trebuinţele noastre; dar vezi că trebuie omul să-nveţe mai întîi carte și apoi să calce a popă, trebuie mai întîi să fii naţie industrială și după aceea abia să ai legile și in-stituţiile naţiilor industriale.

Materia vieţii de stat e munca, scopul muncii – bunul trai, averea, deci acestea sînt esenţiale. De aceea se și vede care e răul cel mare: sărăcia. Sărăcia e izvorul tuturor relelor din lume: boa-la, darul beţiei, furtișagul, zavistuirea bunu-rilor altora, traiul rău în familie, lipsa de cre-dinţă, răutatea, aproape toate sînt cîștigate sau prin sărăcia proprie, sau, atavistic, prin sărăcia strămoșilor. Sărăcia trebuie luată în înţelesul ei adevărat. Sărac e cel ce se simte sărac, căruia îi trebuie neapărat mai mult decît are.

Credem că o literatură puternică și sănătoasă, capabilă să determine spiritul unui popor, nu poate exista decît determinată, ea însăși, la rîndul ei, de spiritul acelui popor, întemeiată adică pe baza largă a geniului naţional. Aceasta nu e adevărat numai pentru literat, ci se aplică tot atît de bine la legiuitor, la istorie, la omul politic.

Oare tinerimea care astăzi își uită limba și datinile prin cafenelele Parisului și care se va întoarce de acolo republicană și îmbuibată cu idei străine, răsărite din alte stări de lucruri, va mai fi în stare să înţeleagă pe acest popor, a cărui limbă și istorie n-o mai știe, ale cărui trebuinţe nu le înţelege, ale cărui simţiri o lasă rece? Fi-vor în sta-re acei tineri să înţeleagă că nimic pe acest pămînt, pentru a fi priincios, nu se cîștigă fără muncă îndelungată, că toate cocoţările lor de-a gata prin intrigi de partidă și prin lingușirea deșerţilor și făţarnicilor roșii, nu sînt de nici un folos pentru ţară?

Învăţătura consistă în mulţimea celor știu-te, cultura în multilateralitatea cunoștinţelor, creșterea nu consistă nici într-una, nici într-alta. Ea consistă în influenţa continuă pe care o au lucrurile învăţate asupra caracterului și în disciplinarea inteligenţei... Ceea ce le lipseș-te tuturor nu ar fi pe atît știinţa, care se poate cîștiga oricînd prin muncă, ci creșterea, iubirea de a o cîștiga, iubirea de adevăr, pe care cineva nu le mai poate deprinde la o vîrstă mai înain-tată. Copacul, ca să nu crească strîmb, trebuie îndreptat de pe cînd e mlădios și tînăr; mai tîr-ziu, cînd toate deviaţiunile de la calea dreaptă s-au învîrtoșat în el, degeaba-l mai sucești. Se poate îngroșa, se poate întinde, numai drept nu va mai fi. Așa e și cu mintea și cu caracte-rul. Dacă ele nu se disciplinează în copil încă, dacă nu i se imprimă adînc, în toate apucătu-rile sale, iubirea de adevăr și de muncă, să tot înveţe el chimie și medicină și tot ce-o pofti, tot cumulard și vînător de cîștig în socoteala altora va rămînea.

Generalizînd idei din fragmentele citite anterior și documentîndu-te despre cele trei perioade de activitate publicistică a scriitorului, răspunde, în scris, la următoarele întrebări:

Cît timp, din activitate, i-a consacrat Eminescu ziaristicii?

La care publicaţii a colaborat poetul și în ce funcţii?

Ce particularităţi ale publicisticii ai remarcat?

I **1 ianuarie 1870–mai 1876:** publică articole în ziarul „Albina” din Pesta, în care ia apărarea instituţiilor culturale din Bucovina, articolul de debut – *O scriere critică.* Pledează, în „Familia”, pentru înființarea unui teatru naţional pentru românii de sub stăpînirea austro-ungară. Abordează aspecte din viaţa politică în trei articole publicate în „Federaţiunea”, Pesta, 1870. În perioada dintre 1870 și 1871 redactează și publică, în „Convorbiri literare”, apeluri, scrisori, articole despre valoarea serbării de la Putna.

II **2 mai 1876–octombrie 1877:** redactor la ziarul „Curierul de Iași”, poetul îmbrăţișează cariera de ziarist profesionist. Face din publicaţia oficială una cu caracter enciclopedic, demonstrînd o competenţă profesională desăvîrșită. Sînt reflectate evenimentele războiului din Balcani, viaţa politică, privind, în special, problema provinciilor înstrăinate Bucovina, Basarabia și Transilvania, viaţa culturală și literară. Aici își publică Eminescu schiţa *La aniversară,* nuvela *Cezara* și traducerea Veronicăi Micle a nuvelei *Morella* de E. A. Poe.

III **3 noiembrie 1877–1889:** lucrează la ziarul „Timpul” în calitate de redactor, redactor-șef și redactor principal pentru partea politică. Activitatea publicistică din acești ani cunoaște cea mai amplă perioadă și coincide cu redactarea, în ultimă variantă, a *Scrisorilor,* a *Luceafărului* și a *Doinei.* Eminescu ia o poziţie activă faţă de problemele politice stringente, formîndu-și un discurs critic spectaculos și de temut datorită documentării sale exclusive, cu incursiuni în diferite domenii și cu o vervă polemică rar întîlnită. Eminescu mai colaborează la „România liberă” și „Fîntîna Blanduziei”, ultimul său articol apărînd în ianuarie 1889.

ARS COLLABORANDI

3. Identi icaţi problemele pe care le dezbate poetul şi: a) valoarea lor în epocă; b) semni icaţia lor actuală; c) ideile comune cu operele literare studiate.

3.1. Selectaţi, din fragmentele eminesciene, idei memorabile pentru generaţia voastră şi ierarhizaţi-le într-o işă-reper pentru studierea creaţiei poetului. Argumentaţi selecţia.

3.2. Estimaţi, într-un articol, valoarea publicisticii eminesci-ene, consultînd opinia lui D. Vatamaniuc, propusă mai jos.

„Publicistica lui Eminescu ocupă, în contextul operei sale, ponderea cea mai mare ca extindere și relevă un luptător pe tărîmul social și politic cu o înaltă conștiinţă civică...

Eminescu ni se relevă ca un intelectual... implicat în lupta politică pentru apărarea fiinţei noastre naţionale și pentru cucerirea libertăţii românilor de sub stăpîniri străine. Acestea sînt, de altfel, trăsături fundamentale ale între-gii publicistici eminesciene, domeniu în care autorul nu face nici o concesie, indiferent de conjuncturile politice.

Publicistica lui Eminescu oferă un specta-col unic în cultura noastră prin invocaţia lite-raturii, artelor şi ştiinţei în susţinerea tezelor politice… Problemele economice stau permanent în atenţia lui Eminescu şi în polemica sa cu contemporanii îşi susţine demonstraţiile pe lucrările celor mai mari specialişti în domeniu…

Discursul critic din publicistică şi din po-ezii reflectă aceeaşi atitudine fundamentală faţă de societate şi diferă numai mijloacele prin care se exprimă… Problemele puse în dis-cuţie în publicistică se întîlnesc şi în proze…

Personalitate complexă, teme, imagini, expresii circulă prin întreg scrisul său, adesea și în sintagme identice fără să se autoplagieze. Sînt tot atîtea mărturii ale organicităţii scrisului său, Eminescu ocupă și sub acest aspect un loc singular în cultura noastră naţională.”

ARS DISCENDI

1. Determină 2–3 idei pe marginea cărora ai intenţiona să discuţi, în contradictoriu, cu poetul.

1.1. Realizează, imaginar, jocul de rol

Un dialog cu Eminescu în mileniul trei.

METATEXTUL CRITICULUI:

Consultă opinia specialistului și prezint-o corect, coerent, convingător

Re lectează asupra ideii lui D. Vatamaniuc de a aprecia personalitatea lui Eminescu în funcţie de timpul receptării: *alaltăieri, ieri* şi *azi*, formulînd propriul punct de vedere: *ce este pentru tine Eminescu azi*?

MIHAI EMINESCU, O PERSONALITATE COMPLEXĂ, UN TOT ORGANIC

„Eminescu azi este și pentru mine, cum îl definește C. Noica, omul total al culturii noastre naţionale. Eminescu de alaltăieri era cel din ediţia lui T. Maiorescu din 1883, reprezentantul de seamă al liricii românești. Eminescu de ieri se naște, cum vestește N. Iorga, o dată cu intrarea manuscriselor poetului în patrimoniul Academiei Române în 1902... Eminescu de azi nu este cel de alaltăieri și chiar nici cel de ieri. Aspectul fundamental al moștenirii literare lăsate de poet în scurta sa trecere pămînteană ni se relevă a fi organicitatea scrisului său în deplin consens și cu activitatea sa cetăţenească. Poeziile, prozele, piesele de teatru, articolele de ziar, rapoartele din timpul revizoratului școlar, corespondenţa sînt tot atîtea «fragmente» dintr-o viziune organică asupra umanităţii și universului cosmic... Poeziile, prozele, articolele de ziar... sînt doar modalităţi prin care unul și același Eminescu conversează cu sine însuși și întreţine dialogul cu lumea... Eminescu azi este deopotrivă poetul, prozatorul, dramaturgul și gazetarul.”

Rînduri - Gînduri

• *Eminescu reprezintă plurivalenţa superlativă în raport cu diverse valori umaniste de primă mărime.*

Printr-o atare plurivalenţă superlativă... Eminescu se dovedește a fi nu numai cel mai mare poet român, ci și cel mai mare om român care a existat vreodată în cultura noastră.

Edgar Papu

2. Explică, actualizînd cunoştinţele, modul propriu de înţelegere a conceptului „organicitatea scrisului” eminescian, formulat de Dumitru Vatamaniuc.

3. Fixează, într-o schemă, domeniile culturale/literare în care a activat Eminescu, valori icînd informaţia istoricilor literari, şi concluzionează: *în care dintre domenii consideri că poetul s-a realizat pe deplin sau care i-a fost domeniul consacrat*?

4. Ilustrează, prin exemple din lecturi eminesciene, a irmaţia lui Edgar Papu, din rubrica *Rînduri–Gînduri*, că „Eminescu reprezintă o plurivalenţă superlativă” prin creaţia sa.

METATEXTUL CITITORULUI:

Redactează, adecvat și argumentat, propriul text

Pledează argumentat în favoarea creației și a personalității literare a lui Mihai Eminescu, elaborînd, în inal, textul unui discurs propriu.

„Eminescu trebuie cunoscut întocmai cum este: ca un mare și inconfundabil *poet al omenirii.” Edgar Papu*

Motivația pentru discurs	Unități ale discursului	Peroraţia discursului
Fii aproape de idealurile personalității.	Motivează-ți interesul susținut pentru personalitatea lui Mihai Eminescu ca poet al dragostei și al cosmosului. Susține două dintre idealurile poetului, pe care le împărtășești.	**Argumentează, în concluzii, utilizînd unități ale discursului, valabilitatea ideii din irmația lui Edgar Papu.**
Fii în favoarea ideilor, a valorilor din opera poetului.	Argumentează idei din creația poetului, ce se referă la arta poetică, iubire, timp. Pronunță-te în favoarea unei valori din cre-ația poetului, pe care o accepți ca valabilă astăzi.	
Fii în relație directă cu valențele operei și opinează în spirit critic.	Rostește fragmente eminesciene preferate, cu tematică diversă, exprimînd, prin tonul fundamental, adeziunea la mesajul acestora. Demonstrează valoarea de capodoperă a două texte din creația lui Mihai Eminescu. Opinează, cu referire la a irmația a doi critici literari, în problemele semni icației personajului tita-nian și a timpului, comunicate de operele studiate.	
Fii un coautor al textului creat de poet și pledează pentru originalitatea viziunilor.	Demonstrează speci icul meditației eminesciene, continuînd un text preferat. Formulează două concluzii despre originalitatea conceptului iubirii și a celui al naturii ca stări fundamentale ale eului liric eminescian.	

COMPETENȚA ABSOLVENTULUI LA EXAMENUL DE BACALAUREAT

Demonstrează, la lectura în profunzime a poeziei* Luna iese dintre codri *de Mihai Eminescu, competențele de înțelegere, interpretare și producere de text propriu.

Scrie, din text, patru cuvinte ce se referă la *universul terestru*, evocat în poezie. — 4 puncte

Alcătuiește două enunțuri, dintre care în unul lexemul *noapte* să aibă sens propriu și în celălalt – sens igurat. — 4 puncte

Explică, în două propoziții, valoarea stilistică a semnelor de punctuație, marcate, în text, prin numere. — 6 puncte

Rescrie, din text, două metafore și două personi icări. — 4 puncte

Explică, în două enunțuri, semni icația *motivului lunii* în contextul primelor patru versuri. — 6 puncte

Comentează, în două propoziții, sugestia celor două comparații subliniate în text. — 8 puncte

Motivează, cu două argumente, apartenen-ța textului la un gen literar. — 4 puncte

Desfășoară, în zece rînduri, ideea de frumusețe încîntătoare a cadrului naturii, în raport cu starea de spirit a eului liric. — 12 puncte

În total: 50 de puncte

Din o iciu: 2 puncte

Agenda cititorului

Luna iese dintre codri.
Noaptea toată stă s-o vadă:
Zugrăveşte umbre negre
Pe lințolii de zăpadă.*

Ce gîndeşte? – numai norii
Lin se-mbină, se dezbină
Ca fîşii de gaz albastru,
Ca şi aburi de lumină.

Lin prin iarbă scotoceşte
Apa-n prund şi-n pietricele.
Florile surîd în taină, (1)
Oare ce-ar surîde ele? (2)

Lumea-n rouă e scăldată,
*Lucioli** pe lacuri zboară.*
Luna umbrei, umbra lunei
Se amestec, se-nfioară.

Înfăşat în întuneric,
Eu nu văd, nu aud şoapte.
Ah, mă simt atît de singur!
Este noapte, noapte, noapte.

Mihai Eminescu

* ***Lințoliu*** *– pînză subţire şi fină, giulgiu.*
** ***Lucioli*** *– licurici, raze lucitoare.*

PROFIL REAL ȘI UMANIST

EVALUARE SUMATIVĂ

Verifică-ți performanțele:

Domeniul evaluativ	Domeniul cognitiv
Nivelul de competență C Identi icare și înțelegere	Coordonate ale personalității creatoare
Nivelul de competență B Modelare și aplicare	Lectura și înțelegerea operei Explicarea și interpretarea operei
Nivelul de competență A Imaginație și creativitate	Valori și atitudini asumate din opera scriitorului de către elevul-cititor

Mihai Eminescu

SCRIITORUL–OPERA–CITITORUL

Sarcini de lucru	Punctaj
Rescrie, din textele eminesciene studiate, cuvinte-cheie ce vizează realitatea socială şi creaţia.	4 p.
Dă exemple de cîte două tipuri de texte aparţinînd stilurilor o icial, ştiinţi ic, publicistic, artistic.	8 p.
Enumeră trei personaje din proza eminesciană, care se a lă în opoziţie cu realitatea evocată în operă.	3 p.
Explică, în două enunţuri, semni icaţia crezului poetic eminescian.	6 p.
Prezintă, succint, relevanţa, în opera poetului, a fuziunii celor două lumi: *terestră* şi *celestă*.	
Apreciază, în două enunţuri, idealul iubirii exprimat într-un text liric eminescian studiat.	
Elaborează un text de invitaţie pentru profesorii din liceu la serata literară *Mihai Eminescu – Poet Naţional.*	
Interpretează, succint, valenţele timpului în opera eminesciană: *timp istoric, timp prezent, timp contingent, timp peren.*	
Demonstrează, prin trei argumente, cu detalii din text, a irmaţia că *Scrisoarea I* este una dintre cele mai frumoase meditaţii pe care le are literatura română (Dumitru Murărăşu).	12 p.
Expune, într-un eseu personalizat, „lecţia" pe care a învăţat-o eul liric din *Odă (în metru antic),* în baza celor două a irmaţii: a) *Nu credeam să-nvăţ a muri vrodată...* b) *Ca să pot muri liniştit, pe mine* *Mie redă-mă!*	14 p.
Redactează un articol pentru o enciclopedie adresată elevilor de gimnaziu (12–15 rînduri) despre unul dintre textele eminesciene studiate.	15 p.

Întotal: 100 de puncte

UNITATEA DIDACTICĂ 2

MIHAIL SADOVEANU, UN ARHITECT AL CEREMONIALULUI NARATIV

Viaţa îşi are eroii ei. Literatura creează o altă serie.

Viaţa n-are nevoie să se justifice şi poate fi absurdă în scenariile ei, pe cînd literatura n-are acest drept.

De aceea, viaţa poate da

elemente disparate, pe care

romancierul, în ficţiunea lui,

le argumentează, construindu-şi

opera ca pe o lume a sa, proprie.

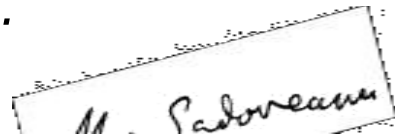

E–TEXT:

Intră în lumea creației scriitorului

„Scriitorul trebuie să ie într-un permanent contact cu viața, cu durerile și bucuriile ei.”

Mihail Sadoveanu

Cercetează datele biogra ice ale scriitorului Mihail Sadoveanu. Comentează impactul timpului și al locului asupra formării sale ca scriitor. Prezintă, oral, o secvență de comen-tariu.

COORDONATE BIOBIBLIOGRAFICE

Date	Mărturii
1880, 5 noiembrie **Avocatul Alexandru Sadoveanu declară la primărie nașterea iului său.**	„Eu m-am născut în Pașcani și copilăria mi-i plină de povestiri și icoane de-ale trecutului acestei așezări. Cu ceea ce am auzit de la bătrînii din partea locului, m-am putut întoarce pînă acolo unde amintirile se întunecă și întîmplările rămase iau întorsături de legendă.”
1892–1897 **Absolvent al școlii primare, studiază la gimnaziul** ***Alecu Donici*** **din Fălticeni.**	„În acest răstimp am simțit în mine primele îndemnuri să pun și eu pe hîrtie rînduri scurte care sună din coardă. În vacanțele aceleiași epoci a pus de initiv stăpînire pe mine și vînătoarea.” „Încă din clasa a doua de gimnaziu începusem a scrie și a ilustra pentru mine și pentru doi-trei prieteni un roman haiducesc în mai multe tomuri...”
1895 **Moare mama sa, Pro ira.**	„Cînd a murit mama, aveam paisprezece ani, eram elev al gimnaziului din Fălticeni. A fost o lovitură așa de brutală, încît am simțit-o îndelung după aceea. Ea iubea în mine pe primogenitul ei și avea și bucuria asemănării mele cu ea.”
1897–1900 **Își continuă studiile la** ***Liceul Național*** **din Iași.** **Publică în periodice.**	„Popasul acesta al meu, în trei ani ai cursului superior de liceu, a fost hotărîtor pentru cariera mea literară.” „Căutînd a stabili în trecut raportul dintre pasiunea mea cinegetică și primele manifestări literare, găsesc că întîi a fost vînătoarea și pe urmă a venit literatura.”

Date	Mărturii
1900 **Se înscrie la Facultatea de Drept a Universității din București, dar nu frecventează cursurile.**	„În București n-aveam absolut pe nimeni... Eram ca d'Artagnan: aveam extrem de puțini bani în buzunar; dar n-aveam cal de vînzare și nici resursele gasconului. El avea spada, eu eram complet dezarmat..."
1901 **Se căsătorește cu Ecaterina Bîlu, cu care va avea 11 copii: Despina-Iulia; Dimitrie; Pro ira; Teodora; Bogdan-Mihai; Bogdan; Ecaterina; Mircea; Livia-Lucia; Ligia-Mărioara; Paul-Mihai.**	„Că am în preajmă o personalitate, am înțeles în chip intuitiv încă de pe cînd eram un copil neștiutor; ceva asemănător elementelor naturii: ca vîntul care zguduie geamul, ploaia care răpăie pe acoperișul de tablă ori viscolul spulberînd totul în peisajul sticlos al iernii. Iar mai tîrziu, îndată ce am început a asculta povești ș-apoi a citi cărțile iscălite de el, ce se înșiruiau tot mai multe, an de an, în raftul unei din cele patru biblioteci, am fost în admirația acelei albine veșnic în mișcare... Cum spui «plouă ori «cad frunzele , sau «vine iarna – tot așa ai i putut spune «tata lucrează ". *Pro ira Sadoveanu*
1904 **Debutează editorial cu patru volume:** *Povestiri*, **romanul** *Șoimii*, *Dureri înăbușite* **și** *Crîșma lui Moș Precu*. **Pentru două, i se acordă Premiul Academiei Române.**	„Cele patru volume tipărite la Editura *Minerva*, în semestrul al doilea al anului 1904, cuprindeau lucrări ale unui răstimp de șapte ani (1897–1904). Am ieșit la lume dintr-o dată, cu această geantă plină, mai mult din îndemnul altora. Aceste povestiri ale începuturilor mele, scrise unele la șaptesprezece ani, se ocupau de o lume puțin cunoscută, oameni simpli de la țară cei mai mulți, cu care petrecusem în peisagiile încîntătoare ale Moldovei de miazănoapte. Citeam cu ușurință în su letul lor; îmi erau dragi; suferam și mă bucuram cu dînșii. Natura o vedeam prin ei. Pămîntul și soarele, codrii și apele le asociam cu viața acestor frați, pe care îi simțeam venind spre timpurile nouă din cel mai adînc trecut, purtînd povara persecuțiilor și exploatării. Limba în care îmi scriam povestirile o învățasem de la ei. "
1905–1910 **Publică volumele** *Povestiri de război, Floare o ilită, Mormîntul unui copil, Amintirile căprarului Gheorghiță, Oameni și locuri, O istorie de demult, Duduia Margareta, Cîntecul amintirii, Povestiri de sară, Genoveva de Brabant* **ș.a.**	„Volumele domnului Sadoveanu se sporesc repede. Publicul abia dovedește să-l urmărească." *Octavian Tăslăuanu* „De inițiia unei națiuni se face prin scriitorii ei. Aceștia plămădesc cu încetul conștiința socială. Mai mult ca oricare scriitor, M. Sadoveanu ne-a arătat ceea ce e românesc. Opera dumisale reprezintă, etapă cu etapă, formația progresivă a su letului nostru, procesul genetic al su letului românesc. Țăranul, haiducul, micul burghez, boierul – iată etapele formației lente a caracterului românesc. Cei dintîi sînt mai vechi. Sînt statornici și ixați. Au su letul simplu, dar bine caracterizat." *Mihai Ralea*

Date	Mărturii
1911–1920 **Publică volumele** *Apa morților, Un instigator, Privelişti dobrogene, 44 de zile în Bulgaria, Războiul Balcanic, Foi de toamnă, Priveghiuri, Umbre, Frunze-n furtună, În amintirea lui Creangă;* **romanele** *Bordeienii, Neamul Șoimăreștilor*.	„A rămas obiceiul a categorisi pe Mihail Sadoveanu drept cel mai mare «povestitor» alături de şi de la Creangă, ceea ce poate i o uşurare pentru aceia care voiesc să scape de o asemenea divină concurenţă. Adevărul este că Mihail Sadoveanu e mult mai vast. El are realismul unui Balzac şi melancolia unui romantic, meditaţia aspră a lui Miron Costin, voluptatea senzorială a unui Rabelais. E precis ca un pictor lamand şi inefabil ca un muzician, contemplator al frumuseţilor lumii şi naturalist plin de asociaţii şi disociaţii asupra procesului biologic, un creator de atmosferă, un analist al su letelor impenetrabile, al psihologiei puberale şi al patologiei senile, un dramaturg în proză, încordat, un cunoscător al individualului şi al colectivităţii, al grupurilor arhaice şi al societăţii moderne, un epic total obiectiv şi un introspectiv in, un înţelept oriental, vorbind în pilde...” *George Călinescu*
1921–1930 **Publică volumele** *Cocostîrcul albastru, Ţara de dincolo de negură, Demonul tinereţii, Împărăţia apelor, Olanda, Hanu Ancuţei, Dumbrava minunată;* **romanele** *Venea o moară pe Siret, Zodia Cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă, Baltagul.* **1923** **Este ales membru al Academiei Române.**	„Ca orice mare creator, Sadoveanu înnobilează tot ce atinge. Ceea ce la sămănătorişti rămîne înduioşare super icială de soarta ţăranului, devine la Sadoveanu acea adîncă şi gravă simpatie cu victimele societăţii, nelipsită nici din opera maturităţii...” *Nicolae Manolescu* „Opera lui de maturitate, la capătul elaborării unei ilozo ii şi a unui stil propriu, nu va i nici ea uşor de judecat cu măsurile comune ale epocii. Originalitatea scriitorului e desăvîrşită, sub raportul evoluţiei ideilor şi a artei.” *Nicolae Manolescu* „Prin Sadoveanu istoria se autopovesteşte de la nivelul zero, conştiinţa lui iind contemporană de fapt cu întreaga existenţă naţională.” *Constantin Ciopraga*
1931–1940 **Publică** *Soarele în baltă, Viaţa lui Ştefan cel Mare, Cele mai vechi amintiri, Divanul persian;* **romanele** *Măria sa Puiul-Pădurii, Nopţile de Sînziene, Locul unde nu s-a întîmplat nimic, Nunta domniţei Ruxanda, Creanga de aur, Ucenicia lui Ionuţ, Izvorul Alb.*	„Darul povestirii şi sentimentul naturii sînt două trăsături esenţiale ale stilului lui Mihail Sadoveanu. O vrajă parcă se desprinde de la primele pagini şi te leagă pasionat şi puternic de o carte. Faţă de o astfel de carte ai mai mult decît un interes literar, ai faţă de ea un sentiment de prietenie. ...Povestirea curge, cînd lină, cînd repede, cînd cu ocoluri, cînd de-a dreptul... Priveliştile româneşti, de la Delta şi de la cîmpia Dunării pînă la dealurile Moldovei şi pînă la munţii Călimanului sau la Valea Frumoasei din munţii Sebeşului, toate aceste privelişti, care sînt atît de felurite şi care în acelaşi timp se cumpănesc atît de armonios între ele alcătuind natura ţării noastre, s-au strîns de cincizeci şi mai bine de ani încoace în opera lui Sadoveanu cu un belşug de aspecte care rareori s-a mai întîlnit pînă acum în literatura română.” *Alexandru Philippide*

Date	Mărturii
1941–1961 **Este ales preşedinte al Parlamentului (1946); vicepreşedinte al Marii Adunări Naţionale (1948); preşedinte al Uniunii Scriitorilor (1949).** **Publică** *Istorisiri de vînătoare, Ostrovul lupilor, Poveştile de la Bradu-Strîmb, Anii de ucenicie;* **romanele** *Oamenii Măriei sale, Paştile Blajinilor, Cazul Eugeniţei Costea, Nicoară Potcoavă, Mitrea Cocor.*	„În 1944, cînd M. Sadoveanu publică romanul formaţiei sale (*Anii de ucenicie*), ciclul mare al operei, început în 1928 cu *Hanu Ancuţei*, se încheiase. Timp de un deceniu şi jumătate apăruseră cărţile sale reprezentative: *Zodia Cancerului*, *Baltagul*, *Creanga de aur*, *Locul unde nu s-a întîmplat nimic*, *Fraţii Jderi*, care ixează de initiv în proza românească o mitologie literară şi un stil imitat de mulţi, dar neegalat de nici unul. Reputaţia scriitorului este enormă, puţinele contestaţii critice, venite mai ales din direcţia ce sprijină proza psihologică, pun în discuţie actualitatea formulei epice, nu şi valoarea ei. Mai tîrziu, cînd în proza universală a apărut teama faţă de anomaliile civilizaţiei, s-a putut vedea că elementarul, naturistul, paseistul Sadoveanu nu este atît de străin, pe cît îndeobşte s-a zis, de neliniştile spiritului modern. Condiţia omului ameninţat să piardă posibilitatea de comunicare cu universul în care s-a născut interesează pretutindeni. Tradiţionalul, clasicul Sadoveanu se întîlneşte la acest punct cu prozatori care, sub raport formal, au revoluţionat arta epică modernă.” *Eugen Simion*
1961, 19 octombrie **Se stinge din viaţă.**	„Cel care a su lat cenuşa morţii de pe atîtea veacuri trecute a coborît el însuşi în lumea umbrelor. Văzîndu-l cum pleacă şi dîndu-mi seama ce fel de ceas e acela în viaţa poporului nostru, l-am petrecut îndelung cu privirea, urîndu-i în gînd: — Drum bun, Măria ta... Fiindcă în toamna aceasta noi l-am condus la locul de veşnică odihnă pe Ştefan cel Mare al literaturii româneşti.” *Geo Bogza*

1. Prezintă în clustering diferite ipostaze şi manifestări ale omului şi scriitorului Mihail Sadoveanu: romancier, persoană publică, vînător etc.

1.1. Completează cu date, referinţe.

1.2. Trasează conexiuni dintre experienţa de viaţă şi operă.

ARS COLLABORANDI

2. Lucrînd în echipă, faceţi o prezentare orală de 5–7 minute a unui aspect din cele incluse în clustering.

- *Acumulaţi în brainstorming idei adecvate subiectului la care lu-craţi. Triaţi şi ierarhizaţi ideile.*
- *Elaboraţi un plan al prezentării.*
- *Excludeţi informaţiile care nu corespund subiectului sau nu sînt credibile.*
- *Captaţi atenţia colegilor prin informaţii noi, prin maniera de ex-punere.*

CREAȚIA LUI MIHAIL SADOVEANU, EXPRESIE A SUFLETULUI ROMÂNESC

Motto:

„Maestru, el a dus la perfecţiune naraţiunea istorică, reprezentarea vieţii populare, evocarea întregii naturi româneşti. A făcut aceasta cu o imensă putere poetică a spiritului, într-o operă de o fecunditate fără precedent.”

Tudor Vianu

Motivează-ți lecturile ce urmează din opera lui Mihail Sadoveanu prin îndemnul unuia dintre consacrații cercetători ai creației scriitorului, Vladimir Streinu:

„Tu, cititor de azi, adică cititor niţel plictisit de poliţismul psihologic al prozatorilor vremii tale, ia acest întîi volum din *Operele* retipărite ale lui Mihail Sadoveanu și citește-l sau recitește-l.

Te vei simţi ieșit din beciurile umede la lumina soarelui, vei crește ascuns, contemplînd spectacolul epic al virtuţilor strămoșești, te vei lăsa în jos pe rădăcina fiinţei tale pînă la nenumărate-le ei guri istorice, vei rătăci în vînturile de demult și pe cîmpurile care înverzeau și păleau sub patriarhat, într-o natură sălbatică și ocrotitoare, te vei uimi în sfîrșit de puterea unui scriitor, care, de tînăr, a fost mare scriitor, încercînd regretul pentru geniul lui că i-a fost dat să se exprime într-o limbă fără circulaţie europeană, mărginitoare, dacă nu vei observa din timp că aceeași limbă care îl mărginește în destinul de scriitor, îl și înalţă pînă unde oamenii de alt grai nu vor putea ști niciodată, limba aceasta constituindu-i poate însuși geniul.

Dar, încă o dată, discreţie absolută!”

Observă, în pledoaria criticului, deschiderile receptării estetice pe care ți le va oferi lectura textelor sadoveniene.

2.1. Identi ică 2–3 perspective care pot constitui obiectivele aşteptării tale şi formulează-le în scris.

Model: De la noile sau relecturile operelor sadoveniene aștept să...

Mihail Sadoveanu în anul 1900, la absolvirea Liceului Naţional din Iaşi

O frunte largă, doi ochi albaștri, un nas micuţ și obraji proaspeţi. Părul bogat și blond îi răsare în șuviţe neregulate.

Nicolae Ionescu-Dunăreanu, coleg de liceu al scriitorului

Plăcerea textului:

Dialoghează și descoperă sensurile operei

Povestea cu privighetoarea sau modul inicial de percepție artistică

Cunoaște istoria expusă în text, încercînd să înțelegi semni-icația mesajului pe care îl transmite autorul prin cîntecul privighetorii.

Agenda cititorului

Privighetoarea
Deşi nu e frumoasă, „cîntecul ei e din rai". Ea este o solitară, al cărei cîntec trist, duios se răsfrînge numai către sine.

Barza
Românii o consideră pasăre ocrotitoare a casei. Este un simbol al respectului filial, deoarece se crede că îşi hrăneşte părintele îmbătrînit.

Lacrima
Este omologată simbolic cu apele cereşti, cu picăturile de rouă şi de ploaie.

POVESTEA CU PRIVIGHETOAREA

(fragmente)

Ascultă, Lie, să- ţi spun o poveste, cum a fost odată, nu demult, o fetiţă care a rămas fără de mamă. Toamna, cînd cad frunzele cele galbene și bat vînturile jalnice, mama ei s-a întins în pat, a pus mîinile pe piept ș-a închis ochii. Și cînd a văzut-o fetiţa că tace neclintită trei zile, cînd a văzut că rudele aduc flori și plîng la marginea sicriului, i s-a părut că se va petrece ceva foarte trist. Și-n adevăr, maica ei s-a dus cu preoţi și cîn-tări, și cu lume multă, și de- atuncea nu s- a mai întors. Ș-un vînt de la miazănoapte a adus zăpezi care au acoperit pămîntul; iar măicuţa Anișoarei dormea în sicriu, sub pămînt; și omătul acoperit și ţintirimul, și mormîntul ei. Toate acestea le-a înţeles încet-încet Anișoara, căci era o fetiţă mititică și pricepea și ea lucrurile lumii numai din ce auzea de la unii și de la alţii. Și cînd a înţeles toate, cînd a simţit că n-are să se mai întoarcă mama ei și n-are s-o mai vadă niciodată pe lumea asta, s-a întristat și a început a plînge cu amar. Și de cîte ori își aducea aminte, de atîtea ori plîngea. Dar tatăl ei se arăta mîhnit pentru lacrimile ei și o ruga să nu mai plîngă; îi vorbea blînd, o săruta și își trecea ușor mîna peste părul ei bălai.

– Anișoara, nu mai plînge, că se supără tata...

Atuncea fetiţa nu mai plîngea cînd o vedea tatăl ei; plîngea numai cînd era singură în odaie. Se uita pe fereastră la copacii din livadă, care se plecau întruna, gemînd în bătaia vîn-tului, și se gîndea, se gîndea la ceva, necon-tenit, cu ochii în gol, și-i curgeau lacrimi pe obrazul palid.

Apoi au venit sărbătorile Paștelui, cu petreceri, cu verdeaţă, cu scrînciob și ouă roșii, și c- o mulţime veselă în haine curate, care foia în toate părţile. Ca o lume nouă o împresura pe Anișoara și-i mai alunga gîndurile mîhnite.

De la fereastra ei, cum sta așezată pe un scaun nalt, Anișoara vedea pe o lături a grădinii o șură veche de paie din ograda curţii. În vîrful șurii aceleia o păreche de berze so-sise și în acest an în cuibul de vreascuri sub-ţiri și negre. Erau o păreche de berze bătrîne, musafiri vechi la curtea boierească. În fiecare an veneau, scoteau pui; și spre toamnă, cînd sufla cel dintăi vînt rece, pribegeau spre ţărmuri calde. Cînd înfloreau livezile, ei erau iar în cuibul vechi și tocau din ciocurile roșii dimineaţa și sara. „Cînd toacă din ciocuri, își fac rugăciunea...”, se gîndea Anișoara.

Cele două berze se apropiară încet una de alta, în cuib, și începură să toace mărunţel și ușor din ciocuri; Anișoara abia le auzea. Pase-rile vorbeau în limba lor și se uitau mîhnite la copila casei.

– Ia uită-te, moșnege, la puiul cela de om... zicea barza cătră soţul ei. Oare ce să aibă?

– Eu știu? răspunse cocostîrcul. Au și oa-menii cei mititei supărări.

– Uite, urmă barza; stă singură, și-i albă și subţirică... Anul trecut, la fereastra ceea se arăta o femeie naltă și frumoasă, și ţinea pe copil în braţe și cînta cu viers dulce... Era stăpîna caselor. De mulţi ani, de cînd venim aici, am cunoscut-o și i-am văzut copilăria și feri-cirea... Oare acuma unde-i?

– Eu de unde să știu? clămpăni încet bă-trînul.

Barza își zbîrli puţin penele.

– Iaca, așa ai fost tu totdeauna, moșnege, îi zise ea cu oarecare supărare. Ai stat morocănos cînd am vorbit eu și nu mi-ai răspuns nimica. Ţie nu ţi-i milă de copiliţa de la fereastră?

– Ba mi-i milă, nu te supăra; iaca, mi-i milă!

– Ei, și nu te-ai gîndit tu că fetiţa asta e copila stăpînei celei frumoase?

– Bine, asta o știu eu.

– Și de cînd am venit noi din Ţara harapilor, nu te-ai gîndit tu, moșnege, oare de ce nu s-arată stăpîna cea frumoasă...

– Ba m-am gîndit, da’ am crezut așa... că s-a fi dus de-acasă...

– Așa? s-a fi dus de-acasă!... Iaca, așa ai fost tu totdeauna, moșnege; ai fost nepăsător...

– Nu te supăra, nevastă, nu te supăra... zise încet cocostîrcul înfundîndu-și capu-ntre aripi.

– Nu mă supăr, dar îţi spun c-ai fost nepăsător. Ș-afară de asta, ai ochi și nu vezi, înţelegi și nu pricepi. Nu vezi tu că răzoarele de flori din alţi ani au rămas părăsite? Nu vezi tu apoi pe stăpîn mai gînditor și mai gîrbov? Nu înţelegi tu că stăpîna cea frumoasă trebuie să fi murit?...

– Așa-i... ai dreptate... trebuie să fi murit!... murmură încet bătrînul. Ce să faci? mor și oamenii... Au și ei supărări și moarte, ca și noi... Tu ești babă deșteaptă, văd c-ai înţeles. Așa trebuie să fie...

Barza nu zise nimic un timp. Se uita spre fereastra copilei.

– Moșnege, zise ea deodată încet, copila plînge...

– Cum se poate? șopti cocostîrcul ridicînd puţin capul. Ei, ce să-i faci? Plînge, căci e or-fană...

Barza întoarse ciocul spre bătrîn cu mustrare:

– Oi, moșnege, nu ești bun de nimica... Nu ţi-i milă?

– Ba mi-i milă, da' ce să-i fac?

– Cum ce să-i faci? Așa ai fost tu totdeauna, moșnege, cu inimă de piatră. Numai eu am știut ce-i mila, căci am avut pui pe care i-am prăpădit... Vai, moșnege, nu te gîndești că trebuie oleacă de mîngîiere copilei? N-o vezi singură? N-o vezi plîngînd? Decît te-ai cuibări lîngă mine și te-ai gîndi la alte flea-curi, mai bine ai face așa ca să mai uite fetiţa și să se mai mîngîie.

– Bine, babă, fac, dar spune tu, că pe mine nu m-ajunge capul...

– Hm! ţi-oi spune. Eu zic c-ar trebui oleacă de cîntare... Să cînte cineva frumos înaintea ferestrei. Cîntecul e mare mîngîiere pentru oameni... Asta o știu eu de mult...

– O cîntare! foarte bine. Dacă zici tu, eu sînt gata să cînt.

– Măi moșnege, nu fi nebun!... răspunse baba supărată. Tu cînţi? Tu clămpănești! Mai bine te-ai lăsa pînă-n fundul livezii, în tu-fiș... Acolo este o privighetoare pe care o știm noi de mult... Va fi băgat și ea poate de samă schimbările de la curte. Du-te și-i spune să vie să cînte puţintel fetiţei, căci stă supărată și se gîndește cu lacrimi la măicuţa ei...

Sfatul ușurel al berzelor tăcu. Cocostîrcul își întinse aripile și se desprinse lin de lîngă cuib; pluti ca o umbră prin amurgul fumuriu și fetiţa ridică ochii spre el. Lipsi o vreme, apoi se întoarse, pe cînd sara umplea livada de taină, se roti deasupra șurii și se lăsă la cuib, lîn-gă baba lui. Amîndouă paserile stăteau acuma tăcute sus; și din livadă se împrăștia dulce mi-reasmă de la florile merilor.

În răsărit, pe dealuri depărtate, se rumeni zarea și luna roșie izvorî încet de pe tărîmul celălalt. Crescu rotundă, apoi începu a urca nesimţit pe cer. În livadă se deslușiră în curînd pomii încărcaţi de floare, stînd neclintiţi, parcă-i fermecase cineva. Lumina ajunse în curînd și la fereastra unde veghea copila. Pătrunse în cadrul negru și lumină fruntea re-zemată de mînuţa albă.

Nu se simţea nici o adiere; domnea liniște adîncă în toată grădina.

Și deodată, în liniștea aceasta tresări o che-mare dulce, scurtă. Anișoara ridică fruntea și privi spre livada argintie luminată de lună. Încă o dată mai sună chemarea, mai dulce, mai duioasă. Apoi un cîntec ușor, un freamăt melodios, porni, crescu, se înălţă deasupra merilor, spre lună; scăzu și coborî spre copila de la fereastră...

Anișoara asculta uimită cîntecul privighetorii. Îl auzea întăia oară și-i umplea sufletul de ceva sfînt, ca de o vibrare din altă lume.

Lumina creștea, ș-acuma se zăreau și berzele alăturea, în cuibul lor negru. Păreau foarte mulţămite și stăteau neclintite ascultînd și ele. Și multă vreme sună livada de cîntarea cea dulce; și fetiţa asculta uimită, și-n mintea ei de copil se gîndea că vier-sul acesta, așa de lin și de mîngîietor, e o veste de iubire și de milă, venită din lumea necunoscută unde trecuse pentru totdeauna măicuţa ei cea bună.

Explică reacţia fetiţei la pierderea mamei, exprimîndu-ţi compasiunea.

Motivează implicarea tatălui în drama iicei.

Comentează semni icaţia limbajului berzelor, în raport cu:
interpretarea fetiţei;
sensul propriu;
atitudinea berzelor faţă de durerea Anișoarei.

Exprimă-ţi opinia referitor la a irmaţia berzei: *Cîntecul e mare mîngîiere pentru oameni*. Utilizează informaţia din *Agenda cititorului* de la pagina 98 şi detalii din text.

Argumentează impactul cîntecului privighetorii:
a) asupra fetiţei; **b)** asupra berzelor; **c)** asupra naturii.

Meditează, generalizînd mesajul povestirii şi utilizînd sugestiile imaginii alăturate, într-un text coerent, la tema *Cîntecul privighetorii, o veste de iubire și de milă*.

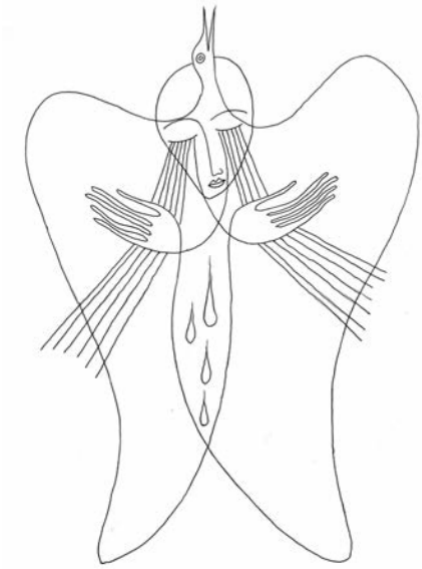

Cartea: deliciul narațiunii, arta de a povesti

LEGO, ERGO SUM

Citeşte textul integral al romanului *Hanu Ancuţei* şi identi ică, în baza observaţiilor proprii, care este tempo-ritmul adecvat lecturii textului: *temperat, rapid, domol, accelerat, precipitat*.

Interpretează senzaţiile, intenţiile, reprezentările ce ţi le-a sugerat vocea autorului.

2.1. De ineşte-o, alegînd unul dintre determinative: *constatati-vă, caldă, imparţială, feerică, visătoare, rece, analitică, apelativă, plastică, plăcută, autoritară, indicatoare, incitantă* etc.

Exempli ică, prin lexeme relevante, plăcerea povestirii, pe care o trăieşte naratorul.

Comentează detalii din discursul narativ prin care povestitorul reuşeşte:
să atragă atenţia ascultătorilor și a cititorilor asupra celor povestite;
să-i incite și să-i transforme în coparticipanţi ai evenimen-telor;
să angajeze imaginaţia acestora, ajutîndu-i să-și contureze reprezentări;
să construiască începutul și sfîrșitul naraţiunii.

1. Apelează la informaţia din *Agenda cititorului*. Argumentează valoarea *povestirii în ramă* ca artă a construirii unei naraţiuni integrale.

Agenda cititorului

„Povestirea în ramă”, o tehnică de multiplicare a nucleelor narative, a vocilor povestitorilor cunoscută din Antichitate şi Renaştere.

ARS DISCENDI

PREZENTAREA ORALĂ A TEXTELOR ELABORATE

Estimează, exprimînd în procente, de la 0% la 100%, pe o linie a valorii, cît din succesul profesional al unei persoane se datorează competenţei de a vorbi în public, dacă persoana este:

actor;
analist politic;
poliţist;
avocat;
reporter TV;
antrenor de arte marţiale;
profesor de retorică.

Prezintă-ţi, succint, experienţa de vorbitor (locutor) în diferite ipostaze:

a) elev care oferă un răspuns pregătit în prealabil;
b) elev care răspunde spontan;
c) elev care prezintă un referat;
d) elev care participă la dezbateri;
e) copil care relatează o întîmplare părinţilor;
f) tînăr care comunică nonformal, într-un cerc de prieteni.

2.1. Exprimă-ţi opinia: Cum te-ai simţit? Ce îţi dă siguranţă? Cum îţi autoevaluezi discursul?

Identi ică şi aranjează, într-o schemă, factorii care in luenţează succesul unui discurs. (De exemplu, *verbali/nonverbali/paraverbali; de circumstanţe/de auditoriu; de organizare a discursului etc.*)

Documentează-te cu privire la viziunea unui specialist în comunicare despre exigenţele de construire a unui discurs public.

4.1. Aminteşte-ţi o situaţie în care a trebuit să convingi un prieten, un anumit auditoriu despre importanţa unei proble-me. Ce a lipsit din structura discursului tău?

4.2. Imaginează-ţi cum ai expune acum problema.

4.3. Formulează două concluzii despre utilitatea algoritmului propus în comunicarea irească a ta de zi cu zi.

4.4. Precizează ce elemente de discurs utilizezi mai frecvent în comunicarea cotidiană.

SCHIȚĂ BUNĂ LA TOATE

(care poate i adaptată nevoilor auditoriului, precum și scopului comunicării)

1 INTRODUCERE

A. Incită auditoriul.

B. Expune subiectul și scopul.

C. Rezumă discursul.

2 CUPRINS

A. Expune prima idee principală:

Argumente;

Exemple.

B. Expune a doua idee principală:

Argumente;

Exemple.

C. Expune a treia idee principală:

Argumente;

Exemple.

3 CONCLUZII

Pune în relief ideile principale;

Formulează persuasiunea.

După Laurie Rozakis. *Cum vorbim în public*

Citește informația din *Agenda cititorului* și interpretează capacitatea lui Socrate de a in luența opinia conlocutorilor și de a ieși învingător din situațiile de comunicare, de dezbatere.

5.1. Reține 2–3 particularități ale *metodei Socrate.*

5.2. Aplică elemente din respectiva tehnică în experiența ta de comunicare.

Schițează textul și planul de lansare ale unui discurs, care va rostit la o festivitate școlară, utilizînd reperele:

- Cum vei capta atenția?
- Cum o vei menține?
- Ce formulă de adresare vei utiliza?
- Preconizezi un dialog cu auditoriul?
- Cum vei încheia discursul?

Urmează să lansezi un anunț/o invitație/un apel la o aduna-re a elevilor din clasele a XII-a. Pregătește-te și expune oral textul elaborat.

7.1. Veri ică-ți, prin algoritmul propus, gradul de convingere și calitatea prezentării.

Agenda cititorului

***Socrate** a fost unul dintre cei mai mari filozofi ai lumii. El a făcut ceva ce doar o mînă de oameni din întreaga istorie au fost în stare să facă: a schimbat complet cursul gîndirii umane; și acum, la 2 400 de ani după moarte, este cinstit ca unul dintre cei mai subtili înțelepți cu putere de convingere ce au influențat vreodată lumea aceasta frămîntată.*

Agenda cititorului

Metoda lui? *Le spu-nea oamenilor că greşesc? Nu, niciodată. Era mult prea dibaci pentru o astfel de mişcare. Întreaga lui tehnică, numită* metoda Socrate, *se baza pe adresarea unor întrebări la care nu putea obţine decît răspunsuri afirmative. Adversarul său nu putea spune decît* da. *Cîştiga aprobare după aproba-re, pînă avea o rezervă considerabilă de da-uri. Punea în continuare întrebări pînă cînd, spre final, aproape inconştient, interlocutorii săi se găseau în poziţia ciudată de a accepta o concluzie pe care, cu doar cîteva minute în urmă, ar fi negat-o ferm.*

Dale Carnegie

CUM SE FACE EVALUAREA PREZENTĂRII

Vorbitorul a reuşit să se facă ascultat/a privit auditoriul atunci cînd a prezentat?

A reuşit să capteze atenţia auditoriului?

A fost clară expunerea?

Vorbitorul a folosit un limbaj interesant?

Expunerea a fost corectă din punctul de vedere al limbii literare?

Enunţurile au fost eşalonate clar şi logic?

Vorbitorul a avut o postură adecvată?

Vorbitorul a urmărit reacţia auditoriului, a ţinut cont de ea?

Analizează un dialog dintr-un text literar studiat.

8.1. Apreciază competenţa de comunicare a personajelor antrenate în discuţie şi capacitatea de manipulare a interlocutorilor prin anumite aspecte de limbaj şi comportament.

Citeşte cu voce, în grup de 4–6 elevi, un eseu metaliterar elaborat recent. Discutaţi:

Ce se poate ameliora în conţinutul și forma eseului?

Ce trebuie modificat în lansarea lui orală?

Pregăteşte-te pentru relatarea unui discurs despre activitatea unui scriitor preferat.

10.1. Numeşte cîteva obiecte care ar putea însoţi prezentarea unui referat, elaborat de tine, privind universul creaţiei scriitorului.

10.2. Pregăteşte 5–6 slide-uri în programul Power Point, care vor însoţi expunerea referatului. Aplică sfaturile ce urmează.

CUM DESFĂŞORI O PREZENTARE DE SLIDE URI

Include în slide-uri doar reperele, nu textul integral.

Comentează cele a işate pe ecran.

Nu ţine o imagine pe ecran prea mult timp.

Nu folosi elemente inutile.

Nu exagera cu varierea fonturilor.

Nu abuza de culoare.

Nu amesteca formele gra ice.

Baltagul sau calea reinstituirii dreptății

Citeşte textul, imaginîndu-ţi călătoria protagonistei, în timpul căreia vei cunoaşte semnele lumii din romanul sadovenian.

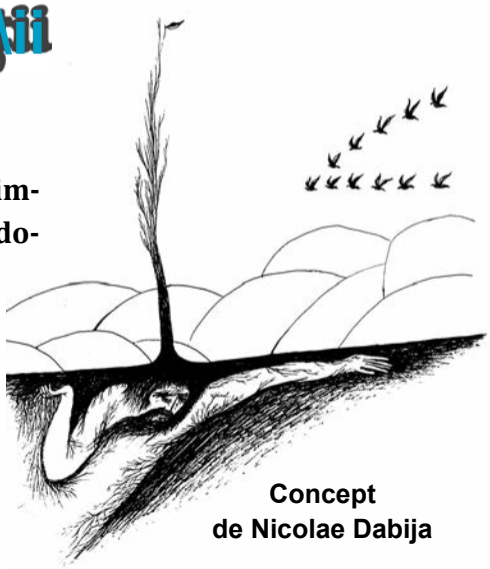

Concept de Nicolae Dabija

BALTAGUL

(fragmente)

Stăpîne, stăpîne,
Mai cheamă ș-un cîine...

Domnul Dumnezeu, după ce a alcătuit lumea, a pus rînduială și semn fiecărui neam.

Pe ţigan l-a învăţat să cînte cu cetera și neamţului i-a dat șurubul.

Dintre jidovi, a chemat pe Moise și i-a poruncit: „Tu să scrii o lege; și, cînd va veni vremea, să pui pe farisei să răstignească pe fiul meu cel preaiubit Isus; și după aceea să îndura mult necaz și prigonire; iar pentru aceasta eu am să las să curgă spre voi banii ca apele.”

A chemat pe ungur cu degetul și i-a ales, din cîte avea pe lîngă sine, jucării: „Iaca, dum-nitale îţi dau botfori și pinteni, și rășină să-ţi faci sfîrcuri la mustăţi; să fii fudul și să-ţi pla-că petrecerile cu soţii.”

S-a înfăţișat și turcul: „Tu să fii prost; dar să ai putere asupra altora, cu sabia.”

Sîrbului i-a pus în mînă sapa.

A poftit pe boieri și domni la ciubuc și cafea: „Măriilor voastre vi-i dat să trăiţi în desmierdare, răutate și ticăloșie; pentru care să faceţi bine să puneţi a mi se zidi biserici și mănăstiri.”

La urmă, au venit și muntenii ș-au îngenuncheat la scaunul împărăţiei. Domnul Dumnezeu s-a uitat la ei cu milă:

– Dar voi, necăjiţilor, de ce aţi întîrziat?

– Am întîrziat, Preaslăvite, căci sîntem cu oile și cu asinii. Umblăm domol; suim poteci și coborîm prăpăstii. Așa ostenim zi și noapte, tăcem, și dau zvon numai tălăncile. Iar așezările nevestelor și pruncilor ne sînt la locuri strîmte între stînci de piatră. Asupra noastră fulgeră, trăsnește și bat puhoaiele. Am dori stăpîniri largi, cîmpuri cu holde și ape line.

– Apoi aţi venit cei din urmă, zice Domnul cu părere de rău. Dragi îmi sînteţi, dar n-am ce vă face. Rămîneţi cu ce aveţi. Nu vă mai pot da într-adaos decît o inimă ușoară ca să vă bucuraţi cu al vostru. Să vă pară toate bune; să vie la voi cel cu cetera; și cel cu băutura; și s-aveţi muieri frumoase și iubeţe.

Povestea asta o spunea Nechifor Lipan la cumătrii și nunţi, la care în vremea iernii era nelipsit. Zicea el c-ar fi învăţat-o de la un baci bătrîn, care fusese jidov în tinereţă și binevo-ise Dumnezeu a-l face să cunoască credinţa cea adevărată.

Și de poveste, și de asemenea vorbe iuţi, Vitoria, nevasta lui Nechifor Lipan, își aducea aminte stînd singură pe prispă, în lumina de toamnă și torcînd. Ochii ei căprii, în care par-că se răsfrîngea lumina castanie a părului, erau duși departe. Fusul se învîrtea harnic, dar singur. Satul risipit pe rîpi sub pădurea de brad, căsuţele șindrilite între garduri de răzlogi, pî-răul Tarcăului care fulgera devale între stînci erau căzute într-o negură de noapte. Acei ochi aprigi și încă tineri căutau zări necunoscute. Nechifor Lipan plecase de-acasă după niște oi, la Dorna, ș-acu Sfîntul Andrei era aproape și el încă nu se întorsese. În singurătatea ei, femeia cerca să pătrundă pînă la el. Nu putea să-i vadă chipul; dar îi auzise glasul. Întocmai așa spunea el povestea; femeia îi adăugase numai puţine cuvinte despre cîmpuri, holde și ape line. Aceste vorbe erau ale ei, izvorîte dintr-o veche dorinţă, și, repetîndu-le în gînd, ochii i se aburiră ca de lacrimi. Viaţa munte-nilor e grea; mai ales viaţa femeilor. Uneori stau văduve înainte de vreme, ca dînsa...

Îi venise c-o săptămînă în urmă scrisoa-re pe care o dezlegase tot părintele Dănilă. Flăcăul dădea răspuns că așteaptă pe tatăl său cu paralele, ca să împace pe ciobani și pe stăpînul bălţii. „Iar oile sînt bine sănătoase, adăugea el, și noi, din mila lui Dumnezeu, asemenea; și vremea-i încă bună și ni -i dor de casă. Sărut mîna, mamă; sărut mîna, tată.”

Asta era scrisoarea lui Gheorghiţă și Vitoria o știa pe de rost. Vrasăzică, Nechifor Lipan nu se arătase nici acolo. Care pricină putea să-l întîrzie? Mai știi! Lumea asta-i mare și plină de răutăţi.

Ce putea să fie cu omul ei? Numai de la dînsul nu primise scrisoare...

Astfel s-a frămîntat, fără să i se aline gîndurile și fără să primească vreo veste de unde aștepta. În noaptea asta, către zori, a avut cel dintîi semn, în vis, care a împuns-o în inimă ș-a tulburat-o și mai mult. Se făcea că vede pe Nechifor Lipan călare, cu spatele întors cătră ea, trecînd spre asfinţit o revărsare de ape.

* * *

Adevărul întreg, fără îndoială, numai Dumnezeu îl cunoaște; însă cucoana Maria dorea aprig să vadă pe nevasta lui Cuţui mai puţin luxos îmbrăcată. Făcînd astfel și necîștigînd decît prepusuri, s-au întors amîndouă la dugheană, tot cu vorbe multe, și Vitoria a încălecat, ca să treacă iar muntele, cu feciorul.

Drumul se curăţise de ape și se zvînta. Pă-durea fîșîia lin din cetini și răsufla aburi. În poienile sorite, pămîntul se ochise bine și în-verzeau pajiști. În frunzele moarte din margi-nea unei rîpi, Vitoria găsi clopoţei albi. Coborî din tarniţă ca să-i rupă, și-i înălţă pe codiţele lor subţiri, în lumină. Privi cerul albastru și înghiţi mireasma pădurii.

– Gheorghiţă, dă-i și lui drumul, zise fe-meia, atentă.

Flăcăul descălecă și descătărămă zgarda lui Lupu. Dar cîinele nu căuta să zburde. Um-bla cu botul în soare și din cînd în cînd parcă încerca să strănute. Rînjea și fornăia pe nas, adulmecînd și sorbind adierile.

Urcară așa la pas din parapet de pod în parapet de pod. Sus, poposiră. Cîinele sta cu lu-

are-aminte pe coadă, privind văile ca un om. Petrecea și el, uitîndu-se la frumuseţile lumii. Gheorghiţă îl observă de cîteva ori și-l arătă din ochi către maică-sa, rîzînd.

– Îi place și lui să se uite... zise munteanca, serioasă.

Cînd coborî la al doilea pod al văii dinspre Sabasa, cîinele se opri și deveni neliniștit. De-odată se repezi asupra cailor, lătrînd și încer-cînd să-i încleşte de boturi.

– Nu înţeleg ce va fi avînd astăzi Lupu, vorbi Gheorghiţă, nedumerit. Și ast' diminea-ţă, cînd îl ţineam lîngă mine, în șură la domnu Vasiliu, tot cerca să iasă din zgardă și mîrîia. Parcă era tunet, cînd s-aude departe.

– A făcut asta?

– Da. S-a liniștit tîrziu, după ce s-a deșer-tat crîșma de oameni. Acu văd că-i vine altă nebunie.

– Să vedem ce este. Să oprim caii.

Cîinele își conteni dușmănia împotriva do-bitoacelor. Se întoarse asupra oamenilor. Apoi coti pe lîngă parmaclîcul podului, în rîpă. Se duse așa o bucată la vale, pe o pajiște nouă, care lucea în soare – și iar veni la drum. Se repezi asupra lui Gheorghiţă, încolţindu-l de pulpana sumăieșului. Flăcăul îl izbi cu picio-rul. Animalul se duse chelălăind la vale, pe aceeași urmă.

– Băiete, zise munteanca, leagă-ţi calul de un mesteacăn, cum fac și eu. Coboară-te în rîpă după cîine. Și asară, cînd suiam, a dat ai-cea semn; dar era în lanţug.

– Da' de ce să mă cobor? E un pripor gol, fără cărare.

– Coboară-te, îţi spun. Aud pe Lupu dînd glas. A găsit ceva. Deodată i se îmbujoraseră obrajii și-i luceau ochii. Flăcăul înţelese. Cotind și el pe lîngă parmaclîcul de piatră, își dădu dru-mul tîrîș în rîpă. Femeia se aplecă și văzu pră-pastia. Totuși Gheorghiţă luneca lin pe clina umedă, stîrnind bolovanii. Cîinele nu se zărea; i se auzea numai glasul, dosit în văgăună.

Observă pe flăcău în picioare, ocolind sub mal. Îndată se sui spre ea chemarea lui înfri-coșată. Avînd buna încredinţare de ce putea fi acolo, Vitoria își adună cu palmele straiul în poala din faţă și-și dădu drumul alunecuș pe urma băiatului. Cu tîmplele vîjîind, răzbi în ruptura de mal, în lătratul ascuţit și întărîtat al cîinelui. Gheorghiţă zvîcnea de plîns cu ochii acoperiţi de cotul drept înălţat la frun-te. Oase risipite, cu zgîrciurile umede, albeau ţărîna. Botforii, tașca, chimirul, căciula bru-mărie erau ale lui Nechifor. Era el acolo, însă împuţinat de dinţii fiarelor. Scheletul calului, curăţit de carne, sub tarniţă și poclăzi, zăcea mai încolo.

Femeia răcni aprig:

– Gheorghiţă!

Flăcăul tresări și se întoarse. Dar ea striga pe celălalt, pe mort. Îngenunchind cu grabă, îi adună ciolanele și-i deosebi lucrurile. Căpăţî-na era spartă de baltag.

* * *

La poarta ţintirimului au stat ajutor lîngă Vitoria domnu Toma și cucoana Maria. S-a dat fiecăruia dintre cei care ieșeau, întru po-menirea mortului, un sfert de pîine ș-un pă-hărel de rachiu. Bărbaţii și femeile șopteau închinarea rituală: „Dumnezeu să-l ierte!", deșertau dintr-o dată băutura, apoi frîngeau din pîine o bucată cu care își astupau arsura plăcută a gurii.

Copiii rîdeau și se hîrjoneau printre mor-minte.

După ce făcură împărţeala pomenilor și a colivei, preoţii își scoaseră de pe ei odăjdiile. Mai aveau un crîmpei de slujbă, care nu era dintre cele mai ușoare. Vitoria grăbi spre ei, ca să-i poftească la praznic, acasă la domnu Toma. Acolo aveau să se adune și oamenii stăpînirii, cu domnu subprefect, și gospodarii străini veniţi de peste munte.

Gospodina lui domnu Toma făcuse toate cum putuse mai bine. Fiind vremea postului celui mare, în privinţa mîncării era mai greu. Dar era băutură destulă și bună, care împli-nea lipsurile. Mai ales era un vin din jos, de la Odobești, în care domnu Toma își punea toată credinţa.

Cînd s-au așezat la masă, soarele era în asfinţit. Răposatul își găsise în sfîrșit hodina. Cei vii începură să mănînce găluște de post și curechi prăjit cu oloi de cînepă. Preoţii și cu domnul subprefect stăteau la locul de cinste, în fundul odăii. Gospodarii de la Doi Meri mai cătră margine. Vitoria se așeză în apro-pierea lor.

După ce cinstiră cîteva pahare, începură a vorbi despre treburile de pe lumea asta.

– Dumneata, domnule Calistrat, zise munteanca, mi se pare că nu prea mănînci.

– Ba mănînc, slavă Domnului și bogdaproste.

– Atunci nu bei. Se cuvine să bei pentru un prietin.

– Ba mai ales am băut. Mă gîndesc că sîntem departe și avem a porni la drum asupra nopţii.

– Ce are a face asta? Parcă dumnitale ţi-i frică noaptea? Văd că ai baltag.

– Am.

– Frumos baltag. Ia mai bea un pahar, ca să văd și eu. Și pe urmă vei mai bea și altele, după pofta inimii dumnitale. Arată-mi și mie acel baltag. Poftesc să-l văd. Are și Gheorghiţă, flăcăul meu, unul, alcătuit întocmai la fel.

Bogza rînji nu cu voie bună și trecu femeii baltagul, prin latura mesei.

Femeia își chemă flăcăul. Era la spatele ei.

– Gheorghiţă, ia vezi și tu. Pare-mi-se că tot așa-i ș-al tău. Numai că al tău abia a ieșit din foc și de sub ciocan. Acestalalt e mai vechi și știe mai multe.

Rîzînd, nevasta trecu feciorului baltagul. Calistrat întinse mîna spre armă; apoi și-o re-trase. Flăcăul îi cerceta cu luare-aminte ascu-ţișul curb și părţile late.

– Lasă-l să se uite și să vadă, domnu Calistrat, zise munteanca. Dumneata poftim și mai cinstește un pahar de vin de la Odobești. Dumneata cunoști și știi tare bine că asemenea vin mai ales îi plăcea și lui Nechifor Lipan. Eu cred așa, vorbi ea deodată cu alt glas, întorcîndu-se către meseni. Eu cred așa, domnu Calistrat, că soţul meu umbla singur la deal pe drumul Stînișoarei și se gîndea la oile lui. Poate se gîndea și la mine. Eu n-am fost faţă, dar știu. Mi-a spus Lipan, cît am stat cu dînsul, atîtea nopţi, în rîpă.

– Ce ţi-a spus? rîse Bogza.

– Mi-a spus cum a fost, răspunse muntean-ca privindu-l aţintit și zîmbind.

– Asta n-oi mai crede-o.

– Ba s-o crezi. Îţi aduci aminte, domnu Calistrat, că Lipan avea cu el ș-un cîine?

– Mi-aduc aminte. Îi zicea Lupu. Era har-nic cîine și viteaz.

– Ei, vezi, domnu Calistrat? Eu știu și asta, că acel cîine s-a pus pentru stăpînul lui, cînd i-a văzut în primejdie viaţa.

– Se poate să se fi pus.

– Crezi că a pierit și cîinele?

– Nu cred. Mai degrabă s-a prăpădit.

– Așa zic și eu. Dar dacă s-a prăpădit, se poate găsi.

– Asta-i mai greu.

– Greu pîn-într-atîta nu-i, domnu Calis-trat, cînd este voinţa lui Dumnezeu. Te rog să mai bei ș-acest pahar. Să-ţi spun cum s-a întîmplat?

Masa tăcuse. Interesat, domnu subprefect Balmez își puse coatele pe ștergar și-și întoar-se urechea stîngă, cu care auzea mai subţire, privind în același timp și cu coada ochiului. Simţindu-se observat, Bogza se neliniști.

– Dumneata știi și eu nu știu, zise el cu în-drăzneală. Dacă știi, spune.

– Să-ţi spun, domnu Calistrat. Omul meu se gîndea, vrasăzică, la ale lui și la mine și um-bla la deal în pasul calului, suind spre Crucea Talienilor.

Femeia se opri.

– Ei? o îndemnă, zîmbind, domnu subpre-fect. Spune. De ce te-ai oprit?

– Unii ar putea zice că venea la vale. Dar eu știu mai bine că se ducea la deal. Dar nu era singur. Avea cu el cîinele. Și se mai aflau în preajma lui doi oameni. Unul dăduse căl-cîie calului și grăbise spre pisc, ca să bage de samă dacă nu s-arată cineva. Al doilea venea în urma lui Lipan, pe jos, și-și ducea calul de căpăstru. Să știţi că nu era noapte. Era vre-mea în asfinţit. Unii cred că asemenea fapte se petrec noaptea. Eu am știinţă că fapta asta s-a petrecut ziua, la asfinţitul soarelui. Cînd cel din deal a făcut un semn, adică să n-aibă nici o grijă, că locu-i singuratic, cel care umbla pe jos a lepădat frîul. Și-a tras de la subsuoa-ra stîngă baltagul și, pășind ferit cu opincile pe cărare, a venit în dosul lui Nechifor Lipan. O singură pălitură i-a dat, dar din toată ini-ma, ca atunci cînd vrei să despici un trunchi. Lipan a repezit în sus mîinile, nici n-a avut cînd să ţipe; a căzut cu nasu-n coama calului. Întorcînd baltagul, omul s-a opintit cu el în deșertul calului, împingîndu-l în rîpă. Chiar în clipa aceea cîinele s-a zvîrlit asupra lui. El l-a pălit cu piciorul dedesubtul botului. Calul tresărise de spaimă. Cînd a fost împins, s-a dus de-a rostogolul. Cîinele s-a prăvălit și el. S-a oprit întîi hămăind întărîtat; omul a în-cercat să-i deie și lui o pălitură de baltag, dar dulăul s-a ferit în rîpă și s -a dus tîrîș după stă-pîn. Asta-i. Cel din urmă a încălicat ș -a grăbit după cel din vîrful muntelui, și s-au dus. Nu i-a văzut și nu i-a știut nimeni pînă acuma.

Munteanca tăcu și se uită, cu buzele strîn-se, către cucoana Maria...

...Bogza, simţindu-se privit, bău pe nerăsu-flate un pahar de vin, și încă unul. După aceea, fără să știe cum, luă deodată o hotărîre nă-prasnică. Muierea-i muiere și bărbatu-i băr-bat. El era un bărbat, de care încă nu-și bătuse joc nimeni în viaţa lui.

– Dă baltagul, vorbi el, încă stăpînit, întin-zînd mîna îndărăt către Gheorghiţă.

– Mai stai puţintel, îl opri femeia, ca să încheiem praznicul după cuviinţă. Ce te uiţi, Gheorghiţă, așa la baltag? întrebă ea după aceea, rîzînd; este scris pe el ceva?

– Ascultă, femeie, mormăi cu mînie Bogza, de ce tot mă fierbi și mă înţepi atît? Ai ceva de spus, spune!

– Nu te supăra, domnu Calistrat, eu întreb pe băiet dacă nu citește ceva pe baltag.

– Destul! răcni gospodarul bătînd cu pum-nul în masă și înălţîndu-se de la locul lui.

Tacîmurile se învălmășiră, mesenii se ri-dicară speriaţi. Ceea ce se făcea nu era bine, căci era la un praznic. Bogza avea întrucîtva dreptate.

– Destul! răcnea omul, destul!

Glasul îi răguși dintr-o dată.

– Destul! Pentru o faptă, este numai o pla-tă. Chiar dacă aș fi eu, mi-oi primi osînda de la cine se cuvine. Dar nu sînt eu. Ce ai cu mine?

– Eu? N-am nimic! se apără munteanca, uimită mai presus de orice întrebare ca aceea.

– Cum n-ai? mugi Calistrat, împrăștiind cu dosul mîinilor talgerele și paharele. Dar cu cine vorbești tu așa, muiere? Dar ce? Ai trăit cu mine, ca să ai asupra mea vreun drept?

– Gheorghiţă, vorbi cu mirare femeia, mi se pare că pe baltag e scris sînge și acesta-i omul care a lovit pe tatu-tău.

Calistrat se smulse din locul lui, repezin-du-se spre flăcău, ca să-și ieie arma. Cuţui i se puse în faţă, poprindu-l cu braţele încorda-te, ca pe un mal. Dar în gospodarul cel mare izbucnise crîncenă mînie. Păli cu pumnul pe Cuţui în frunte și-l lepădă la pămînt. Bătu cu coatele pe cei de aproape și-i dărîmă și pe ei. Se zvîrli cu coatele pe ușa deschisă, mugind. Vitoria fîlfîi cu braţele ca din aripi după el. Într-o clipă fu și ea în prag, ţipînd:

– Gheorghiţă! dă drumul cîinelui!

Bogza gîfîia și pufnea. Încet-încet se liniști și-și întoarse privirile obosite într-o parte, în-spre oamenii adunaţi.

Munteanca întrebă cu voce dură:

– Mai vrei ceva, omule?

Omul făcu semn cu pleoapele. Mai voia ceva.

– Ce vrei?

– Vreau să mă mărturisesc.

Se făcu tăcere. Preotul cel bătrîn și burduhos își făcu loc, gîfîind. Bărbaţii se descoperiră.

Jandarmii vorbeau tare în preajma șurii, punînd felurite întrebări lui Cuţui. Cei de lîn-gă rănit îi ţistuiră. Ei tăcură și veniră în vîrful degetelor spre adunare, aducînd și pe prizo-nier.

Cuţui mormăia:

– N-aveţi să mă asupriţi; n-aveţi să mă uci-deţi. Eu spun de bunăvoie. Și să se știe că a fost întocmai cum a arătat femeia mortului.

Oamenii ţistuiră din nou. Omul cel mare, întins pe prispă, începea să vorbească.

– Părinte, zise Bogza, gîfîind iar; eu văd că se poate întîmpla să pier. Pentru asta, fac mărturisire aicea, să se știe că eu am pălit într-adevăr pe Nechifor Lipan și l-am prăvălit în rîpă, după cum a dovedit nevasta lui. N-am înţeles de unde știe; dar întocmai așa este.

– Părinte, șopti munteanca, să spuie și de ce. Rănitul pricepu.

– Am făcut fapta asta ca să-i luăm oile. Am socotit că nu s-a mai afla nimic. Acuma turma oierului să se întoarcă înapoi, după dreptate.

– Bine, grăi către sine Vitoria.

Bogza își aţinti ochii asupra ei. Erau ochi umezi în care pîlpîiau luminiţe. Ruptura bu-zei de sus părea un rîs straniu.

– Părinte, vorbi el iar, cu nelinișe, să nu mă lași să mor așa. Pune asupra mea patrafirul și citește-mi dezlegarea. Mă rog de nevasta asta și de feciorul ei să mă ierte.

Vitoria făcu semn lui Gheorghiţă să se apropie.

– Iertaţi-mă.

– Poate să trăiască, șopti Vitoria.

Stăpînirea facă ce știe cu el.

– Iartă-mă, femeie! ceru muribundul. M-a sugușat cîinele. Mă duc și eu după Nechifor Lipan și trebuie să mă ierţi.

– Dumnezeu să te ierte, îi zise Vitoria.

Își strînse buzele, îl privi neclintit o vreme. După aceea se retrase.

– Vină încoace, Gheorghiţă, vorbi ea, trezită din nou de griji multe. Vezi de ţesală caii, după moda nouă care am aflat-o aici, și-i întărește cu orz, căci drumurile încă nu ni s-au sfîrșit. Facem cu domnu Toma toate socotelile și-i plătim cinstit, mulţămindu-i frumos. Plătim preoţilor, oamenilor care s-au ostenit și tuturora. Pe urmă, stăm și ne hodinim trei zile, după care facem parastasul întîi tatălui tău. Îndată ne încălărăm și ne ducem la apa Prutului la Ștefănești, ca să cunoaștem turma de la Rarău. Socot că mergînd cu spor, pe vreme bună, ne putem întoarce iar aici în Sabasa, ca să facem parastasul de nouă zile. Apoi ne ducem dincolo la Jijia, ca să vorbim cu baciul Alexa și să ne alcătuim cu el pentru întoarcerea oilor cătră munţi, unde avem tocmită pășunea de vară. La patruzeci de zile vom fi iar aici și vom ruga pe domnu Toma și pe părintele să neajute a împlini datoria de patruzeci de zile. Atuncea om face praznic mai bun, cu carne de miel de la turma cea nouă. Om aduce atun-cea de la mănăstirea Văraticului și pe soră-ta Minodora, ca să cunoască mormîntul. Ș-apoi după aceea ne-om întoarce iar la Măgura, ca să luăm de coadă toate cîte-am lăsat.

A Spaţiul muntenesc, o lume a spiritualităţii

Explică semni icaţia frazei incipiente a discursului narativ, în raport cu:

ideea de geneză;

ideea de specific al valorilor naţionale.

Interpretează sensurile alegorice ale *rînduielii* Domnului Dumnezeu din începutul romanului.

Descoperă, în text, detaliile, semnele care identi ică speci icul vieţii muntenilor în spaţiul *de sus* al ţării şi scrie-le în prima co-loană a tabelului.

Un sfat înainte de călătoria întru restabilirea adevărului

Semnele spaţiului muntenesc	Conotaţiile simbolice ale acestui perimetru arhetipal
Suim poteci și coborîm prăpăstii.	Semnul spaţiului mioritic (L. Blaga) și al transhumanţei.

Desprinde şi comentează aspectele de viaţă ale muntenilor, de inind valorile lor existenţiale, constituite de veacuri.

4.1. Ierarhizează valorile de inite într-o schemă (la alegere) ce ar reprezenta:

a) scala valorilor; **b)** roata valorilor.

Model:

Varianta 1

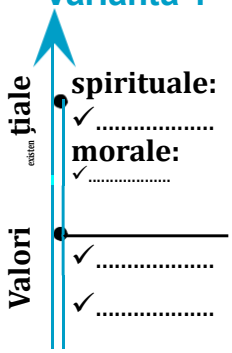

Varianta a 2-a

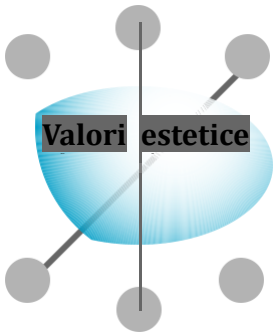

Provocări înţelepte în reinstituirea dreptăţii

4.2. Compară-le cu cele ale locuitorilor din cîmpie. Concluzionează.

Comentează starea de spirit a protagonistei în momentele aşteptării soţului:

a) rememorarea poveştii lor de dragoste; **b)**.....

Interpretează semni icaţia lui Nechifor Lipan ca personaj arhetipal:

- năier (păstor);
- tată – stîlp al familiei;
- soţ ocrotitor;
- principiul masculin – purtător de valori.

Argumentează, prin detalii concludente din operă, decizia Vitoriei Lipan de a pleca pe itinerarul soţului.

Lucrînd în echipe şi mizînd pe lectura integrală a romanului, realizaţi o imagine iconică a drumului parcurs de protagonistă şi feciorul ei, segmentîndu-l în funcţie de o dominantă semni icativă a evenimentelor.

ARS COLLABORANDI

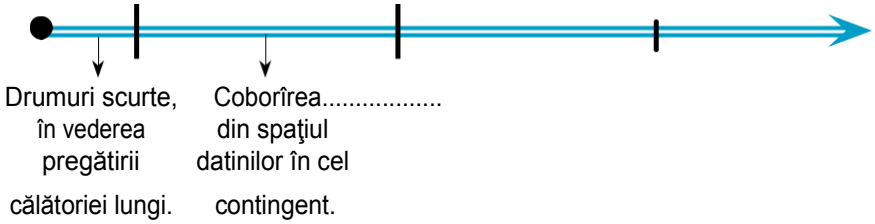

9. Demonstrează că drumul parcurs de mamă şi fecior reprezintă o cale a reinstituirii dreptăţii.

De inește, printr-o imagine esențială, lumea din *Baltagul*:

paradis terestru;

lume arhaică, patriarhală;

așchie ruptă de realitate;

un proiect în mit;

lume reală deschisă către orizonturi atemporale.

B Spațiul călătoriei în lumea obișnuitului

Realizați o lectură dramatizată a capitolului inal din ro-man, valori icînd gama expresivă a intonației, în funcție de nuanțele subtextului.

Observă cum și-a construit protagonista strategia căutării soțului, explicînd:

intenția aflării adevărului;

intenția respectării ritualului Marii Treceri.

Selectează, din text, semnele contingentului ca univers în degradare și interpretează-le în raport cu inalul.

Comentează comportamentul și arta discuției Vitoriei cu oamenii ce i-au cunoscut soțul.

Argumentează reacția Vitoriei și a iului ei la a larea locului crimei. Ce schimbări de tactică se produc în comportamentul protagonistei?

Care este atitudinea Vitoriei Lipan față de autoritățile justițiare și în ce mod colaborează cu reprezentanții ei?

Exprimă-ți opinia: ce calități ale protagonistei i-au asigurat succesul actului justițiar?

Dezvoltă, prin două idei proprii, și con irmă, prin exemple, a irmația criticului Gheorghe Mitrache:

Baltagul are concizia capodoperei: nimic de prisos în descrierile naturale și în evocarea atmosferei, doar notații etnopsihologice pentru a dezvălui „ ilozo ia" unor persoane exponențiale.

Formulă grafică
de Alexei Colîbneac

C Spațiul mitic

Agenda cititorului

Mitul creației prin moarte violentă

Acest mit depăşeşte mitologia Pămîntului-Mamă.

Ideea fundamentală este că viața nu se poate naşte dintr-o altă viață, sacri-ficată; moartea violentă e creatoare în sensul că viața sacrificată se ma-nifestă într-o formă mai strălucită, la un alt nivel de existență; sacrificiul operează un uriaş trans-fer: viața concentrată într-o persoană depăşeşte această persoană şi se manifestă la scară cosmi-că sau colectivă.

Mircea Eliade

Interpretează semni icația structurii inelare a narațiunii: romanul începe cu mitul creării unei lumi şi inisează cu mitul recreării.

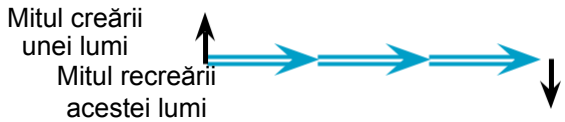

Explică, aproape de text, a irmația Vitoriei Lipan: *I-a fost lui Nechifor scrisă o asemenea soartă şi nimic n-o poate înlătura..., el s-a înălțat în soare ori a curs pe o apă, reintegrîndu-se vieții originare.*

Argumentează comportamentul tradițional, mitologic al Vitoriei, care cunoştea semnele naturii mari.

Compară valențele celor două călătorii:

Călătoria Vitoriei întru restabilirea *rînduielilor*;

Marea călătorie a lui Nechifor Lipan spre celălalt tărîm.

Interpretează motivul *trecerii* de pe un tărîm pe altul, de la o vîrstă la alta, de la profan la sacru.

Raportează la semni icația mesajului comunicat de roman a irmația lui Mircea Eliade din *Agenda cititorului*.

Comentează a irmația: *Vitoria Lipan rezumă evident irea ro-mânească a destinului nostru*, **angajînd sensul mitului din in-cipitul romanului şi mitul mioritic.**

Demonstrează legătura dintre sensurile mitologice ale ce-lor trei dimensiuni ale comportamentului protagonistei:

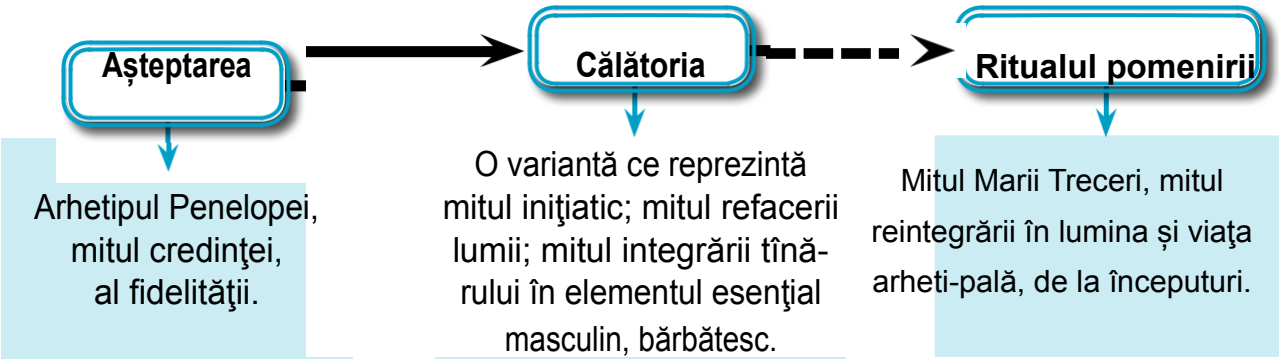

Zodia Cancerului, o alegorie despre timp, dragoste şi puterea politică

Actualizează lectura romanului istoric *Fraţii Jderi* de Mihail Sadoveanu şi exempli ică intenţia autorului de a recupera vîrsta de aur din destinul poporului nostru şi a timpului eroic.

Citeşte fragmentele din romanul *Zodia Cancerului*, urmărind atmosfera unui alt timp, cel din a doua jumătate a secolului al XVII-lea, de init de cronicarul Miron Costin *cumplite vremi*.

ZODIA CANCERULUI
sau VREMEA DUCĂ I-VODĂ

(fragmente)

CAPITOLUL I

În care se vede cum intră în Moldova un călător dintr-o ţară depărtată...

Era la sfîrșitul lunii septemvrie care, în Moldova, se cheamă brumărel, anul nou de la zidirea lumii 7l88, iar de la Hristos l679. Vara fusese fierbinte și secetoasă. Bucatele puţine, cît îngăduise Dumnezeu să se facă, fuseseră strînse de mult de năcăjiţii pămînteni...

De cîteva zile trecuse din Ţara Leșească hotarul un străin, care venea de mai departe și urma, cu tovarăși, drumul cel mare din valea Siretului. Era un cuvios personagiu eclesiastic din ordinul „Sfîntului Augustin”. Sub mantaua-i largă de postav întunecos se gîcea un trup, deși scund, încă destul de voinic și destul de sprinten; iar de sub glugă privea o faţă blîndă cu trăsături fine și spirituale. Și alte semne ascunse ale întregii lui fiinţi dovedeau că haina

Grafică la opera scriitorului de Alexei Colîbneac

aceea umilită nu acoperea un călugăr de rînd. Călărea pe-un murg mărunt bucovinean împodobit, de-a dreptul pe păr, c-un lăvicer vrîstat, strîns c -o chingă de funie. Calul n-avea alte podoabe, nici scări; călătorul purta însă pinteni și se ţinea ca un vechi călăreţ.

Într-adevăr, călugărul acesta nu era numai fratele întru Hristos Paul; ci era domnul aba-te de Marenne, dintr-o familie veche franţuzească, scăpătată și dăruită de Dumnezeu cu prea mulţi copii, însă și cu destule protecţii la vremea lor. Domnia sa domnul abate de Marenne, după cîte se putuse înţelege de la servii lui aproape muţi, călătorea din Apus spre Ră-sărit, la necredincioși, ca să le ducă lumina cea adevărată. În realitate, poate, era însărcinat c-o solie tainică. Dar nimeni nu știa că poartă o asemenea solie...

CAPITOLUL XII

Beizade Alecu Ruset dovedește deodată o putere tainică

Duca-Vodă intră, privindu-l posomorît. Îl observă că n-are arme și asta nu-i displăcu. Ruset înainta domol și se plecă, cu braţul în-tins, cerînd Voievodului mîna dreaptă, pentru sărutare. Duca păru a sta o clipă la îndoială; pe urmă i-o dădu.

– Vra să zică, Beizade, după atîtea vorbe, amestecuri și fapte, care nu-ţi sînt de laudă, ai îndrăznit în sfîrșit să te înfăţișezi Domnului tău. Mi se pare că faci asta cu semeţie și ca să mă înfrunţi.

– Măria ta, răspunse Ruset cu supunere, eu ţara n-am părăsit-o. N-am socotit că trebuie să pribegesc, ca unii dușmani ai Măriei tale. Nu m-am înfăţișat la Ieși pentru că nu se cădea să fac asta, ca fecior de Domn mazil ce mă aflu. Trebuia să aștept porunca și voia-bună a Măriei tale. Pentru schimbările care au fost, eu nu m-am socotit vrednic a mă face judecător. Așa au voit Stăpînii, așa a încuvinţat Dumnezeu a toate văzător și știutor, și eu m-am supus. Iar acu, nu ca să înfrunt Domnia am intrat în Ieși, ci ca tovarăș și călăuz al pă-rintelui abate de Marenne, solul franţuz, care se duce la împărăţie.

– E sol într-adevăr?

– Măria ta, el nu mărturisește. Trebuie să fie deci un sol de samă.

Duca tăcu, fără să-și descreţească sprînceana. Apoi, făcînd cîţiva pași, ocolind și revenind, se așeză în jilţ, lîngă fereastră, ţinînd pe Ruset în picioare în faţa sa, cu obrazul în lumină. Toată această mișcare a Domnului, ocolită și zgomotoasă, nu împiedicase auzul fin al lui Alecu Ruset să deosebească alţi pași afară, în sală, la ușa cămării. Erau pași de slu-jitori înarmaţi de bună-samă, care așteptau numai bătaia din palme a Stăpînului. Obrazul lui rămăsese însă neclintit și zîmbitor.

– Știi dumneata, beizade Alecu, vorbi Duca-Vodă, cu glas deodată aspru, că am pri-mit din nou plîngeri pentru nebuniile pe care le-ai săvîrșit?

– Măria ta, nebuniile mele au contenit de cînd Dumnezeu a apăsat asupra noastră mîna Sa. Pentru ceea ce am săvîrșit cînd eram buiac și fără grijă, m-a judecat la Stambul vizirul și n-a socotit că trebuie să-mi ieie capul. Ome-nești greșeli au fost, Măria ta. Dumnezeu le iartă. E adevărat că oamenii cei proști nu sînt atît de iertători; dar Măria ta vei lua pildă de la Acel care stă asupra noastră, a tuturora.

– Să iau pildă de la necredincios, Beizade?

– De la Dumnezeu, Măria ta. Necredincioșii să zicem că-mi sînt prietini și nu pot să-i dau pildă Măriei tale.

– Într-adevăr, seraschier Șișman și mare Vizir te-au acoperit. Dar zîmbetul pe care l-au avut pentru blăstămăţiile tale trece, și de la ei se poate întoarce cu aceeași ușurinţă ur-gie – precum știi că se întîmplă ades. Te-au iertat și te-au uitat; și-acum se cade să te ju-dece Domnul Ţării, atît pentru acele fapte, cît și pentru altele. Deci teme-te, beizade Alecu, de supărarea mea...

– Măria ta, mă tem; căci viaţa mea este în mîna Măriei tale. Dacă slobozi un strigăt, ori dai un semn bătînd din palme, știu că ușa asta se poate deschide. Slujitorii, intrînd, mă iau de grumaz și mă vîră la închisoare, unde un vinovat, ca și un nevinovat, poate găsi cazne și moarte.

– Nu ești nevinovat! strigă Duca fulgerîndu-l cu privirea. Ești viclean, amestecat în toate uneltirile dușmanilor mei.

– Măria ta, știi bine că în privinţa asta sînt fără de nici o vină și n-ai nici o dovadă. Eu îmi cunosc mai bine ale mele. Voi fi avînd scă-deri, dar de prostie Dumnezeu a binevoit să mă lipsească. Căzut și sărăcit cum sînt, avînd ochi de bănuială asupră-mi, îmi mai trebu-ie să mă amestec în uneltiri? Afară de asta, zîmbi el subţire, îndulcindu-și glasul, socotin-ţa cea fără greș a Măriei tale înţelege că nu-i nevoie să mă mișc și să uneltesc eu. Fac alţii asta. Nu-i nevoie nici de alţii, că așa-i obiceiul ţarigrădenilor: lăcomia lor nimene și nimic n-o poate istovi.

– Strici liniștea casei mele! strigă Duca ia-răși, mai întărîtat.

– Măria ta, știu ce vrei să spui. Domniţa Catrina m-a cunoscut într-o împrejurare, care a fost plăcută și pentru mine atunci. Dar vremurile s-au schimbat, și nici Măria ta nu poţi privi bine, ca părinte, visurile unei copile; nici eu nu pot fi neînţelept, ca să nu mă trag în năcazurile mele, ca melcul în găoacea lui. Măria ta, adăogi îndată Ruset, c-un glas mai repede și mai hotărît, eu știu că poţi pune mîna pe acel buzdugan la care privești. Înainte însă de-a pune mîna pe el, ori de-a da strigătul, ori de-a bate din palme, îndură-te și ascultă puţine vorbe de la supusul Măriei tale. E adevărat că prietiniile mele cu unii și cu alţii, mai ales cu seraschier Șișman, pot să treacă, nefiind nimic neschimbător. E adevărat că Măria ta poţi găsi iertare dacă scurtezi pe un fiu de Voievod. Deși-i cu primejdie dacă-i iei capul, dar poţi găsi iertare. Știu că Măria ta ești prea înţelept ca să faci singur asta. Poţi pune pe alţii, – și poţi face ca aceia să fie iertaţi, ori să nu fie iertaţi. Toate sînt cu putinţă la turc. La Dumnezeu însă nu. După credinţa mea, Dumnezeu vrea altfel, cruţînd pe Măria ta de primejdie...

CAPITOLUL XXIII

Se vede cum beizade Alecu poate aluneca spre o mare primejdie și ce părere are des-pre asta Vîlcu Bîrlădeanu

Afară, aceeași boare de sănătate și murmurul mulţimii. Dădaca îi cuprinse cotul stîng și-o conduse, cotit, către bolta turnului de la poartă. Acolo, îi aruncă pe umeri și pe cap un șal. Ocolind, o întoarse către chilii. Într-un fund de cerdac, la o ușă scundă, o opri. Ţigan-ca ciocăni o singură dată cu degetul.

– Dădacă, să nu mă lași singură, șopti Domniţa cu frică. Intră și tu cu mine.

– Intru și eu, sufletul mămucuţei. Și nici mult nu putem sta.

Ușa se deschise singură. Măgdălina rămase afară.

– Intră și tu, dădacă, șopti ea ușei închise.

Apoi tresări de surprinderea pe care o aștepta. Beizade Alecu îi cuprinsese mîinile. Înlănţuind-o cu celălalt braţ pe după grumaz, îi sărută ochii. Ea se zbătu și se hotărî să ţipe. Atunci glasul îi fu înăbușit. Încordîndu-se cu mînie, își sprijini mîinile în pieptul dușmanu-lui său. Apoi își plecă fruntea în același loc și-și lăsă braţele să cadă, supunîndu-se.

– Dădacă! suspină ea.

– Îndată, îndată! îi răspunse ușa, înăbușit.

Încredinţată de acest sprijin mare și știindu-și vremea așa de scurtă, își sui braţele pe după gîtul lui Beizade și-l privi rîzînd de jos în sus.

În chilia îngustă, pe măsuţa din fund de la fereastra oblonită, ardea o lumînare slabă de seu. Cu toată puţina ei lucire, Domniţa putu băga de samă că obrazul lui Beizade e slab și pălit.

– Ce ai, Beizade? îl întrebă ea retrăgîndu-și braţele și făcînd un pas îndărăt. Te văd slăbit.

– N-am nimic, Domniţă, răspunse Ruset c-un zîmbet, decît cred c-aș fi pierit, dacă n-aveam bucuria de-acum.

Într-adevăr, în ochii lui, copila văzu ceea ce o putea face fericită și ceea ce o înfricoșa.

El se apropie grav, cu zîmbetul pierit. Ea se retrase, încercînd să rîdă; privi spre ușă; se întoarse la el cu hotărîre și se lăsă îmbrăţișată iar și sărutată. Și iar zîmbi cînd el găsi de cu-viinţă să-i facă mărturisirea supunerii și robiei lui pînă la moarte...

– Ai nevoie de bani? Pleci undeva?

– Nu. Dar vreau să fiu gata...

– Atuncea știi că am să mă duc eu cu părin-tele meu la Stambul?

– Știu, și am să te urmez și-acolo, dacă-mi îngădui.

– Vai, Beizade, acest drum pe care trebuie numaidecît să-l facem, e în legătură cu scîrba vieţii mele. Beizade, – își schimbă Domniţa tonul glasului sub năvala lacrimilor; nu știu cum și nu înţeleg cum am să-mi pot lumina viaţa din partea acelui om pe care am ajuns să-l urăsc. S-a făcut cîndva între mine și el o legătură pentru care eu n-am nici o vină, nedorind-o și neînţelegînd-o. Acuma el știe că eu nu-l voiesc și totuși stăruiește. Tata șovăiește ca un părinte și, cu toate încruntările lui, socot că l-aș îndupleca. Dar este mama, care, în înţelepciunea ei, socoate folosul. Iată, vine înnoirea Domniei; iată, trebuie să iasă hotărîre de la împărăţie pentru hătmănia Ucrainei turcești; iată că Domnia sa Ștefan beizade a căzut cu jalobă la măritul Sultan, că noi ne împotrivim nunţii și dorim să stricăm logodna. Mama crede că trebuie să facem nuntă. Iar eu socot că trebuie să pun hobot de moarte.

– Ce-ai hotărît, Domniţă? întrebă, cu grijă, Ruset.

– N-am hotărît nimic, căci eu n-am puterea să sfarm ce-au ho tărît alţii. Dar am să mă înfăţișez și eu la Stambul și voi spune și eu ce mă va ajunge mintea la Divanul împărăţiei. Pe urmă, cum va da Dumnezeu. Pînă atuncea, sfîrși ea înălţînd ochii spre Ruset, mă pot bu-cura puţintel de viaţă.

– Eu te urmez și-acolo, Domniţă, zise bei-zade Alecu, îngenunchind, și voi face cum îţi va fi porunca.

– Dădacă Măgdălină, rîse subţirel copila. Să-l primim și pe beizade Alecu să meargă?

– Să-l primim, sufletul mămucăi.

– Acolo avem să ne putem vedea?

– Am să merg și eu, mămucuţă, și are să ne ajute Maica Domnului.

– Vra să zică, oftă Beizade, pe alt ţărm și sub alt cer poate vom fi mai norocoși decît aici.

Cuprinse mîinile lui Ruset ca să-l atragă spre ea; apoi îl depărta încet, zîmbindu-i cu ochii în lacrimi.

– Cînd ai să pleci, Domniţă?

– Nu pot încă ști... se tîngui ea. Tata are încă multe și încurcate treburi și grele griji, cu bunturile și birurile ţării. Dar cînd va fi, te vestesc. Dacă întîrziem, pînă atuncea nu se poate să nu ne vedem iarăși. Vină în locul cu-noscut și dă știre.

Dădaca Măgdălina suspină de lîngă ușă:

– Cu sprijinul Maicii Domnului, vom mai găsi ceas și cale. La asta nu se poate pune ni-meni împotrivă. Iar acuma, nu întîrziaţi, căci s-aud clopotele bătînd. Eu mă duc să văd ce este afară și dau îndată semn de ieșire.

Dădaca se strecură pe ușă.

– Ne despărţim într-adevăr?

Aceeași întrebare și-o punea și Domniţa. Fără a răspunde, lăsă pe Ruset să vie asupra ei, acoperind-o într-o îmbrăţișare și săruta-re prelungă. Făcîndu- se mică, îi scăpă din braţe, apucă de pe un scaun șalul, împodo-bindu -se cu el, și fugi la ușă. Ruset rămase rănit, ca și cum ar fi pierdut-o pentru tot-deauna. De la ușă mai întoarse o dată spre el ochii și zîmbetul ca o lumină. Porni s-o cuprindă iar. Atunci sună în ușă o bătaie. Ea deschise și dispăru.

CAPITOLUL XXIV

Despre cele șase semne care s-au arătat într-o iarnă, în zilele Ducăi-Vodă

Duminică, decemvrie 12, s-a vestit Măriei sale la Curte în Ieși, că a sosit Constantin ser-dar cu robii orheieni...

Erau cincizeci ori șaizeci de oameni, slabi și cu puţine straie rupte și proaste. Unii erau fără cușme și îmbrobodiţi cu niște petici, ca muierile. Tîrau în picioare opinci ori zdrenţe legate cu aţe de tei. Umiliţi de bătăi și foame, își plecau frunţile și, la ieșirea Măriei sale, că-zură în genunchi.

Duca-Vodă îi privi întunecos. Întoarse o clipă zîmbet spre închinarea lui Cantemir ser-dar; apoi înălţînd barba, lăsă să cadă cu greaţă vorbe de întrebare:

– Aceștia sînt nelegiuiţii care s-au sculat împotriva Domniei mele?

– Aceștia sînt robii, cîţi au mai rămas, Mă-ria ta, răspunse serdarul. Alţii au pierit, alţii au fugit.

– Ha-ha! au pierit și-au fugit? Asta-i bă-taia lui Dumnezeu, că s-au sculat împotriva Sfinţiei Sale, care rînduiește Domn și lege.

– Iar aceștia, Măria ta, s-au supus, căzînd în genunchi la mila Măriei tale.

– La mila mea? strigă Vodă, ridicînd o clipă buzduganul și lăsîndu-l iar în lungul coapsei.

– La mila Măriei tale, Doamne! scînciră ti-căloșii robi, plecîndu-și fruntea în omăt.

Vodă îi privi cu asprime.

– Acuma acele locuri și acele sate s-au po-tolit toate?

– S-au potolit, Măria ta, răspunse serdarul.

– Datoria lor cătră vistierie au plătit-o?

– O plătesc, Măria ta. Au primit pe zlotași și fac socoteli drepte. Cel ce are dă pentru cel

ce n-are. Averea satului răspunde pentru toţi. Fiind îndărătnici de multă vreme, acum li s-a împlinit tot, pînă la un capăt de aţă. Mai rămîne să răspundă pentru nebunia și îndrăz-neala lor.

Domnul se întoarse către prietinul său Bu-huș hatman, căutînd a-i ceti pe obraz părerea. Dar nici Buhuș, nici Fliondor armaș nu pu-teau fi pătrunși în fiinţa lor lăuntrică, și obra-zurile le stăteau neclintite.

În acea clipă dinspre bolta turnului de la intrare răzbiră glasuri. Cineva chema într-ajutor. Străjerii îi repezeau îndărăt, cu vorbe aspre.

– Ce este? întrebă Vodă. Cinstite vel-armaș, vezi Domnia ta, și adă la mine pe cei care mă cheamă, nădăjduind întru dreptatea mea. Eu pe buni îi apăr, pe răi îi zdrobesc.

Înţelegîndu-și soarta, robii suspinară, în-chinîndu-și iar frunţile.

Vel-armaș venit de către poarta cea mare c-un bătrîn gîrbov și slab, care înainta încet, călăuzit și sprijinit de doi flăcăuași cuviincios îmbrăcaţi în straie răzășești, de lînă sură. Erau bălani, numai cu puf sub nas. Cum ajunseră în preajma lui Vodă, lîngă grămada robilor, își traseră cușmele de pe plete cu frică, neîn-drăznind să-și înalţe privirile către Luminăţia sa. În aceeași vreme unul din ei se aplecă la urechea bătrînului, îngînîndu-i cîteva cuvin-te. Bătrînul se opri, se descoperi și se îndreptă puţin din șale, săltînd în sus fruntea. Atuncea Domnul și boierii săi putură băga de samă că acel moșneag, alb ca năgara, era orb...

– Ei, și ce vrai, bătrînule?

– Slăvite și luminate Doamne, mă rog să ierţi și să slobozi din lanţ pe acei care au greșit.

– De ce să-i iert și să-i slobod? Pentru că păcătuiesc împotriva lui Dumnezeu? Pentru că se scoală asupra Domnului lor? Pentru aceste ticăloșii nu trebuie să plătească?

– Slăvite și luminate Doamne, neamurile mele au plătit totdeauna cu dreptate. Au plă-tit nu numai cu ban și rod; au plătit cu sînge; căci ei din veci stau aici pe această moșie, de la Voievozii cei de demult. Și să știi, slăvite și luminate Doamne, că noroadele nu se tulbură din pricina binelui.

La aceste cuvinte nechibzuite, ale unui bă-trîn slab de minte, Duca-Vodă s-a tulburat și a strigat cu mînie:

– Dar de ce se tulbură, moșneag nebun și neînţelept? Căci în ţara asta Dumnezeu a rînduit destul bielșug, iar la Divanul meu se judecă totdeauna cu sfîntă dreptate.

Bătrînul a tăcut, întunecîndu-și albușurile ochilor sub sprîncene. Apoi a ridicat iar gla-sul:

– Doamne, nebunia și slăbiciunea mea sînt de la Acel care ţine în mîinile sale văzduhul și pămîntul și care împărăţiile ca pleava le vîn-tură. Mulţămește-te, Măria ta, cu banii noștri, cu vitele și cu rodurile pămîntului și cu mierea știubeielor noastre; nu-ţi încărca sufletul cu sînge. Căci se suie pînă la cer plîngerile obij-duiţilor, iar moșnegii cei neînţelepţi și orbi te blastămă să mori neiertat și singur!

Atunci Vodă, scuturînd buzduganul, a crîș-nit. Boierii, slujitorii și robii s-au înfricoșat nu de mînia lui Duca-Vodă, ci de fapta pe care voia s-o săvîrșească.

Bătrînul, cu ochii cei morţi aţintiţi, și-a pus palmele pe capetele nepoţilor săi, care-i stă-teau deoparte și de alta, și i-a mîngîiat.

– Măria ta, a cuvîntat el apoi, fără frică; aș-tept să mă lovești, ca să pier de buzduganul

Măriei tale, cum a pierit și părintele meu de buzduganul lui Aron-Vodă.

Pufnind, Duca-Vodă s-a sucit spre Buhuș. Înţelegînd puţin din ochii prietinului său, s-a întors cătră zid, singur, descărcîndu-și într-acolo obida. A stat așa un răstimp ca-ntr-o rugăciune și după aceea și-a arătat iar obrazul, c-un zîmbet de milă, spre moșneag, și i-a zvîr-lit un ban de aramă, pe care orbul nu l-a văzut și nici copiii lui nu l-au cules.

– Cei săraci cu duhul, a grăit el cu mare stăpînire, sînt sub aripă dumnezeiască. Sco-teţi-l și lăsaţi-l să se ducă.

Oamenii au împins spre poartă pe orb, în-tre nepoţii lui.

– Iar acestor ticăloși, a urmat Duca-Vodă, întinzînd buzduganul asupra robilor, iertată să le fie viaţa; și să-i vîrîţi în beciuri, să steie în obezi pînă ce satele lor vor plăti de două ori cît arată tablele vistieriei.

Robii s-au sculat luminaţi la chipuri că li s-a iertat viaţa de cătră Măria sa, și slujito-rii lui Cantemir, încălecînd, i-au luat înainte, spre temnicurile de osîndă, pe cei mai slabi repezindu-i de la spate caii cu frunţile.

Vodă, trecînd în casele cele mari, a chemat la sine pe Fliondor și i-a dat poruncă tare împotriva acelui orb smintit, care a spurcat cu blăstăm sfînta zi de Duminică.

– Măria ta, ar fi zis Fliondor, intrînd la Domnul său, acel ticălos a mers, dus de nepoţii săi, pînă la sfînta Mănăstire la Golia, și-acolo s-a rugat de cuvioșii părinţi să-l miluiască c-un duhovnic, carele să-l ispovedească și să-i deie sfînta împărtășanie. Iar stareţul, milostivindu-se, i-a dat duhovnic. La sfîrșitul sfintei slujbe, cînd l-au adus să-l împărtășească, el a primit și trupul și sîngele lui Hristos, a căzut în genunchi și a strigat: Mă duc la morţi; căci în această via-ţă și-n această lume s-a arătat Antihrist! Și a îndrăznit acel mișel să rostească numele luminatului și binecredinciosului Domn al ţării. Sărind monahii din strane, l-au îm-presurat. Dar el n-a mai așteptat, nici vorbă n-a mai rostit. Întinzîndu-se pe lespezi, și-a dat suflarea. Și-n acea clipă, a bătut singur clopotul cel mare din turn, iar cuvioșii pă-rinţi au răsărit, privindu-se unul pe altul cu teamă.

Explică semni icaţia invocării, în momentul iniţial al naraţiunii, a motivului străinului, abatele Paul de Marenne. Pen-tru o documentare mai relevantă, consultă textul integral al romanului.

Determină personajele principale din fragmente (roman), în jurul cărora se focalizează evenimentele, și de inește relaţia dintre ele.

Realizează, împreună cu un coleg, o lectură dramatizată a dialogului dintre Duca-Vodă și Alecu Ruset din capitolul XII, relevînd, prin intonaţie adecvată, caracterul personajelor.

4.1. De inește con lictul înnodat între aceste două personaje.

Răzbiră glasuri...

Motivează insistența lui Alecu Ruset de a înfrunta interdicția marii lui iubiri.

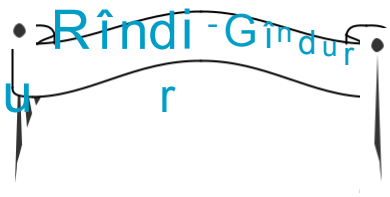

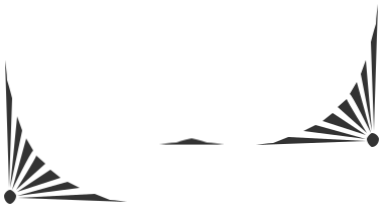

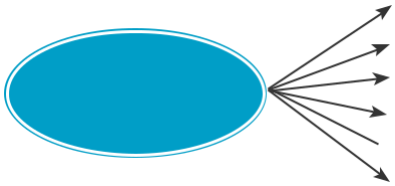

Valori ică, într-o sinteză, tipuri de domnitori despoți, re lectați în literatura română (Despot-Vodă, Alexandru Lăpuș-neanul, Duca-Vodă).

Comentează semnificația apariției în acest roman a personajului Tudor Șoimaru din *Neamul Șoimăreștilor*.

Identifică, prin comparație cu *Frații Jderi*, nouă vizi unear-

Existică asupra istoriei din romanul *Z*

Jus

De

Ca-

A

11.1.

Țara Moldovei

a) ro, *Amța*

b) *Mor a*

d) *ist fă*

or g

ic, de

ini ți

re, ț

ei

în

al te

vr e

Duca-Vodă.

A

METATEXTUL CRITICULUI:

Consultă opinia specialistului și prezint-o corect, coerent, convingător

Agenda criticului

Con irmă sau contestă una dintre opiniile criticului ce vizează romanul *Zodia Cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă.*

Toată lumea în roman trebuie să joace teatru.

Femeile sînt superioare prin decizie şi experienţă.

În centru sînt trei persona-je singure: Duca, Ruset, de Marenne.

Nicolae Manolescu

A **Cercetează unul dintre portretele scriitorului, în lumina observaţiilor lui Nicolae Manolescu, reperînd momentele pe care le ilustrează descrierea de mai jos:**

„E de ajuns să-i privim portretele spre a-i descoperi mîndria solitară și solemnă: tînăr, vîrstnic, acasă, în pădure printre sălbăticiuni, pe drum, în căruţă, în barcă, cu bastonul, cu undiţa sau cu pușca, șezînd în fotoliu sau pe trunchiuri de copac, călcînd pe covoare sau pe poteci desfundate, orășean sau ţăran, îmbrăcat elegant, cu marea lavalieră sub guler sau cu pălăria imensă ca o farfurie zburătoare deasupra creștetului, cu cojocul pe umeri și pantaloni bufanţi vîrîţi în bocanci ghintuiţi, el pare mereu singur chiar cînd e însoţit, cufundat într-o muţenie de sfinx. Izbitoare e puterea lui de abstragere din tot ce-l înconjoară, natură sau om. Ochii albi și obrazul încremenit nu comunică nici o participare, nici o emoţie. Sadoveanu nu ne face impresia gînditorului interiorizat, ci a celui care visează cu ochii deschiși la o lume numai de el văzută. Privirea îi e fixă, absentă. Figura de divinitate enigmatică a lui Sadoveanu e a unui Buddha autohton.”

B **Aplică tehnica de scriere *Argument în patru pași/6 De ce?* la una dintre a irmaţiile istoricului Nicolae Iorga, privind-o din perspectiva secolului ce a trecut de la momentul scrierii:**

„Anul 1904 s-ar putea numi *Anul lui Sadoveanu*, după acela dintre scriitorii care s-au ridicat, în cuprinsul lui, printr-o bo-găţie de activitate admirabilă, în situaţia de cel mai citit și iubit dintre nuveliștii de astăzi. Mai puternic decît toţi cei mai tineri, prin belșugul producţiei sale fără pripă și fără zăbavă, liniștită și sigură, prin mlădierea care îi îngăduie să înfăţișeze viaţa sub toate aspectele ei, de multe ori în aceeași mică schiţă sau scurtă nuvelă, e Mihail Sadoveanu, care, din cei abia douăzeci de ani trecuţi ai săi, poate vedea o strălucită carieră înaintea sa.”

METATEXTUL CITITORULUI:

Redactează, adecvat și argumentat, propriul text

Lecturează textul scris de către un cititor pasionat de creația lui Mihail Sadoveanu, urmărind ideea de comunicare sinceră, surprinsă original de către autor.

SADOVEANU

Cum mergea pe jos,
prin vechile cronici moldovenești,
la un popas într-o samă de cuvinte,
Mihail Sadoveanu se întîlni
cu Ștefan-Vodă cel Mare.
Tocmai atunci au fost căzut
calul cu Ștefan-Vodă
în război.
– Dacă nu ţi-i cu supărare, Măria
ta, zise Sadoveanu cu plecăciune,
binevoiește a te sui pe-această
moviliţă care mi-este inimă
și încalecă pe armăsarul nărăvaș al istoriei...
– Cine ești, voinice? îl întrebă Voievodul,
răsplătindu-l cu aurul unui zîmbet blajin.
– Oștean al Măriei tale.
Apoi, despărţindu-se,
Domnul se grăbi să isprăvească
de înșirat pe sabie
vrăjmașii Ţării Moldovei,
iar Sadoveanu,
știind că-l așteptăm de cîteva secole,
se grăbi către noi să ne spună
că Ștefan-Vodă cel Mare și
Sfînt și Mereu al Nostru
ni se închină de sănătate
și ne întreabă ce mai facem...

Vasile Romanciuc

Scriitorul în uniforma de academician, elogiat de către Academia Română.

Selectează din poezie toate lexemele ce indică motivele-che-ie ale creației sadoveniene:

- istorie;
- literatură;
- moștenire spirituală;
- trecerea timpului.

1.1. Relaționează informația dobîndită cu anumite constatări la temă ale autorului, expuse în *Rînduri–Gînduri*.

1.2. Formulează, într-un text coerent, 2–3 concluzii despre valoarea creației sadoveniene ca o frescă a destinului istoric zbuciumat.

Explică, în 2–3 argumente, de ce anume domnitorul Ștefan cel Mare și Sînt a fost ales de poet pentru a face referință la scriitorul Mihail Sadoveanu.

Comentează, raportînd la text, metaforele:

armăsarul nărăvaș al istoriei;

aurul unui zîmbet blajin.

Motivează selectarea fragmentelor de discurs repetat în textul lui Vasile Romanciuc:

osamă de cuvinte;

nu ţi-i cu supărare;

ni se închină de sănătate.

Justi ică utilizarea formelor arhaice ale cuvintelor în segmentul citat:

Tocmai atunci au fost căzut

calul cu Ștefan-Vodă

în războiu.

Compară mesajul desprins din poezie cu cel al fragmentului propus mai jos:

„Cum au început a vui clopotele în strălucitoarele turnuri ale Sucevei, s-a știut în norod că vodă Ștefan s-a dus. Și din sat în sat, din clopotniţă în clopotniţă, vaietele de aramă s-au împînzit ca o durere uriașă peste întregul pămînt al Moldovei. Din piscurile munţilor prinseră a curge spre văi tînguirile buciumelor de cireș; plăieșii spuneau culmilor, și codrilor, și drumurilor de ape, tuturor colţurilor unde se găseau așezăminte de vechi oșteni, spuneau durerea cea mare, cea fără de îndreptare.”

Mihail Sadoveanu. Moartea lui Ștefan-Vodă, *1904*

6.1. Include observațiile tale într-un succint comentariu scris.

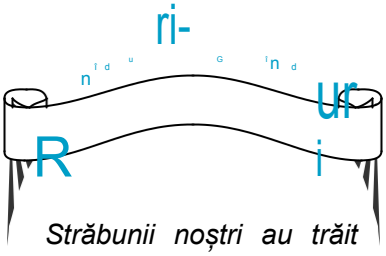

Străbunii noștri au trăit într-un lung și aspru amurg de suferinţă. În acele vremi de restriște, singurul cheag care ţinea pe bătrîni era limba și credinţa.

Cît de greu trece timpul, și totuși cît de ameţitor vine, mînat de legăminte covîrși-toare.

Literatura e o chestiune de talent. Darul acesta îi im-primă valoarea.

Mihail Sadoveanu

Obrazul său încununat de cărunteţă răzeşii l-au văzut ca într-o lumină de sfi nţenie.

COMPETENȚA ABSOLVENTULUI LA EXAMENUL DE BACALAUREAT

Realizează, în baza fragmentului din romanul* Duduia Margareta *de Mihail Sadoveanu, o caracterizare a personajului feminin Amalia (1–1,5 pagini):

Familia Amărăscu avea o fată, o dom-nișoară inteligentă de care trebuia să mă ocup.

În toamna fără soare, în faţa casei tăcute, pe răzoare, se înălţau crizanteme în buchete mari, care se aplecau cu gingășie. Erau unele de o frumuseţe nespusă, ca răsfirări de mii de fire de mătase, liliachii și albe.

Cînd am tras de clopoţel, ieși soarele din nouri și revărsă peste grădiniţă un val de lu-mină aurie. Îmi bătea inima. Lumina aceea de toamnă îmi aduse mîngîiere.

Am intrat în odaia ce mi se pregătise și am rămas surprinsă: era o încăpere plină, prietenoasă... Domnișoara Margareta era acolo, în mijlocul camerei. Abia isprăvise de așezat. Mlădioasă și gingașă, în rochia-i cafenie, s-a plecat înainte-mi făcîndu-mi o reverenţă, i s-au săpat gropiţe în obra-jii rumeni și un zîmbet tăcut și cald parcă mi-a umplut sufletul. Îmi zise cu glasu-i pu-ţin învăluit:

– Bine-ai venit la noi, domnișoară Amalie... Mi-ai fost dragă chiar cum te-am vă-zut!.. Așa ești bine așezată, cred că-i fru-mos aici, numai un buchet de flori am uitat s-aduc... Atunci are să fie întocmai ca la mine. Eu am totdeauna flori în odaie...

În ciripitul ei repede, dulce, o mîngîiere caldă și o duioșie mă cuprinse. Îmi simţii ochii umezi. Am rămas singură privind în juru-mi. Pentru prima oară mă simţeam bine în mijlocul unei schimbări. O oglindă mare mă arăta aproape în întregime. Mi-am scos pălăria și jacheta, mi-am potrivit părul. Parcă sînt mai tînără și mai frumoasă cînd sînt veselă. Ochii mei negri au o ciudată strălucire prin ochelari.

Reveni duduia Margareta și îmi umplu odaia cu mireasma puternică a unui buchet de flori de toamnă.

Rămăsesem singură în odăiţă; isprăvisem de așezat lucrurile și cărţile; eram obosită, voiam să mă întind în jilţul moale și să pri-vesc pe fereastră.

Cînd s-a întins liniște în juru-mi, am în-ceput a mă gîndi la întîmplările zilei. Tre-cusem prin ceasuri foarte bogate. Cu cartea căzută pe genunchi visam acum la viaţa-mi viitoare. Vîntul murmura dulce la geamuri, clătina pomii fără podoabă, aducea frunze arămii care tremurau ca fluturii tîrzii în tris-teţea toamnei. O dragoste fără margini pen-tru oameni îmi umplea toată ființa.

Mihail Sadoveanu

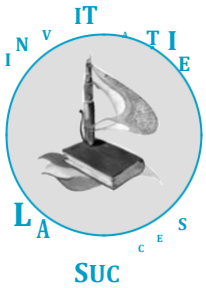

În compoziția ta, vei realiza următoarele cerințe:

1. Încadrarea personajului feminin Amalia într-o tipologie etică, argumentînd semnificația idealului de vîrstă și a stării de spirit. — 4 Puncte
2. Prezentarea a două mijloace/procedee de caracterizare a personajului (Amalia) din text. — 4 Puncte
3. Comentarea, în baza fragmentului, a două trăsături izice/morale proprii personajului feminin prezentat. — 4 Puncte
4. Relevarea a două trăsături comune între personajele Amalia și Margareta. — 4 Puncte
5. Formularea a două concluzii despre semnificația general-umană a personajului (Amalia), în raport cu ideea de formare a tînărului de azi în spiritul frumosului, cultului cărții și al idealului dragostei de oameni. — 6 Puncte
6. Exprimarea opiniei personale despre sentimentul dominant trăit de personaj, conținut în propoziția subliniată. — 4 Puncte

- *În compunerea ta, se punctează și:*

✓ Organizarea coerentă a ideilor în scris; — 6 Puncte

✓ Utilizarea limbii literare; — 6 Puncte

✓ Demonstrarea aptitudinilor de analiză și de interpretare critică; — 8 Puncte

✓ Respectarea normelor de ortografie și de punctuație; — 2 Puncte

✓ Respectarea limitelor de volum. — 2 Puncte

În total al: 50 de puncte

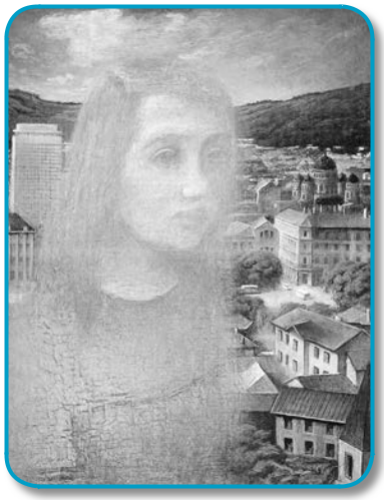

Clepsidra cerului de **Valentina Rusu-Ciobanu**

Prezintă, într-un eseu de 1–2 pagini, diversitatea modalităţilor de caracterizare a personajelor literare în proza lui Mihail Sadoveanu, referindu-te la două texte literare studi-ate din creaţia scriitorului.

În eseul tău, vei valori ica următorii parametri:

1.	**Menţionarea a două texte literare din creaţia scriitorului, semni icative pentru tratarea subiectului dat.**	**4 Puncte**
2.	**Prezentarea a patru procedee distincte de caracterizare a personajului în proza lui Mihail Sadoveanu.**	**8 Puncte**
3.	**Relevarea sistemului de personaje, în raport cu modalităţile de caracterizare, în baza unui text reprezentativ.**	**8 Puncte**
4.	**Încadrarea a 4 personaje din textele nominalizate de tine într-o tipologie cunoscută.**	**6 Puncte**
5.	**Exprimarea opiniei personale, prin trei argumente, în raport cu personajele literare caracterizate de tine.**	**6 Puncte**

Conturează-ţi un model uman reprezentat de personaj.

- ***În compoziţia ta, se punctează şi:***

✓	**Claritatea, veridicitatea, consecutivitatea ideilor; ilustrarea prin exemple a acestora.**	**8 Puncte**
✓	**Constatarea aspectelor de initorii ale temei de realizat; reperarea datelor, informaţiilor, faptelor elocvente; abilitatea de a sintetiza informaţii şi de a le interpreta critic.**	**8 Puncte**
✓	**Coerenţa ideilor, luenţa exprimării.**	**6 Puncte**
✓	**Aşezarea în pagină, încadrarea în limitele de spaţiu.**	**2 Puncte**

În total: 60 de puncte

Din o iciu: **Puncte**

PROFIL UMANIST

EVALUARE SUMATIVĂ

Verifică-ți performanțele:

Domeniul evaluativ	Domeniul cognitiv
Nivelul de competență C Identi icare și înțelegere	Coordonate ale personalității creatoare
Nivelul de competență B Modelare și aplicare	Lectura și înțelegerea operei Explicarea și interpretarea operei
Nivelul de competență A Imaginație și creativitate	Valori și atitudini asumate din opera scriitorului de către elevul-cititor

Mihail Sadoveanu

SCRIITORUL–OPERA–CITITORUL

Sarcini de lucru	Punctaj
Identi ică în textele studiate ale scriitorului indiciile lexicale ale cronotopului.	4 p.
Rescrie corect numele a cinci personaje sadoveniene pe care le consideri model de curaj şi demnitate umană.	5 p.
Prezintă schematic, în limita de zece cuvinte, structura/componentele unui discurs.	8 p.
Elaborează, în scris, introducerea pentru o alocuţiune cu genericul *Pagini de istorie în literatură.*	
Formulează cinci întrebări pentru un interviu cu un personaj din creaţia lui Mihail Sadoveanu, care să vizeze: • manifestări de comportament şi atitudini, în raport cu anumite aspecte de viaţă; • promovarea unor idealuri general-umane; • idei, viziuni originale.	
Scrie o compunere de sinteză cu tema *Tipuri umane inconfundabile din creaţia lui Mihail Sadoveanu care îmi pot servi ca model în viaţă* (exempli icînd cu destinul a trei personaje relevante).	
Propune două variante de captare a atenţiei ascultătorilor la o conferinţă consacrată creaţiei lui Mihail Sadoveanu, pornind de la constatarea lui George Călinescu: *Pe el, cel fără vîrstă, natura l-a binecuvîntat cu cea mai lungă viaţă!*	15 p.
Elaborează textul unei declaraţii de admiraţie pentru scriitorul Mihail Sadoveanu şi opera lui, dezvoltînd a irmaţiile autorului: • *Am lucrat cu dragoste şi rîvnă, considerînd munca mea pentru cei mulţi şi neluminaţi ca o datorie care nu iartă. Munca aceasta de ridicare spre mai bine a celui întunecat e muncă s întă. Dacă am izbutit să dau ceva valabil neamului meu, apoi toate laudele, pe care le primesc cu recunoştinţă, vreau să le întorc umiliţilor şi ofensaţilor vieţii, celor care s-au petrecut ca frunzele şi lorile anotimpurilor.*	16 p.
Concluzionează, în cinci repere scrise, cu privire la impactul creaţiei scriitorului asupra formării tale spirituale, desfăşurînd ideea lui Cezar Petrescu: *De la Mihail Sadoveanu am învăţat să cunosc, să înţeleg şi să iubesc Ţara Moldovei – ţara mea.*	20 p.

Întotal:100depuncte

UNITATEA DIDACTICĂ 3

LUCIAN BLAGA SAU SNEBĂNUITELE TREPTE ALE CUNOAŞTERII

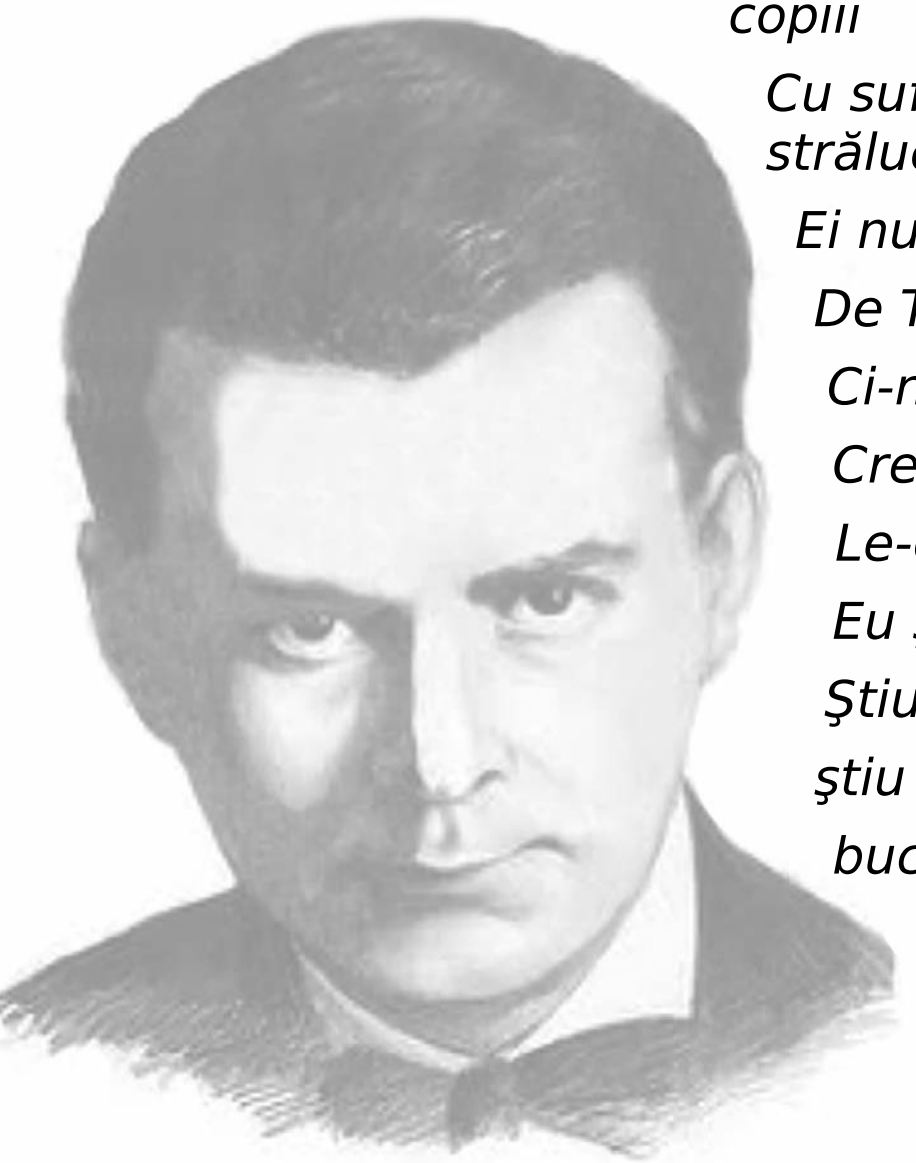

O, Dumnezeule!
Copiii Tăi cei mai aleşi, copiii
Cu suflet rupt din strălucirea Ta:
Ei nu trăiesc în lumea
De Tin' creată,
Ci-n lumea
Creată de ei înşişi...
Le-o ierţi?
Eu ştiu ceva:
Ştiu că le-o ierţi,
ştiu că Te
bucuri chiar

De
îndrăzneala
Copiilor Tăi mari
şi buni, şi
visători...

E–TEXT:

Intră în lumea creației scriitorului

„Creația răscumpără toate suferințele.” *Lucian Blaga*

Raportează la biogra ia și activitatea literară a scriitorului Lucian Blaga ideea din aforismul de mai sus.

COORDONATE BIOBIBLIOGRAFICE

1895, 9 mai Se naște la Lancrăm, județul Alba, în familia lui Isidor și a Anei Blaga. Tatăl este preot ortodox.

1902–1906 Studiază la școala primară ger-mană din Sebeș.

1906–1914 Urmează cursurile Liceului *Andrei Șaguna* din Brașov.

1914–1917 Face studii la Facultatea de Teologie din Sibiu.

1917–1920 Studii universitare la Viena; obține titlul de doctor în filozofie.

1919 Dublul debut editorial: cu placheta de versuri *Poemele luminii* și culegerea de aforisme *Pietre pentru templul meu.*

1920 Se căsătorește cu Cornelia Bredicea-nu, pe care o cunoștea din liceu și cu care se reîntîlnise la Viena.

1921 Apare volumul de poezii *Pașii profetului*. Primește Premiul Academiei Române pentru primele două cărți. Vor urma: *În marea trecere* (1924); *Lauda somnului* (1929); *La cumpăna apelor* (1933); *La curțile dorului* (1938); *Nebănuitele trepte* (1943).

1921–1944 Debutează ca dramaturg cu piesa *Zamolxe.* Vor urma piese-le *Tulburarea apelor; Daria; Fapta; Înviere; Meșterul Manole; Avram Iancu; Cruciada copiilor; Ivanca; Arca lui Noe;* piesa *Anton Pann* va fi publicată postum (1964).

1926–1939 Activează în diplomație, în Polonia, Cehoslovacia, Austria, Elveția, Portugalia.

1934–1946 Publică *Trilogia cunoașterii; Tri-logia culturii; Trilogia valorilor.*

1938–1948 Este profesor la Universitatea din Cluj, ulterior evacuată la Sibiu.

1948–1959 După ce este îndepărtat de la catedră, lucrează cercetător, apoi bibliotecar-șef la Biblioteca Academiei (filiala Cluj).

1961, 6 mai Se stinge din viață. Este în-mormîntat în cimitirul din Lancrăm.

Documentează-te detaliat în raport cu unul dintre aspectele vieţii sau ale creaţiei lui Lucian Blaga:

- creaţia poetică;
- opera dramatică;
- proza memorialistică;
- opera filozofică;
- cariera diplomatică;
- cariera universitară.

1.1. Prezintă, succint, aspectul ales în faţa colegilor. Fă notiţe, ascultînd prezentările lor.

Agenda criticului

Un mare creator este ca o catedral ă gotică: trebuie privită de la distanţa necesară pentru a-i putea admira întrea-ga măreţie arhitectonică. Privit într -o asemenea perspectivă – a vieţii şi a operei, ambele de o superbă demnitate morală şi intelectuală – Lucian Blaga va r ămîne pentru posteritate aşa cum l- am cunoscut noi, cei care am trăit cîţiva ani în umbra lui: avînd măreţia unei catedrale gotice!

Ovidiu Drimba

Comentează comparaţia din *Agenda criticului*, realizată de Ovidiu Drimba, în raport cu viaţa şi opera lui Lucian Blaga.

2.1. Propune alţi termeni pentru construirea comparaţiei şi desfăşoară imaginea:

Un mare scriitor este..... ca..., pentru că .....
Un dramaturg este..... asemenea..., pentru că .....
Un mare poet..... este ca..., pentru că .....
Un mare gînditor este..... ca..., pentru că .....
Un distins romancier poate fi..... ca..., pentru că .....

2.2. Generalizează cu referire la Lucian Blaga: care este, în opinia ta, domeniul de realizare plenară a talentului său?

2.3. Argumentează cu titluri de opere şi idei convingătoare din creaţie.

Citeşte cîteva dintre poeziile din prima plachetă a poetului, dedicată Corneliei: *Din părul tău, Frumoase mîini, Nu-mi presimţi, Cresc amintirile, Izvorul nopţii, Ghimpii, Vei plînge mult ori vei zîmbi, O toamnă va veni*.

3.1. Identi ică, în două dintre aceste texte, semne ale *unităţii adevărate*, aşa cum o va numi, ulterior, soţia poetului:

„L-am înţeles perfect pe Lucian şi arta lui. Chiar dacă uneori n-a fost uşor. Dar numai înţelegîndu-l, am constituit împreună o unitate adevărată – singura adevărată şi, cred din toate puncte-le de vedere, desăvîrşită. Dacă aş fi poetă, aş spune că am consti-tuit o constelaţie, fireşte terestră.” (Cornelia Blaga-Brediceanu)

Citeşte poezia *Sus* din *Rînduri–Gînduri* de la pagina 135 şi formulează, în două enunţuri, starea de spirit care te-a dominat la lectură, construind răspunsuri adecvate la următoarele întrebări:

- Ce sentimente ţi-a inspirat textul?
- Asupra căror pasaje ai reflectat?
- Ce imagine artistică te-a impresionat?
- Ce imagine grafică ar putea însoţi acest text?

4.1. Exprimă-ţi opinia: poate i considerată această poezie un text-dedicaţie?

4.2. Întemeiază-ţi argumentele pe mărturisirea lui Nichifor Crainic.

„...Mi-a spus că, scriind *Poemele luminii*, n-avea nici o încre-dere în ele. O fată, cu care se logodise, a citit caietul și s-a entu-ziasmat. Era Cornelia, viitoarea lui soţie, studentă în medicină la Viena. Ea a trimis caietele lui Sextil Pușcariu, profesor la Uni-versitatea din Cernăuţi și rudă cu Cornelia. Sextil, entuziasmat și el, a scris un articol de prezentare și i-a publicat cîteva poezii în ziarul *Bucovina*."

4.3. Concluzionează, în două enunţuri, despre importanţa înţelegerii, susţinerii şi aprecierii omului de creaţie de către familie, prieteni, societate în procesul a irmării acestuia.

Compară portretul verbal al tînărului Lucian Blaga, realizat de Nichifor Crainic, cu imaginea propusă la începutul temei.

5.1. Remarcă în fotogra ie cele menţionate în text. Formulează două concluzii.

„O faţă prelungă, în care străluceau cu claritate adîncă ochi căprui și mari, iar, împreună cu ei, o gură largă și distins tăiată, dădeau caracteristica acestei înfăţișări spirituale. Mai mult ochii vorbeau decît gura."

Comentează cum se re lectă în portretul de mai jos atitudi-nea lui Ovidiu Papadima faţă de Lucian Blaga.

„Ca toţi cei care povestesc amintiri despre Blaga, trebuie să mărturisesc și eu că impresia era foarte puternică. Era tăcut. Ceea ce era expresiv la el era atitudinea și mai puţin gestica. Era foarte sobru! Era expresia feţei și mai ales zîmbetul, care era mai mult interior, mișcînd cute aproape imperceptibile pe obraz. Apoi ochii, care erau extraordinari. Veneau în ei lumini din inte-rior, care abia pîlpîiau, dar spuneau atîtea..."

6.1. Reperează, în textul citit, cîte două trăsături izice şi morale ale poetului.

6.2. Exprimă-ţi părerea în raport cu ideea din inal.

În baza informaţiei asimilate pînă acum despre Lucian Bla-ga, schiţează un portret al scriitorului, exprimîndu-ţi atitudinea faţă de această personalitate.

Rînduri

SUS

Pe-un pisc.
Sus. Numai noi doi.
Așa: cînd sînt cu tine
mă simt nespus de
aproape de cer.

Așa de aproape,
de-mi pare că de
ţi-aș striga
în zare – numele – i-
aș auzi ecoul răsfrînt
de bolta cerului.
Numai noi doi.
Sus.

Lucian Blaga

Familia poetului cu Octavian Goga şi soţia acestuia

În romanul postum *Luntrea lui Caron* scriitorul se va de-dubla în două personaje literare distincte: poetul Axente Creangă şi ilozoful Leonte Pătrașcu.

8.1. Citeşte fragmentul:

Ca pe un curriculum vitae;
Ca pe o sinceră mărturisire;
Ca pe o declaraţie oficială.

„Leonte se gospodărea în casa părinţilor săi. De zeci de ani nu mai văzusem nici casa, nici curtea aceasta, unde în cea dintîi copilărie Leonte îmi da întîlnire de joacă zilnică. Aci petrecu-sem împreună anotimpurile copilăriei. Leonte era pentru mine o parte întregitoare a acestui peisaj. Clasele primare le-am urmat dimpreună cu Leonte la Sebeș-Alba. Cu Leonte dimpreună, de-pănai liceul la Brașov, la fel universitatea, pe urmă, la Viena. Pen-tru frăţia noastră sufletească am fost porecliţi «gemenii». Așa ne numeau toţi cei care ne urmăreau dezvoltarea prin curgerea anilor. Eram nedespărţiţi. Pe Leonte îl pasiona filozofia. El avea să-și facă, încă din tinereţe, o faimă de gînditor, publicînd o sea-mă de lucrări în domeniul arid al Teoriei Cunoașterii... Paralel, eu izbutisem să-mi fac o faimă de poet. În Leonte eu vedeam, încă din adolescenţă, «conștiinţa» mea; despre mine el spunea adesea că sînt «demonul» său.

...Inima și gîndul mi se întorceau iarăși și iarăși la Leonte. A trecut chiar un sfert de veac de cînd în aerul moale dintre aceste meridiane torceam împreună juvenile planuri de viitor. Nu înţe-legeam, după atîţia ani de eforturi și elan, de decepţii și osteneli, de unde scoteam, pe atunci, încrederea nemăsurată cu care le ţeseam. Și totuși atunci știam, datorită unei nebune divinaţiuni, că eram amîndoi meniţi unor realizări pe înalte și majore por-tative spirituale. Operele noastre au deșteptat interesul ardent al intelectualităţii din întreaga ţară. Gîndirea românească nu mai putea fi imaginată fără de concepţiile pe care în răstimp Leonte le-a dezvoltat în diverse domenii ale filozofiei. Și nici poezia românească nu mai prea putea să fie gîndită fără de poezia mea. Inovaţiile noastre nu au fost prevăzute de nimeni înainte, cu toa-te că ele răsăreau din adîncimi de totdeauna ale acestui neam de oameni. Lumea spirituală, ce s-a clădit pe meleaguri româ-nești între cele două războaie mondiale, era în bună parte lumea

LUCIAN BLAGA

Numele-acesta
are ceva în el
care sună nespus de
frumos – e ca și cum
boabele copiilor
care ne seamănă de
Sărbători s-ar lovi de trupul
unei viori.

Numele-acesta
are ceva nespus
de limpede-n el
– e ca și cum te-
ai uita la o stea
prin altă stea.

Numele-acesta
are în el ceva
ameţitor de adînc
–
e ca și cum te-ai uita
în oglinda unei fîntîni
prin altă fîntînă.

Numele-acesta
e ca streașina casei
noastre – pe fiecare
literă a lui rîndunica își
poate clădi cuibul de lut:
Lucian Blaga.

Grigore Vieru

noastră, a celor doi, sau cel puţin o lume la alcătuirea căreia cei doi am colaborat din plin.”

8.2. Compară date din text cu aspecte din biobibliogra ia scriitorului. Ce concluzii poţi trage?

Citeşte mărturisirea iicei poetului, Dorli Blaga.

„Toată biblioteca am donat-o, în 1980, Muzeului Literaturii Române. Biblioteca nu era foarte mare. Cuprindea doar cîteva mii de volume. Erau, în special, lucrări în limba germană, din literatura universală, traduceri în limba germană, lucrări de filozofie, lucrări enciclopedice. Era toată literatura universală în limba germană. Cărţile erau aranjate oarecum tematic. Avea și multă literatură română. Pentru mine a cumpărat mult. De exemplu, toate operele lui Sadoveanu. Îl considera unul dintre cei mai mari prozatori ai noștri. Și a ţinut foarte mult să citesc tot.”

Poetul cu îndrăgita sa fiică

Dedu preferinţele de lectură ale familiei Blaga şi pronun-ţă-te asupra importanţei lor în conturarea spiritului enciclopedic al scriitorului.

Citeşte informaţia din *Rînduri–Gînduri*. Identi ică şi comentea-ză sugestia poetică a ipostazelor numelui Lucian Blaga, sur-prinse inedit de Grigore Vieru. Creează o de iniţie proprie.

11.1. Precizează ce reprezintă pentru tine numele lui Lucian Blaga.

Realizează o sinteză a informaţiei asimilate din cadrul te-mei studiate şi elaborează textul unei comunicări: *Evenimente biogra ice, oameni și atitudini ce conturează por-tretul de om-cetățean și om de cultură al lui Lucian Blaga.*

ARS DISCENDI

OPȚIONAL

Pornind de la aforismul lui Lucian Blaga: *Viața nimănui nu este un roman, viața noastră, a oricui, este alcătuită din nenumărate tangențe la nenumărate romane*, relatează, în scris, 2–3 episoade din viața familiei tale, ca pe niște ile de roman. Intitulează textul produs și desenează-i o copertă. Prezintă în clasă schița romanului creat de tine. Răspunde la întrebările colegilor.

Discutați în grupuri despre legătura dintre biogra ia o icială a poetului și scrierile sale memorialistice (apărute postum: *Hronicul și cîntecul vîrstelor, Luntrea lui Caron*). Alcătuiți planul de idei al unui referat. Scrieți acest referat în volum de o pagină.

LEGO, ERGO SUM

POEZIA ESTE UN VE{M}NT }N CARE NE} MBR+C+M IUBIREA {I MOARTEA

Pe coarde dulci de linişte...

Motto:

„În faţa unui nou, autentic poet, ai totdeauna sentimentul paradoxal şi minunat că înţelegi dintr-odată o limbă pînă aici necunoscută ţie, pentru învăţarea căreia n-ai depus totuşi nici un efort.” *Lucian Blaga*

Examinează prezentarea cronologică a volumelor de poezie scrise de Lucian Blaga.

1.1. Comentează sugestiile titlurilor metaforice.

1.2. Determină o coerenţă ascensională a motivelor din titluri şi traiectoria lor existenţială, utilizînd reperele din casetele volumelor, prezentate mai jos.

Poemele luminii (1919)

Naşterea poetului sub semnul luminii: „Unde şi cînd m-am ivit în lumină, nu ştiu.” În sens expresionist: o forţă primară uriaşă, materială sau spirituală, care pune în mişcare lumile din haos şi infinitele lor forme şi se înfi-inţează însuşi timpul şi temporalitatea: *Lumi-na, Biograf ie.*

Paşii profetului (1921)

Elanul vitalist ajunge într-un punct inert, urmează regresiunea, căderea, degradarea treptată a lumii, renunţarea la energiile dătătoare de viaţă şi de nemurire, în favoarea unor adevăruri banale, inventate de oameni. Apariţia unui ton liric nou, profund meditativ, mai reprezentativ personalităţii poetului: *Amurg de toamnă.*

În marea trecere (1924)

Personifică strigătul disperat al fiinţei pentru a opri „trecerea” timpului distrugător a ceasornicului ce măsoară destrămarea. E un reproş adresat omului care se conformează, se complace în starea pasivă de încremenire, evitînd actul creaţiei. Melancolia disperată în faţa trecerii vieţii: *Marea trecere, Psalm.*

Lauda somnului (1929)

Se relevă, în manieră expresionistă, neputinţa în a rezolva drama existenţială eternă a omenirii, în realizarea speranţei de stîrpire a răului, de instaurare a binelui. O lume de mit şi legendă, o lume a anonimatului se află sub semnul unei tristeţi metafizice: *În munţi.*

La cumpăna apelor (1933)

Maşinalizarea omului se traduce în exis-tenţa unei gîndiri sterile, ce nu poate schimba predestinarea; mişcarea, ca principiu generator de viaţă, dispare; toate încercările de percepere a lumii în esenţa ei rămîn zbateri fără forţă ale unei fiinţe mult prea zgomotoase; destinul se îndreaptă spre catastrofă, iar cumpăna apelor nu poate fi păstrată în eternitatea clipei: chiar și apa îmbătrînește: *Boala.*

La curţile dorului (1938)

Aflată pe panta declinului, fiinţa umană este invadată de sentimentalism, de nostal-gia memorării tinereţii, interesată de feri-cirea zilnică. Anotimpurile își urmează cursul indiferent la chinul poetului. Poeziile recon-stituie atmosfera baladelor, descîntecelor și bocetelor din folclorul românesc pe baza unei cunoașteri dinăuntru a specificului acestora. Se definește artistic inefabilul sentiment al dorului: *La curţile dorului.*

Nebănuitele trepte (1943)

Ultima culegere editată antum. Reapare lumina ca factor salvator ce înalţă, se profilează înălţimea, piscul, muntele ca spaţiu vital, binefăcător, protector, în care energiile se potenţează, se trans-formă în lucruri vii, pădurea, reg-nul vegetal. Textele codifică ideea că *nebănuitele trepte* ale drumului poetic se descoperă prin trudnicul efort individual, prin sacrificiu de sine: *Schimbarea zodiei.*

Vîrsta de fier, Corăbii cu cenuşă, Cîntecul focului, Ce aude unicornul

Poezii pe care poetul le- a scris după 1943 și în care se autentifică o resurecţie a optimismului. Regnul spa-ţiului este, în fond, solar, ducînd la reapariţia vieţii, la eliminarea răului, nefastului, a nemișcării. Anotimpu-rile maturităţii poetice se află sub semnul simbolic al seminţelor, al perpetuării, al vieţii. Reapare, cu o nouă forţă vitală, iubirea.

Opera de artă exprimă specific vibraţiile, sensibi-lităţile artistice ale autorului, obsedat de sentimentul însingurării totale; unica soluţie care rămîne este som-nul-moarte: *Mirabila sămînţă, Vara de noiembrie, Arhe-ologie*.

ARS DISCENDI

Elaborează o işă-reper pentru discuţii în clasă şi achiziţii de portofoliu.

1.1. Prezintă două viziuni dominante asupra lumii din volume-le de poezie blagiană.

1.2. Observă şi explică mutaţiile stărilor de spirit ale eului liric.

Încadrează în plachetele de versuri ale autorului poeziile cunoscute, studiate anterior.

Metaforă grafică de Nicolae Dabija

EMENTE DE ANALIZ+ STILISTIC+ A TEXTULUI

Parcurge algoritmul propus şi reţine aspecte de initorii pentru analiza stilistică a unui text artistic.

1.1. Constată o anumită coerenţă în aplicarea acestor repere.

1.2. Identi ică 2–3 dominante speci ice de analiză stilistică în structura unui text poetic preferat.

1

Nivelul fonematic vizează analiza formei sonore. Se porneşte de la ideea că rostirea comportă valoare expresivă, care se manifestă în: *lungirea, modi icarea, omiterea unor sunete; schimbarea ritmului vorbirii; acumularea de sunete (asonanţă, aliteraţie); rimă; ritm etc.*

La analiza textului scris, paralel cu nivelul fonematic se examinează şi aspectul graic: *varierea caracterelor; spaţierea; forma în care este aranjat textul (acrostih, anagramă, caligramă) etc.*

2

Nivelul lexico-semantic vizează analiza vocabularului, ceea ce presupune:

Determinarea ansamblurilor structurale (reţelele tematice; cîmpurile lexico-semanti-ce: conceptual, semantic, asociativ, derivativ; axa lexicală; cuvintele-cheie). În baza acestei analize pot i susţinute a irmaţii referitoare la relaţia dintre lexicul utilizat şi semni icaţia globală a textului.

Examinarea frecvenţei unităţilor de vocabular utilizate în textul dat, cu speci icarea mărcilor stilistice pe care le comportă: *regional, popular, arhaic, neologic, rar, livresc, argotic, familiar, depreciativ, ironic*.

Interpretarea expresivităţii contextuale a cuvintelor înrudite şi/sau a derivatelor: *peiorativ, diminutiv, augmentativ.*

Cercetarea nivelului semantic: identi ica-rea sensurilor actualizate şi remarcarea manifestării polisemiei (şi a ambiguităţilor, echivocurilor, jocurilor de cuvinte bazate pe omonimie, paronimie, paronomază); reperarea sensurilor igurate şi explicarea mecanismului prin care s-a realizat transferul de sens şi s-au construit igurile de stil; efectul sinonimiei şi al antonimiei.

Identi icarea secvenţelor de discurs re-petat (locuţiuni, expresii, citate, proverbe etc.) şi comentarea semni icaţiei lor.

Remarcarea tuturor situaţiilor cînd are loc devierea de la norma limbii literare.

3

Nivelul morfo-sintactic vizează marcarea stilistică prin categoriile lexico-gramaticale şi gramaticale ale claselor morfologice, care prezintă interes în plan stilistic doar cînd comportă semni icaţii: *genul, numărul, cazul, determinarea, gradele de comparaţie, modul, timpul, diateza, tranzitivitatea*.

4

La **nivel sintactic** se vor distinge structurile care creează condiţii pentru apariţia valorii stilistice. Un rol aparte revine la acest nivel semnelor de punctuaţie.

Citeşte textul şi realizează, în baza lui, sarcinile propuse, spre a valori ica, în mod practic, reperele teoretice exami-nate mai sus. Accesează informaţia din *Agenda cititorului* (paginile 141, 142) ca reper documentar.

Fluturii de noapte

...Iar noaptea cîteodată-ntunecate gînduri vin
și-mi sug nectarul din potir:
mi-e inima atunci
ca florile cari își deschid
corola numai noaptea, pentru fluturii
de noapte...

Lucian Blaga

Comentează, în 2–3 enunţuri, legătura dintre titlul poeziei şi forma de luture în care este scrisă.

Motivează, într-un enunţ, utilizarea cratimei în primul vers.

De ineşte semni icaţia contextuală a verbului *a veni*, raportîndu-l la substantivul *gînduri*.

Examinează sinonimele verbului *a veni (a sosi, a se apropia, a intra, a se înfăţişa, a năvăli, a izvorî)*, concluzionînd asupra expresivităţii celui ales de poet.

Explică, într-o propoziţie, solidaritatea de imagine dintre substantivul *noapte* şi adjectivul *întunecate*.

Argumentează, într-un enunţ, plasarea adjectivului înain-tea substantivului, în sintagma *întunecate gînduri*.

Agenda cititorului

În construirea lumii semantice a textului literar, scriitorul se supune exigenţelor funcţionării autonome, după principii estetice şi poetice, a acestei lumi, fără a eluda însă capacitatea cititorului de a pătrunde în lumea întemeiată de el prin limbaj şi de a descifra sensurile ei. Cititorul este considerat ca un receptor care se află situat într-un anumit „orizont de aşteptare”.

Structurarea stilistică a textului literar se poate modela după acest „orizont de aşteptare” *sau poate, dimpotrivă, tinde la orientarea cititorului spre semnificaţia de adîncime a textului, prin ignorarea sau depăşirea* „orizontului de aşteptare”.

Dumitru Irimia

Agenda cititorului

Structura lexicală a textului artistic se caracterizează prin:

utilizarea unităților din toate categoriile lexicale;
exploatarea polisemiei;
dezvoltarea echivalențelor sinonimice;
depășirea, prin figuri de stil specifice, a sensului inițial/de dicționar al cuvîntului.

Structura gramaticală a textului artistic se caracterizează prin:

deschiderea opțiunii pentru formele gramaticale;
relevarea potențialu-lui stilistic al fiecărei clase gramaticale la nivelul contextului;
motivarea individuală a opțiunii pentru anumite forme;
libertatea deplină în organizarea structurii sintactice;
transformarea topi-cii în instrument al constituirii imaginii artistice;
utilizarea unor figuri specifice.

Identi ică, în text, cuvintele care se referă la *faună* și *loră*, arătînd, în 2–3 enunțuri, legătura dintre acestea.

De inește, fără a recurge la sinonime, sensul din context al cuvîntului *nectar*.

Explică, într-un enunț, legătura de imagine dintre substantivele *nectar* și *potir*.

Justi ică, în două propoziții, repetarea substantivului *noapte*.

Interpretează, într-un enunț, relația textuală dintre adverbele *cîteodată* și *atunci*.

Distinge, formulînd de iniții lexicogra ice, sensul general și cel terminologic al cuvîntului *corolă*.

Restabilește baza de comparație din secvența *ca lorile cari își deschid corola numai noaptea*.

Desfășoară, într-un text coerent de 5–7 rînduri, imaginea artistică exprimată în secvența *ca lorile cari își deschid corola numai noaptea, pentru luturii de noapte*.

Comentează valoarea stilistică a punctelor de suspensie la începutul și s îrșitul poeziei.

Formulează un raționament din trei argumente în sprijinul alegerii formelor de indicativ prezent ale verbelor.

Motivează, într-un enunț, utilizarea formei *cari* (în loc de forma literară *care*).

Rescrie un segment ce conține o imagine vizuală, comentînd, în trei enunțuri, sugestia ei contextuală.

Argumentează, *Din fotoliul autorului*, preferința pentru o singură frază.

Interpretează, într-un text coerent de 8–10 rînduri, semnificația cuvîntului *corolă* în universul poetic blagian.

La inalul acestor rezolvări, restructurează și completează răspunsurile, producînd un eseu metaliterar cu titlul *Analiza stilistică a poeziei* Fluturii de noapte *de Lucian Blaga*.

ARS DISCENDI

AM CRESCUT HRĂNIT DE TAINA LUMII

Plăcerea textului:

Dialoghează şi descoperă sensurile operei

Motto:

„Gustîndu-te o dată din belşug / Ameţitoare / şi largă de minuni: o, lume!” *Lucian Blaga*

LECTIVA AUTORULUI

Re lectează asupra sugestiei metaforei *taina lumii* din titlul temei.

1.1. Propune cîteva conotaţii contextuale.

Actualizează din *Agenda cititorului* mesajul poeziei lui Lucian Blaga *Eu nu strivesc corola de minuni a lumii* ca artă poetică.

2.1. Explică semni icaţia crezului poetic blagian:

...dar eu,

eu cu lumina mea sporesc a lumii taină.

2.2. Motivează situarea eului poetic, agent al cunoaşterii, prin versul nodal *dar eu*, în centrul unui imens univers al tainelor.

2.3. Precizează care ar i, în opinia ta, aceste taine conotate în metafora *corola de minuni* şi în simbolurile: *ochi, lori, buze şi morminte*.

Aplică, în interpretările tale, conceptele-cheie de cunoaştere luciferică şi cunoaştere paradisiacă, expuse în *Agenda cititorului* de la pagina 145, ţinînd cont de a irmaţia exegetului că *între creaţia lirică a poetului şi re lecţiile sale ilozo ice există unele vase comunicante sau nuclee comune.* (Romul Munteanu)

Agenda cititorului

EU NU STRIVESC COROLA DE MINUNI A LUMII

Eu nu strivesc corola de minuni a
lumii şi nu ucid
cu mintea tainele, ce le-
ntîlnesc în calea mea
în flori, în ochi, pe buze ori
morminte. Lumina altora
sugrumă vraja nepătrunsului ascuns
în adîncimi de întuneric, dar eu,

eu cu lumina mea sporesc a lumii taină
– şi-ntocmai cum cu razele ei albe luna
nu micşorează, ci tremurătoare măreşte
şi mai tare taina nopţii,
aşa îmbogăţesc şi eu întunecata zare
cu largi fiori de sfînt mister şi tot ce-
i neînţeles
se schimbă-n neînţelesuri şi mai mari
sub ochii mei –
căci eu iubesc
şi flori şi ochi şi buze şi morminte.

Poetul este singura ființă care își poartă inima în afară de sine

Citește textul poeziei *Autoportret* și surprinde *taina patriei* poetului.

AUTOPORTRET

Lucian Blaga e mut ca o lebădă.
În patria sa
zăpada făpturii ţine loc de cuvînt.
Sufletul lui e în căutare,
în mută, seculară căutare
de totdeauna,
și pînă la cele din urmă hotare.

El caută apa din care bea curcubeul.
El caută apa
din care curcubeul
își bea frumuseţea și nefiinţa.

Agenda criticului

Subiectul se descoperă dintr-o dată cu distrugerea tainelor înainte, ca o veşnică posibilitate, dar şi cu spațiul armonios construit al unei lumi ce se deschide ca un orizont de îmbrățişat dincolo de pustiire.

Eu şi corola de minuni a lumii: doi poli între care promite s ă se des-făşoare spațiul unei per-petue tensiuni, al unei necontenite năzuințe de apropiere, pînă la iden-tificare.

Or, tocmai pe acest teren al legăturii fericite ori al comunicării ratate cu cosmosul se înscrie, decis, încă din primul moment, problematica poeziei blagiene.

Ion Vlad

Explică sensul primului vers, raportîndu-l la incipitul lucră-rii autobiogra ice *Hronicul sau cîntecul vîrstelor*:

„Începuturile mele stau sub semnul unei fabuloase absenţe a cuvîntului. Urmele acestei tăceri iniţiale le caut însă în zadar în amintire.”

Motivează intenția autorului de a scoate acest fapt autobiogra-ic de sub incidența realului și de a-i da o interpretare mitică:

„Poate că starea mea embrionară se prelungea dincolo de ori-ce termen normal, pentru că avea în vedere un urcuș nu tocmai de toate zilele sau poate o nefirească luciditate s-a vîrît, cu efecte de anulare, între mine și cuvînt… Cuvintele îmi erau știute toa-te, dar în mijlocul lor eram încercat de sfieli, ca și cum m-aș fi împotrivit să iau în primire chiar păcatul originar al neamului românesc.”

2.1. Interpretează semni icaţia mitului tăcerii, valori icînd simbolistica motivului *lebedei*:

Pasăre imaculată, care, prin albul, forţa și graţia sa, consti-tuie o vie epifanie a luminii.

Simbolizează puritatea, nevinovăţia, singurătatea mîndră, curajul, poezia, elevaţia spirituală. În unele texte folclorice, ea este simbolul iubitei. E asociată înţelepciunii, iniţierii și evlaviei spirituale, poetului și poeziei.

2.2. Ilustrează, cu exemple din text, ideea că *tăcerea* poate semni ica:

a) primordialul increat; c) geneza oricărei lirici;
potenţialul germinativ; d) condiţie a lumii transcendente.

2.3. Pentru o înţelegere adecvată, reperează conceptele autorului din *Agenda cititorului*.

Comentează sugestia metaforei *zăpada făpturii* în relaţie cu lexemele *cuvînt* şi *su letul* din text.

Demonstrează că intenţia căutării eului liric din text este căutarea de sine a creatorului, a poetului.

Argumentează miza eului liric, în drumul spre propria identitate, pe două tipuri de cunoaştere: luciferică şi transcendentă.

Justi ică titlul poeziei în funcţie de mesajul ei global.

Memorizează poezia, rostind-o în rol de autor.

Demonstrează, prin idei concludente, că poezia este o artă poetică, o cheie de lectură pentru alte texte blagiene.

Actualizează cunoştinţele din clasa a XI-a şi comentează, în-tr-un text coerent, elementele expresionismului, conducîndu-te de precizarea autorului: *De cîte ori o operă de artă redă astfel un lucru, încît puterea, tensiunea interioară, transcende lucrul, trădînd relaţii cu cosmosul, cu absolutul, cu ilimitatul, avem în faţă un produs expresionist.*

OPŢIONAL

Aminteşte-ţi mesajul poeziei *Biogra ie*, studiate în clasa a XI-a, şi redactează un text argumentativ, în care să demonstrezi că, în ambele poezii, Lucian Blaga anunţă un concept nou despre creaţie şi creator.

Agenda cititorului

Concepte blagiene

Obiectul cunoaşterii luciferice e totdeauna *un mister* care, de o parte, se arată prin semnele sale şi, de altă parte, se ascunde după semnele sale.

Prin **cunoaşterea paradisiacă** se stator-nicesc poziţiile liniş-titoare, momentele de stabilitate, perma-nenţa vegetativă şi orizonturile, care nu îndeamnă dincolo de ele înseşi, ale spiritu-lui cunoscător.

Cunoaşterea profană, cea pozitivistă a omu-lui modern.

Cunoaşterea poetică, practicată de Blaga, este păstrătoare de mister.

ARS DISCENDI

Vreau să joc,! , o formă a ludicului programatic

LECTURA DIN PERSPECTIVA CITITORULUI

Citește textul poeziei, împărtășind dorința eului liric din titlu.

VREAU SĂ JOC!

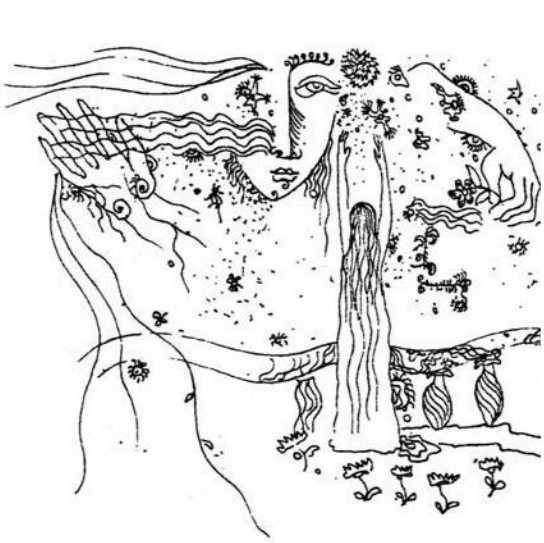

Jocul imaginației
și al redevenirii în creație

O, vreau să joc, cum niciodată n-am jucat!
Să nu se simtă Dumnezeu
în mine
un rob în temniță –
încătușat. Pămîntule, dă-mi
aripi: săgeată vreau să fiu,
să spintec nemărginirea,
să nu mai văd în preajmă decît
cer, deasupra cer,
și cer sub mine – și-
aprins în valuri de lumină
să joc
străfulgerat de-avînturi
nemaipomenite ca să răsufle liber
Dumnezeu în mine, să nu cîrtească:
„Sînt rob în temniță!”

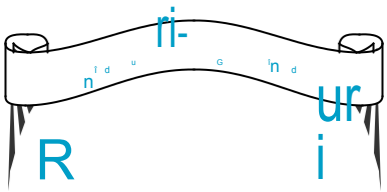

Pe scară arhetipală, omul care încearcă înlocuirea condiției sale umane, sare trep-tele dezvoltării într-un ritm amețitor, ajungînd la limitele spațiului și ale timpului.

Northrop Frye

Determină rolul stilistic al formulei din titlu, dezvoltată în primul vers.

Motivează dorința eului liric de a se manifesta plenar, reperînd idei din *Rînduri–Gînduri* și relevînd, în special, ideea de joc programat, ca un „ritm amețitor”.

Explică semnificația prezenței lui Dumnezeu în lumea interioară a eului liric, semn:

a) al credinței; **b)** al condiției demiurgice;
al individualității creatoare.

Interpretează sensul invocației: *Pământule, dă-mi aripi...*, în raport cu starea eului liric din *Autoportret*.

Decodează sugestia simbolurilor ascensionale din text: *aripi, săgeată, cer, lumină.*

5.1. Utilizează sensurile propuse de dicționarul de simboluri și rezumate aici:
aripă *– metonimie a zborului, a elevației, a năzuinței spre ideal;* ***săgeată*** *– cunoaștere rapidă, eliberare de distanță și greutate;* ***cer*** *– transcendență, superioritate, creativitate, sacralitate;* ***lumină*** *– principalul atribut al lumii cosmice, sinonimul lumii ca sferă de viețuire, principiu al binelui.*

Stabilește similitudini între imaginile imenselor spații cosmice blagiene și cele din creațiile eminesciene (*Luceafărul, Scrisoarea I* ș.a.).

Argumentează, cu detalii din text, viziunea criticii asupra faptului că trupul uman al eului liric se transformă într-un „corp de lumină" energetic.

Comentează semnificația laitmotivului *rob întemnițat* în legătură cu:
ipostaza de Demiurg a eului liric;
ideea platoniciană a trupului uman ca temniță.

Demonstrează că mesajul poeziei se referă la o formă a ludicu-lui programatic, aplicînd explicațiile din *Agenda cititorului.*

Interpretează fenomenul jocului-dans ca stare de spirit în tradiția culturală a poporului nostru.

Argumentează, în baza textului, semnificația substituției demiurgice a materiei telurice în materie cosmică.

Realizează un comentariu, în scris, al textului, relevînd ideea *dezmărginirii, descătușării su letului*.

OPȚIONAL

Formulează-ți idealul de viață și expune-l într-un text personalizat, continuînd titlul *Vreau să joc...*

Citește individual poezia *Dați-mi un trup, voi munților* și interpretează, în paralel, ideea „dezmărginirii" prin proiecția viziunii poetice la dimensiuni cosmice.

Agenda cititorului

Semnificații emblematice ale jocului

Jocul este și un mod de inițiere prin reconstituirea simbolică a marilor încercări ale vieții.

Jucătorul imită simbolic atitudini generale sau mentalități de ordin social, jocul apropiindu-se astfel de ritual.

Arta, prin faptul că transfigurează viața, seamănă cu jocul.

ARS DISCENDI

Concept grafic de Aurel Guțu

LEGO, ERGO SUM

Linişte sau misterul cunoaşterii luciferice

LECTURĂ HERMENEUTICĂ

Citeşte textul poeziei *Linişte*, încercînd să faci efortul eului liric de a „asculta liniştea”.

Picuri de lumină
şi stropi de pace –
cad necontenit din cer...

LINIȘTE

Atîta liniște-i în jur de-mi pare că aud cum

se izbesc de geamuri razele de lună.

În piept

mi s-a trezit un glas străin
și-un cîntec cîntă-n mine-un dor ce nu-i al meu.

Se spune că strămoși cari au murit fără de vreme, cu sînge tînăr încă-n vine, cu patimi mari în sînge,
cu soare viu în patimi,
vin,
vin să-și trăiască mai
departe în noi
viaţa netrăită.

Atîta liniște-i în jur de-mi pare că aud cum

se izbesc de geamuri razele de lună.

O, cine știe – suflete,-n ce piept îţi vei
cînta și tu odată peste veacuri
pe coarde dulci de liniște,
pe harfă de-ntuneric – dorul sugrumat
și frînta bucurie de viaţă? Cine știe? Cine știe?

Rînduri

Citind Poemele luminii, *tînărul lector va face descoperirea că Blaga este un mare poet. El merită să fie citit și recitit nu doar din obligaţie școlară, ci și pentru a satisface nevoia de poezie a spiritului nostru.*

George Gană

Explică, în baza experienței proprii, necesitatea umană de a se a la într-o stare de liniște totală.

Determină, printr-o sintagmă din cele propuse, tipul liniștii ce a invadat universul eului liric: *liniște astrală, liniște abisală, liniște su letească, liniște cosmică, liniște terestră, liniș-te atemporală.*

2.1. Explică și ilustrează opțiunea cu exemple din text.

Examinează structura discursului liric al poeziei și de ineș-te semni icația repetării celor două versuri inițiale:

ca laitmotiv;

ca refren;

ca reluare de secvență, în scopul accentuării;

ca element de structură inelară.

Împarte textul în secvențe, în conformitate cu nucleele semantice ale discursului liric.

4.1. Intitulează secvențele prin cuvinte-cheie din text, motivînd, succint, alegerea.

Lucrînd în echipe, analizați cîte un motiv din cele principale: *al liniștii, al luminii, al cîntecului* și *al migrației su letului*.

5.1. Interpretați semni icația acestor motive, în raport cu starea eului liric: de reverie și de sperare către vremurile viitoare.

5.2. Angajați în sprijinul ideilor susținute comentarea sugestiilor metaforice, a simbolurilor din text și a interogațiilor retorice.

Rezumă, în 5–6 enunțuri, mesajul global al poeziei, relevînd semni icația luminii selenare ca posibilitate de cunoaștere și de transgresiune temporală. Utilizează conceptele blagiene din *Agenda cititorului.*

Interpretează semni icația stării de reverie a eului liric ca posibilitate de accedere spre cunoașterea luciferică.

Motivează, prin două argumente, includerea poeziei în volumul *Poemele luminii.*

Lecturează poeziile *Lumina, Lumina raiului, Scrisoare* ș.a. și identi ică 5–6 sugestii ale metaforei luminii. Demonstrează, într-un eseu de o pagină, că Lucian Blaga este un poet al lu-minii.

Agenda cititorului

Concepte blagiene

Minus-cunoașterea este negația cunoașterii ca îndemn spre o cunoaștere mai profundă, în care sînt numerotate niște limite.

Plus-cunoașterea, cea care se produce doar pe cale logică, prin intelect.

Cunoașterea transcendentă se stabilește prin pierderea în necunoscut, amplificîndu-se în zona obscurului, secretului.

Rădăcini și aripi, visare și împlinire

ARS DISCENDI

LEGO, ERGO SUM

Dorul, o stare transorizontică

Citește poezia *Dorul-dor*, urmărind o de inițiere poetică, formulată de Lucian Blaga.

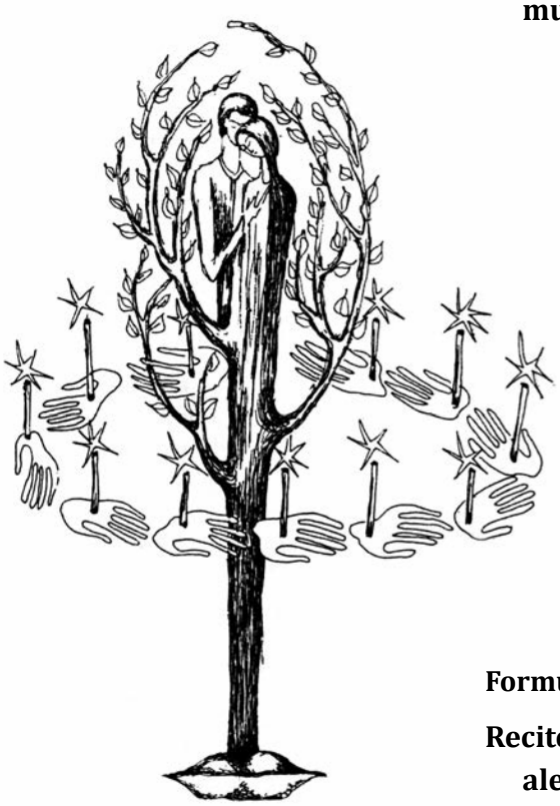

DORUL DOR

Cel mai adînc din doruri
e dorul-dor.
Acela care n-are amintire
și nici speranţă, dorul-dor.

Pe-un drum ne duce dorul-
dor, pe-un drum
ce dincolo de orice călător
mai are-o prelungire.

Nesfîrșit e dorul-dor.
Bate-n valea tuturor.

O, lumea e albastră haină,
în care ne cuprindem,
strînşi în taină,
ca vara sîngelui să nu se piardă,
ca vara basmului mereu să ardă.

Formulează o de inițiere proprie a dorului ca sentiment uman.

Recitește versurile care, în opinia ta, pot reprezenta de ini-ții ale eternului sentiment românesc.

2.1. Motivează-ți opțiunea prin exemple și argumente.

Explică efectul amplificării sugestiei în construirea metafo-rei *dorul-dor.*

3.1. Precizează ce se sugerează:
Un sentiment? **b)** O stare de spirit? **c)** O noțiune abstractă?

Caracterizează *dorul-dor care n-are amintire și nici speranță.*

Corelează motivul dorului cu motivul drumului și interpretează-le semnificația în text.

Comentează ideea concluzivă din ultimele două versuri ale poeziei în corelație cu interpretarea poetului: *Su letul românesc, care se simte acasă la el numai pe plai, are un mers care-i aparține și-l diferențiază.*

6.1. Argumentează ideea de in initudine a dorului ca stare umană existenţială.

Examinează textul şi relevă elementele de initorii ale discursului liric al poeziei.

Realizează, într-o re lecţie de 5–6 enunţuri, o prezentare a conceptului *dorul-dor* din text.

Descoperă o altă ipostază a dorului în creaţia poetului şi formulează, într-un enunţ, opinia proprie despre importan-ţa dialogului sincer dintre două su lete îndrăgostite.

DORUL

Setos îţi beau mireasma și-ţi cuprind
obrajii cu palmele-amîndouă, cum
cuprinzi în suflet o minune.
Ne arde-apropierea, ochi în ochi, cum stăm.
Și totuși tu-mi șoptești: „Mi-așa de dor de
tine!” Așa de tainic tu mi-o spui și dornic,
parc-aș fi pribeag pe-un alt pămînt.
Femeie,
ce mare porţi în inimă și cine
ești? Mai cîntă-mi înc-o dată
dorul tău, să te ascult
și clipele să-mi pară niște muguri plini,
din care înfloresc aievea – veșnicii.

Comentează, în două enunţuri, sugestia contextuală a simbolului *muguri plini* din inalul poeziei.

Desfăşoară, în scris, ideea că *adevăratul îndrăgostit poartă în su let, ca pe o minune, dorul de iinţa dragă*, în raport cu starea de spirit a eului liric din poezie.

Scrie un comentariu al unei poezii, la alegere, utilizînd ca reper ideea generalizată în *Agenda cititorului*.

OPŢIONAL

Interpretează, într-o compunere de sinteză, semni icaţia dorului în lirica poetului, pornind de la explicaţiile lui Lucian Blaga expuse la tema *Filozo ia este o știință a întrebărilor*, de la pagina 164.

Ilustraţie de Ion Puiu

Agenda cititorului

Acest univers în care iau fiinţă toate elementele lumii, dorul, devine pentru Lucian Blaga sfera experienţei sale capitale.

Aici eul liric participă la misterul esenţial al vieţii, iar emoţia poetică se convertește într-un sentiment fundamental al dorului.

Doina Ruști

Eu cred că veșnicia s-a născut la sat

Sub streașina vremii, paradis...

Exprimă-ți opinia cu privire la ideea din temă, argumentînd-o.

Extinde-ți judecățile, selectînd idei din a irmațiile lui Lucian Blaga: *Pentru propria sa conștiință, satul este situat în centrul lumii și se prelungește în mit.*

Satul se integrează într-un destin cosmic... Fiecare sat se simte, în conștiința colectivă a iilor săi, un fel de centru al lumii. Numai așa se explică orizonturile vaste ale creației populare în poezie, în artă, în credință, acea trăire care participă la totul, siguranța fără greș a creației, belșugul de subînțelesuri și nuanțe, implicațiile de in inită rezonanță și însăși spontaneitatea neistovită.

LECTURĂ PARALELĂ

Citește poeziile *Su letul satului* și *Satul minunilor*, urmărind atitudinea eului liric față de spațiul rural.

SUFLETUL SATULUI

Copilo, pune-ţi mîinile pe genunchii mei.
Eu cred că veșnicia s-a născut la sat.
Aici orice gînd e mai încet, și
inima-ţi zvîcnește mai rar, ca
și cum nu ţi-ar bate în piept,
ci adînc în pămînt undeva.
Aici se vindecă setea de mîntuire
și dacă ţi-ai sîngerat picioarele te
așezi pe un podmol de lut.
Uite, e seară.
Sufletul satului fîlfîie pe lîngă noi,
ca un miros sfios de iarbă tăiată,
ca o cădere de fum din streșini de paie,
ca un joc de iezi pe morminte înalte.

SATUL MINUNILOR

Ajuns-am prin pulberi și miriști
unde răzbat fără sfat numai unii.
Drumeaguri ades ocolit-am prin
liniști după mersul albastru al lunii.

Lîngă fîntînile darului harului
pîlpîie boalele, ţipă lăstunii. Plin
este satul de-aromele zeului ca
un cuib de mirosul sălbăticiunii.

Legi răsturnînd și vădite tipare minunea
ţîșnește ca macu-n secară. Cocoși
dunăreni își vestesc de pe garduri
dumineca lungă și fără de seară.

Recitește versurile din ambele poezii, care exprimă adezi-unea eului liric față de sat, ca spațiu al valorilor etice/estetice.

Consemnează, pe foaia de caiet, un vers care, în opinia ta, conține chintesența mesajului.

4.1. Motivează opțiunea prin două argumente concludente.

4.2. Dezvoltă ideea din versul selectat, într-un text coerent de 5–6 rînduri, în care să conturezi imaginea satului în propria viziune.

Lucrînd în patru echipe, realizați o interpretare paralelă a acestor două texte poetice.

5.1. Discutați și ixați rezultatele interpretării pe un poster comun, într-o formă gra ică:

semnele unui topos, ale unui spațiu spiritual sacru, mitic, fabulos, generator de minuni;

indiciile satului ca spațiu al revigorării, al dragostei, al odihnei existențiale;

sugestiile limbajului metaforic, recreator al imaginii satului ca spațiu-matrice al spiritualității românești; starea de spirit a eului liric, în raport cu titlurile poeziilor.

5.2. Formulați cîteva concluzii ce se impun la inalul interpretării realizate, reperînd conceptul autorului despre spațiul mioritic românesc din *Rînduri–Gînduri*.

Raportează mesajul ambelor poezii la a irmațiile criticului Mircea Vaida, dezvoltîndu-l:

0 Satul blagian are sufletul său deasupra sufletelor oamenilor;

✓ Satul blagian e un eu în sine, alături de eul omenesc.

Memorizează o poezie, la alegere, sau două secvențe din i-ecare text poetic.

Demonstrează, prin detalii din text, viziunea poetică originală a lui Lucian Blaga despre satul românesc.

Redactează, în baza celor două texte, un eseu nestructurat cu titlul *Satul, spațiul-matrice al spiritualității românești*.

OPȚIONAL

4. Argumentează, într-o re lecție scrisă, că satul, în viziunea lui Blaga, exprimă *sentimentul românesc al destinului*. Vezi informația din *Rînduri–Gînduri*.

ARS COLLABORANDI

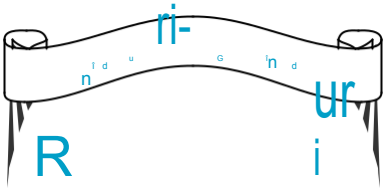

Avem un orizont sufle-tesc al nostru, acel spațiu indefinit ondulat, ca plaiurile țării, manifestat în doina și în cîntecele noastre, și nu mai puțin într-un unanim sentiment românesc al destinului. Înclinarea spre pitoresc își are la noi și ea specificul ei, întrucît apare solidară cu un deosebit simț al măsurii și atenuat de un accent de mulcomă discreție.

Peisajul e integrat într-un angrenaj sufletesc, se întrupează în el un sentiment al destinului ca vîntul în pînzele unei corăbii. Peisajul, în acest din urmă înțeles, e al doilea obraz al omului.

Lucian Blaga

ARS DISCENDI

Lumea sub semnul profanului: *Paradis în destrămare*

Citește textul poeziei *Paradis în destrămare*, urmărind o altă, opusă, viziune blagiană asupra lumii.

PARADIS ÎN DESTRĂMARE

Portarul înaripat mai ţine întins
un cotor de spadă fără de
flăcări. Nu se luptă cu nimeni,
dar se simte învins.
Pretutindeni pe pajiști și pe
ogor serafimi cu păr nins
însetează după adevăr,
dar apele din fîntîni
refuză găleţile lor. Arînd
fără îndemn cu pluguri
de lemn, arhanghelii se
plîng de greutatea
aripelor. Trece printre
sori vecini porumbelul
sfîntului duh,
cu pliscul stinge cele din urmă lumini.
Noaptea îngerii goi
zgribulind se culcă în fîn:
vai mie, vai ţie,
păianjeni mulţi au umplut apa
vie, odată vor putrezi și îngerii
sub glie, ţărîna va seca
poveștile din trupul trist.

Exprimă-ţi, într-un enunţ, impresia ce ţi-a produs-o prima lectură a poeziei.

Explică, veri icînd dicționarul, sensurile lexemelor *paradis* și *destrămare*.

Agenda cititorului

Poarta este locul de intrare în incinta sacră, în viața veșnică.

Cotorul fără sabie reprezintă semnul pierderii energiei primare a forței divine.

Flăcările semnifică focul sacru, simbol al imortalității.

Apa este simbol al materiei prime, al stihiei regenerării şi al izvorului vieții.

Arhanghelii fac parte dintre îngerii aflați în preajma lui Dumnezeu; reinstaurează dreptatea pe Pămînt şi sînt vestitorii marilor întîmplări.

Păianjenul are atribute cosmologice şi demiurgice. El îşi țese pînza, simbol al universului, al destinului implacabil, din substanța secretată de propriul corp.

Construiește axa lexicală a textului poeziei și formulează o concluzie.

Precizează semni icațiile contextuale ale indiciilor textuale ce se referă la:

a) spațiul terestru/cosmic; **b)** timpul diurn/nocturn; personaje fictive/simbolice.

De inește valoarea articulării discursului liric sub forma unui colaj de imagini, prin asociere cu un motiv distinct:

- portarul;
- serafimi;
- arhanghelii;
- porumbelul;
- sfîntul duh;
- îngerii.

5.1. Conturează mesajul desemnat de semni icațiile motivelor, utilizînd descifrările simbolurilor din *Agenda cititorului*, pagina 154.

Comentează „acțiunile" întreprinse de către personajele simbolice.

6.1. Interpretează subtextul a două simboluri și a două metafore revelatorii din text, introducînd datele într-un tabel:

Simboluri, metafore revelatorii	Sugestii identi icate
✓	✓

6.2. Argumentează sugestiile detaliilor ce simbolizează ratarea sensurilor primordiale, originare ale condițiilor eternității, tinereții veșnice.

Vezi *Agenda cititorului* din această pagină și relaționează, cu detalii adecvate din text, ideile ce alcătuiesc mesajul, comentîndu-i semni icația.

Interpretează sugestia titlului poeziei.

Demonstrează, într-o compoziție, că *Paradis în destrămare* este un strigăt expresionist de revoltă împotriva ordinii nedrepte, ce duce lumea la un dezastru existențial.

OPȚIONAL

Organizați o dezbatere tematică, prin care să construiți argumente pro și contra valabile, pentru aplicarea ideii lui Mihai Eminescu din *Scrisoarea I* la textul *Paradis în destrămare* de Lucian Blaga: *O lume se stinge, alta se va naște; un timp apune, altul va răsări*.

Agenda cititorului

Semnificația mesajului:

decadența paradisului reflectă degradarea lumii;

stingerea luminilor primordiale și moartea lumilor;

moartea lumii în scopul regăsirii de către Marele Anonim a purității pierdute a lumii, a perfecțiunii ființei omenești;

resemnarea omului în fața neantului, tristețea neputinței de a schimba ceva.

Strigăt în disperare

Sub un cer de vrăji

LEGO, ERGO SUM

Drama poetică MEȘTERUL MANOLE. Sugestii pentru o lectură independentă

Agenda cititorului

Manole – creatorul damnat universal, care trebuie să-şi jertfească fericirea personală pentru mîntuirea tuturor.

Mira semnifică, prin conotația numelui, smerenia, jertfa pură.

Bogumil – exponen-tul concepției du-aliste, conform căreia binele şi răul coexistă în creația şi susține-rea lumii.

Găman – un recep-tor şi transmițător al puterilor telurice, ascunse, iraționale şi primordiale.

Zidarii, desemnați cu nume emblemati-ce, reprezintă, în sens expresionist, voci ale adîncurilor, adaptate rolurilor în piesă.

Citeşte textul integral al dramei şi explică sensul metaforic al ultimei replici: ***Doamne, ce strălucire aici şi ce pustietate în noi.***

1.1. Utilizează Internetul pentru a examina imagini cu Mănăstirea Argeşului ca operă de artă.

1.2. Exempli ică „strălucirea” edi iciului mănăstirii prin detalii de artă arhitecturală.

1.3. Motivează, în baza constatărilor, cauza apariției legendei populare despre Mănăstirea Argeşului.

1.4. Actualizează, succint, mesajul baladei populare în varianta lui Vasile Alecsandri.

Realizează o lectură intertextuală

Fixează, într-un tabel, în paralel, segmentele acțiunii din balada populară şi cele din drama lui Lucian Blaga.

MEȘTERUL	MANOLE
Balada	Drama
.....	.....

Identi ică modi icările la mitul jertfei pe care le-a făcut Lucian Blaga şi explică semni icația acestora:

la nivelul cronotopului;

la nivelul acțiunii, conflictului;

la nivel de personaje.

Interpretează aluziile biblice:

reluarea cuvintelor lui Iisus răstignit (*Doamne, Doamne, de ce m-ai părăsit?)*;

referirea la apocalipsă și venirea lui Antihrist pe pământ;
trimiterea la leproșii alungaţi din oraș;
mitul lui Avraam etc.

Efectuează o lectură mitologică

Compară elementele timpului şi spaţiului mitic în baladă şi dramă, relevînd semni icaţii comune şi particulare.

Realizează o caracterizare a particularităţilor mitice ale personajelor din dramă, reperînd informaţia utilă din *Agen-da cititorului* de la pagina 156.

Exempli ică, prin detalii din operă, statutul lui Manole ca personaj-simbol, dezvoltînd informaţia propusă.

- Manole este un personaj-simbol, pentru că este o figură ge-nerică, reprezentativă pentru o întreagă categorie umană – cei dominaţi de patima creaţiei.
- Manole trăiește la cote maxime tragedia creatorului de va-lori spirituale, durabile peste timp, luptîndu-se cu propriul său destin.
- Artistul – măcinat de îndoieli şi de căutări, neputincios în dileme existenţiale, disperat – va învinge în faţa omului.

Sintetizează informaţia dobîndită la interpretarea persona-jelor în următorul tabel, explicînd semni icaţia corelării eve-nimentelor cu alegerea locului de desfăşurare a acţiunii.

Personajul implicat	Timpul	Locul	Interpretarea situaţiei

Actualizează particularităţi ale expresionismului din *Agen-da criticului*.

9.1. Demonstrează cu argumente proprii opinia criticii că dra-ma *Meșterul Manole* este expresionistă prin excelenţă.

Argumentează tema parcursă, utilizînd două idei din cita-tul propus: *Drama este un monument al omului în plină înălţare prin suferinţă a su letului creator din om – e momentul unei po-veşti de iubire care se perpetuează din veac în veac prin cîntec şi cuvinte, prin freamătul pădurii şi murmurul apelor. O poveste ca niciodată.* (Liviu Rusu)

Agenda criticului

Concepția estetică a expresionismului se fun-damentează prin raporta-rea lucrurilor la absolut într-o nouă expresie a spiritualității umane. Iată cum apar în dramă:

- ✓ *Expresia pură a tră-irilor sufleteşti;*
- ✓ *Imagini puternice, violente , pentru a exprima neliniştea existențială;*
- ✓ *Personajele sînt figuri generice , reprezenta-tive pentru o întreagă categorie, fiind mai mult simboluri ale unor idei sau concepte decît individualități umane;*
- ✓ *Titlurile au valoare de simbol, prin trimitere la mitologie şi plasa-rea în atemporalitate, prin întoarcerea la mit şi legendă;*
- ✓ *Esențializarea şi abstractizarea printr-un limbaj metaforic absolut, potențînd misterele, prefăcîndu-le într-un mister şi mai mare.*

Liviu Rusu

METAFORA REVELATORIE SAU MISTERELE CREAȚIEI

Adu 3–5 exemple de metafore, recitînd, din memorie, ver-suri preferate, învăţate pe de rost.

Restabileşte analogiile care au stat la baza acestor metafo-re, indicînd termenii comparaţiei şi trăsătura comună (baza de comparaţie).

Citeşte fragmentele de eseu şi explică funcţiile poetice ale metaforelor plasticizante şi revelatorii într-un text literar.

GENEZA METAFOREI

(fragmente)

O operă de artă, și în general o creaţie de cultură, mai au în afară de stil și o „substanţă”.

Omul, silit, prin propria sa constituţie spi-rituală, să exprime lumea concretă exclusiv prin abstracţiuni, ceea ce solicită un proces in-finit, își creează un organ de redare indirectă, instantanee, a concretului: metafora.

***

Deosebim două grupuri mari sau două ti-puri de metafore:

Metafore plasticizante.

Metafore revelatorii.

Metaforele plasticizante se produc în ca-drul limbajului prin apropierea unui fapt de altul, mai mult sau mai puţin asemănător, am-bele fapte fiind de domeniul lumii, date închi-puite, trăite sau gîndite.

Apropierea între fapte sau transferul de termeni de la unul asupra celuilalt se face exclusiv în vederea plasticizării unuia din ele. Cînd numim rîndunelele așezate pe firele de telegraf „niște note pe un portativ”, plasticizăm un complex de fapte prin altul, în anume privinţe asemănător. În realitate nu plasticizăm un fapt prin alt fapt, ci expresia incompletă a unui fapt prin expresia altui fapt. E de remarcat că metaforele plasticizante nu îmbogăţesc cu nimic conţinutul ca atare al faptului la care ele se referă. Metaforele acestea sînt destinate să redea cît mai mult carnaţia concretă a unui fapt, pe care cuvintele pur descriptive, totdeauna mai mult sau mai puţin abstracte, nu-l pot cuprinde în întregime. Adevărul e că cuvintele sînt așa de anemice, încît ar fi nevoie de un alai infinit de vocabule, esenţiale și de specificare, pentru a reconstitui cu mijloace de limbaj faptul concret. Metafora plasticizantă are darul de a face de prisos acest infinit alai de cuvinte. Metafora plasticizantă are darul de a suspenda un balast ce pare inevitabil și de a ne elibera de un proces obositor și nesfîrșit, pe care adesea am fi siliţi să-l luăm asupra noastră. În raport cu faptul și cu plenitudinea sa, metafora plasticizantă vrea să ne comunice ceea ce nu e în stare noţiunea abstractă, generică, a faptului.

***

Există însă, după cum precizam la început, și un al doilea tip de metafore, „metaforele re-velatorii”.

Cîtă vreme metaforele tip I (plasticizante) nu sporesc semnificaţia faptelor la care se re-feră, ci întregesc expresia lor directă, cuvîntul ca atare, metaforele tip II (revelatorii) sporesc semnificaţia faptelor însele la care se referă. Metaforele revelatorii sînt destinate să scoată la iveală ceva *ascuns*, chiar despre faptele pe care le vizează. Metaforele revelatorii încearcă într-un fel *revelarea* unui „mister”, prin mij-loace pe care ni le pune la îndemînă lumea concretă, experienţa sensibilă și lumea imagi-nară. Cînd, de pildă, ciobanul din *Mioriţa* nu-meşte moartea „a lumii mireasă” și pieirea sa „o nuntă”, el revelează, punînd în imaginar relief, o latură *ascunsă* a faptului „moarte”. Metafora îmbogăţeşte în cazul acesta însăși semnificaţia faptului la care se referă și care, înainte de a fi atins de harul metaforelor în chestiune, avea încă o înfăţișare de taină pecetluită. Cînd cio-banul spune:

am avut nuntași
brazi și păltinași,
preoţi munţii mari,
păsări lăutari,
păsărele mii,
și stele făclii

faptele asupra cărora se revarsă avalanșa de metafore constituie întreaga „natură”. Prin metaforele rostite, aceasta dobîndește o nouă semnificaţie: parcă natura întreagă devine o „biserică”. Se poate spune despre aceste meta-fore că au un caracter *revelator,* deoarece ele anulează înţelesul obișnuit al faptelor, sub-stituindu-le o nouă viziune. Aceste metafore nu plasticizează numai niște fapte în măsura cerută de deficienţa numirii și expresiei lor directe, ci ele suspendă înţelesuri și procla-mă altele. Metaforele revelatorii sînt cu totul de altă natură decît cele plasticizante pur și simplu și au cu totul altă origine. Cîtă vre-me metaforele plasticizante rezultă, după cum văzurăm, dintr-un dezacord imanent al struc-turilor spirituale ale omului (dezacordul dintre concret și abstracţiune), metaforele revelatorii rezultă *din modul specific uman de a exista, din existenţa în orizontul misterului și al revelării.* Metaforele revelatorii sînt întîile simptome ale acestui mod specific de existenţă. Nu ide-alizăm deloc situaţia afirmînd că metaforele revelatorii mărturisesc și ele tot despre un as-pect antropologic, despre un aspect profund, dat deodată cu fiinţa omului ca atare. Cît timp omul (încă nu de tot „om”) trăiește în afară de mister, fără conștiinţa acestuia, într-o stare neturburată de echilibru paradisiac-animalic, el nu întrebuinţează decît metafora plastici-zantă, cerută de dezacordul dintre concret și abstracţiune. Metafora revelatorie începe în momentul cînd omul devine în adevăr „om”, adică în momentul cînd el se așază în orizon-tul și în dimensiunile misterului. Abia mai tîrziu ne vom face drum pînă la acel punct teoretic de unde vom înţelege în toată adînci-mea sa acest mod existenţial, specific uman, și în ordinea acestor consideraţii valoarea *simpto-matică* a metaforei revelatorii. Precizăm deo-camdată că metafora are două izvoare cu totul diferite, care nu îngăduie nici o confuzie. Un izvor este însăși constituţia sau structura spi-rituală a omului, cu acel particular dezacord dintre concret și abstracţiune. Al doilea izvor este un mod de a exista, care caracterizează pe om în toată plenitudinea dimensională a spi-ritului său, ca „om”: existenţa întru mister.

Pentru a familiariza cît mai mult pe cititori cu cele două tipuri de metafore, vom ilustra fiecare tip cu cîteva exemple.

METAFORE PLASTICIZANTE

Iată jocul „valurilor” la ţărmul mării:

În joc cu piatra cîte-un val
și-arată solzii de pe pîntec.

Iată un „Septemvrie” în pădure:

Prin ceasul verde-al pădurii
otrăvuri uitate adie.

Iată „licuricii” în noapte: *Licuricii*
cu lămpașe semne verzi
dau spre orașe pentr-un
tren care va trece...

Iată „ploaia” într-un vechi oraș: *Pe*
uliţe, subţire și-naltă ploaia
umblă pe catalige.

Iată un „peisaj”:

Zăbovește prin rostul
grădinilor pajul,
Un zbor de lăstun
iscălește peisajul.

II METAFORE REVELATORII

Iată misterul „somnului” tălmăcit într-o viziune:

În somn sîngele meu ca
un val se trage din mine
înapoi în părinţi.

Un mister revelat în legătură cu „Ninsoarea”:

Cenușa îngerilor arși în ceruri
ne cade fulguind pe umeri și pe case.

Iată o semnificaţie revelatorie a unui „Asfinţit marin”:

Soarele, lacrima Domnului,
cade în mările somnului.

Iată misterul vieţii apropiat de cel al morţii:

Mamă – tu ai fost odat’ mormîntul meu,
– De ce îmi e așa de teamă, mamă,
să părăsesc iar lumina?

Ce cîntec nemăsurat!

Metafora s-a ivit în clipa cînd s -a declarat în lume, ca un miraculos incendiu, acea structură și acel mod de existenţă numite împreună „om”, și se va ivi necurmat atîta timp cît omul va continua să ardă, ca o feștilă fără creștere și fără scădere, în spaţii și dincolo de spaţii, în timp și dincolo de timp.

Explică sensul propriu (de dicţionar) și cel contextual (igurat) al cuvintelor: *organ, carnaţie, alai, anemic, izvor.*

Rescrie, din textul eseului blagian, un enunţ-de iniţie. Compară această de iniţie cu cea din dicţionarul de terminologie literară.

Desprinde, din textul eseului, o idee care îţi pare nouă, în raport cu ceea ce ştiai despre metaforă. Formuleaz-o cu cuvinte proprii.

Rezumă esenţa informaţiei referitoare la metafora *moar-tea-nuntă* din balada *Miorița*.

Compară viziunea lui Lucian Blaga asupra metaforei respec-tive cu alte opinii şi modalităţi de interpretare a baladei.

Identi ică, în exemplele aduse mai sus, metaforele în care substituţiile sînt însoţite de:

- ✓ personificare;
- ✓ hiperbolă.

Revizuieşte exemplele citate şi remarcă, în cîte un enunţ, rolul adjectivelor cromatice în descifrarea metaforelor.

Construieşte diagrama Venn pentru cele 2 tipuri de metafo-re, inspirîndu-te din textul eseului blagian.

Lucrînd în grupuri, raportaţi textul eseului blagian la una dintre poeziile studiate. Analizaţi două metafore din poezie, de parcă ar face-o autorul.

Concluzionaţi despre ocurenţa celor două tipuri de metafo-re în poezia blagiană.

Prezentaţi în faţa clasei observaţiile şi concluziile.

Argumentează cu exemple din textele lui Lucian Blaga fap-tul că metafora revelatorie creează/recreează misterul universului existenţial.

Aplică noţiunea de metaforă revelatorie în comentarea textului *Lumina* de Lucian Blaga.

Modelează cîteva metafore plasticizante, pornind de la obiectele familiare din anturajul tău:

acasă; la liceu;
în drum spre liceu; în mijlocul naturii;
la un eveniment de cultură.

Alcătuieşte un catren, folosind pentru titlu una dintre metaforele construite mai sus.

Lumea-n lumină mi s-a lărgit.

ARS COLLABORANDI

ARS DISCENDI

FILOZOFIA ESTE O ŞTIINŢĂ A ÎNTREBĂRILOR

Motto:

„Originalitatea lui Blaga, ca filozof, constă în afirmația că Marele Anonim este o expresie a misterului ultim.” *Ștefan Augustin Doinaș*

Citește fragmentele extrase din studiile filozofice ale lui Lucian Blaga și selectează enunțurile ce conțin idei care se înscriu în palmaresul concepțiilor tale.

1.1. Elaborează o listă ierarhică din 5–6 concepții pe care ți le propui spre realizare. Motivează-ți opțiunea.

DESPRE TALENT

„Nimeni, niciodată, nu poate realiza ceva cît de cît valoros fără pasiune. Nu interesează du-rata şi supliciul creaţiei. Nu numărul ciornelor, ci rezultatul contează.

Mai mult decît oricine, poetul trebuie să-şi reprime narcisismul naiv. Fără a tăia din diamantul inspiraţiei, e necesar să şlefuiască fiecare vers. Aceasta este adevărata artă. Fireşte, dacă diamantul există. Pentru dobîndirea unităţii e nevoie uneori să se elimine versuri şi strofe întregi. Exigenţa – totdeauna dusă pînă la capăt: să vizeze uneori chiar punctu-aţia. O virgulă sau un punct pot contribui, surprinzător, la obţinerea unor sensuri noi ori la potenţarea unor motive emoţionale remar-cabile.”

Identi ică ideea-cheie pentru noțiunea de talent și explic-o. 2.1. Formulează, în baza textului, o de iniție proprie a talentului.

DESPRE ARTA MUNCII

„Tot ce e necesar e în același timp și interesant, și plin de învățături. Omul trebuie să fie un artist al muncii, adică să pună în ea ceva din personalitatea sa – cu bucurie și cu entuziasm. Dacă te apropii de muncă ca un artist și nu ca un meșteșugar, dacă ești hotărît să-i jertfești tot zelul tău arzător – atunci nu vei simţi nici-odată înjositoare munca ta – oricare ar fi ea.

Nici o muncă nu e lipsită de demnitate – decît doar cea săvîrșită fără bucurie. Cine n-a învăţat arta muncii – n-a făcut nici cel dintîi pas spre fericire. Nobleţea muncii atîrnă numai de sufletul cu care ne apropiem de ea. Și arta muncii e poate singura artă pe care ar putea-o învăţa orișicine, de aceea seamănă așa de mult cu ceea ce se numește religie.”

Opinează pro sau contra ideilor din enunțurile subliniate. 3.1. Ilustrează opiniile cu exemple din viață și literatură.

C Despre misterul scrisului

„Cînd şi cînd privirea noastră întîlneşte sărbătorirea unei amintiri de intelectual valo-ros. Atunci e amănunţit descrisă locuinţa artis-tului, cărţile lui şi ultimele manuscrise cum mai sînt încă păstrate neclintit în aceeaşi casă, încît intrînd ţi se pare că marele om tot mai trăieşte, cum trăiesc încă gîndurile cărţilor sale. Nu nu-mai că aştepţi să se deschidă uşa şi să îl vezi din nou înaintînd spre masa de lucru – ca un miner care sapă mai departe în căutarea vinelor de aur – dar tot ce a scris el, îţi e mai uşor pri-ceput lîngă tablourile şi cărţile lui, şi chipurile de altădată din perete – pare că şi ele ajută cu o şoaptă interioară la tălmăcirea misterului.

Căci scrisul păstrează în el un mister fermecător, o atracţie greu de lămurit altfel decît prin multa pasiune cu care am remîngîia fiecare gînd regăsit.”

Raportează una dintre a irmaţiile lui Lucian Blaga la un exem-plu relevant de personalitate literară din cultura română.

Despre visători

„Cele mai frumoase lucruri cu care se poa-te mîndri omenirea ne vin de la visători. Fă-uritorii de visuri sînt reprezentanţii cei mai aleși ai poporului homo sapiens. Ei învaţă pe cei mulţi să se ridice de la o existenţă pur și simplu la o existenţă superioară. Ei merg în fruntea istoriei și nu este o singură schimbare în dezvoltarea neamului omenesc care să nu purceadă de la vreunul din cei care *trăiesc cu capul în nori*. Creatorii de noi idealuri sociale, plăsmuitorii de concepţii despre viaţă, făuri-torii de ipoteze științifice, inventatorii de mij-loace puse în slujba traiului zilnic al nostru nu sînt opera oamenilor *practici* și *reali*, ci opera *visătorilor*. Numai după cei din urmă rămîne ceva trainic, numai în imaginaţia lor, la apa-renţă așa de străină de realitate, trăiește veș-ni-cia. Visătorii fac istoria.”

Extrage, din text, două idei despre care doreşti să discuţi în plen.

5.1. Argumentează menirea *visătorilor* în societatea contemporană.

E Despre valoarea cuvîntului

„În adevăr, printre mijloacele poeziei se enu-meră cu toată dreptatea nu numai imaginea, ci și *cuvîntul*. În poezie, însuși corpul sensibil al cu-vîntului devine element constitutiv prin sonori-tatea, ritmul, așezarea și structura sa concretă. În poezie, *cuvîntul* pentru sine, cu vocalele și con-sonantele sale, este un corp mistic ca o biserică. Conceptualitatea limbajului e compensată prin *corpul* cuvîntului, de unde urmează că poezia, în ciuda nucleelor conceptuale, dobîndește o pleni-tudine intuitivă neștirbită și o funcţie metaforică datorită substanţei sale sonore ca atare...”

Selectează, din text, un enunţ ce conţine o idee pe care doreşti s-o dezvolţi şi scrie o re lecţie de 5–6 rînduri.

6.1. Interpretează comparaţia din enunţul subliniat.

Despre mit

„Mitul este, prin structura cea mai intimă a sa, o creaţie vecină cu creaţia artistică. Mitul este, prin sine însuși, rezultatul unui act metaforic-revelator, modelat de categoriile stilistice pe planul imaginaţiei. Prin adîncimea, prin viziunea și prin tiparul lor stilistic, miturile sînt astfel ca predestinate să fie întruchipate în artă. Existenţa noastră în orizontul misterului și al revelării și existenţa noastră în cadre stilistice ne îndrumă, cu alte cuvinte, spre mituri ca subiecte artistice. Această îndrumare are totuși numai caracterul unui simplu sfat, iar nu caracterul unui imperativ categoric. Căci, în principiu, conţinutul artei nu poate fi prin nimic limitat...”

Rescrie în caiet enunţul ce conţine de iniţia mitului.

7.1. Exempli ică prezenţa mitului *ca subiect artistic* în literatura română.

Despre dor

„Starea *dor* e așa de particulară și așa de mult împletită din nuanţe, încît de ea ţin pînă și vocala și consonantele însele ale cuvîntului *dor*. Dorul e socotit cînd ca stare sufletească învîrtoșată, ca o ipostazie. Cînd ca o putere impersonală, care devastează și subjugă, cînd ca o vrajă ce se mută, cînd ca o boală cosmică, ca un element invinci-bil al firii, ca un alter ego, ca o emanaţie mate-rial-sufletească a individului. Cîntăreţul tratează dorul în consecinţă: i se închină sau se luptă cu el, îl transmite sau îl primește, îl macină ca pe o materie, îl seamănă ca pe o plantă. Atîtea forme ale dorului nu prea pot fi subsumate categoriei *personificării*. Dacă se ţine seama de omniprezenţa dorului în poezia noastră populară, s-ar putea aproape afirma că existenţa e pentru român *dor*, aspiraţie transorizontică, existenţă care în întregime se scurge spre *ceva*.”

Selectează o idee care să ie tema unui eseu și alcătuieşte un posibil plan.

Despre spațiul mioritic

„E vorba și aci de o stare interioară, crescu-tă firesc și cronic în mijlocul unui anume ori-zont...

Să ascultăm – cu aceeași intenţie de a tălmăci în cuvinte un orizont spiritual – o doină de a noastră. După ce ne-am obișnuit puţin cu chiromanţia ascunselor fundaluri, nu e greu să ghicim deschizîndu-se și în dosul doinei un orizont cu totul particular. Acest orizont e pla-iul. Plaiul adică un plan înalt, deschis, pe coa-mă verde de munte, scurs mulcom în vale. O doină cîntată...

Să numim acest spaţiu-matrice, înalt și in-definit ondulat, și înzestrat cu specificele ac-cente ale unui anume sentiment al destinului: spaţiu mioritic.”

Exempli ică noţiunea de spaţiu mioritic formulată de autor.

Determină ideile, concepţiile pe care, în opinia ta, e necesar să le aplici la interpretarea operei blagiene.

LIMBAJUL MASS-MEDIEI ÎN ACTUALITATE

Selectează dintr-o publicaţie periodică variante de anunţuri. Analizează limbajul lor, remarcînd: ***exactitatea informației; laconismul; utilizarea numelor proprii; frecvența numeralelor.***

Formulează două concluzii cu privire la limbajul unui anunţ publicitar.

Lucrînd în patru grupuri, realizaţi următoarele sarcini:

ARS COLLABORANDI

GRUPUL 1

Listaţi denumirile posturilor de radio și de televiziune cu-noscute, care emit în limba română; explicaţi de ce poartă aceste nume; ce legătură există între segmentul de ascultători/specta-tori ai unui post și denumirea lui.

GRUPUL 2

Listaţi denumirile publicaţiilor periodice cunoscute (ziare, reviste), care apar în limba română; explicaţi asocierile, metafo-rele, simbolurile pe care se edifică.

GRUPUL 3

Treceţi în revistă denumirile de emisiuni informative cunos-cute/urmărite, care se difuzează în limba română; explicaţi logi-ca alegerii titlului fiecăreia dintre ele.

GRUPUL 4

Treceţi în revistă denumirile emisiunilor de divertisment, care se difuzează în limba română; explicaţi expresivitatea genericu-lui cu care este lansată fiecare.

3.1. Împreună, construiţi o hartă conceptuală în jurul noţiunii ***mass-media.***

Citeşte textul şi informează-te despre speci icul limbajului mass-mediei.

4.1. Reţine 2–3 aspecte şi aplică-le la rezolvarea sarcinilor ulterioare.

Speci icul limbajului mass-mediei

Limbajul mass-mediei se caracterizează prin două tendinţe: una spre clișeu și alta spre expresivitate. Tributul plătit clișeului este caracteristic mai ales informaţiilor cotidiene, care se așteaptă să fie receptate imediat, transmise în variantă orală (radiofonică, televizată) sau scrisă (presa, internetul). Tendinţa spre expresivitate se manifestă în dorinţa de a fi original (în articole de problemă, interviuri, emisiuni de divertisment etc.), de a capta și menţine atenţia cititorului/spectatorului.

Lexicul mass-mediei este cel mai receptiv faţă de orice inovaţii. Actualitatea politică, viaţa economică și culturală, moda vestimentară și alimentară reclamă noi unităţi de vocabular, multe dintre acestea intrînd în uz prin filiera presei. Datorită publicaţiilor periodice devin cunoscute și populare nume de starlete și sportivi de performanţă, de „eroi” ai unor evenimente mediatizate, de locuri și localuri în vogă.

Transformă datele din tabel în text coerent, care poate i ci-tit la radio, în calitate de buletin meteo.

5.1. Exersează, printr-un joc de rol, lectura în faţa clasei.

MOLDOVA

Proces principal	vreme în general instabilă
Temperatura maximă	25°C–28°C
Nebulozitate	cer mai mult noros
Precipitaţii	averse
Vînt	în general moderat (8–12 m/s)
Presiune	ușor variabilă
Fenomen	descărcări electrice
Prognoza este valabilă în intervalul **10.07.2015, 7.00–10.07.2015, 19.00**	

Citeşte o publicaţie periodică on-line. Descrie, succint, experienţa de lectură. Analizează lexicul unuia dintre materiale, remarcînd:

specificul titlului;

utilizarea neologismelor;

semnificaţia numelor proprii (cine sînt persoanele; unde se află localităţile);
sensurile ocazionale ale cuvintelor și sintagmele inedite.

Documentează-te, pentru a explica eventualilor radioascultători sau telespectatori sensul special terminologic al cuvintelor evidenţiate în textul propus:

Britanicul Mark Cavendish a reușit *dubla* (...) din Turul Franţei, cîștigînd, vineri, a doua etapă consecutivă din această ediţie a *Marii Bucle* (...). La finalul etapei a șasea, disputată în-tre Montargis și Gueugnon, pe o distanţă de 227,5 kilometri, Cavendish i-a învins la *sprint* (...) pe Tyler Farrar (Garmin) și Alessandro Petacchi (Lampre). *Lider* (...) în clasamentul gene-ral rămîne elveţianul Fabian Cancellara, care a sosit în *pluton* (...) compact, alături de *favoriţii* (...) Marii Bucle, la 3 secunde de învingător.

Sîmbătă, *rutierii* (...) vor părăsi *platul* (...), chiar dacă căţărări-le cu adevărat dificile încă nu au venit. Etapa a șaptea, Tournus – Station des Rousses (165,5 kilometri), cuprinde trei *căţărări* (...) de categoria a doua, din care ultima la 4 kilometri de finalul cursei.

7.1. Rescrie textul, explicînd în spaţiile indicate sensul cuvintelor marcate. Consultă surse adecvate de informare şi do-cumentare.

7.2. Sonorizează acum, cu intonaţie speci ică reportajului sportiv de la faţa locului, textul de mai sus.

Elaborează, respectînd speci icul limbajului mass-mediei, textul unei ştiri despre un eveniment cultural, desfăşurat recent în instituţia sau localitatea ta.

8.1. Plasează ştirea pe pagina WEB a liceului şi solicită opinia colegilor cu referire la respectarea exigenţelor de redactare.

Documentează-te cu privire la speci icul rubricilor săptămînalului *Dilema veche* (www.dilemaveche.ro).

1.1. Explică, în cîte un enunţ, pe ce se edi ică şi în ce rezidă expresivitatea titlurilor: Bordeie şi obiceie; La polul plus; La singular şi la plural; Tîlc-show; Ieri cu vedere spre azi.

1.2. Include, într-un articol propriu, titlurile explicate, vorbind despre avantajele limbajului mass-mediei în comunicarea zilnică şi despre pericolul folosirii excesive a clişeului.

1.3. Pentru repere iniţiale, informează-te din *Agenda cititorului.*

Agenda cititorului

Printre formele rezistente de dispreț la adresa limbii se numără şi clişeul, exprimarea şablonardă, platitudinea fioroasă.

Nu doar capacitatea de expresie ni s-a clişeizat, ci şi gîndirea. Alături de telecomandă, calculatorul de buzunar şi GPS, stereotipiile mentale sînt una dintre dovezile cele mai rezistente ale comodităţii.

Dacă ne place viaţa artificială, nu trebuie să ne ferim de clişee. Dar vă întreb, v-ar conveni să trăiţi doar printre trandafiri de plastic, pisici împăiate şi elefanţei de alabastru? Clişeul este trandafirul de plastic al limbii, nefirescul care ţine loc de firesc.

Radu Paraschivescu

ARS DISCENDI

METATEXTUL CRITICULUI:

Consultă opinia specialistului și prezint-o corect, coerent, convingător

Selectează cîte un text din creația lui Mihai Eminescu și a lui Lucian Blaga și analizează-le în lumina a irmației propuse:

„În literatura română, poezia lui Eminescu este punctul de plecare al romantismului, iar poezia lui Blaga, punctul de ajungere al roman-tismului, și deci inversarea celor două planuri: romantism–modernism, pentru explicarea evo-luţiei istorice care a făcut-o posibilă, deschide o metodologie care, ea însăși, trebuie să poată ex-plica în ce fel structura poeziei moderne include evoluţia ei istorică, de la Eminescu la Blaga.

De la Eminescu la Blaga nu este numai trecere de timp a literaturii române, marcată de cele două culmi, reprezentative fiecare pentru epoca lui, ci și o continuitate în structura poeziei, pusă sub semnul modernismului. Dacă Eminescu este, în primul rînd, un poet romantic prin viziune și prin filozofia impli-cată în poezia lui, Blaga este și el un poet ro-mantic prin temele filozofice ale poeziei lui, dar și Eminescu, și Blaga sînt poeţi moderni prin modul poetic de a gîndi lumea și struc-tura poeziei lor."

Eugen Todoran

Citeşte a irmaţia lui Mircea Eliade şi raporteaz-o prin alegerea unui reper:

la viziunea lui Blaga despre cunoaștere;
la o plachetă a poetului;
la poezia de debut a autorului;
la o poezie preferată din creaţia acestuia.

„Orice poezie este un efort pentru a se *recrea* limbajul, în alţi termeni, pentru a se desfiinţa limbajul curent, de toate zilele, și a inventa un nou limbaj, personal și particular, în ultimă instan-ţă, *secret*. Dar creaţia poetică, la fel ca creaţia lingvistică, implică desfiinţarea timpului, a istoriei concentrate în limbaj, și tinde spre o reîntoarcere a istoriei paradisiace primordiale, cînd *se crea spontan*, cînd *trecutul nu exista*, căci nu exista conștiinţă a timpu-lui, memorie a duratei temporale. Pentru un mare poet, trecutul nu există, poetul descoperă lumea ca și cum el ar fi contemporan cu prima zi a creaţiei. Orice mare poet *reface* lumea..."

2.1. Formulează două concluzii proprii despre originalitatea poeziei blagiene.

METATEXTUL CITITORULUI:

Redactează, adecvat și argumentat, propriul text

Examinează, în paralel, citatele propuse. Precizează ce este comun pentru viziunea celor doi poeți, în raport cu ideea de poezie. Identi ică și diferențe de viziune. Speci ică pe ce imagini artistice se edi ică viziunea iecărui autor.

A

„S-a spus că poezia ar fi o artă a cuvîntului. Dar poezia e o artă a cuvîntului numai în măsura în care e și o artă a necuvîntului. Într-adevăr, tăcerea trebuie să fie pretutindeni prezentă în poezie, cum moartea e necurmat prezentă în viaţă."

***

Limba nu e vorba ce o faci.
Singura limbă, limba ta deplină,
Stăpînă peste taine și lumină
E-aceea-n care știi să taci.

Lucian Blaga

B

„Nu se poate vorbi despre poezie ca despre o artă a cuvîntului, pentru că nu putem identifica poezia cu cuvintele din care este compusă.

În poezie putem vorbi despre necuvinte; cuvîntul are funcţia unei roţi, simplu vehicul care nu transportă deasupra semantica sa proprie, ci, sintactic vorbind, provoacă o semantică identificabilă numai la modul sintactic."

Nichita Stănescu

Pornind de la un aforism al lui Lucian Blaga, elaborează un eseu argumentativ de 1,5–2 pagini, în care să vorbești despre poezie ca o stare, un mod de a i pentru acest poet.

Urmează modelul: *Poezia e ca o pînză fără tiv, cu irele bine bătute, ale cărei margini se pot destrăma, dar care totuși nu se destramă.*

Analiza aforismului: completează tabelul, construind asocieri pentru cuvintele-cheie ale citatului.

Pînză	Similitudini	Poezie
Diferenţe		**Diferenţe**
Pînza este materie concretă și poate fi percepută cu organele de simţ.	Și pînza, și poezia sînt produse prin împletirea/combinarea/ întreţeserea diferitelor elemente.	După ce este percepută cu organele de simţ – citită sau auzită – poezia trebuie înţeleasă, trăită.
	Și pînza, și poezia...	

- ✓ **Lansarea exemplelor din creația poetului, care con irmă citatul.**
- ✓ **Formularea de argumente în sprijinul opțiunii făcute.**

COMPETENȚA ABSOLVENTULUI LA EXAMENUL DE BACALAUREAT

În baza fragmentului din romanul* Luntrea lui Caron *de Lucian Blaga, realizează o compoziție de 1–1,5 pagini, caracterizînd personajul narator.

„În anii mei de străinătate, de stăruitoare interiorizare și însingurare, se adunase în mine un copleșitor dor de ţară. Ţara era pentru mine, desigur, peisajul și amintirile, gra-iul și trecutul, sîngele și duhul unui neam de oameni, de aceeași obîrșie, prin mii de ani. Într-o zi, Leonte, prietenul meu, îmi spuse că în dorul meu de ţară se amestecă dorul de cele mai fragile făpturi ale ţării, de încă *necunoscutele* ce ar putea să facă, cu dragostea lor, să înflorească în mine supremul cîntec. Nu îndrăzneam să-i mărturisesc lui Leonte cîtă dreptate a avut. Nu îndrăzneam, căci ar fi trebuit să-i spun că singura apariţie feminină despre care bănuiam că ar răspunde, ca argintul, vibraţiilor mele poetice, a deve-nit pentru mine simbolul Inaccesibilului.

Pentru mine, Ana era fiinţa despre care o sfi-ală aproape magică mă oprea să vorbesc cu cine-va. De ani de zile, Ana era focul amintirilor după care tînjeam. Imaginea ei îmi revenea în suflet ca obsesia unui cîntec. Împrejurări pămîntești și atî-tea omenești neajunsuri s-au așezat mereu între noi, ţinîndu-ne departe unul de altul. Și astfel, imaginea doamnei Ana se prefăcu, încetul cu încetul, într-un simbol al Inaccesibilului. Imaginea s-ar fi destrămat în uitare, dacă n-ar fi fost mereu împrospătată prin propria-i vrajă.

Am făgăduit Anei să-i scriu în fiecare zi. Cel puţin, slova mea va face astfel o punte aeriană între mine și ea. Și am promis să nu aștept răspuns la nici unul dintre răvașele mele. Ea m-a asigurat că va adăsta mereu cu gîndul în preajma mea. De altfel, cît privește eventuala corespondenţă, nici nu găsi-sem o soluţie problemei delicate, de circumstanţă: unde ar putea să-mi răspundă? Și mai ales cum?

Sfîșierile lăuntrice de după despărţire iau repede sfîrșit. Prilejuite de o condiţie efemeră, ele nu pot să reziste duhului de plenitudine, care -mi răpește materialitatea, care își caută o rostire mai presus de împrejurări vremelnice. Acasă, prin ogradă, la birou, în faţa mesei de lucru, pe stradă, în pofida trecătorilor, la plimbare, prin serpentinele cetăţii, în somnul fără martori, în melodioasa mea stare de veghe gîndesc în permanenţă la fiinţa ce poar-tă numele luminii: Ana. Aroma ei îmi însufleţește existenţa.”

În compoziția ta, vei realiza următoarele cerințe:

Relevarea valorilor etice și morale pe care le promovează naratorul. ____ **uncte**

Extragerea, din text, a două idei ale naratorului, pe care le împărtășești și tu, argumentîndu-le. ____ **uncte**

Interpretarea atitudinii personajului narator față de Ana. ____ **uncte**

Formularea unor concluzii privind semni icația general-umană a iubirii. ____ **uncte**

Exprimarea atitudinii proprii față de ideea formulată în segmentul subliniat. ____ **uncte**

În total: 24 de puncte

PROFIL REAL

Scrisul, ordonare a gîndirii tale

Aplică aptitudini de cititor competent la interpretarea unui text din creația lui Lucian Blaga, după prima lectură.

Scrie cîte un sinonim contextual adecvat pentru cuvintele date: *sumbru, a ține, surîs.* — 4 P uncte

Alcătuiește trei enunțuri, utilizînd diferite locuțiuni sau expresii ce conțin cuvîntul *inimă*. — 4 P uncte

Rescrie, din text, trei cuvinte-che-ie, argumentînd, în cîte un enunț, relația de sens a iecăruia cu titlul poeziei. — 6 P uncte

Interpretează, în 3–4 rînduri, semnificația contextuală a unui simbol din șirul: *soare, umbră, lună, furtună*. — 6 P uncte

Comentează, într-un text coerent de 4–5 rînduri, sugestia contextuală a metaforei:

Te-avînți să culegi printre

umbre bălaiul surîs al comorii. — 8 P uncte

Explică, în 2–3 enunțuri, starea de spirit a eului liric, exprimată în strofa subliniată. — 12 P uncte

Comentează, în 10–12 rînduri, mesajul global al poeziei, în raport cu titlul ei și cu mărturisirea poetică a lui Grigore Vieru:

Clipa cînd toate se preschimbă în
nenumite lori și nu mai știi pe care să
o dărui iinței dragi: aceasta-i iubirea! — 15 P uncte

În total: 60 de puncte

Din o iciu: P uncte

Agenda cititorului

IUBIRE

Iubeşti – cînd ulciorul de-aramă se umple pe rînd, de la sine aproape, de flori şi de toamnă, de foc, de-anotimpul din vine.

Iubeşti – cînd suavă icoană ce-ți faci în durere prin veac o ții înrămată ca-n rana străvechiului verde copac.

Iubeşti – cînd sub timpuri prin sumbre vîltori, unde nu ajung sorii, te-avînți să culegi printre umbre bălaiul surîs al comorii.

Iubeşti – cînd simțiri se deșteaptă
că-n lume doar inima este,
că-n drumuri la capăt te-asteaptă
nu moartea, ci altă poveste.

Iubeşti – cînd întreaga făptură, cu schimbul, odihnă, furtună, îți este-n aceeaşi măsură
şi lavă pătrunsă de lună. Lucian Blaga

EVALUARE SUMATIVĂ

Verifică-ți performanțele:

Domeniul evaluativ	Domeniul cognitiv
Nivelul de competență C Identi icare și înțelegere	Coordonate ale personalității creatoare
Nivelul de competență B Modelare și aplicare	Lectura și înțelegerea operei Explicarea și interpretarea operei
Nivelul de competență A Imaginație și creativitate	Valori și atitudini asumate din opera scriitorului de către elevul-cititor

Lucian Blaga

SCRIITORUL–OPERA–CITITORUL

Sarcini de lucru	Punctaj
Numește trei posibilități de evidențiere gra ică, pentru a obține efectul unei expresivități stilistice într-un anumit text.	6 p.
Identi ică în biogra ia scriitorului trei factori ce i-au de init personalitatea, referindu-te și la aforismul autorului: *Viața este o piatră de încercare a adevăratelor caractere.*	6 p.
Întocmește o listă de 5–7 motive literare ce intră în preferința de creație a scriitorului. Argumentează, în două enunțuri, predilecția lui Lucian Blaga pentru valori icarea miturilor.	10 p.
Alege unul dintre aforismele propuse din creația lui Lucian Blaga: *Cele șapte minuni ale lumii sînt cele șapte culori; Din ciocnirea a două pietre nu se naște o piatră, ci o scînteie; Literatura aforistică e sarea gîndirii.* Comentează-l, succint, conform reperelor: • Interpretarea aforismului în baza a 2–3 cuvinte-cheie; • Formularea mesajului comunicat prin aforismul respectiv; • Valoarea citatului, în contextul creației/aforisticii blagiene; • Atitudinea proprie față de a irmația din citat.	
Pornind de la viziunea lui Lucian Blaga: *În proverb se rostește înțelepciunea omului care pătimește într-un chip sau altul în freamătul lumii. Proverbul este înțelepciunea omului pățit, iar nu simplu a omului cu experiență, care privește lumea ca spectator,* raportează la propria-ți experiență de viață, de comunicare una dintre a irmații. Descrie, ca într-o schiță, întreaga întîmplare care te face să dai dreptate scriitorului.	
Scrie o compunere de sinteză în care să explici anumite sugestii ale metaforei luminii și a dorului în lirica lui Lucian Blaga.	
Formulează două argumente în sprijinul aforismului blagian: *Ghicitorile sînt bucăți literare care își poartă titlul la urmă.* Alcătuiește trei ghicitori cu trei lexeme-cheie din creația lui Blaga, în calitate de titlu–răspuns.	16 p.
Elaborați, în echipă, programul unei conferințe științi ice, dedicate scriitorului și ilozofului Lucian Blaga. 1. Documentați-vă în privința temei. 2. Stabiliți, în rezultatul discuției, care va i mottoul conferinței. 3. Determinați cîte secții vor activa în cadrul conferinței și care va i tematica în iecare dintre secții. 4. Întocmiți/elaborați textul unui anunț prin care invitați elevii din liceul vostru să se înscrie în una dintre secții. 5. Formulați, iecare membru al grupului, cîte o temă de comunicare, pentru a participa la conferință.	26 p.

Întotal:100depuncte

UNITATEA DIDACTICĂ 4

ION DRUȚĂ SAU TOIAGUL PĂSTORIEI

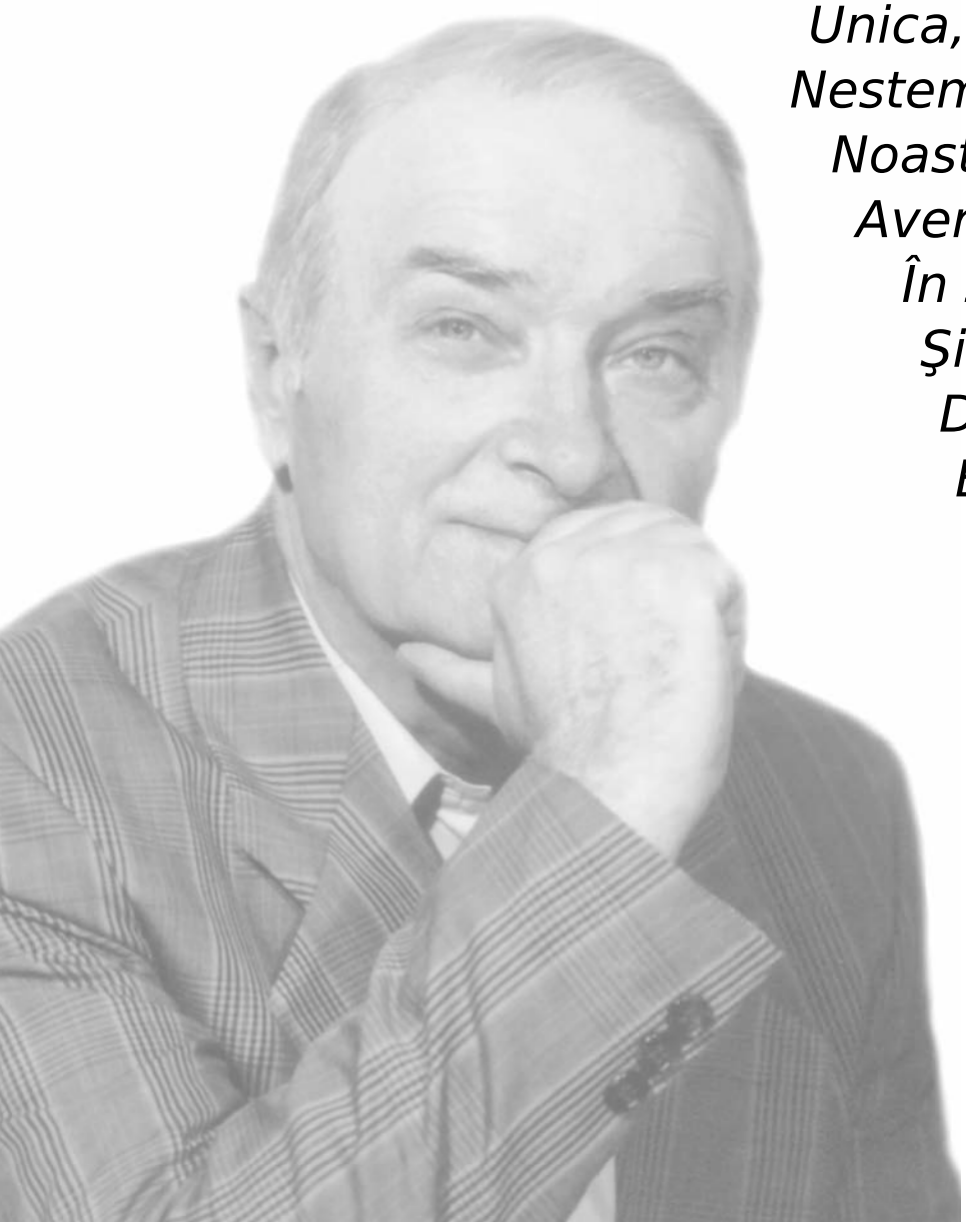

Verbul este
Unica,
Nestemata
Noastră
Avere.
În zilele mari
Şi-n zilele
De cumpănă,
El,
Verbul,
Ne va ajuta
Să rămînem
În picioare,
Să ne
păstrăm
Faţa
Şi Duhul,
Credinţa

Şi
Neamul...

Ion Druţă

E–TEXT:

Intră în lumea creației scriitorului

„Duc vorba în lume așa cum îmi vine:
cu rădăcini, cu ramuri, cu frunze cu tot.”
Ion Druță

Alcătuiește o listă a lucrărilor scriitorului Ion Druță. Aplică diferite semne convenționale în dreptul titlurilor:

– cunosc titlul, nu cunosc textul;
+ – cunosc textul;
++ – am citit textul;
! – face parte dintre preferatele mele.

1.1. Clasi ică titlurile acumulate pe genuri și specii literare. Aranjează-le într-un tabel.

2. Raportează, în rezultatul discuției, creația cunoscută a lui Ion Druță la un curent literar. Formulează argumente și ilustrează-le cu exemple din operele studiate în clasele a X-a și a XI-a.

3. Alcătuiește o listă a scriitorilor români care ar putea i numiți colegi de generație cu Ion Druță.

Ilustrație de Ion Puiu

COORDONATE BIOBIBLIOGRAFICE

1. Reține din selecția propusă informații referitoare la creația scriitorului. Compară-le cu datele acumulate și sistematizate anterior. Consultă manualul de clasa a XI-a.

„Prin caracteristicile ei esențiale, opera lui Ion Druță (n. 03.09.1928, satul Horo-diște, Soroca; creația sa este adunată în 4 volume în 1986–1987, reluată în caractere latine în 1989; vol. I conține nuvele, narațiunea autobiografică *Horodiște*, 1975, romanul *Frunze de dor*, 1955, ciclul de povestiri pentru copii *Daruri*, 1969, și nuvela

de mari proporții *Ultima lună de toamnă*, 1963; vol. II cuprinde romanul *Povara bunătății noastre*, 1961–1967, 1985, apărut şi în B.P.T a Editurii *Minerva* din Bucureşti, 1991, nuvelele *Întoarcerea țărînii în pămînt*, 1969, 1970, *Toiagul păstoriei*, 1984; vol. III inserează romanele *Biserica albă*, 1975–1981, 1986–1987 şi *Clopotnița*, 1972, apărut şi la *Cartea Românească*; vol. IV conține eseuri şi piesele *Casa mare*, 1959, *Doina*, 1958, *Păsările tinereții noastre*, 1971, *Horia*, 1973, *Frumos şi sfînt*, 1979, *Cervus divinus*, 1977–1981, 1987) este reprezentativă pentru literatura română din Basarabia: refuzul convențiilor ideologice oficiale, respectul valorilor etice, cultul culorii locale, pitorescul povestirii şi oralității."

Mihai Cimpoi

„Opera lui Ion Druță, în totalitatea ei, se sprijină pe trei piloni principali: ide-ile atotpurificatoare ale creştinismului; tradițiile înnobilatoare – populare, culturale şi istorice – ale neamului; preceptele verificate ale unei gîndiri şi experiențe moderne. Toate aceste trei surse de gîndire şi inspirație alimentează creația sa cu nutriție umană de calitate superioară, cum ar fi compasiunea şi solidaritatea dintre indivizi şi diverse comunități omeneşti; dragostea față de ai săi şi toleranța față de ceilalți; respectarea cu sfințenie şi implementarea valorilor fundamentale ce țin de echitate, cin-ste, bunătate, virtute, adevăr, dreptate, onoare, demnitate etc. Sub acest aspect – or el este unul definitoriu – creația lui Druță reprezintă un izvor viu şi nese-cat privind consolidarea în continuare a spiritualității şi demnității noastre."

Haralambie Corbu

Reperează cinci momente din biogra ia scriitorului, determinate de evenimentele istorice.

2.1. Indică două opere în care scriitorul Ion Druță re lectă aceste momente.

Documentați-vă din alte surse (ediții ale operelor, studii, siteuri) asupra biogra iei scriitorului. Numiți factorii care credeți că au avut o in luență majoră asupra formării scriitorului ca promotor al ideii de supraviețuire a neamului prin valori spirituale.

Raportați problematica unuia dintre textele druțiene scrise în ultima perioadă (1990–2010) la problemele care frămîn-tă astăzi societatea noastră.

Re lectați asupra a irmației scriitorului Ion Druță şi expuneți-vă opinia: *Cultura unui scriitor este determinată, întîi de toate, de categoriile şi nivelul problemelor pe care le abordează.*

5.1. Formulați 2–3 concluzii relevante.

5.2. Exempli ică opinia ta prin modele de individualități creatoare studiate.

ARS COLLABORANDI

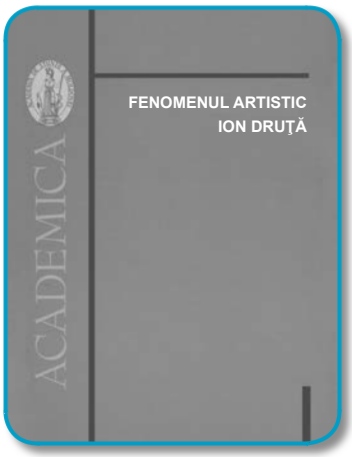

Monografie colectivă elaborată în cadrul Academiei de Ştiinţe a Moldovei

CA|IA EXPLOR+RII MATRICEI EXISTEN|IALE

Motto:

„Opera lui Ion Druță este o frescă bogată, multiaspectuală, cu nenumărate observații adînci asupra valorilor etice netrecătoare.” *Ion Ciocanu*

Plăcerea textului:

Dialoghează și descoperă sensurile operei

Horodişte sau spațiul devenirii

- **Citeşte fragmentele din povestirea *Horodişte*. Urmăreşte persistenţa în timp a dragostei naratorului faţă de părinţii săi.**

HORODIȘTE

(fragmente)

Nu ţin minte – ori că mi s-a povestit, ori că am citit undeva că satele de răzeși de pe ma-lul Nistrului au fost întemeiate de Ștefan cel Mare, cu oșteni arţăgoși și iuţi la încăierare, în așa fel ca, dacă turcii ori tătarii vor trece Nis-trul, să se poată descurca pînă va sosi oastea domnească...

Nu știu dacă a fost întocmai așa, cît despre tata, el, într-adevăr, era plin de demnitate, ar-ţăgos și încăpăţînat...

Știa doar a se iscăli... Păstrez, ca amintire, una din semnăturile tatei. Socotea, în schimb, foarte bine și, spre marea noastră zaviste, de-sena frumos...

De altminteri, patima asta a lui pentru artele frumoase l-a și adus din Slobozia în Horodişte. Tînăr fiind și tot căutîndu-și rost pe lume, a ajuns la un moment dat boiangiu. Umbla la cîștig, cu un moș tot de acolo, din Slobozia, căci boiangiii de pe Nistru ajunseseră la o faimă atît de mare, încît erau tocmiţi prin satele unde se lucrau biserici. În Horodişte tocmai se ridicase lîngă bisericuţa cea veche, din bîrne, adusă cîndva demult din Lencăuţi, una nouă, și biserica cea nouă l-a adus pe tata în satul unde i-a fost dat să-și trăiască o bună jumătate din viaţă.

Lucratul bisericii o fi fost pe vremea ceea o mare minune – de dimineaţă pînă seara o fi tot venit horodiștenii să caște gura. După care, într-o bună zi, o fi apărut și mama, fată tînă-ră și cu rioasă pe atunci. S-o fi oprit în prag, o fi zărit un boiangiu roșco van care tocmai vopsea pervazul la una din ferestre, și apoi las’ că domnitorii știau pe cine să așeze pe malul Nistrului, acolo, între pietroaiele celea...

***

Și iară revenim la mama, la acest cuvînt frumos, rotund, pe care noi mai mult îl cîntăm decît îl rostim, și uneori se pare că tot ce-a fost mai frumos și mai măreţ plăsmuit în fașa limbii noastre e legat de acest cuvînt. Eram mezin, al patrulea copil, ori, cu cele două su-rori ce-au murit de mici, al șaselea, așa încît, atunci cînd m-am ridicat și eu copăcel, rămă-sese puţin din frumoasele gîţe negre pe care le avusese mama de fată mare. Mai erau însă ti-neri și plini de viaţă ochii de-un căprui închis, senini, binevoitori, faţa bălaie, încununată de un zîmbet plin de bunătate – sfinte Dumne-zeule, atîta bunătate creștinească, atîta bună-tate omenească, încît orice cerșetor, orice pui rătăcit de cloșcă, orice fir de iarbă călcat de roţi pe-o margine de drum găseau înţelegere și compătimire în inima ei.

Aș zice că era harnică și silitoare ca o fur-nică mama, dar nu știu ce fac furnicile acolo în furnicarul lor iarna, pe cînd mama, iarna întreagă, torcea, ţesea, cosea, cîrpea, iar de cu primăvară și pînă toamna tîrziu, basmaua ei albă, căci purta basma albă, zbura ca o pasăre – ba e în casă, ba e afară, ba e în Cubolta, unde ne erau hectarele, ba se întorcea în amurg, al-bind ușor pe o dungă de deal, în seninul serii; alerga, pentru că avea, cum zicea ea, copii, și azi, gîndindu-mă la pasărea ceea albă a copi-lăriei mele, nu pot spune că am văzut-o măcar o singură dată, măcar o singură clipă, stînd pe-o ramură, lîngă cuibul său.

***

Și iară mă întorc cu gîndul la tata, pentru că din tot potopul cela de lume care a trecut prin viaţa mea, el rămîne figura cea mai dură, cea mai enigmatică. Nu știu dacă a fost un om tocmai bun, pentru că mai rămîne de discutat ce înseamnă om bun. Ceea ce azi pare un cu-sur, peste o vreme poate fi dovada unor merite deosebite, iar ceea ce cîndva era prilej de mîn-drie, azi poate stîrni doar zîmbete.

Oricum, atunci, în copilărie, tata mi se pă-rea voinic, demn și veșnic. Voinic era într-ade-văr, căci la trîntă nu ţin minte să-l fi dovedit cineva în Horodiște. Și demn era în măsura în care demn putea fi un ţăran cu patru copii și patru hectare. Cît despre veșnicie – firește, se schimba și el puţin cîte puţin, dar se schimba singur, cu măsura și soroacele sale, nicidecum cu lumea ce-l înconjura.

Mulţi dintre eroii cărţilor mele au împru-mutat anumite trăsături de la tata, adică nu atît le-au împrumutat, cît le-au furat, pentru că tata, într-un fel pe care nu mi-l pot explica nici acum, se ferea și de vorba, și de scrisul meu. Cultivînd o anumită stimă părintească faţă de copiii mici, cum ne ridicam băietani, nu ne mai zicea „tu”, ci neapărat „dumneata”. De cuvinte urîte sau înjurături în casa noastră nici vorbă. Nu-i ieșeam din cuvînt nici noi, nici mama, și nu o făceam din frică, ci pentru că așa era normal să fie, și tata, la rîndu-i, că-uta ca toate în casa noastră să rămînă în limi-tele bunei-cuviinţe.

Chiar și acuma, după ce-au trecut ani de la înmormîntarea lui, simt o anumită jenă vor-bind despre dînsul, de parcă ar fi stat el aici, alături, și ar fi tăcut în felul cela unic cum știa să tacă numai el, și tăcerea ceea parcă mi-ar fi zis: nu e bine, dragul tatei, ceea ce faci, nu e bine...

Exprimă-ţi opinia:

De ce scriitorul invocă tradiţia populară despre originea satelor nistrene?

În ce vezi legătura spirituală dintre tată și scriitor?

De ce imaginea mamei este asociată cu *pasărea albă a copi-lăriei*?

Explică în ce mod biserica a prilejuit împlinirea rostului pe lume al tatălui şi al mamei scriitorului.

Redactează o schiţă de portret comun al părinţilor, prin care să evidenţiezi:

- prezenţa acestora ca individualităţi umane puternice;
- înţelepciunea de a crea un cuplu armonios.

Discută despre părinţi ca model uman pentru scriitor.

4.1. Concluzionează: părinţii reprezintă idealul moral al unui neam?

Fotografie de familie a scriitorului

Comentează, cu referire la texte cunoscute, declaraţia scriitorului:

„Deci, mă mai întorc o dată la tata, pentru că a fost unul din ţăranii ceia închiși în sine, la care, fără ca să vrei, de-a lungul ani-lor, tot revii, descifrîndu-i destinul filă cu filă. Multe din felurile tatei de a fi s-au transmis eroilor mei, oarecum automat, parcă fără participarea mea. Și în casa lui Onache Cărăbuș, și în casa Părintelui din *Ultima lună de toamnă*, precum și în multe alte case apărute în scrierile mele, tata a intrat de sine stătător, fiind adînc convins că sînt casele lui.”

Satele mele de baştină

5.1. Argumentează, valori icîndu-ţi propria experienţă, ideea că spaţiul copilăriei are semni icaţie existenţială.

5.2. Consolidează-ţi ideile, raportîndu-le la viziunea lui Ion Druţă de permanentă aşteptare a copilăriei, consultînd *Rînduri–Gînduri*.

5.3. „Construieşte” (descrie verbal sau desenează) casa comună a personajelor druţiene, valori icînd indiciile:

a) elementele tradiţionale; **b)** atmosfera din interior; cromatica.

5.4. Numeşte „multe alte case apărute în scrierile” lui Ion Druţă, determinînd analogii sau diferenţe între ele.

Rînduri

Cînd rîndunica își face cuibul, cînd drumul prinde a toarce cărăruşe, cînd mu-gurul își desface din fașă podoaba lui verde, atunci vine să mă vadă copilăria.

S-a dus pe la zori ca să nu mă trezească. Mi-a lă-sat cîteva hîrtiuţe colorate, în care fuseseră învelite bomboanele și papucii cumpăraţi, și cureluşa. E atît de tristă, e atît de pustie casa mea, încît, ca să birui această tristeţe, mă așez la masa de scris. Știu că o să vină, o să mă găsească oriunde aș fi.

Ion Druţă

ARS DISCENDI

Această zodie de-a nu fi semănat cu nimeni...

LEGO, ERGO SUM

Agenda criticului

Cele mai realizate pagini druțiene impun un statut triplu al casei: Casa-istorie *(catedrala păstrătoare a valorilor spirituale);* Casa-lăcaş al familiei şi neamului; Casa-destin individual.

Opera dru țiană ne îmbie cu casele sale spre un univers familiar. Casa are cer, are pămîntul-temelie, are toate punctele cardinale deschise spre ferestrele ei lacome de lume; ea cuprinde dra-me şi fericiri, vîrste şi datini.

Eliza Botezatu

Documentează-te (din dicționarele de simboluri) asupra valențelor simbolului casei. Raportează informația la textele şi personajele druțiene, relevînd semni icațiile aces-tui simbol. Consultă *Agenda criticului*.

Scrie un eseu nestructurat de două pagini cu tema *Părinții, casa, copilul, credința, valori din spațiul literar druțian*.

OPȚIONAL

Formulează, în structură de enunț init, cinci argumente în susținerea temei propuse, valori icînd aspecte ale creației lui Ion Druță: *Părinții sînt rădăcinile noastre spirituale, care ne ajută să devenim oameni*.

Citeşte integral proza autobiogra ică *Horodişte*.

1.1. Prezintă în lectură expresivă secvența preferată (2–3 alineate).

1.2. Structurează informația obținută în următorul tabel:

Amintiri	Meditații	Comentarii

1.3. Determină secvențele care se referă la copilul universal şi care sînt sau ar putea i comune cu:

Amintiri din copilărie de Ion Creangă;

Hronicul și cîntecul vîrstelor de Lucian Blaga;

Memoriile lui Mircea Eliade;

propria-ţi biografie.

Alcătuieşte lista completă a personajelor din *Horodişte*. Spe-ci ică relația iecărui personaj cu autorul şi atitudinea lui față de iecare personaj. Observă utilizarea acelorași nume/ prenume pentru crearea personajelor literare de icțiune.

2.1. Compară secvențele indicate din *Horodişte* cu altele similare din proza lui Ion Druță:

secvenţa revenirii tatălui de la război și revenirea lui Onache Cărăbuș;

activitatea învăţătorului Pavel Harabagiu/Micu Miculescu; amintirile despre bunici (Ana, Alexandra) și bătrînele din proza scurtă și dramaturgia autorului.

Viața ca un zbucium creator

SANIA sau himera creativității

Amintește-ți de un moment al vieții tale în care ți-ai dorit să faci un anumit lucru, un anumit obiect, să elaborezi ceva. Ce pași ai întreprins pentru a ajunge la inalitatea dorită?

Citește textul și determină ce l-a motivat pe protagonist să-și vadă realizat visul.

Harul cuvîntului

SANIA
(fragmente)

Cînd, într-o bună vreme, nucul din faţa casei s-a uscat, moș Mihail și-a scos cîrja din tindă, și-a dat pălăria pe ceafă și a început a se plimba în jurul lui de-ţi părea că -i numără crengile. I- a măsurat tulpina și din ochi, și cu șchioapa, a încercat de nu dă drumul la coajă și tocmai spre chindii, cînd ciubotele au început să i se pară cam grele, a pus și cîrja, și pălăria la locurile lor. După care, și-a zis în gîndul lui:

– Am să fac o sanie.

Sanie... Mare lucru-i o sanie. Arunci un braţ de paie, le acoperi cu un covoraș, să nu te prin-dă răceala, arăţi cailor că n-ai uitat biciul acasă și te duci, că abia mai dovedește soarele să se ţină pe urma ta. Și abia atunci ai să uiţi să-ţi numeri anii, și-ai să-ţi vezi prietenul pe care au început să ţi-l fure drumurile, și pe pîrtia făcută de tine mulţi drumeţi își vor găsi calea, și satul, și casa.

O sanie – atîta îi trebuie omului și iar e om. Numai să-i faci o sanie pe care au visat-o toţi lemnarii de pe lume, cîţi lemnari au fost, o sanie pentru care și cel de seama ta ţi-ar zice bade; o sanie care ar plînge după drum și dru-mul după dînsa.

Mare lucru-i o sanie...

Pe urmă, zi după zi, îl vedeai tot mai des stînd în mijlocul ogrăzii și privind undeva dea-supra cămării, de parcă mai venise o primăvară în anul cela și el aștepta să se arate cocostîr-cii...

Vreo săptămînă s-a tot uitat la coroana nu-cului, ghicind cam cum îi vine rădăcina, a în-cercat într-un loc cu hîrleţul să vadă de n-a dat greș și într-o bună zi, cînd i-a plăcut borșul cu care l-a hrănit baba, i-a spus:

– Știi, am de gînd să scot nucul cela și să fac o sanie.

A avut noroc de-o babă sprintenă la minte – îndată a prins firul:

– Numaidecît să faci! Vezi că mi s-a des-cusut zăbunul subsuoară – om vinde sania și mi-oi face altul nou.

A zîmbit moș Mihail – știa el rostul la pros-tii, că multe le-a mai auzit în viaţa lui...

Pînă la Anul Nou moș Mihail de abia a do-vedit să despice nucul în două – încă nici nu se

apucase să cioplească tălpile, că se pomenește cu Niculăieș, un om mărunţel, bogat și cu ambiţii.

– Sanie faci?

– Am de gînd...

– În două săptămîni îi pui oiștea?

Moș Mihail s-a uitat lung la dînsul, căutînd a ghici cam cît să fi închinat el.

– Îi mai cinsti mata mult vin pînă pun eu oiștea.

– Bine, dar se duce iarna și ce te faci cu sa-nia în mai? Nimeni nu-ţi dă o legătură de cea-pă pe dînsa.

A zîmbit moș Mihail – ferice de cel ce tră-iește mai mult în ograda vecinilor, decît în pro-pria lui ogradă...

Cînd au venit viscolele, moș Mihail de abia a dovedit să facă tălpile – în schimb erau niște tălpi cum nu mai văzuse sa tul cela – ușoare, netede, că puteai să te bărbierești, uitîndu-te într-însele.

O zi întreagă i-a sprijinit Niculăieș pereţii cămăruţei – îi plătea pe tălpi cît a cere, restul îl face la alt lemnar. Dar moșul vedea de acum săniuţa – o viaţă de om cioplește lemn, i-a amorţit fiecare încheietură, pe fiecare deget i-a crescut a zecea oară carnea – nu, el vede acum săniuţa, vede caii înhămaţi la dînsa, vede feţe zîmbind asupra vîntului – și rîdea cînd Nicu-lăieș suna gologanii, mutîndu-i dintr-un bu-zunar în altul.

Dar tălpile – parcă sania-i făcută numai din tălpi? În urma lor au apărut patru picioare atît de netede, că veneau copiii ve cinilor să se joace cu dînsele, au apărut doi carîmbi de fra-sin, oleacă aduși spre mijloc, și nimeni afară de dînsul nu bănuia că anume lemnele iestea strîmbe or face săniuţa sprintenă.

Și nu mai rămăsese chiar atîta, dar cu cît era mai aproape de minunea sa, cu atît mai multe zile fripte îi făcea baba. Și, ca să nu-și mănînce inima amîndoi, moș Mihail și-a făcut un pă-tucean în cămară – avea acolo cuptoraș – și nu se mai arăta zile întregi. De dimineaţă încuia ușa, lua o bucată de lemn și erau pe lumea asta numai el și sania.

Domol, tăcut, sta zile întregi în picioare lîngă vîrstac și cioplea, și vorbea cu sania, și-i îngîna melodii apucate din bătrîni. Făurirea nu e o caz-nă, ci o vocaţie. Adevărata vocaţie e mai presus de toate. Bătrînul i se supunea acestei vocaţii cu tot trupul, cu tot sufletul, și, cuminte ca un copil, săvîrșea bătrînul taina cea mare a omenirii – tai-na muncii. Iar noaptea tîrziu ducea bucăţi de lemn lîngă felinarul atîrnat de tavan și ziua ce trecuse i se părea tot așa de frumoasă, perfectă și plină de rost ca și lemnul întunecat și lucitor pe care îl ţinea în mînă.

Cu vremea pierduse și socoteala zilelor – se culca cînd îi amorţeau palmele, aţipea și se tre-zea îndată, privea bucăţele le de lemn așezate pe vîrstac – niciodată în viaţa lui de lemnar surcelele nu săreau așa de departe. Și cînd a prins a se înmuia omătul, cînd pe la amiază se auzea picurînd din streașină, moșul a început a număra pe degete cînd a veni ziua în care va întoarce barda și va lucra numai cu muchia ei, adunînd sania.

Rămăsese, după socoteala lui, puţin de tot, cînd, într-o bună zi, a bătut baba la ușă. Moșul i-a deschis. În drum sta un cal roib înhămat la o săniuţă și o femeie căra niște legături cu bulendre din casa lor în sanie.

– Mă duc.

Moșul n-a înţeles. I-a spus, cercetînd o des-picătură la ochi:

– Vezi să nu pierzi cheia.

Dar baba nu se mișca din prag.

– Ce mai stai?

– Apoi, mă duc cu totul. Te lepăd. Oi trăi la soră-mea.

A lunecat despicătura din mîna moșneagului. S-a apropiat de prag, s-a uitat lung la faţa pe care o vedea de patruzeci de ani în fiece zi. S-a înfiorat. Îl aștepta o viaţă atît de pus-tie fără faţa asta, fără mîinile iestea. Apoi s-a uitat la sania care lucea desfă cută pe vîrstac. Era aproape gata. Aștepta blagoslovirea lui. Și a înţeles moșul că fără babă îi va fi viaţa pustie, fără sanie – nici măcar pustie nu va fi...

Pentru întîia oară s-au așezat tălpile saniei în dungă, apoi au apărut oplenele, coșul, dar moșul se străduia să n-o vadă în întregime – clipa asta o păstra pentru sfîrșit.

Spre amiază, sania era gata. A adunat surcelele din jur, a dus instrumentul în cămară și l-a așezat la locul lui. Apoi și-a aprins o lulea, a ieșit în prag, s-a rezemat de ușor și s-a uitat la sanie. O săniuţă sprintenă sta în mijlocul ogră-zii, soarele se scălda în coșul ei, și sania lucea, de-ţi părea că s-a mai vărsat o picătură de lu-mină peste acest mult pătimit pămînt.

– Da-i frumoasă, bat-o pustia...

...Niște oameni treceau pe drum și s-au oprit pe o clipă lîngă poartă.

– Ia te uită, măi!

– Vrăjmașnică sanie.

– Bunișoară, numai, cînd a gătit-o! Cui îi trebuie?

A zîmbit moș Mihail – fericiţi sînt cei ce aruncă vorba pe vînt și nu-și dau seama de cele ce spun. Și-a ascuns sub căciulă cele cîteva șu-viţe încleiate de sudoare și s-a apucat de gos-podărit...

Spre seară a adunat frunzele măturate prin ogradă, le-a dat foc și, pe cînd sta într-un genunchi și le amesteca să ardă mai bine, iar i-a apărut acel ceva alb, sprinten și frumos.

Un fior i-a scuturat umerii. Moșul s-a aș-e-zat.

– Să știi că nu era sanie!

Și iar l-a învăluit tulburarea visului, tulbu-rarea tinereţii, făcîndu -l voinic cum nu era nici la douăzeci și cinci de ani!...

Î[redacted]A REALITATE

Motivează decizia lui moș Mihail de a face o sanie.

Apreciază modul de conștientizare, de către protagonist, a valorii muncii sale, în comparaţie cu punctele de vedere ale personajelor indicate:

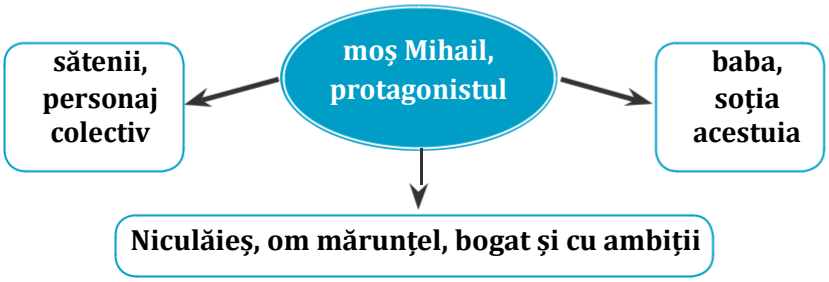

Făurirea e o vocaţie.

4. Comentează insistența personajului în realizarea scopului propus, pornind de la semni icația detaliilor:

- nu se mai arăta zile întregi…
- cu vremea pierduse și socoteala zilelor…
- se culca cînd îi amorţeau palmele…
- aţipea și se trezea îndată…

5. Argumentează ilozo ia muncii lui moș Mihail în procesul de construire a saniei, interpretînd detaliile textuale:

MOMENTUL INIȚIAL

↓

▶ I-a măsurat tulpina din ochi;

▶ A încercat de nu dă drumul la coajă;

↓

PARCURSUL MUNCII

↓

▶ Îl vedeai tot mai des stînd în mijlocul ogrăzii…

▶ S-a tot uitat la coroana nucului, ghicind cam cum îi vine rădăcina…

▶ Pînă la Anul Nou… de abia a dovedit să despice nucul în două… ▶ Cînd au venit viscolele... de abia a dovedit să facă tălpile…

▶ Domol, tăcut, sta zile întregi în picioare lîngă vîrstac…

↓

MOMENTUL FINAL

↓

▶ Spre amiază, sania era gata… ▶ Da-i frumoasă, bat-o pustia…

5.1. Meditează, în scris, la tema *Procesul trăirii ascensionale a actului de creație*.

5.2. Formulează două concluzii, raportînd ideile proprii la schema alăturată.

Pronunță-te pro sau contra ideii lui Ion Druță: *Adevărata vocație e mai presus de toate.*

ÎNȚELEGEREA TEXTULUI CA ALEGORIE

Descrie cum ar i trebuit să arate, în opinia ta, sania personajului, pentru ca ea:

să fie cea visată de toţi lemnarii de pe lume;

să fie o sanie pentru care și cel de seama ta ţi-ar zice bade;

să fie o sanie care ar plînge după drum și drumul după dînsa.

De inește și apoi motivează starea de spirit a lui moș Mihail, comunicată prin enunțul: *...de parcă mai venise o primăvară în anul cela și el aștepta să se arate cocostîrcii.*

Argumentează, cu detalii textuale concludente, de ce construirea saniei a devenit pentru actant *taina cea mare a omenirii – taina muncii.*

Identi ică, în text, detaliile ce reprezintă semnele lumii interioare a personajului, în care era *numai el și sania*.

Despre ce îți comunică faptul că moș Mihail *vorbea cu sa-nia și-i îngîna melodii*? Comentează sugestia contextuală a acestei personi icări.

Motivează opțiunea personajului de a-și inisa lucrul, în po-ida pericolului de a rămîne singur.

Demonstrează că sania, în calitate de operă de artă, a deve-nit, în ochii lui moș Mihail, simbolul creației desăvîrșite.

Ilustrație
la opera scriitorului
de Nikolai Ogurțov

ARS COLLABORANDI

Lucrînd în echipe, presupuneți o eventuală reacție a babei față de sania ce *sta în mijlocul ogrăzii*, alegînd două dintre reperele:

- privește cu indiferență;
- privește cu admirație;
- revine la ideea utilității ei;
- dezaprobă o astfel de activitate.

Determină starea perpetuă pe care o trăia moș Mihail, comentînd sugestia *acel ceva alb, sprinten și frumos* ca simbol.

Opinează, apelînd la exemple din operele literare, despre faptul că inalizarea unei lucrări este, pentru creator, un moment provocator, o tentație la noi creații.

Continuă inalul nuvelei, descriind o eventuală operă imaginată de același personaj.

ARS DISCENDI

1. Explică de ce protagonistul ezită să creadă că *sania* îi este opera visată.

Caracterizează, într-o compunere de 1–1,5 pagini, protagonis-tul nuvelei *Sania* ca pe un om ce are vocația muncii, a făuririi.

OPȚIONAL

Demonstrează cu argumente din textele lui Ion Druță că tema *realizării umane prin muncă și creație* este o dominan-tă a operei autorului.

Și peste tot – frunze galbene, frunze de jale, frunze de dor...

Acest fior al sufl etului, căruia îi mai zicem fericire.

FRUNZE DE DOR sau iluziile dragostei

Eşti la vîrsta minunată a visurilor realizabile. Descrie unul dintre ele, proiectînd paşi concreţi de îndeplinire.

Citește fragmentele din romanul *Frunze de dor*, urmărind istoria dragostei visate a personajelor.

FRUNZE DE DOR

(fragmente)

Zis-am verde și iar verde...
(populară)

1

Rusanda ţese un lăicer.

Fac haz butuceii și iţele saltă, dar nu li-i a joc, căci – Doamne, Doamne, Doamne!...

Se varsă-n lăicer bătătura, zîmbește ghive-ciul cu flori, dar fuge urzeala, fuge urzeala și ce greu se mișcă sulul – Doamne, Doamne, Doamne!...

Și cui să-i spui, cînd n-ai cui spune, și ce să-i faci, cînd n-ai ce-i face, și cît s-aștepţi no-rocul cela, cît se poate să-l tot aștepţi?!

Of, bade Gheorghe, bade Gheorghe...

13

Gheorghe a apăsat pe cornul drept să fie brazda mai plină, dar cotiga a scîrţîit prelung și caii s-au oprit. De-a curmezișul brazdei stătea mînzul și se uita întrebător la Gheorghe, de parcă ar fi vrut să afle cum găsește el isprava lui.

– Ei, dacă ţi-a venit cheful...

Cu mare ce a scos brazda la capăt și a dat caii la opalcă. Mînzul nu era nici la căruţă. S-a uitat în jur – nici urmă. A sărit în căruţă, rămînînd să stea în picioare. A, uite-l! L-a zărit cu vreo zece hectare mai la vale. Șade lîngă o fetiţă în bluză albă, fustișoară sinilie.

„Cine să fie? Stai, a cui îi zăblea? A, copila lui badea Mihalache.”...

– Doamne ajută, bade Gheorghe! i-a stri-gat Rusanda încă de departe.

– Să trăiești, Rusando! Ia seama că mi-i alinta mînzul și n-am să-l pot ţine la casă – a vrea numai colaci.

Rusanda i-a netezit mînzului steluţa de pe frunte.

– Crezi că nu face? Uite-l ce-i frumos.

Abia cînd a luat ultima fărîmitură din podul palmei, Vasca a auzit că nechează mă-sa după dînsul. S-a întors și a rupt-o din loc spre căruţă.

– Ce semeni? Gheorghe s-a așezat pe hat.

– Mazăre.

– Nu-i devreme?

– Tata zice că nu.

Vîntul i-a rupt o șuviţă de păr și i-o juca pe obraz. Rusanda s-a întors cu faţa în partea de unde bătea vîntul, ca tot el să i-o așeze la loc.

– Mata ai văzut alaltăieri cucoarele?

– Cum să nu!

– Ţi le-a arătat cineva ori le-ai văzut sin-gur?

– Singur. Aram aici în Hîrtoape. Doamne, și ea le-a văzut singură! Asta trebuie să însemne ceva.

Culegînd de pe hat cîteva fire de paragină uscată, Gheorghe a început a le împleti, ca să-i treacă de urît. A întrebat-o:

– De ce nu vii pe la club? Ori, poate, nu te lasă?...

– Cum să nu mă lase!

– Atunci?

Rusanda s-a aplecat să ridice de jos un bob de mazăre căzut din coș și, ascunzîndu-și obrajii de privirea lui, a rostit:

– Parcă mata nu știi că fata, mai înainte de a se duce pe undeva, trebuie scoasă în lume?

Și a roșit ca macul – vezi ce păţești cînd te ia gura pe dinain te! Și de ce nu l-a ascultat pe tată-său – îi rece pămîntul, poate să se prăpădească mazărea! S-a mai aplecat o dată – acum ca să ridice sapa – și Gheorghe a zărit în buzunărașul bluzei două firișoare verzi.

– Ce ai acolo? Dacă nu-i secret.

– Brîndușe. Vrei?

Le-a scos repede, a făcut doi pași și i le-a întins cuminte ca o școlăriţă.

– Ai fost la pădure? a întrebat Gheorghe, curăţîndu-le cu grijă.

– Ce să caut la pădure, că noi avem în gră-dină. Plină grădina cu brîndușe.

– Nu mai spune! Poamă nouă.

Flăcăul a pus în gură amîndouă brîndușele deodată. Pentru o singură clipă a simţit mi-rozna și ispita unui sîn de fată mare. S-a ui-tat pe furiș la cele două buzunărașe, împlinite darnic la cei șaisprezece ani, s-a uitat setos și crîncen...

Soarele scăpăta spre chindii. Trăncăneala cu o fată tinerică e o treabă bună, numai că ziua se trece, iar caii stau și așteaptă la căruţă, în mijlocul arăturii.

– Atunci dar trec deseară pe la voi.

– Vino.

Gheorghe s-a sculat și a pornit spre căruţă. Din mers s-a mai întors o dată. Rusanda făcea în mare grabă rînduri pentru mazăre, necăjin-du-se cu vîntul, care, rămînînd singur cu fata, iar îi juca o șuviţă pe obraz.

„Ca să vezi, la badea Mihalache cresc brîndușe în grădină, iar eu nici să știu! Ar trebui să trec mai des prin sat, că, vezi, așa poţi să pierzi vremea brîndușelor fără să le guști!”...

16

După o lungă și frumoasă zi de primăvară, zi în care s-a arat, s-a semănat, s-a sădit, s-a hultuit, osteneala totuși nu i-a doborît pe cei tineri, căci clubul gemea de lume. Aveau ceva ciudat, ceva misterios cluburile în anii ceia de la sfîrșitul războiului. Faptul că undeva se luptă și se moare pentru o cauză dreaptă, și că

luptă și mor oameni legaţi prin sînge de acest sat, de această lume, semăna pretutindeni un fel de înfrigura re. Fiecare băietan se vedea de acum ostaș, fiece fetiţă se vedea de-acum vădană de război. Cît nu era tîrziu, se grăbeau cu toţii să-l găsească pe cel ce-i era sortit și, cît nu era tîrziu, fiecare vroia să guste din ceea ce i se cuvenea. Pentru a nu întîrzia cu viaţa, pentru a se găsi unul pe altul, pentru a se des-părţi unul de altul, se adunau serile la club...

Pășind alături, fragedă și puţintică, Rusanda răspîndea în jur un farmec pe care Gheorghe nu-l cunoscuse pînă atunci. Drumurile și casele, și gardurile, toate cele cunoscute și răscunoscute de el, îi păreau acum proaspete, noi, căci le vedea pentru prima oară împreună cu Rusanda. Un suflet curat și tînăr s-a lipit de sufletul lui ca un copil și-i era a mirare, și-i era a rîde, și-i era a viaţă lungă, mare, nesfîrșită...

Cînd au ajuns la portiţa Rusandei, co-pila s-a gîndit că mucoșii ceia din jurul lui Ichimaș se uitau cam rău la badea Gheorghe și tot șopteau ei înde ei. După o scurtă fră-mîntare, a intrat iute în ogradă, a căutat ceva pe bîjbîite, apoi s-a întors și i-a șoptit:

– Știi ce, bade Gheorghe... am să-ţi dau cîrja tatei.

– Ce să fac cu dînsa?

– D-apoi, să ajungi acasă cu bine... Nu vezi ce-i întuneric!

Gheorghe i-a pus o palmă pe umăr, și-a li-pit obrazul de frun tea ei, l-a coborît iute și, ajungînd la buze, a sărutat-o. Rusanda stătea nemișcată, năucită, de parcă ar fi repetat în mintea ei o poezie frumoasă. Deodată însă a ars-o rușinea – maică sfîntă, ce face el cu mine! A scos repede o batistuţă, a pornit cu ea spre buze, dar mîna n-a îndrăznit să șteargă arsura primei sale dra goste și, încurcată cum-plit, și-a plecat fruntea.

– M-ai făcut de rușine, bade Gheorghe...

Gheorghe însă n-o auzea. Stătea, ferindu-și faţa, să nu-i stingă vîntul farmecul celor două buze fragede, nesărutate încă, aproape copilă-rești, de n-ar fi fost atît de fierbinţi.

– Ai mîntuit-o cu mazărea?

– Mi-o mai rămas oleacă.

– Și mie mi-o rămas de arat.

Se uitau prin noapte ca nu cumva să fi prins cineva frîntură din vorba lor. Undeva la vecini un cocoș a bătut din aripi, dar a luat-o prea sus și s-a făcut de rușine. L-a scos din încurcătură unul tinerel din poiata vecinilor. I-a răspuns altul din ograda de peste drum și a pornit a-și desface baierile miezul nopţii în Valea Răzeșilor.

Gheorghe și-a aprins o ţigară.

– Ei, atunci, celelalte le lăsăm pe mîine. Să-nătate.

– Bună seara, i-a răspuns Rusanda corect, cum învăţase la școală să răspundă oamenilor mai mari, în semn de o deosebită stimă.

19

O idee bună face cam cît o jumătate de hectar de arătură și, întrucît în ziua ceea caii lui Scridon au zis că li s-a urît de atîta hai și hai, Scridon și-a înhămat telegarii, pornind pe la chin dii spre casă. Căruţa se mișca abia-abia și Scridon, întins pe cele cîteva braţe de paragină adunată pentru de foc, se gîndea că bine ar fi să zaci așa într-o seară cu o puicuţă alături...

Scridon a coborît jos din căruţă să vadă cîţi martori are care văzuseră cu ochii lor cum i

s-au speriat căluţii de jigodia răsărită de pe aiurea, cum au repezit din pricina ei căruţa în gardul lui Zînel. Drum pustiu, ogrăzi pustii, apoi o zărește pe Domnica. Stătea în mijlocul ogrăzii și-l urmărea cu un surîs uitat în colţul buzelor.

Scridon porni deci spre dînsa.

– Fa Domnică! Al vostru era... ţîncul cela?...

– ...care s-o aruncat sub copitele cailor?

Scridon stătea uimit cum nu se mai poate – să aibă ei în sat asemenea fete deștepte?!

– Ai văzut și tu cu ochii tăi?

– Văzut.

– Al vostru era?

– Al nostru...

– Fa Domnică, tu n-ai dansat cu mine-ncă niciodată?

– Încă nu.

Scridon a dat visător din cap în semn că, de-i așa, a pierdut ea mult pe lumea asta.

– Dansezi bine, Scridoane?

– Îs dat dracului.

Și, întrucît fata părea a se îndoi de cele spu-se, a adăugat:

– Hai deseară la club.

Domnica a rămas indignată de o asemenea propunere:

– Cum adică – hai! Așa scoateţi voi fete-le la joc? Ce sîntem noi, mînji, să alergăm în urma căruţelor voastre?!

Scridon a lăsat sapa să cadă jos, a aruncat pila peste ea, s-a uitat la fată – surîsul oarecum batjocoritor dispăruse. Amu Domnica era numai foc și pară – măi, așa o puicuţă, și-a zis Scridon, că alta nu-ţi trebuie...

– Da' cum ai fi vrut tu să fii scoasă?

– Cu cinste.

– Și cum se scoate o fată în lume, dacă e s-o scoţi cu cinste?

– Tu încă nu știi?

– Nu știu.

– Mai întîi vii și te înţelegi cu fata. Pe urmă ș-o ceri de la părinţi. Și dacă părinţii ţi-o dau, vii și întrebi fata...

– Cu fata gata, înţeles, întrebat-o...

– De întrebat ai întrebat-o, dar pîn' stăteai cu părinţii de vorbă, fata putea să se și răzgîndească, pentru că, nu știi cum îs fetele...

– Măi!!! face Scridon din adîncul rărunchi-lor, dar zîmbetul cela din colţul buzelor nu-l lasă să-și termine vorba. Înghite deci în sec și cedează.

– Bine, hai, o facem de două ori...

Ieșind prin portiţă, și-a zis în sinea sa: „M-am băgat ca prostul cu oiștea în gardul ista...”

23

Bine-a spus cine-a spus că, dacă ţi-o fi s-o păţești, chiar ai s-o păţești. Domnica pe toate le-a făcut pînă a fi dovedit Scridon să vie – a măturat în tindă, în faţa casei, a stropit gherghinele, că se colbăiseră, și-au plecat căpșoa-rele, și-ţi stîrneau un fel de milă...

În schimb, seara ceea a fost marea sărbătoare a Domnicăi. Așa poznaș și puţin cam deșirat, de parcă ar fi fost adunat din strînsură, Scridon avea un har dumnezeiesc și cum auzea sunet de vioară, tresălta, după care tresăltare devenea un cu totul altul. Era înalt, era sprinten, era se-meţ, de parcă ar fi coborît din cine știe ce os domnesc, și tot jocul lui era o apă care vine, se varsă, se revarsă, frumoasă în toată plinătatea sa și care nu are nici capăt, nici margini.

Apoi că și fata pe care o scotea el în joc nu era o simplă fată de acolo din sat, ci o mîndră floare pe care a crescut-o chiar el și acum o

ducea cu dragoste și înfrigurare, cum se duc florile rare. Îmbujorată și ameţită, Domnica simţea și ea cum, dansînd cu Scridon, încetul cu încetul devine altă fată. Era mult mai mîndră, mai frumoasă, de parcă ar fi coborît și ea din cine știe ce viţă aleasă. Blagosloviţi amîndoi de melodiile bătrînului viorist, au tot zbu-rat din clipă în clipă, din joc în joc, și fericirea a fost atît de mare, încît seara tîrziu, cînd, ieșind din club, Scridon i-a șoptit Domnicăi la ure-che: „Mergem?”, fata i-a răspuns fără a șovăi:

– Mergem!

După care, ieșind în drum, i-au mai venit minţile la loc, și ea a întrebat oarecum înţe-pată:

– Cum, adică, „mergem”?! Încotro „mer-gem”?

– Păi, acasă...

De la pod s-au despărţit de ceilalţi și au luat-o pe cărăruşă. Scridon i-a povestit cum s-a făcut că l-au convins pe moș Dănuţă să vie la club în toane bune, i-a lămurit de ce au zburat ieri trei avioane pe deasupra satului, iar azi numai unul. Cum au ajuns lîngă portiţă, și-a scos pălăria, a aninat-o într-un stîlp și s-a uitat lung la fată.

– Fa Domnică, știi ceva? Hai ș-om ibovnici. Domnica a zîmbit.

– Ei!

– Nu, că eu vorbesc serios...

A vrut să mai adauge ceva, dar s-a uitat în vale și a zărit pe pînza azurie a apei, despicată de un stîlp de lumină, căci tocmai se împlinise luna, cîteva căpșoare negre...

40

Era întuneric. Cerul nu se vedea – doar undeva deasupra capului se zbuciuma o aș-chie senină, care își schimba mereu for mele, și după frămîntarea ei, Gheorghe a ghicit că-s nouri mulţi și că-i gonește vîntul...

Mergea iute, socotind pașii care-i mai rămăseseră, se întreba întruna dacă nu o fi prea tîrziu și se căia amarnic că n-a venit la dîn-sa la Soroca. Putea totuși lăsa lucrul pe-o zi-două. Așa sîntem noi, ţăranii, cîștigăm *kapika* și pierdem mia. Se căia c-a cedat din capul locului o luptă pe care putea ușor s-o cîștige, se căia că nu s-a hotărît s-o ieie atunci cînd i s-a spus că sînt a ta...

De îndată ce începea grădina lui badea Vasile, de lîngă salcîmul cela dezbinat, se ve-deau ferestrele Rusandei... A venit la poartă, dar n-a îndrăznit să se rezeme de dînsa, a pus numai o mînă pe stîlp, de parcă era o poartă vie, care începuse a uita și ea de dînsul...

„Dorm. Iară asta înseamnă că încă nu-i tîr-ziu... ”, și-a zis el în gînd. Ferestruicile parcă și-au întors ochii spre dînsul. „Pînă mîine di-mineaţă rabd eu cumva”, a hotărît el. S-a întors să plece, la despărţire a mai alunecat o dată cu privirea pe ferestruicile din casa cea mare...

Inima i-a zvîcnit nebună ca o pasăre prinsă în culcuș, și un șuvoi fierbinte i s-a revărsat din creștet pînă în tălpi. Jos, într-un colţ al ferestrei de la casa cea mare, izvora o aschie de lumină.

Trădare? Atît de repede se ajunge amu la trădare?! A deschis portiţa și, pășind în vîrful picioarelor, s-a apropiat de grăuntele cela de lumină. Vîntul cerca să scoată o pănușă prin-să după ploaie în pămînt, porcul ofta sătul în ocol. Gheorghe s-a dat ceva mai aproape de fereastră și a rămas lipit de perete.

O clipă nu se auzea nimic. Era liniște, ridi-case mîna să bată în sticla ferestrei. Deodată însă a smuls-o înapoi. Un glas bărbătesc po-vestea:

– Eu zic: bine, tovarășe! Dar roata căruţei are diametru?

Și un alt glas, senin ca cerul, scump ca via-ţa, a întrebat:

– Da de ce le zici elevilor „tovarăși”? Este ordin de sus?

– Nu știu dacă este vreo instrucţie în acest sens, dar, oricum, sîntem acum cu toţii tovă-rășiţi...

Rusanda a pufnit, după care pufnire de obicei cobora la vale ghirlanda de clopoţei, ce stîrnise o adevărată bătălie la club primăvara. Gheorghe era convins că așa e firea ei veselă, nu-și poate ţine clopoţeii acasă, iată însă că după ce a pufnit, clopoţeii ceia pare să se fi împiedicat de ceva...

Oftînd din adîncuri, Gheorghe a pornit cu pași rari și grei. Pleca sărac lipit pămîntului, căci lăsase în casa asta și ţarina, și snopii de grîu, și mînjii, și iarba. Îl petrecea în glumă vîntul, cercînd să-i smulgă pălăria din cap, se tupilau, rușinate, căsuţele pe lîngă care trecea, și numai luna, lipită pe-o margine de nor, pă-rea să-l consoleze, zicîndu-i că toate sînt tre-cătoare pe lumea asta, și la vîrful fiecărei feri-ciri se coace mărul tristeţii...

Tîrziu, spre chindii, se întorcea fericit. Du-cea în buzunarul dinăuntru al hainei o hîrtie verzuie, în care se spunea că *doprizîvnikul* cu-tare trebuie să se prezinte a doua zi la comi-sariatul militar, avînd cu sine cutare și cutare lucruri. Era ascunsă hîrtiuţa undeva într-un carneţel, dar o simţea cu toată făptura lui – un om atît de sărac, căpătînd, în sfîrșit, o sută de ruble, o simte totdeauna, chiar dacă el îi afară, iar banii i-a lăsat în casă...

Pe valea satului cineva a aprins o grămăjoa-ră de gunoaie, o coamă uriașă de fum s-a în-tins de-a lungul văii, și lui Gheorghe i-a venit deodată un dor nebun să se așeze pe marginea drumului, să se uite mult și bine la fumul cela, să-l tragă adînc în piept, căci ardeau, împre-ună cu frunzele verii, și visurile lui...

Toată noaptea, pînă în ziua albă, a ars lu-mina la mătușa Frăsîna. Vestea nici n-a avut cînd se răspîndi. Dimineaţa au trecut de abia cîţiva vecini, a venit moș Petrea să-l ducă pînă la gară cu trăsura. Atunci cînd badea Vasile i-a scos traista din casă, Gheorghe și-a luat pălă-ria din cap și s-a plecat să sărute mîna care l-a mîngîiat. Dar mătușa Frăsîna și-a strîns obra-zul pe pieptul lui, l-a cuprins și nu mai vroia să se despartă odată.

Apoi s-au pornit. Și au rămas în urmă o că-suţă cu destinul său trist, o gospodărie dezve-lită în ajunul iernii, o femeie frîntă de durere în mijlocul drumului, cu mîinile ridicate spre cer, și peste tot – frunze galbene, frunze de jale, frunze de dor...

– Gheorghe!

Domnica s-a oprit la cîţiva pași, palidă, cu ochii larg deschiși, iar Scridon a început să-și descheie haina – dacă e vorba de vreo nedrep-tate, el își pune viaţa la bătaie.

Mugind fioros, din străfunduri, venea trenul suflînd din greu, o namilă fierbinte și fioroasă, gata să taie și să îngroape tot ce i se va nimeri în cale. Gheorghe vedea cum se mișcă buzele albe ale Domnicăi, dar nu deslușea ce-l întrea-bă. A prins doar cînd lumea a început a urca.

– Și pe Rusanda... cui o lași? Ce să facă? Ce să-i spun?

– Îi spui că... o ruginit frunza din vii... și rîndunelele...

– ...și rîndunelele?

– Au plecat...

Agenda cititorului

Brîndușă
Floare ce răsare imediat după topirea zăpezii sau toam-na tîrziu, marcînd începutul și sfîrșitul sezonului cald și al ciclului vegetal; este floarea vieții și a morții și simbol al primăverii.

Cocor
Vestitor al primăverii, mesager din alte lumi, pasăre auguală; cînd strigă peste sat, vestește oamenilor ieșirea la plug; dacă zboară sus – anul va fi sărac, iar dacă zboară jos – anul va fi mănos.

Plug
Simbol al fertilizării pămîntului și emble-mă a muncii agricul-torului.

A Discută la nivelul acțiunii

Identi ică, în fragmentele citite, indicii de cronotop al acțiunii din roman.

2.1. Completează răspunsul cu date cunoscute din lectura inte-gală a operei.

2.2. Explică semni icația amplasării acțiunii în următorul cadru temporal: *primăvara timpurie a anului 1944 – toamna aceluiași an.*

Prezintă două aspecte relevante ale vieții satului Valea Răzeșilor din această perioadă.

3.1. Prin ce se caracterizează viața tineretului din sat?

3.2. În ce mod se răsfrînge ecoul războiului asupra vieții satului și asupra destinelor personajelor?

Relatează, succint, istoria dragostei dintre cele două cupluri:
a) Gheorghe și Rusanda; **b)** Scridon și Domnica.

4.1. Ce semni icație are pentru cititor prezentarea în paralel a acestor două istorii?

4.2. Care a fost, în opinia ta, mai impresionantă, mai convingătoare?

B Discută la nivelul personajului

Realizînd un joc de rol, istorisește povestea dragostei unuia dintre cupluri, în numele personajului actant (la alegere).

5.1. Determină-ți așteptările, idealul.

Prezintă o tipologie a personajelor îndrăgostite, aducînd exemple convingătoare, conform modelului propus:

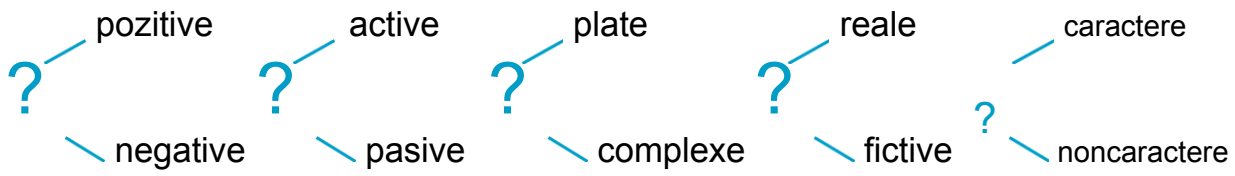

Comentează, selectînd din text, cîte un lucru sau un simbol ce îi reprezintă pe îndrăgostiți. De exemplu: *cucoarele, plugul, clopoțeii, brîndușele* etc. Accesează *Agenda cititorului*.

Determină momentele de initorii ale iecărei poveşti de dragoste, relevînd ceea ce este autentic şi valabil pentru tine.

Apreciază calităţile izice şi morale ale iecărui îndrăgostit.

Demonstrează rolul iecărui personaj în realizarea dragos-tei visate, precizînd punctele tari şi punctele slabe ale acestora.

Argumentează semni icaţia prezentării istoriilor de dra-goste între dorinţă/vis şi realitate/realizare.

Lucrînd în echipe, analizaţi istoria dragostei visate din perspectiva:

autorului-narator;

unui personaj (Rusanda, Gheorghe, Domnica);

cititorului-critic.

Elaborează un alt scenariu al istoriilor de dragoste, modi icînd două momente de initorii: *punctul culminant* şi *inalul*.

Vizualizează imaginile gra ice alăturate şi comentează sugestiile comune dintre text şi acestea.

ARS COLLABORANDI

Cine ştie de unde o fi moştenit el aceste rădăcini răsfrînte în adîncul plaiului natal...

C Discută la nivelul naraţiei

Actualizează particularităţile speciilor genului epic (povestire, nuvelă, roman) şi încadrează opera *Frunze de dor* în specia literară adecvată.

Identi ică naratorul/naratorii din text şi tipul acestuia/acestora:

homodiegetic (relatează la persoana I);

heterodiegetic (relatează la persoana a III-a).

Precizează care este viziunea naratorului, relevînd valoa-rea acesteia pentru cititor:

„din spate”, cunoaște mai mult decît personajele;

„cu”, cunoaște tot atît cît personajele;

„din afară”, cunoaște mai puţin decît personajele.

Explică rolul etico-estetic al elementelor de limbaj verbal şi nonverbal în comunicarea îndrăgostiţilor.

Ilustrează, cu detalii textuale, preferinţa autorului pentru *toamnă* ca anotimp simbolic în evoluţia destinelor personajelor.

Ilustraţie de Ion Puiu

Argumentează, prin exemple convingătoare, lirismul discursului narativ al operei, caracterizat de către criticul Mihail Dolgan prin:

tonalitatea narativă sensibilizatoare, confesivă;

crearea unei atmosfere pline de vrajă;

ritmul și ritmicitatea poetică: *rep etiţii, enumerări, inversiuni, laitmotive, vocative, paralelisme, frecvenţa tropilor* ;

ritmicitatea frazelor, „aranjarea" lor după legile frumosului; prezenţa unei viziuni meditativ-filozofice;

angajarea cititorului într-o trăire intimizatoare, vibrantă a poeticului și dramatismului vieţii.

Asociază sensul versurilor scrise de Leonida Lari cu semnificaţia destinului cuplului *Gheorghe–Rusanda.*

„Cînd sună vîntu-n crengi adormitor,
Și-n aer simţi un gust ca de pelin,
Și discul lunii cade tot mai plin,
Și timpul curge mai obositor,
Iar cei de-același suflet nu mai vin..."

Demonstrează că metafora *frunze de dor* personi ică, în text, iluziile tinerilor în perioada îndrăgostirii.

Susţine, într-un text coerent, punctul de vedere:

Critica literară de inește *Frunze de dor*, grație lirismului pronunţat al operei, drept un poem al dorului.

Evocă, într-un text propriu, idealul dragostei tale, reprezentat de un anumit personaj din operă.

ARS DISCENDI

OPȚIONAL

Pornind de la ideea că omul reprezintă un univers bogat de sentimente ce îi înnobilează existenţa, realizează, în două pagini, un eseu prin care să justi ici formula temei studiate: *Frunze de dor*, un poem al dragostei visate.

Credinţa e copacul ce freamătă pururea în sufletul omului

BISERICA ALBĂ
sau aspiraţia către înalt

Zodia sufletului, înălţarea...

Actualizează cunoştinţele despre valorile umane şi spiritu-ale prezente în operele lui Ion Druţă, studiate în clasele precedente, completînd lista propusă:

dragostea, munca, demnitatea, credinţa, frumosul...

1.1. Explică semni icaţia acestora prin exemple convingătoare, relevînd rolul lor în propriul concept despre viaţă.

Citeşte fragmentele din romanul *Biserica albă*, urmărind atitudinea personajelor faţă de anumite valori umane şi spi-rituale.

BISERICA ALBĂ

(fragmente)

Capitolul XIII
URCAREA ÎNTRU VREDNICIE

Zidită în chip de cetate și închisă din toate cele patru părţi ale lumii cu ziduri înalte de piatră, mănăstirea Neamţ, cum venea o sărbătoare, nu mai putea de atîta înghesuială. Cele două biserici ocupau mai toată curtea...

***

Marele clopot al Neamţului duce încet, ca un bun păstor, pas cu pas, lumea dreptcredincioșilor spre ţărmul pocăinţei și al iubirii aproapelui. Din toate slujbele bisericeşti, sfîn-ta liturghie era pati ma cea mare a părintelui Paisie. Cîntările curate și limpezi veneau ca niște ape, spălînd, rînd pe rînd, sufletul de nă-molul păcatelor, îndemnîndu-l spre lumină, spre soare, spre veșnicie.

Apoi venea clipa cînd Făcătorul tuturor celor văzute și nevăzute părea să coboare pes-te acest sfînt lăcaș, peste preoţi, peste mireni,

peste cîntăreţii din strană. În asemenea clipe, părintele Paisie se îmbujora, glasul îi unduia de emoţie, ochii îi jucau în lacrimi.

Fiorul marii minuni se transmitea de la preot mulţimii, și poate de asta se și vorbea peste tot că Paisie are marele dar de-a ni-l apropia pe Domnul...

***

Stătea în prag abătută, rușinată, necăjită, și se tot muta de pe un picior pe altul, căci nu se putea hotărî să intre. Cu umerii lăsaţi în jos, cu fruntea plecată, ofta, înghiţind în sec, și ochii ei căprui – mai mult în pămînt, căci nu mai vroiau să vadă lumea, de înjosiţi și ru-șinaţi ce erau.

A venit, iaca, așa cum vine toată lumea, să se roage Preacuratei făcătoare de minuni și, cînd colo, leșină, rămîne la podea, căl cată în picioare... Din sărmanele ei hăinuţe curgeau zdrenţe, și numai basmaua, clătită mai nu demult în apele Ozanei, albea îndărătnic, albea întruna, cruţîndu-i oarecum mîndria și adeverindu-i demnitatea.

În schimb, picioarele, bată-le pustia, năsă-dite, stîlcite, au mai și început a se umfla după o asemenea cale lungă, și o dureau cum nu se mai poate.

– Poftim de intră, fiică-mea, a zis stareţul, mișcat de această amară sărăcie.

Cuvintele – și nu atît cuvintele, cît glasul, cu adevărat părintesc – au făcut-o pe biata fe-meie să tresară. Părinte – iată ce nu-i ajungea, iată ce căuta sufletul ei peste tot, de cum se ţinea minte. Fericit poate fi numai cel ce are părinte, au zis anticii, și zis a fost pentru tot-deauna.

– Dacă nu pot, păcatele mele, nu pot să in-tru...

– De ce nu poţi?

– Nu mă încumet.

– Pentru ce nu te încumeţi?

Femeia se chitea în mintea ei cum ar face ca să răspundă mai frumos. Cuvintele pe care urma să le rostească mai întîi erau alese cu grijă și clătite în apele curate ale sufletului său, apoi așezate frumușel unul lîngă altul, cu o socoteală pe care o cunoștea numai ea...

– Intră, fiică, nu te rușina. Suferinţele creș-tinului nu sînt rușinea, ci mîndria lui, ele fiind dovada dragostei Celui de Sus. Intră fără nici o grijă, și dacă în chilia mea vor rămîne urme-le picioarelor tale, le voi șterge singur cu mîna mea, și va fi, poate, unica bucurie a sufletului meu în această zi de mare sărbătoare.

Încet și legănat, nefiind deloc sigură că face bine ceea ce face, femeia a pășit pragul. Pos-lușnicul a pus două scaune faţă în faţă – unul pentru stareţ, celălalt pentru musafira lui...

– Și cum zici că te cheamă?

– Ecaterina. Sătenii uneori mai adaugă: „cea Mică”.

– Cum, adică, „Mică”? De ce „Mică”?

– Își bat joc de mine. Că mai avem doar o Ecaterină. Cea Mare.

– Or fi oamenii atît de glumeţi acolo la voi?

– Nu atît oamenii, cît viile îs de vină. Avem multe vii, se face mult vin, iar acolo unde e vin, acolo-s și glumele...

Păstoritul însă începe și sfîrșește cu grijirea unui singur om. Unui singur suflet. Nu se poate cunoaște o lume, dacă nu vei fi în stare să-l cunoști pe omul ce stă în faţa ta; nu se poate ajuta o lume, dacă nu-l vei ajuta pe acel ce stă lîngă tine; nu se poate iubi omenirea, fără să-l fi iubit mai întîi pe aproapele tău...

– Și de unde zici că ești?

– D-apoi, din Ocolina.

– Așa se numește satul vostru?

– Apu' numa' că. Acolo de unde-s eu, ceva mai jos de Soroca, Nistrul ocolește un deal. Pe coastele dealului cela oamenii și-au făcut case, și cînd s-a ajuns la numele satului, ce să mai umble să caute? I-au zis Ocolina, o dată ce pînă și Nistrul ocolește dealul cela...

– Pentru ce să mergi chiar așa de departe?

– Doară-doară vom fi și noi auziţi în Ce-ruri. Că, dacă am cău tat și nu am găsit într-un loc, să mergem să căutăm în altă parte. Scrie doar în cartea cea mare – căutaţi și veţi afla.

– Cu adevărat așa scrie, fiica mea. Căutaţi și veţi afla... Și cît ai avut de mers pînă la noi?

– Azi îs două săptămîni de cum am ieșit din casă.

– Ș-ai mers zi de zi?

– Zi de zi.

– Și tot pe jos?

– Pe jos.

– Nu ţi s-a întîmplat în drum să te ieie vreo trăsură?

– Dacă nu se cuvine, părinte, cînd mergi să te închini unui sfînt lăcaș, să te ducă vitele cu truda lor.

– Nu se cuvine atunci cînd omul e voinic și sănătos, dar cînd îl dor și-i sîngerează picioa-rele... Ori te-ai rușinat să te rogi?

– De două ori m-a luat gura pe dinainte...

– Și n-au vrut să te ia?

– Unul m-a dus cu căruţa vreo trei verste, da' celălalt a trecut și nici să fi întors capul... Încă noroc că nu mi-am luat și copiii cu mine, că i-aș fi prăpădit în lumea asta rea și încrîn-cenată.

– Cîţi îi ai?

– D-apoi, șase.

– Să-ţi fie sănătoși.

– Vă mulţumim...

A oftat, a lăcrimat, a tăcut o vreme. Apoi reveni:

– Ai mei, sărmanii, s-au stins cu toţii. Cînd am văzut cum mi-i ia Domnul unul după al-tul, i-am grijit, i-am înmormîntat și tot aștep-tam cînd mă va lua Domnul și pe mine.

– Nu te-a luat.

– Nu. Vremea trece, baba ceea cu coasa nu se mai arată. Abia după ce s-a trecut urgia, mi-am dat seama că Domnul și-a făcut milă și m-a lăsat pentru a nu ni se stinge neamul chiar cu totul... De bucuria cea mare, am zis că mă duc la o mănăstire și mă călugăresc.

– Și nu te-au primit?!

– Ba vină peste o săptămînă, ba peste o lună. Pînă mă tot purtau maicile cu vorba, copiii ră-mași orfani s-au adunat cu toţii în jurul meu, căci o dată ce eram și eu orfană, și ei orfani... Cînd, în cele din urmă, mi-au poruncit de la mănăstire că – gata, pot să viu, eu ce să fac cu orfanii? Să-i las așa pe drumuri? Mă duc la părintele Găină, preotul satului, și zic: părin-te, așa și așa... Ce să fac eu cu copiii iștia? Că, iaca, mă duc la mănăstire să mă călugăresc. A tăcut el cît a tăcut, a oftat cît a oftat, s-a uitat așa lung la mine și mi-a zis:

„Fată-hăi... Dacă vrei cu adevărat să-ţi în-chini viaţa Mîntuitorului, crește orfanii iștia și nu te mai duce nicăieri. Dragostea pentru aproapele tău e unica și marea învăţătură a Mîntuitorului. Uneori a oploși un suflet în-străinat pe lîngă tine, înseamnă mai mult decît a te ruga și a bate mătănii o viaţă întreagă."

– Așa ţi-a zis?

– Așa mi-a zis. Și eu, atunci, ce să fac? I-am luat de suflet cîţi erau cu mine, le-am zis fiu și fiică, ei mi-au zis „măicuţă", și iaca așa

vieţuim... Mi-a rămas, spre marele nostru no-roc, o căsuţă de la tata, acolo, pe malul Nistru-lui. Loc frumos cum nu se mai află...

În jurul mănăstirii se auzea vuind lume de pe lume. Trebuia să plece, le răpise și așa timp mai mult decît s-ar fi cuvenit, dar iată că femeia stă și stă, și nu se mai mișcă din loc. Fusese spovedită, iar spovedania, de obicei, se încheie cu blagoslovirea. Iar părintele tot stă pe gînduri.

– Blagoslovește-mă, părinte... s-a rugat în cele din urmă Ecaterina. Și zi-mi așa: Domnul să vă aibă sub acoperămîntul milosteniei sale – pe tine și pe cele șase suflete.

Stareţul stătea tăcut cu ochii în lacrimi.

– Părinte, zice deodată poslușnicul, slobozește-mă să plec cu această femeie în lume.

– Pentru ce?

– Pentru că, dacă nu-i vom ajuta pe cei că-zuţi să se ridice, la ce bun am mai sărbătorit noi azi Înălţarea Mîntuitorului?!

Cu mîinile tremurînde, stareţul a pornit spre el, l-a cuprins, sărutîndu-l.

– O spun pentru întîia oară că, din toată turma pe care-o păstoresc, mi-ai fost cel mai scump și cel mai drag. Bătrîn și bol nav cum sînt, deseori mi se posomora sufletul, mi se făcea lehamite de toate, și atunci trimiteam după tine. Vorba ta senină, proaspătă, plină de voie bună, mă pune pe picioare... Dar, precum frumos zice într-un loc Preafericitul Damas-chin, halal de credinţa căreia îi vom jertfi nu-mai cele de care nu mai avem nevoie...

– Mă slobozești, părinte?

– Te du, dragul meu fiu, cu această femeie în lume; iată, te dezleg și te slobozesc cu mîna mea...

– Slăvită fie maica ce ţi-a dat viaţă și slăvită fie clipa cînd ai apărut în faţa mea. Nimic mai greu pe această lume decît a smulge un suflet din ghearele demonului. Ori de cîte ori vom încerca, cu aur și bogăţii, să-l scoatem la lumină, îl vom înrobi și mai mult. Numai cuvîntul, plin de lumină, blîndeţe și frumuseţe, consfinţit de cele zece porunci, ne va ajuta să ieșim din groapa în care am nimerit.

– Amin, a zis poslușnicul.

– Amin, a repetat, abia auzită, femeia.

– Cu cîntările împăratului David și cu binecuvîntarea mea, coborîţi în lumea celor plini de păcate. Duceţi-vă crucea cu demnitate, cu dăruire, căci, precum zice Mîntuitorul, nu e pe lume dragoste mai mare decît cea cînd ești gata să-ţi dai și viaţa pentru aproapele tău...

Credinţa înseamnă libertate de cuget.

Pronunţă-te:

Prin ce te-a impresionat protagonista romanului?

Prin ce l-a impresionat ea pe părintele Paisie?

De ce a hotărît poslușnicul Ioan s-o urmeze „în lume”?

Explică semni icaţia titlului acestui capitol:

Urcarea întru vrednicie.

3.1. Consultă *Agenda cititorului* de pe pagina următoare și reţi-ne sensurile lexemului *vrednic.*

3.2. Raportează sensurile atestate la comportamentul și faptele personajelor din roman, formulînd două concluzii despre vrednicie ca o virtute a personajelor.

3.3. Dezvoltă, într-un succint text apreciativ, ideea că anumi-te personalităţi din actualitate corespund cali icativului *vrednic*. (Vrednic este...)

Pornind de la sensurile lui *întru*, precizate de Constantin Noica (vezi *Agenda cititorului*), exempli ică ideea că faptele Ecaterinei şi ale poslușnicului Ioan sînt o expresie ireasică a *mişcărilor lor su leteşti.*

4.1. De inește cîteva obiective proprii ce ar viza orientarea acțiunilor spre realizarea ta în viață ca personalitate, utilizînd prepoziția *întru.*

Propune un alt titlu care să conțină cuvîntul-cheie *destin.*

Realizează, în baza detaliilor din text, o schiță de portret al protagonistei şi al poslușnicului Ioan, precizînd trăsăturile şi idealurile comune.

Demonstrează, prin exemple concludente, comuniunea dintre personajele acestui roman şi alte personaje druțiene din operele studiate.

Argumentează, oral, într-o re lecție, actualitatea a 3–4 valori spirituale, susținute de către Ecaterina şi poslușnicul Ioan.

Discutați în plen despre valorile umane pe care le con irmă protagonista romanului prin modul ei de viață.

Lucrînd în echipe, după principiul opțiunii pentru 1–2 va-lori, cercetați, în text, realizarea artistică a acestora prin punctul de vedere al naratorului şi prin convingerile şi fap-tele personajelor.

10.1. Aplicați tehnica jurnalului dublu ca model:

Denumirea valorii cercetate: *demnitatea*	
Fragmente de text	***Interpretarea semni icației valorii identi icate în text***
Naratorul/autorul	.....
Personajul 1. Ecaterina.....	.....

Agenda cititorului

Vrednic (DEX)
Care vădeşte demnitate; cu demnitate; destoinic; demn.
Care se bucură de prestigiu; cu autoritate morală. 3) Care munceşte mult şi cu folos; harnic; munci-tor.

Întru (de C. Noica)
Dacă n-ar fi decît o prepoziție, s-ar putea spune că *întru* este un sistem de filozofie. Pe plan logic, *întru* sugerează un cîmp logic. Pe plan ontologic, cuvîntul sugerează devenirea întru ființă. Aşa privit, *întru* înseamnă mişcare închisă, cerc. În sînul mişcării închise, el poartă totuşi ceva deschis – orientarea.

ARS COLLABORANDI

Albul aici nu e atît o culoare, cît un destin

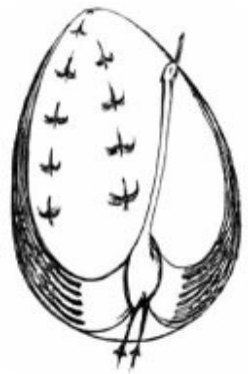

Iconostas
de Ion Hadârcă

Propune, în structură de comparaţie şi metaforă, anumite conotaţii simbolice pentru noţiunea de *alb*, ce s-ar referi la:

a) culoare; **b)** om; **c)** viaţă.

Model: **Albul ca un rege domnea peste natură – comparaţie.**
Fila albă a vieţii – metaforă.

Citeşte fragmentul, urmărind „invazia” albului în text.

Capitolul XVI

ALB-ALBASTRU

***

Era primăvară, se scutura floarea prin li-vezi cînd, în cele din urmă, s-a întors părintele Ioan. S-a dus cu sania, s-a întors într-o căruţă, la aprinsul zorilor. Fiind duminică, Ocolina dormea dusă.

Dormeau și cei din căsuţa din preajma bi-sericii. Ca să nu-i scoale cu noaptea în cap, părintele a tras căruţa dincolo de biseri că. A deshămat murgul și, cu clopotul în braţe, a in-trat în sfîntul lăcaș.

Nu mai avea răbdare. Așa precum sufletu-lui, la născare, i se dă glas, așa și clopotelui urcat în clopotniţă, i se dă sunet. Felurite sînt darurile cerești, și părintele Ioan vroia să audă primul, ce i se va da clopotelui din Ocolina.

L-a legat deci de crucea grinzilor, a tras funiuţa. Avea clopotul cela un sunet curat ca lacrima, tulburător ca lacrima, frumos precum frumoase sînt lacrimile iubirii. Un glas coborît din ceruri, un chiot de biruinţă, o rugă pluteau peste văile nistrene la auzul lui...

Ecaterina a ieșit cu tot cu copii, l-au cuprins cu toţii pe sărmanul, pe mult chinuitul, pe mult așteptatul lor părinte. După care, într-un fel de înfrigurare, cu pumnii duși la gură, femeia a întrebat:

– Dar, părinte dragă,... va mai fi ea și albă?...

După ce a rătăcit o iarnă întreagă prin cîmpiile basarabene, făcîndu-și din chinurile și necazurile acestui pămînt propriile sale chi-nuri și necazuri, părintele Ioan și-a dat seama că albul aici nu e atît o culoare, cît un destin.

– Firește, a zis, sărutîndu-și copilașii rînd pe rînd. Cum alta mai poate fi, de nu va fi albă?!

***

Și albă a tot fost și a fost biserica din Oco-lina.

Albea iarna, cînd cădeau fulgi mășcaţi și moi, ningînd-o cu turle cu tot; albea în toiul verii, cînd soarele, topindu-se în pereţii văruiţi, o făcea să lumineze: albea în tihnitele nopţi de vară, în bătaia lunii, cînd totul aduce a basm, a poveste; albea la răscru cea anotimpurilor, cînd era nici vară, nici toamnă.

Albă era biserica din Ocolina în zilele de sărbătoare, albă pe vremea aratului, pe vremea

semănatului; cu glasu-i alb se ruga cerului pe vreme de secetă, și cu alba-i neprihănire mulţumea Domnului cînd veneau anii cu roadă.

Albă stătea la căpătîiul mirenilor, petrecîn-du-i în lumea celor drepţi, și albă răsărea în ochii micilor ocolineni, ce vedeau pentru pri-ma oară lumea...

fost albă, ș-a tot fost, ș-a fost atît de mult, încît de la o vreme, oamenii de prin împrejurimi, în loc să-i zică Ocolinei „Ocolina”, îi ziceau „satul cela cu biserica albă”. Mai apoi, cum se obișnuiește în lume, au făcut-o și mai scurtă, zicîndu-i Biserica Albă. O vreme satul era cunoscut cu ambele denumiri, dar, oricum, rînduirea firească a lucrurilor avea să meargă spre una singură.

După cum s-a mai spus, „Ocolina” venea de la ocolul pe care Nistrul îl făcea acelor munţi de humă de pe mal. Iată însă că o ţărancă vine să înfrunte străvechiul rîu, revendicîndu-și dreptul de-a numi altfel satul său de baștină.

„Oare cine va birui pînă la urmă?”, se în-treba lumea.

Au biruit credinţa, hărnicia gospodinelor noastre și străvechiul vis al neamului de a se arăta lumii în toată curăţenia și frumuseţea sa.

Formulează, în două enunţuri, impresia produsă de repeti-ţia anaforico-epiforică a lexemului alb în text.

2.1. Consultă *Agenda cititorului* de la pagina 202 și motivea-ză intenţia autorului de a surprinde valoarea simbolică a culorii date în titlul capitolului: *Alb-albastru.*

Comentează ambiguizarea sugestiei prin asocierea/contopirea celor două culori.

Observă, în text, o anumită motivaţie a invocării albului cu valoare simbolică.

4.1. Cercetează contextele și stabilește legătura de sens a culorii cu un cuvînt-cheie.

Explică semni icaţia evenimentului de aducere a clopotului pentru biserica din Ocolina de către părintele Ioan *la aprin-sul zorilor*, cînd *se scutura loarea prin livezi*.

5.1. Interpretează, în baza cuvintelor-reper din text: *su let, glas, sunet, lacrimă,* sugestiile simbolice ale *clopotului*, punctînd similitudini cu alte texte cunoscute.

5.2. Argumentează, raportat la ideea de destin al neamului, mesajul conţinut în tripla de inire metaforică:

- un glas coborît din ceruri;
- un chiot de biruinţă;
- o rugă...

5.3. Justi ică a irmaţia din inalul textului propus cu exemple de istorie, artă, religie etc.

Agenda cititorului

Anafóră Procedeu stilistic care constă în re-petarea aceluiaşi cuvînt la începutul mai multor fraze sau părți de frază pentru accentuarea unei idei sau pentru obținerea unor simetrii.

Epifóră Figură de stil care constă în repetarea unui cuvînt sau a unor cuvinte la sfîrşitul propoziţiilor, frazelor sau al unor strofe.

Examinează detaliat textul și descoperă valențele artistice ale culorii albe, în funcție de perspectivele ce structurează contextele:

Cuvîntul şi duhul trăiesc prin credinţă.

Perspectiva personajului

6.1. *Viziunea personajului inițiat*

Determină, referindu-te la noțiunile de *tradiție, sacru, su-let, ideal*, sensul presupus de Ecaterina în întrebarea:

– Dar, părinte dragă,... va mai i ea albă?...

6.2. *Viziunea personajului în proces de inițiere*

Exempli ică, prin informații de factură culturală, istorică, însușite din materiile altor discipline, sensul înțeles de către părintele Ioan:

Părintele Ioan și-a dat seama că albul aici nu e atît o culoare, cît un destin.

Perspectiva naratorului omniscient

6.3. *Viziunea timpului cosmic*

Explică semni icația repetiției verbale și a conjuncției în a irmația naratorului:

Și albă a tot fost și a fost biserica din Ocolina...

A fost albă, ș-a tot fost, ș-a fost atît de mult...

Determină valoarea semantică a imperfectului *albea* pentru mesajul contextual.

Comentează sugestia albului în funcție de semni icația anotimpurilor:

a) iarna; **b)** toiul verii; **c)** răscrucea anotimpurilor.

6.4. *Viziunea timpului contingent*

Interpretează semnul culorii albe a bisericii în raport cu anumite circumstanțe de initorii ale vieții:

a) zilele de sărbătoare ;
b) vremea aratului ;
c) vremea semănatului ;
d) perioada secetei ;
e) anii cu roadă.

Distinge un anumit sens alegoric al timpului contingent ce personi ică activități umane caracteristice neamului nostru.

Agenda cititorului

Alb

Culoare asociată vieții diurne, luminii, divinității, revelației, purității, dar și vidului, morții.

Albastru

Culoare simbolică a infinitului, cerului, perfecțiunii, absolutului, lumii spirituale, idealului, dragostei platonice, păsării fericirii, florii visurilor. Sub aspectul ei tandru este o culoare feminină.

6.5. *Viziunea timpului ontologic*

Actualizează sensurile conceptului *Alfa şi Omega*, ale motivului *Marii Treceri* şi argumentează sugestia simbolică exis-tenţială a albului bisericii din text:

a) albă stătea ..... ?

b) albă răsărea ..... ?

Argumentează semni icaţia extensiunii simbolice a sugesti-ei spaţiului sacral – *BISERICA ALBĂ* – asupra spaţiului existenţial – *satul Ocolina*.

6.6. *Viziunea etico-estetică generalizatoare*

Demonstrează rolul de concluzie a ultimului enunţ al naratorului la meditaţia sa lirico- ilozo ică.

Dezvoltă, prin re lecţii proprii, ideea naratorului auctorial că au biruit credinţa, hărnicia şi visul unui popor.

Estimează calitatea poporului nostru de a îmbina valoarea morală cu cea spirituală, munca şi frumosul.

Raportează ideea de aspiraţie spre înalt la mesajul operei.

Cercetează harta Republicii Moldova şi identi ică denumiri-le localităţilor în care *albul* este un element toponimic. Expune-ţi opinia cu referire la calitatea poporului nostru de a da valoare, de a spiritualiza spaţiul de existenţă prin sugestia acestei culori.

1.1. Explică viziunea pe care o are poporul nostru asupra ideii de *sacru,* prin înălţarea bisericilor, mănăstirilor, schiturilor, troiţelor ca semne ale rezistenţei neamului în timp.

Valori icînd mesajul fragmentelor studiate, realizează, într-o compoziţie proprie, paralela dintre ideea de frumuseţe a su-letului şi cea de nobleţe a faptei, exprimate în roman, ca două valori ale su letului românesc.

OPŢIONAL

Pornind de la textul romanului *Biserica albă* şi inspirîndu-te din *Rînduri–Gînduri*, scrie o compunere de sinteză în care să argumentezi multitudinea semni icaţiilor pe care le are *albul* ca simbol literar în creaţia a 2–3 scriitori.

La alba-ne căsuţă
Curată ca un ou Eu
aşteptam să vină
Duminica din nou.
Grigore Vieru

Albe cetăţi cresc iar şi iar,
Din grai şi din răbdare,
Cetăţi de patimi cum mai
rar Au pătimit popoare.
Ion Hadârcă

Albă precum e ziua
care mă începu,
pot să înving şi-o oaste,
numai ursita – nu.
Leonida Lari

ARS DISCENDI

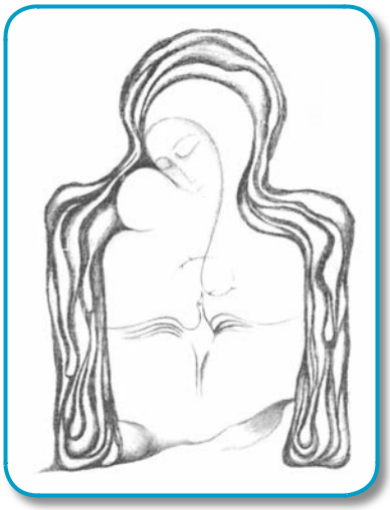

Patima de a vedea o lume senină în jur mi-a rămas pentru totdeauna.

COMPETENȚA DE INFORMARE ȘI DOCUMENTARE: UTILIZAREA DICȚIONARELOR ȘI A INTERNETULUI

Agenda cititorului

Prezentare de site

Scurtă prezentare a structurii site-ului (*site map* — „harta site-ului”).
Ce se poate găsi pe acest site.
Cui îl poți recomanda. Cine și cît de frecvent înnoiește informația.
Oportunități de contribuție la completarea site-ului.
Facilități interactive pe site.
Materialul ilustrativ al site-ului.

Prezintă, în scris, pașii pe care îi parcurgi cînd intenționezi să te documentezi asupra unui subiect:

din surse tipărite;

din surse electronice.

1.1. Lucrînd în perechi, construiți diagrama Venn pentru aceste două tipuri de surse.

1.2. Analizați avantajele și dezavantajele documentării dintr-un singur tip de surse.

Pregătește o prezentare de site, urmînd algoritmul propus în *Agenda cititorului*.

2.1. La încheierea prezentărilor, rezumă esența celor comentate de unul dintre colegi.

Citește informația oferită prin textul dat și relatează unei persoane neinițiate despre cîteva dintre site-urile pe care le frecventezi cu regularitate. Explică, în cîte un enunț argu-mentativ, de ce le preferi.

Utilitatea surselor electronice

Una dintre sursele lexicografice electronice, populare și accesibile, este www.dexonline.ro. Spre deosebire de dicționarele tipărite, aceasta oferă, pe aceeași pagină, articole din mai multe dicționare, ceea ce permite o mai rapidă soluționare a problemei lingvistice pentru care este accesată sursa, facilitează comparația și analiza.

Însă nici un dicționar nu poate decide în lo-cul persoanei care este cuvîntul potrivit într-un context.

Există un număr impunător de enciclopedii și dicționare bilingve: www.wikipedia.org; www.wikimapia.org; www.wikicitat.org; www.wikisurse.org; www.wiktionary.org; www.lexilogos.com; biblioteci electronice; site-uri care facilitează accesul la textele literare, mai cu seamă la poezie; alături de acestea, motoarele de căutare sînt o cale de informare rapidă din rețeaua universală.

Pe site-urile specializate pot fi găsite materiale publicate în presă, din domeniile muzicii, filmelor, spectacolelor etc.

Citeşte cu voce (sonorizînd toate abrevierile, siglele şi semnele convenţionale) articolele din dicţionarul explicativ.

4.1. Compară numărul de sensuri date de diferite dicţionare explicative.

4.2. Concluzionează asupra diferenţelor existente.

Maşină, *maşini,* s.f. 1. Sistem tehnic alcătuit din piese cu mişcări determinate, care transformă o formă de energie în altă formă de energie sau în lucru mecanic util; *p. restr.* dispozitiv, instrument, aparat; mecanism, maşinărie. ◊ *Maşină-unealtă* = maşină de lu-cru care prelucrează materiale prin operaţii mecanice.
Locomotivă. 3. Autovehicul, automobil. 4. Sobă de bucătărie, care serveşte la pregătirea mîncării.
Fig. (De obicei urmat de determinări) Ansamblu de mijloace folosite într-un anumit scop (reprobabil).
Epitet dat unui om care lucrează mult şi cu mişcări automate, mecanice. – Din fr. *machine*, germ. *Maschine*.

Sursa: **DEX '98**

Maşină ~i *f.* 1) Sistem tehnic constînd din piese ce funcţionează coordonat, transformînd o formă de energie în alta sau efectuînd un lucru mecanic util. ◊ ~ *agricolă* maşină folosită în agricultură. ~ *-unealtă* maşină echipată cu scule pentru aşchiere, forfecare, tăiere sau pentru deformare plastică. ~ *electrică* maşină care transformă energia electrică în energie mecanică şi invers. ~ *de calcul* (sau *de calculat*) mijloc tehnic de mecanizare sau de automatizare a operaţiilor de cal-cul şi de prelucrare a informaţiei, care poate fi acţionat manual, electric sau electronic. 2) Orice mecanism (cu motor) sau dispozitiv, instrument (mecanic) ce efectuează un lucru util. ~ *de spălat.* ~ *de cusut*. ~ *de scris.* ~ *de gătit*. 3) Autovehicul pentru transportul de persoane şi materiale; automobil. 4) Vehicul de cale fe-rată pentru remorcarea vagoanelor; locomotivă. 5) *fig.* Ansamblu complex de mijloace folosite într-un anu-mit scop (reprobabil). ~ *de stat*. [G.-D. maşinii]/<fr. *machine*, germ. *Maschine*.

Sursa: **NODEX**

Maşină *s.f.* 1. sistem tehnic format din organe şi mecanisme cu anumite mişcări, care transformă o formă de energie în alta. 2. sistem de mecanisme destinat determinării unor mărimi fizice. ◊ (p. restr.) dispozitiv, aparat, instrument. 3. automobil. ◊ locomotivă. ◊ batoză. (< fr. *machine*, germ. *Maschine*)

Sursa: **MDN**

Maşină *s.f.* 1. Sistem tehnic format din piese cu anumite mişcări, care transformă o formă de energie în altă formă de energie; dispozitiv, aparat, instrument format din mai multe piese, care este pus în mişcare de o forţă în scopul obţinerii anumitor efecte. 2. Nume dat unor sisteme tehnice puse în mişcare prin diferite feluri de motoare: a) locomotivă; b) batoză; c) automobil. 3. (*Pop.*) Maşinărie; mecanism. [Var. *machină* s.f. / < fr. *machine*, cf. lat. *machina*]

Sursa: **DN**

Comentează informaţia oferită de dicţionare, în legătură cu formele gramaticale şi ortogra ia substantivului *maşină*:

maşină s.f., g.-d. art. *maşínii;* **pl.** *maşíni*.

Sursa: **Ortogra ic**

5.1. Ilustraţi diferite sensuri ale cuvîntului *maşínă* cu imaginile obiectelor respective. Confecţionaţi, în grup, ca pentru o planşă într-un dicţionar ilustrat, un poster cu toate obiectele la care se face referire în articolul lexicogra ic.

ARS COLLABORANDI

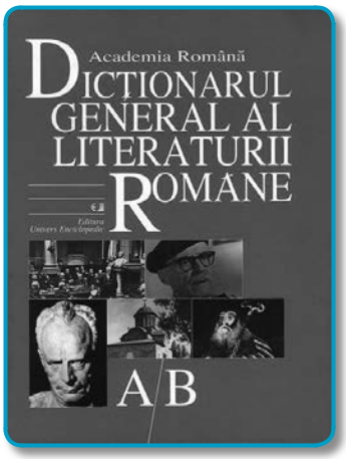

Mașină s. 1. v. *automobil*. 2. v. *locomotivă*. 3. *mașină de calcul* v. *calculator*. 4. *mașină de cules* v. *monotaster*. 5. aparat. *(~ de bărbierit.)* 6. sobă, (prin Transilv. și Olt.) plat, (Bucov., Transilv., Ban. și Olt.) șparhat. *(~ de gătit.)* 7. *mașină de spirt* v. *spirtieră*. 8. *mașină infernală* = bombă.

Sursa: **Sinonime**

Mașină s. v. *batoză, chibrit, fabrică, mașinărie, mecanism, treierătoare, uzină.*

Sursa: **Sinonime**

Ce alte dicționare, în afară de cele citate mai sus, cunoști, posezi, consulți? Pe care dintre ele îl accesezi mai des? Moti-vează succint.

Examinează articolul din dicționarul etimologic. Construiește un cîmp derivativ pentru cuvîntul-titlu.

Mașină (mașíni), s.f. – 1. Sistem tehnic. – 2. Automobil. – 3. Primus, spirtieră. – Var. (înv.) ma(c)hină. Mr. *machină,* megl. *mașină.* Fr. *machine* și anterior (sec. XVIII) din lat. *machina.* – Der. *mașinal* (var. înv. *machinal*), adj. (mecanic), din fr. *machinal; mașinalicește,* adv., după fr. *machinalement; mașinărie,* s.f. (mecanism), din fr. *machinerie; mașinist,* s.m. (mecanic); *mașinism,* s.n. *A mașina,* vb., din fr. *machiner* este un galicism.

Sursa: **DER**

Relatează, în scris, algoritmul pe care îl respecți atunci cînd:

Cauţi un cuvînt care trebuie tradus;

Vrei să afli sensul unui cuvînt cunoscut;

Vrei să afli sensul unui cuvînt absolut necunoscut;

Vrei să afli sensul unei expresii.

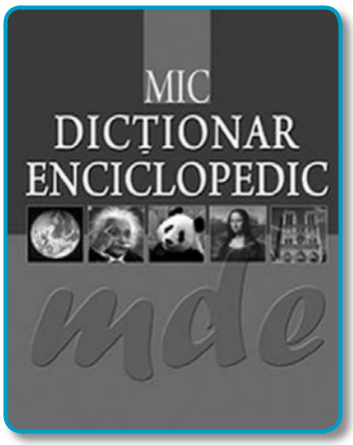

Consultă, în clasă, dicționare monolingve și bilingve. Exersează, contra cronometru, operația de căutare a unor cuvinte (20 de secunde este timpul indicat pentru căutarea unui singur lexem).

Citește articolul. Utilizează sursele necesare de documen-tare pentru înțelegerea lui.

MOARE VIAȚA PRIVATĂ PE INTERNET?

În urmă cu 10 ani, într-un obscur Internet café de cartier, un prieten, care pe vremea aceea înţelegea mai bine decît mine la ce folosește Internetul, mă ajuta să-mi fac o căsuţă de e-mail.

Adresa de atunci a rămas pînă în ziua de astăzi principala mea adresă de e-mail (în total am cinci, toate cu aceeași parolă). Mi-amintesc că, în momentul în care prietenul respectiv îmi completa formularul de înscriere de pe Yahoo (și s-a întors cu spatele cînd a trebuit să tastez parola), m-a uimit faptul că vor să știe atît de puţine lucruri despre mine – „Nu trebuie să dau adresa mea de acasă?”, „Nu le las nici un număr de telefon, în caz că se întîmplă ceva?”, „Pot chiar să dau un alt nume și să mă prefac că sînt altcineva?!”. Obișnuită cu un sistem birocratic în care am fost învăţaţi că Formularul (indiferent de natura lui) e sfînt, că, dacă îl completezi greșit, pot să apară tot soiul de complicaţii și că datele personale trebuie să fie cît mai exacte, iniţial treaba cu e-mailul mi s- a părut una neserioasă. De altfel, acea adresă a apărut din dorinţa de a fi în *trend*, fără să știu că-mi va schimba definitiv viaţa.

De atunci, am început să apreciez treptat avantajele e-mailului (iar după 10 ani, dacă nu-l verific într-o zi, seara adorm cu senza-ţia că am ratat ceva extrem de important, care mă privește în mod direct, poate chiar șansa vieţii mele), însă am preferat ca prezenţa mea pe Internet să fie una cît mai discretă. Cred că strictul comunicării de care avem nevoie se poate reduce la e-mail, iar, în mare parte, ce-lelalte aplicaţii de acest gen nu sînt decît niște fiţe pentru oameni nevorbiţi.

Adina Popescu

10.1. Precizează grupul-ţintă de cititori cărora le este adresat articolul.

10.2. Formulează problema abordată. Dedu, din text, 2–3 aspecte ale acesteia.

10.3. Concluzionează despre avantajele comunicării electronice în actualitate.

Improvizează un dialog scris între două persoane ce aparţin la generaţii diferite şi care au opinii separate despre utilizarea surselor de informare şi documentare.

1.1. Construieşte argumente convingătoare la temă, astfel încît, la inalul discuţiei, partenerii de dialog să aibă o opinie comună, apreciind atît sursele tipărite, cît şi cele electronice.

ARS DISCENDI

OPȚIONAL

Dezvoltă argumentele de mai sus într-un text publicistic, coerent şi expresiv, ilustrînd ideea că utilizarea adecvată a surselor tipărite şi a celor electronice facilitează comunica-rea şi creşterea unei personalităţi bine informate.

Cîntecul de tinerețe, cîntecul de mai tîrziu, cîntecul de dincolo de totate...

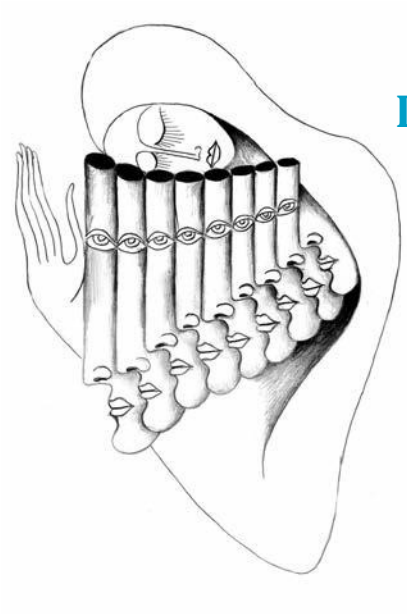

DOINA sau esența sensibilității naționale

Actualizează particularitățile doinei ca specie literară, relevînd gama de sentimente complexe pe care le comunică acest tip de text.

Urmărește, la lectura dramei *Doina* de Ion Druță, stările sufletești ale protagonistului, pe care i le relevă personajul-simbol DOINA.

DOINA

(fragmente)

(Doina, o stranie *năzărire,* marele dar și marele blestem al neamului nostru;

Tudor Mocanu, brigadier; Veta, soția sa; Ionel, unul dintre copii)

Zile posomorîte, zile cu cer senin, nopţi înfrigurate, seri cu lună plină,
amurguri tîrzii și dimineţi culese dintr-un miez de vară secetoasă.
Flori de cireș, flori de măr în zbor din copac spre pămînt, privelişti de basm și
scene reale, balade populare și versuri scrise de poeţi, puzderii de melodii
ce-au fost cîntate odată și se mai cîntă și azi pe meleagurile noastre.

ACTUL ÎNTÎI

1

Scena e numai beznă, dar din inima acelui întuneric răzbate un mare vuiet.
Se face de parcă cineva ar lovi disperat într-o bară, într-o poartă de fier,
și împreună cu acele vuiete misterioase coboară și versurile poetului:

Într-un boţ de humă crudă,
Din adînc, de sub pămînturi,
A născut o mică ghindă
Chip de frunză și de gînduri.

Treptat noaptea se topește și pe scenă apare un cort verde, ridicat din te miri ce în faţa unei case de ţară. Mai niște tufe de liliac pe la mar-gini, mai o ramură de nuc bătrîn lăsată peste ele, ţesături de vie, și toate acestea, legate cu o

anumită îndemînare, formează o minune de răcoare unde stăpînii își petrec vara. În fund, faţada casei - o ușă largă, două ferestre cu perde-le trase...

Amiaza unei zile de vară. Mătușa Veta umple în butoi un căuș, se așază pe scăunaș și continuă să aleagă fasole, aruncîndu-le cu o anumită socoteală în vasele puse în jur.

Ionel, urcat pe niște lăzi deșarte, bate cuie sub

streașina casei...

Prinde aparatul în cuie, îi face legătura. Sfîrîie ceva în măruntaiele cutiei, urmează un fel de hîrîială și iară apare vocea poetului, continuînd poezia începută în întuneric:

...Și prin luturile oarbe,
Spre un cer c-o rîndunică,
Pui de codru-și face cale,
Pui de codru se ridică.

Crainicul: Cu această baladă a tînărului poet Mihai Cosașu începem astăzi emisiunea muzicală „În ţara doinelor”.

A urmat de undeva de departe o melodie la care mătușa a împietrit.

O fi fost, poate, cîntecul ei de tinereţe,
o fi fost cîntecul de mai tîrziu,
o fi fost cîntecul ei de dincolo de toate...

Rîs de soare, plîns de stele,
Stă pierdut în lumea-i verde
Și-i voinic cînd i se cere, Și-i
modest cînd nu se vede.

La primele versuri mătușa, tresărind, a por-nit cu mîna spre creștet și așa a înmărmurit cu trei degete pe frunte.

Poetul: Orice popor, fie el din cîmpie sau de la munte, păstrează pentru zile mari, păstrează pentru zile negre cîte un cîntec care face să tresalte inima întregului neam. Sufletul neamului nostru răspunde de fiecare dată cînd îl cheamă Doina. Chiar de la primul vers, chiar de la primele acorduri, îţi răsare priveliștea unui apus de soare undeva hăt departe, pe-o coastă de deal, o stînă veche, un cioban căzut pe gînduri, o aţișoară de fum peste vatra unui foc uitat. Din acel fundac de ima-șuri, prin cele șase găurele de fluier, deschise de gura focului, coboară neamul nostru prin pustietăţi și nedreptate, prin minuni cerești și veacuri de vremuri grele.

Apare de pe undeva ostenit, purtat de ale sale, Tudor Mocanu.

Vine lîngă rezervorul de zinc, umple o cănu-ţă, o dă peste cap, oţărîndu-se amarnic. Gustă dintr-o pătlăgică. Zărește într-un tîrziu cum-părătura de sub streașină. Ascultă pînă la capăt,

să vadă ce avea cîntecul să spună, se miră de atîta frumuseţe.

După care rămîne smerit, de parcă ar fi fost la judecată, de parcă ar fi fost la spovedanie. Și iată că prin ţesătura acelor melodii încep a cerne, rotind sub bolta cortului, flori de măr, flori de cireș. Nici Tudor, nici Veta nu se miră de una ca asta, iar din ninsoare se arată o coastă de imaș, o stînă veche, o aţișoară de fum cu un cioban îngîndurat la vatra focului.

Între stînă și foc crește un copăcel, și stă rezemată de acel copăcel o fată. O simplă fată de la ţară - fustișoară de cit, bluză de in brodată, basma albă. Stă vrăjită de fluierul ciobanului, zîmbind cînd o îndeamnă cîntecul, întristîndu-se împreună cu el.

Și tot ninge, ninge, iar împreună cu acea ninsoare se topește vedenia de basm.

Tudor *(mirat și fericit):* Ai văzut, măi Vetă?

Veta: Văzut.

Tudor: Și pe cioban, și stîna ai văzut-o?

Veta: Și pe cioban, și stîna, și pe acea fru-moasă domniţă...

Tudor: Apoi că aceea nu era domniţă, Vetă dragă, aceea se cheamă „Doina”, și Doinele celea rar cînd pentru cine se arată...

Veta: Oare cum de ne-o ales tocmai pe noi?

Tudor: Nu putea să nu ne aleagă, dată fiind situaţia, autoritatea de care mă bucur azi...

2

Noapte tîrzie. Casa Mocanilor doarme dusă și sub cortul verde au rămas doar două suflete - Tu-dor și tînăra lui musafiră. Stau tăcuţi - unul la un colţ de masă, altul la celălalt colţ. Din muţenia nopţii mai răsar cîteva lovituri grele, repezite într-o poartă, și Tudor tresare.

Tudor *(Doinei):* Ce nu te culci? Că iată în-cep a bate zorile, iar în zori, somnu-i dulce cum nici că se mai poate...

Doina: Parcă vroiai să mai adaugi ceva?

Tudor: Ferit-a sfîntul, că atîta am trăncănit noi noaptea asta, le-ar fi ajuns la două babe pe-o viaţă întreagă.

Doina: Mi-ai vorbit mai mult nimicuri, pe cînd eu mă așteptam la un mare și tăinuit ade-văr, o dată ce ţi s-a făcut dor de mine...

Tudor: A, nu, a fost o glumă. Le ziceam oamenilor ceia că mi s-a făcut dor de Doina, și chiar mi se făcuse dor, stînd acolo, la con-cursul raional, în calitate de membru al juri-ului. Că au vrut chiar președinte să mă facă, dar s-a zis că se cer studii muzicale. Mă rog...

Doina: Poate nu atît mata m-ai căutat, cît durerea cea mare a matale, durerea care te ma-cină de ani de zile și te face nopţile să te scoli din pat și să ieși aici, sub cortul ista...

Tudor: Care mare durere, că trag la cîntar cît un președinte. Nu-i vorbă, obișnuiesc să ies nopţile pentru a lua un gît de aer curat – am și eu, mă rog, ciudăţeniile mele.

Doina: Nu umbla cu povești, că avem atîta aer în Moldova, încît chiar de s-ar dovedi că aerul nu face bine, tot n-am avea încotro...

(*după o lungă frămîntare*) Au nu cumva te-i fi temînd de moarte, bade Tudor?

Tudor *(surprins):* Ce să mă tem eu de dîn-sa, că, oricum, cînd îţi cade sorocul – gata...

Doina: Și totuși, simt eu undeva în vorbele matale un fel de frică, poate nu atît frică, cît îngrijorare – măi, nu cumva să deie baba cu coasa peste mine tocmai cînd mi-a fi lumea mai dragă...

Tudor: Ia să mă lași în pace, că nu mă tem deloc. Am trăit o viaţă lungă și grea, am făcut războiul, am îndurat foame, am văzut atîţia oameni vrednici și mintioși, care, fiind de sea-ma mea, s-au dus în pămînt cine știe de cînd, așa că eu, dacă baba ceea ar fi venit după mine mai anţărţ, nici atunci n-aș fi putut avea pre-tenţii. Auzi tu, să mă tem eu de dînsa!...

Doina: Poate nu de teamă e vorba, dar în-seși gîndurile cu fiece zi ţi se întorc tot mai des și mai des la ceea ce se cheamă hotarul vieţii...

Tudor *(după o lungă frămîntare):* Mi se în-torc, firește, și am să-ţi spun de ce. Din tot ce are omul mai frumos pe lume, eu aș pune pe locul întîi demnitatea. Asta-i totul. De mic copil, cum se ridică copăcel, omul caută

cu coada ochiului în jur, nu cumva să-l cal-ce cineva pe ce are el mai sfînt. Demnitatea e ca și cum a-i duce o farfurie cu apă pe-un vîrf de deget. Atîta ești om cît e plină farfuria. Unii se pricep a duce plină farfuria, altora li se varsă ceva, mai rămîne ceva, dar pînă la urmă vine baba ceea cu coasa, ia farfuria din vîrful degetului și o bufnește în pămînt, de-i zboa-ră cioburile. Și după o viaţă lungă, plină de muncă, plină de chin, de bucurii, omul prinde a lăcrima, vorbește în dodii, și eu, o dată ce-a venit vorba, nu atît de moarte mă tem, cît de înjosirea care vine, împreună cu moartea...

Doina: Au nu cumva te-i fi temînd de pro-priii matale copii?

Tudor: Ferit-a sfîntul! Nu mă tem deloc, dar, o dată ce-a venit vorba de copii, apoi, ca să fiu sincer, m-am săturat de dînșii ca de hrean. După ce ne-am luat cu Veta, așa cam spre primăvară, l-a născut ea pe cel de la academie, și, cum a rupt-o Tudor din loc, pînă azi nu se mai poate opri. Și dă-i cu munca, dă-i cu alergătura, că, uite, cresc, le-a trebui pămînt, le-a trebui zestre. Alţii mai umblau și pe la petreceri, pe la hramuri, da' eu cu Veta – unde, care petreceri, cînd ai o casă de copii?! La război băteam mătănii la fiecare împușcătu-ră și tot săpam la pămînt... Amu, uite, mi-am făcut casă, mi-am crescut copiii, i-am băgat prin școli, dar, ca să fiu sincer, m-am săturat de dînșii ca de hrean. Uneori mă gîndesc: măi, să-i așez odată la casele lor, las slujba și un an întreg am să stau uite aici la masă pentru a mă gîndi la toate cîte au trecut prin viaţa mea, dar la care nu m-am gîndit bine, pentru că nu am avut cînd...

Doina *(după o pauză lungă):* Atunci dar ce te face să te scoli nopţile, să ieși tiptil din casă, să te așezi aici la masă și să stai pînă în ziua albă cu obrajii îngropaţi în palme?

Tudor: Știu eu... Iaca așa mă prinde prin somn un val de năbușeală, mă trezește, iar cum m-am trezit, mi se face lînced, mi se face lehamite de toate. Și mă scol, ies din casă, vin sub cortul ista și tot stau pînă se luminează de zi.

Doina *(după o altă pauză lungă):* Inima?

Tudor *(într-un tîrziu):* Inima.

***

ACTUL DOI

4

Tudor: Hei, dragul badei... Sărmana Vetă, uneori, știi, chiar te prinde mila...

Doina: Da' în afară de milă, mai păstrează ceva sufletul matale pentru Veta?

Tudor: Ce poate el păstra în afară de milă?

Doina: Dragoste.

Tudor: Cum, adică, dragoste?

Doina: Păi, ai iubit doar cîndva această fe-meie!

Tudor: Hei, dragul badei, focul cela s-o stins de atîta vreme, încît amu nici cenușă, nici vatră...

Doina: Bine, dar cel puţin a fost, a ars el odată, focul cela?

Tudor: Ca să fiu sincer, nici nu mai ţin minte.

Doina: Cum se poate să nu ţii minte, cînd mata ai fost acela care a luat amnarul, creme-nea și a scos prima scînteie...

Tudor: Ce amnar, ce cremene, că umblau pe-atunci fetele cu turma după mine!

Doina: Mătușa Veta nu era în turma ceea.

Tudor: Cum, adică, nu era? Atunci de unde s-o luat?

Doina: Dacă nici pe asta n -o ţii minte, să-ţi spun eu cum a fost. În anul cela, pe după cîșlegi, te-ai întors din armată. Ai făcut armata la Focșani, la cavalerie. Te-ai întors voinic, isteţ, și știai să joci o fată că umblau sărmanele...

Tudor: Umblau nebune, pe cuvînt de onoa-re, nu puteam trece prin sat!

Doina: Și totuși, fata care ţi-a plăcut, fata care te-a așteptat, fata cu care începeai jocu-rile, într-o zi s-a pomenit părăsită, pentru că soldaţii de la cavalerie nu se lasă furaţi de ceea ce avea să placă ochilor...

Tudor *(mîndru):* Se poate întîmpla, că eram pe-atunci amarnic...

Doina: Ai lepădat-o nu pentru că erai amarnic, ci pentru că avea puţin pămînt, bia-ta fată. Ș-ai tot fluierat serile pe la răscruci, ai tot ţinut pe la șezători furcile ba uneia, ba alteia, pînă ai dat cu ochii de Veta. Biata fată, abia împlinise șaptesprezece ani în iarna ceea, de abia începuse a ieși duminicile în sat. Dar, alegîndu-ţi-o, ai scos-o de Pești la joc și toată ziua ai jucat numai cu dînsa.

Tudor: Se poate întîmpla să fi fost așa, că eram dat naibii!

Doina: Ai făcut-o nu pentru că erai dat naibii, ci pentru că Veta, rămasă fără tată, avea trei hectare de pămînt și, luînd-o, te duceai într-o gospodărie gata adunată.

Tudor: Hei, da' n-o mai suci chiar așa! Că dacă e s-o luăm de-a fir a păr, să vedem ce în-semna pe atunci o fată frumoasă? Cu ce mă vrăjise atunci Veta? Era sprintenă, avea sîni bourei, glas frumos de privighetoare, trei hec-tare de pămînt și doi ochi galeși, căprui. Că pe atunci acestea nu se dezlipeau una de alta – sînii de la pămînt ori glasul de la gospodăria tatei.

Doina: Las' că le-ai dezlipit de minune după nuntă. Pe pămînt, ca fiind cel mai de preţ, ai pus mîna și n-ai desfăcut pumnul pînă nu s-a făcut colhoz, iar glasul Vetei te miri de-o fi ajuns măcar o singură dată la urechile matale. Știai din gura satului că are glas fru-mos, dar nu te-ai dus o singură dată la biserică s-o auzi cum cîntă în strană. Pămîntul te scula în zori de zi, te bucura pe vremea aratului, pe vremea semănatului, iar glasul Vetei... te-ai bucurat măcar o singură dată că nevasta-ţi are cea mai frumoasă voce din sat?

Tudor: M-am bucurat și mîndru am fost totdeauna.

Doina: Atunci dar cum se face că după nuntă Veta tot mai rar și mai rar se ducea la cor, tot mai rar și mai rar sătenii auzeau cîn-tecele ei?

Tudor: Vezi, dragul badei, cum vine po-vestea... Viaţa ţăranului e ţesută mai mult din muncă decît din cîntece. Iar femeia măritată – copiii, casa, bărbatul – aiestea i-s cîntecele...

***

ACTUL TREI

6

Ninge, ninge, apoi, prin ninsoarea ceea, cînd revenim sub cortul verde, e noapte tîrzie. Tudor stă la masă, iar musafira lui adună cîte-o petală rătăcită prin văzduh și-o pune cu grijă în coșu-leţul pe care-l poartă pe braţ.

Tudor: Nu cumva vrei să ne lepezi?

Doina: Mă cheamă durerile neamului, că nu ești mata singurul căruia i s-a făcut dor de mine.

Tudor: Nu te supăra pe noi, că, de, ce să-i faci? Așa e viaţa... Ne învîrtim și noi cum pu-tem sub această piatră de moară, că, dacă nu mişti iute, te macină, tovarăș, de nu-ţi rămîne nici numele, nici porecla... Și eu unul, drept să-ţi spun, uneori...

Răsare din întunericul nopţii aceeași ciocănitură la poartă. Tudor tresare și rămîne mut, pe gînduri.

Doina: Nu deschid?

Tudor *(surprins):* Ce, adică, nu deschid?

Doina: Zic, poarta ceea... nu se mai des-chide odată?

Tudor: Ca să vezi, nu se deschide... *(După o lungă pauză.)* Auzi, chiar vroiam să te întreb – ce-i cu poarta asta?

Doina: Nimic deosebit. Poartă cerească.

Tudor: Vă-hă-hă... Și cine-o fi bătut acolo!

Doina: Sufletul matale bate.

Tudor: Hm... Și... ce-o fi cătînd el?

Doina: Ispășirea păcatelor celor multe și grele...

Ninge, ninge de nu se vede nici în cer, nici pe pămînt. Totul e alb, totul e zăpadă, și din albeaţa ceea se desprinde vocea poetului:

Frunza stă și nu mai pică, Și
tot stă de-un an și-o vară,
Nu se plînge de nimica Și
nici zice că o doare.

Dar prin dunga ei amară
An de an vor tot doini
Cei de-au cunoscut stejarul,
Cei de nu-l vor mai găsi...

JOC DE ROL

A Fii un spectator competent

Ascultă vocea autorului din descrierea inițială și redă-o într-o lectură proprie.

2.1. Respectă regula lecturii artistice: accentuează prin voce elementele enumerației.

Cum trebuie să ie, în opinia ta, cîntecul *care face să tresalte inima întregului neam*?

3.1. Exempli ică ce cîntece reprezintă *su letul neamului* la alte popoare, comparabile cu doina la români.

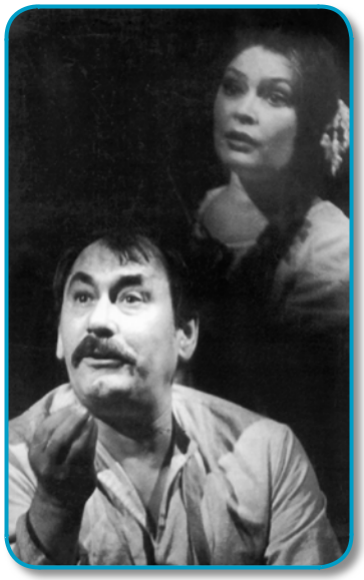

Secvenţă din spectacolul montat la Teatrul *V. Maiakovski*, Moscova

Precizează ce sugestii de intrare în acţiune îţi comunică didascaliile iniţiale, în aspectele:

cronotopului; personajelor; limbajului poetic.

Determină semni icaţia aparatului de radio, element de recuzită, ca semn al:

timpului real trăit de personaje;

timpului dramatic din operă.

Motivează comportamentul lui Tudor Mocanu în timpul difuzării doinei: *Ascultă pînă la capăt, să vadă ce avea cîntecul să spună, se miră de atîta frumuseţe...*

Comentează apariţia, în scenă, a Doinei. Ce tip de personaj reprezintă aceasta?

Enumeră subiecte ce servesc pretext de discuţie între protagonist şi Doina.

8.1. Clari ică de ce anume aceste probleme sînt angajate în dialog.

Urmăreşte atitudinea lui Tudor Mocanu faţă de viaţă, soţie şi copii.

9.1. De ineşte această atitudine într-un enunţ de constatare.

Concretizează în ce moment al dramei se concentrează conlictul operei.

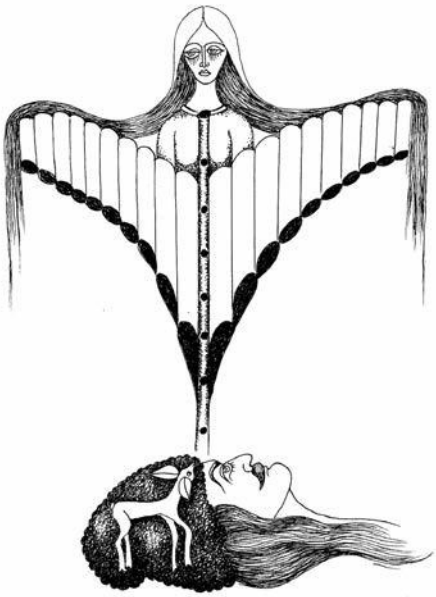

Ilustraţie de Ion Puiu

B Fii un posibil actor

Alege-ţi rolul unui personaj şi recitește secvenţele în care acesta se confesează despre tainele su letului.

Reproduce, aproape de text, episoadele dramei ce evocă povestea dragostei dintre Tudor şi Veta.

Sugerează, prin voce, mimică, gesturi adecvate, momentele în care protagonistul:

se supraapreciază;

încearcă să-și ascundă interesul egoist;

ignorează totalmente valorile soţiei;

intenţionează să renunţe la datoria de părinte.

Explică tipul de con lict conturat în dramă (la alegere):

La nivel tematic
- social
- istoric
- moral
- de dragoste
- dintre concepţii, idei

La nivel de structură
- de suprafaţă
- de profunzime
- simplu
- complex

14.1. Argumentează con lictul lui Tudor Mocanu:
- în raport cu familia;
- în raport cu sinele.

14.2. Formulează două concluzii despre caracterul con lictului din dramă.

14.3. Apreciază rolul Doinei în soluționarea con lictului prin:

întrebări insistente și provocatoare;

orientări de judecată și comportament.

Caracterizează imaginea personajului Veta ca replică a protagonistului:

Veta văzută de Tudor;

Veta în aprecierea altor personaje.

Comentează semni icațiile, în text, ale simbolurilor propuse:

a) **NINSOAREA;** b **CÎNTECUL;** c) **POARTA.**

Selectează, din text, replici memorabile cu valoare etică, ixează-le în tabel, motivîndu-ți opțiunea.

REPLICA	APRECIEREA PROPRIE
.....	.....

Doina **în viziunea scenică a lui S.I. Şcurea**

Lucrînd în echipe, formulați argumente pro și contra la tema ***Este dialogul dintre Tudor Mocanu și Doina un act de conștiință a protagonistului?***

ARS COLLABORANDI

C Fii un posibil cronicar teatral

Pronunţă-te, într-o succintă prezentare, despre valoarea morală a personajelor din dramă.

Construieşte argumente convingătoare cu referire la actualitatea mesajului dramei.

Un model al demnităţii

ARS DISCENDI

LEGO, ERGO SUM

Veta – C. Tîrţău, Tudor Mocanu – V. Cupcea. Teatrul Naţional *M. Eminescu* din Chişinău

Re lectează asupra con lictului şi propune un nou element al acestuia prin care să se aprofundeze tensiunea dramatică.

Desfăşoară ideea cuprinsă în a irmaţia: *Din tot ce are omul mai frumos pe lume, eu aş pune pe locul întîi demnitatea. Asta-i totul. De mic copil, cum se ridică copăcel, omul caută cu coada ochiului în jur, ca nu cumva să-l calce cineva pe ce are el mai s înt.*

Construieşte un alt inal al dramei, respectînd logica acţiunii.

Descoperă în textul poeziei, intercalate în dramă, laitmoti-vul operei şi comentează-i semni icaţia.

Demonstrează aproape de text că mesajul piesei circumscrie ideea: Doina este esenţa sensibilităţii naţionale.

Rezumă, într-o pagină, mesajul global al dramei, raportat la tema *Drama* Doina*: un cîntec al puri icării su letului uman.*

Exersează şi prezintă o lectură dramatizată a unui fragment, la alegere.

Citeşte integral piesa *Doina*.

1.1. Examinează sistemul de personaje, observînd alegerea numelor şi informaţia pe care o comunică autorul despre acestea.

Comentează, în contextul dramei, semni icaţia uneia dintre frazele de mai jos:

Iată ce înseamnă să ai un suflet de fată la casă.

Avem mii de feluri de a munci, dar de a ne hodini frumos n-avem nici unul.

...un an întreg am să stau uite aici la masă pentru a mă gîndi la toate cîte au trecut prin viaţa mea...

Viaţa ţăranului e ţesută mai mult din muncă decît din cîn-tece.

Analizează o secvenţă de monolog aparţinînd personajului Tudor Mocanu.

3.1. Determină cuvintele-cheie şi locul accentelor logice. Memorează şi recită secvenţa respectivă.

3.2. Raportează ideile exprimate în secvenţa de monolog identi icată la alte personaje druţiene *(Păstorul, Onache Cărăbuş, mătuşa Ruţa, Pavel Rusu, Horia Holban etc.).*

Eseul *Mozzart la sfîrșitul verii* sau lecțiile sacrului

Consultă *Agenda cititorului* și amintește-ți ce știi despre eseu.

1.1. Formulează un răspuns la întrebarea: *Ce este important într-un eseu literar?*

1.2. Selectează și argumentează răspunsul tău cu 1–2 repere propuse mai jos:

problema abordată;

credibilitatea exemplelor și a argumentelor;

ideile exprimate/mesajul.

Numește 3–5 eseuri literare pe care le-ai citit pe parcursul studiilor liceale. Pronunță-te asupra mesajului lor.

Cercetează titlurile eseurilor druțiene de mai jos. Ce presupuneri poți face în legătură cu problematica abordată în textele respective?

La umbra cuvîntului;
Eminescu, poet național;
Pămîntul, apa și virgulele;
Lumea lui Cehov;
Țara bărbaților frumoși;
Mozzart la s îrșitul verii.

La lectura textului, imaginează-ți că ești în mulțimea din catedrală. Motivează legătura dintre locul acțiunii și muzica interpretată.

MOZZART LA SFÎRȘITUL VERII

(fragment)

...Atunci cînd colinzi bătrînul oraș și te gîndești la suflet, ochii, vrînd-nevrînd, saltă peste acoperișuri, și tocmai atunci îţi răsare în faţă bătrînul turn proiectat pe nesfîrșitul cer albastru al nordului. E Domul de la Riga... În acest an, sub bolţile catedralei, muzica lui Mozzart va răsuna pentru ultima oară.

Nu știu cum se face, dar chiar din prima clipă cum treci pragul catedralei, ființa ţi se înfioară de parcă și-ar fi dat seama că iese

Agenda cititorului

Eseul

Este abordat ca o *încercare* de a grupa într-un text personal diverse reflecții, idei, pe marginea unei probleme, relevînd clar și impunător opțiunile, concepțiile proprii.

Fiind un „gen al genurilor” (N. Balotă), eseul este considerat și un „gen semiliterar” (A. Marino), deoarece îmbină elementul imaginației, al reflecției cu cel al emiterii de idei.

În funcție de grila tematică identificăm:

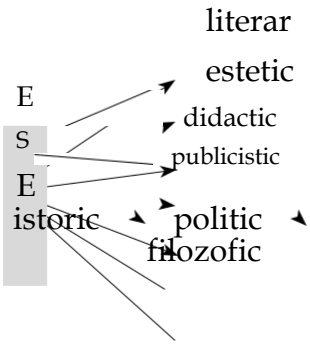

dintr-o lume și intră-n alta. Sala ţine în braţe de cîteva secole umbrela unui amurg încununat de bolţi albastre. Scaune josuţe de lemn, tocite de o folosinţă mult prea lungă. Pereţi groși de cetate, prin care nu răzbate nici vuietul, nici forfota lumii înconjurătoare. Ferestre înalte, frumos încheiate, cern prin vitralii colorate lumina unui sfîrșit de august. Bolţile stau la pîndă, culeg orice șoaptă, orice foșnet, îl ridică sus și înfioară, cu o nimica toată, o lume venită cine știe de pe unde...

În Domul din Riga simţi și tu cu craniul cum se cern înălţimile sus, deasupra ta. Acum catedrala e arhiplină. Oamenii își găsesc locurile, se așază, amuţesc, încetul cu încetul, și, în tăcerea ce se lasă, pașii plasatoarelor, ce pun zăvoare la ușa de intrare, vin vuind ca o turmă ce coboară din munţi. Foșnetul filelor de program se ridică pînă sus sub boltă, trans-formîndu-se într-un vuiet de codru la ceas de furtună. Scîrţîie un scaun și glasul lemnului, mort de două ori, ajungînd sus, sub cupolă, se transformă în ţipătul unui pescăruș rotindu-se disperat în largul mării. Lumea înţepenește. Inimile nu mai bat, piepturile nu mai suflă, ochii nu mai văd, căci veni vremea marelui os-păţ al sunetelor.

Apoi se așteaptă pînă se lasă liniștea, o liniște adîncă, nemărginită, pentru că ceea ce urmează să fie spus este vital, este aproape sfînt pentru noi toţi. Dirijorul își ridică braţe-le și răsare din depărtare o lungă, o nesfîrșită frază muzicală. Vine încet, îţi scoate sufletul și tot vine și vine, încît nici nu mai ai cu ce o întîmpina, nici nu mai ai cu ce o petrece...

În general, frazele muzicale sînt ca și frazele literare, măsurate și socotite după respiraţia umană, dar această orgă, această pădure de metal cu lumea ei de basm, de prevestiri mari și grele, pare zămislită de Acel ce are o altă respiraţie, o altă viziune, un alt Adevăr...

Tot urcînd încet, domol, treptele măreţului palat divin, la un moment dat, răsare în depărtare un cor de bărbaţi. O, acea nemuritoare împletitură a tot ce e mai frumos și plin de viaţă! Mozzart deschide porţile operei sale cu un cor de bărbaţi, pentru că viaţa, în primul rînd, e bărbăţie, și nu atît o cîntare despre via-ţă, cît însăși seva vieţii se revarsă peste noi. Da, în fruntea tuturora vin bărbaţii, căci pe umerii lor a căzut tot greul, ei au trebuit să ţină piept tuturor furtunilor și lor li s-a cerut, de nenu-mărate ori, să învingă ori să piară.

E ușor de zis: a învinge ori a muri, dar unde-ţi sînt ei, învingătorii, cînd pămîntul, dintr-un capăt în altul, e numai morminte de învinși? Și nu e de mirare că tocmai atunci cînd cîntarea bărbaţilor fierbe în slăvi, totul se sparge, se surpă, se sfărîmă și peste pămîntul pe care au stat cîntînd bărbaţii acum plutesc bocete de du-rere. Plîng mamele, plîng surorile, plîng iubite-le noastre, apoi cînd, sleite de puteri, se sting și ele, vine orga să deplîngă nesfîrșitul amar ce n-a putut fi stropit de lacrima bocitoarelor. Tot cer-nînd povestea vremurilor trecute, orga prinde deodată suflare nouă. La bine și la rău, la bucu-rie și la durere, omul trebuie să trăiască, copacul trebuie să-și ţină frunza, cerul trebuie să picure seninul său peste noi. Și iarăși cresc bărbaţi pe acel mîndru pămînt, iară se adună într-o îm-pletitură nemuritoare cîntarea lor. Totul e un imn măreţ de sărbătoare, dar, vai, acest bleste-mat pămînt pe care dat ne-a fost să ne naștem! Iar ni se cere să cîștigăm sau să murim, și iar totul se fărîmă, și sub cupola catedralei se zbu-ciumă glasul divin al unei tinere fecioare...

Precizează ce te impresionează:

în arhitectura catedralei;

în felul cum se produce sunetul;

în specificul corului de bărbaţi;

în stilul scriitorului de a-ţi comunica informaţia.

Interpretează semnele din text ce ţin de:

a) arhitectură; **b)** obiecte de cultură materială.

Argumentează, prin secvenţe din text, caracterul static sau dinamic al evenimentului cultural din fragmentul eseului.

Extrage, din text, segmentele ce se referă la:

trei motive dominante;

arta muzicală;

ideea de receptare a frumosului.

Comentează igurile de stil ce sugerează faptul că muzica este o minune ce pasionează, cultivă su letul omului.

8.1. Relaţionează propriile idei cu re lecţia lui Grigore Vieru din *Rînduri–Gînduri*.

Dezvoltă, într-un text coerent de o pagină, viziunea proprie asupra unor idei din eseu.

Formulează tema şi ideea fundamentală a eseului.

Demonstrează cu argumente din eseul dat şi din alte opere valoarea relaţiei muzică–literatură.

Re lectează la adevărul din concluzia inală a autorului, exempli icînd cu informaţii din literatură şi din viaţă.

Pornind de la eseul lui Ion Druţă, construieşte-ţi propriul eseu, în care să te pronunţi despre creatorul Mozzart, opera şi viaţa lui.

Citeşte textul integral al eseului *Mozzart la s îrşitul verii*. Determină şi indică, pe o hartă geogra ică, locurile pe unde călătoreşte autorul. Precizează ce impresii îşi formează, ce sentimente îi trezeşte călătoria.

2.1. Prezintă, rezumativ, eseul dat ca pe un articol de problemă sau ca pe nişte note de călătorie.

2.2. Justifică, prin 2–3 citate, că eseul dat conţine *lecţii ale sacrului.*

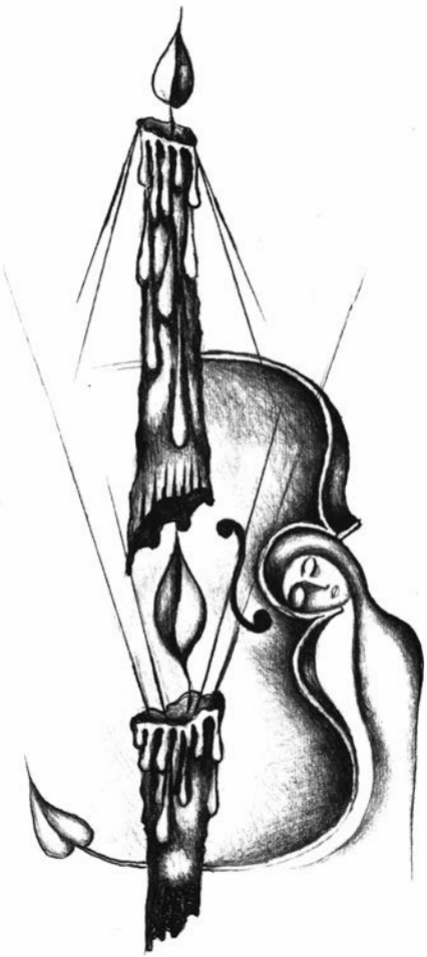

Ilustraţie de Ion Puiu

ARS DISCENDI

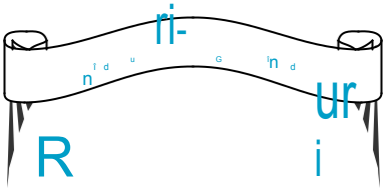

• *Singura artă în care ar putea să încapă, în-treg şi nestingherit, Uni-versul este Muzica.*

Grigore Vieru

METATEXTUL CRITICULUI:

Consultă opinia specialistului și prezint-o corect, coerent, convingător

Documentează-te cu privire la opiniile de sinteză ale criticului Mihail Dolgan în legătură cu:

mesajul global al creaţiei druţiene;

semnificaţia spirituală a personajelor, idealul etic al acestora.

„Dacă ar fi să stabilim *cuvintele-cheie* ale în-tregii opere druţiene, pe care le găsim semă-nate pretutindeni, ele ar fi aces tea, cu vădită încărcătură biblică: bunătate, dragoste, ome-nie, lumină, credinţă, demnitate, adevăr, fru-mos, sfînt, tradiţie, dor de tot ce e strămoșesc, curaj, rezistenţă, vrednicie...

Ion Druţă știe atît de bine «căile sufletului omenesc», cu labirinturile și tainiţele lui psi-hologice, cunoaște atît de profund destinul, îndeletnicirile și păsurile personajelor pe care le evocă, încît, la un moment dat, avem iluzia că el se contopește total cu aceste personaje, însuși prozatorul este rînd pe rînd – atunci cînd scrie – ba tractorist, ba pădurar, ba cio-ban, ba lemnar, ba plugar.

Eroii lui Druţă sînt cutreieraţi de sentimen-te puternice, de idei obsedante, de năzuinţe sacre. Ei au o sănătoasă filozofie ţărănească, cu pravilele ei de bine și de frumos, de adevăr și de vrednicie. În destinul lor zbuciumat ne-apărat se întîmplă ceva neașteptat și dramatic, iar acest ceva neașteptat și dramatic intervine, de regulă, în acele clipe ale vieţii, cînd perso-najul savurează o stare de beatitudine, un bine sau o bucurie ieșită din comun...

Tăria spirituală a eroilor lui Druţă rezidă în faptul că ei știu să întoarcă necazul în «bu-curie», neplăcerea în satisfacţie, pierderea în cîștig. Exact așa cum face mai întotdeauna Tincuţa din *Povara bunătăţii noastre:* «Avea Tincuţa un fel al ei de-a întoarce orice ne-caz în bucurie». De fapt, anume din această *întoarcere a necazului în bucurie* se alimentea-ză în permanenţă vitalitatea și optimismul sănătos al eroilor druţieni, care, de cele mai multe ori, au destine complexe, poartă anu-mite «răni» în suflet, suferă înfrîngeri, fiind, în același timp, de o înaltă moralitate. Să-ţi trăiești viaţa demn și cinstit – iată deviza sacră a trecerii lor prin timp.

Ion Druţă «citește» în sufletul eroilor săi cum ar citi într-o carte cu litere mascate, cunoscînd ca nimeni altul «alfabetul» inimii și al cugetului. Și nu numai în sufletul eroilor, ci și în «sufletul» a tot ce e fiinţă și nefiinţă pe acest pămînt.”

Selectează două a irmaţii din text și exempli ică-le prin destinul unui personaj din creația autorului.

Dezvoltă, prin opinii proprii, una dintre ideile criticului, pe care o împărtășești.

(Mihai Gîmpoi)

METATEXTUL CITITORULUI:

Redactează, adecvat și argumentat, propriul text

Elaborează textul unui discurs propriu, pledînd argumentat în favoarea creației și a personalității literare a lui Ion Druță.

„Opera lui Ion Druță este, în linii mari, o expresie a rezistenței spirituale și morale în fața a tot ce subminează naționalul, umanul, sacrul."

Fii în relație directă cu va-lențele operei și opinează în spirit critic.

Motivația pentru discurs

Fii un coautor al textului creat de scriitor și pledează pen-tru originalita-tea viziunilor.

Unități ale discursul ui

Fii aproape de idealurile personalității.

Fii în favoarea ideilor, a valo-rilor din opera scriitorului.

Dedu din a irmația scriitorului înțelegerea patriotismul ui și concepția sa despre lume: *De cîte ori va i să se schimbe vremea, de atîtea ori ne*

vor durea rădăcinile.

Raportează această a irmație la actualitate și exprimă-ți acordul sau dezacordul, comentînd și argumentînd.

Formulează 2–3 idei pe care le promovează constant Ion Druță prin operă.

În baza textelor studiate sau citite independent din creația lui Ion Druță, reperează valorile gene-ral-umane pe care le promovează autorul.

Citește expresiv 2–3 alineate (fragmentul preferat) din creația scriitorului. Motivează-ți alegerea.

Exprimă-ți opțiunea asupra textelor lui Ion Druță, în aspectele: vocația pentru arta peisagistică și cea portretistică.

Descifrează imaginea de păstor al scrisului întru supraviețuirea neamului, atribuită lui Ion Druță.

Demonstrează, cu argumente valabile, anumi-te idei ce fac actuală opera scriitorului.

Prezintă, din perspectiva autorului, un personaj druțian cu care: *te identi ici/ai vrea să ii contem-poran/ai vrea să ii prieten/ai vrea să discuți.*

Peroraţia discursului

Argumentează, în concluzii, utilizînd unităţi ale discursului, valabilitatea ideii din irmaţia lui Mihai Cimpoi.

COMPETENȚA ABSOLVENTULUI LA EXAMENUL DE BACALAUREAT

Realizează, în limita a două pagini, o caracterizare a personajului Anton, prezentat în fragmentul de mai jos.

– Bine te-am găsit dar, măi băiete!

Anton, o namilă de om cît un munte, cu armă de vînătoare pe umăr, îl privește cu ochi mari, de-o albăstrime deasă ce se întîmplă numai la copii. Vrea să spună ceva, dar nu poate nimeri pri-mul cuvînt și pare foarte necăjit de asta.

– Apoi, ca să vezi, că-i foarte bine, mă rog...

Primirea musafirilor e un lucru pe care Anton niciodată nu l-a putut însuși. Ba strînge cu mîna dreaptă mîna stîngă, apoi cu stînga strînge dreapta și, văzîndu-l așa de încurcat, tata o ia de la început:

– Ei, bine te-am găsit dar, măi băiete!

Anton tresare. Auzul lui fin, răsfăţat de atîţia ani cu liniștea pădurii, prinde undeva departe, prin văi, lovitură hoaţă de topor. Într-o clipă ochii lui albaștri devin triști, de parcă el însuși ar fi copacul în care intră, cu fiecare lovitură, oţelul toporului.

– Iaca, au să pustiască pădurea. Ești ostenit de drum?

– Nu, că eu am venit cu mașina.

– Atunci, hai dar să-ţi arăt pădurea, cît a mai rămas.

Pe cît e de mare și voinic, pe atît e de plîngă-reţ Anton al nostru. Dacă ai sta să-l asculţi, mîine-poimîine n-o să avem un petic de umbră în toată Moldova.

Pădurea totuși e o mare patimă a lui, o știe ca nimeni altul și oricine ar trece pe la dînsul e purtat pînă la ameţeli prin toate văile și vîlcelele.

Tata, pentru a-i face plăcere, se uită cu mult in-teres ba la un copac, ba la altul. Întreabă lucruri pe care le pot cunoaște numai pădurarii.

Anton era cel mai cuminte și cel mai ascultător dintre copii. Ca să-l mîngîie cît de cît, tata desface coșul, alege cele mai frumoase nuci, prăsade și prăji-turi. Ajunse aici, în miezul pădurii, copturile mamei par o minune cerească și feciorul se bucură grozav:

– Mama... Ea le-a copt.

Ion Druţă

În compoziţia ta, vei realiza următoarele cerinţe:

Relevarea a două trăsături morale ale personajului prezentat.	**4 Puncte**
Stabilirea, prin două argumente, a tipului uman, reprezentat de personaj.	**6 Puncte**
Comentarea stării de spirit a personajului, în raport cu idealul său profesional.	**8 Puncte**
Prezentarea a două similitudini ale personajului respectiv cu un alt personaj din literatura română.	**2 Puncte**
Formularea, în baza fragmentului, a trei concluzii despre personaj, în raport cu ideea de respect și admirație a părintelui pentru feciorul său, realizat pe deplin în viață.	**4 Puncte**

În total: 24 de puncte

PROFIL REAL

Pornind de la a irmația lui Ion Druță: *Intrînd în viața adevărată, ne convingem că iecare om e o lume deosebită, în care se răsfrîng, la început, neputincioase, toate ideile și sentimentele noastre. Abia mai tîrziu înțelegem că ne trebuie multă înțelepciune pînă să putem citi în su letul iecăruia și iecare într-al nostru,* ***scrie, în limita de 1,5–2 pagini, un eseu structurat cu tema Opere literare druțiene ce m-au ajutat să înțeleg și să apreciez frumusețea su letului uman, să trăiesc sentimentul demnității de neam.***

În eseul tău, vei realiza următorii parametri:

În total: 40 de puncte

1. Explicarea modului propriu de a înțelege conceptele de frumusețe a su letului uman și sentimentul demnității de neam din perspectiva unui cititor avizat.	**6 Puncte**
2. Referirea, în explicare, la două opere din creația lui Ion Druță ce reprezintă exemple convingătoare de frumusețe a spiritului uman și de sentiment al demnității de neam.	**10 Puncte**
3. Motivarea (prin două argumente) a opțiunii pentru cele două opere angajate în realizarea eseului.	**6 Puncte**
4. Argumentarea temei eseului prin referire la:	
✓ **impactul pe care îl are lectura textelor comentate asupra propriului sistem de valori, în aspectul înțelegerii și aprecierii ideii de frumusețe a spiritului uman și a celei a sentimentului demnității de neam;**	**4 Puncte**
✓ **ilustrarea temei, prin comentarea exemplelor relevante din textele alese.**	**8 Puncte**
5. Angajarea argumentată a unei idei din a irmația propusă.	**2 Puncte**
6. Formularea opiniei proprii cu referire la actualitatea subiectului abordat.	**4 Puncte**

Negociază sensuri și idei, judecăți despre om și fenomene spirituale.

PROFIL UMANIST

EVALUARE SUMATIVĂ

Verifică-ți performanțele:

Domeniul evaluativ	Domeniul cognitiv
Nivelul de competență C Identi icare și înțelegere	Coordonate ale personalității creatoare
Nivelul de competență B Modelare și aplicare	Lectura și înțelegerea operei Explicarea și interpretarea operei
Nivelul de competență A Imaginație și creativitate	Valori și atitudini asumate din opera scriitorului de către elevul-cititor

Ion Druþã

SCRIITORUL–OPERA–CITITORUL

Sarcini de lucru	Punctaj
Numeşte trei site-uri pe care le accesezi pentru a te pregăti de orele de limbă şi literatură română.	6 p.
Arată, pe o axă a timpului, anumite evenimente marcante din istoria naţională în perioada 1928–2010, raportate la personalitatea lui Ion Druţă. Explică, succint, cum se manifestă impactul a 1–2 evenimente istorice asupra personalităţii scriitorului.	6 p.
Prezintă, prin prisma creaţiei lui Ion Druţă, valoarea unor tradiţii ce ţin de: a) viaţa rurală; b) convingeri ale tinerilor din operă.	8 p.
Conturează, în baza a irmaţiei scriitorului, portretul cititorului de azi: *Cu o jumătate de secol în urmă, cititor însemna un iu destoinic al acestui pămînt, ostaş spiritual care participă la o rezistenţă tacită, un om al speranţei, un om al onoarei, urmaş al năzuinţelor multor generaţii.*	8 p.
Generalizează anumite lecturi din opera lui Ion Druţă, esenţializînd materia studiată într-un tabel, pe rubricile sugerate: • Situaţii de viaţă; Personajul reprezentativ; Trăsături, caractere, tipologie.	
Descrie, în limita a 12–15 rînduri, cum prelucrezi informaţia găsită pe un site.	
Caracterizează, în 3–5 repere, relaţia dintre om şi realitatea vieţii, re lectată în creaţia scriitorului.	
Alege un episod din romanul *Biserica albă*. În calitate de reporter la faţa locului al unei emisiuni informative, rezumă esenţa evenimentelor în limita de 1–1,5 pagini, în limbajul speci ic mass-mediei. Prezintă oral textul rezumat.	
Exprimă-ţi, într-un text argumentativ, atitudinea faţă de credibilitatea informaţiei preluate din Internet.	10 p.
Realizează un comentariu al unei opere preferate din creaţia lui Ion Druţă, pentru a i expediat autorului. Expune-ţi punctul de vedere despre valoarea operei şi formulează, pentru autor, 3–4 întrebări la care aştepţi răspuns.	14 p.
Elaborează textul-schiţă al unui reportaj televizat. În calitate de ziarist, ai misiunea să relatezi, în zece minute, despre efectul educaţional al evenimentului cultural *Ion Druţă şi lumea adolescenţei plină de întrebări* la care este prezent şi scriitorul.	15 p.

Întotal:100depuncte

UNITATEA DIDACTICĂ 5

GRIGORE VIERU SAU NUMELE TĂU, POEZIE

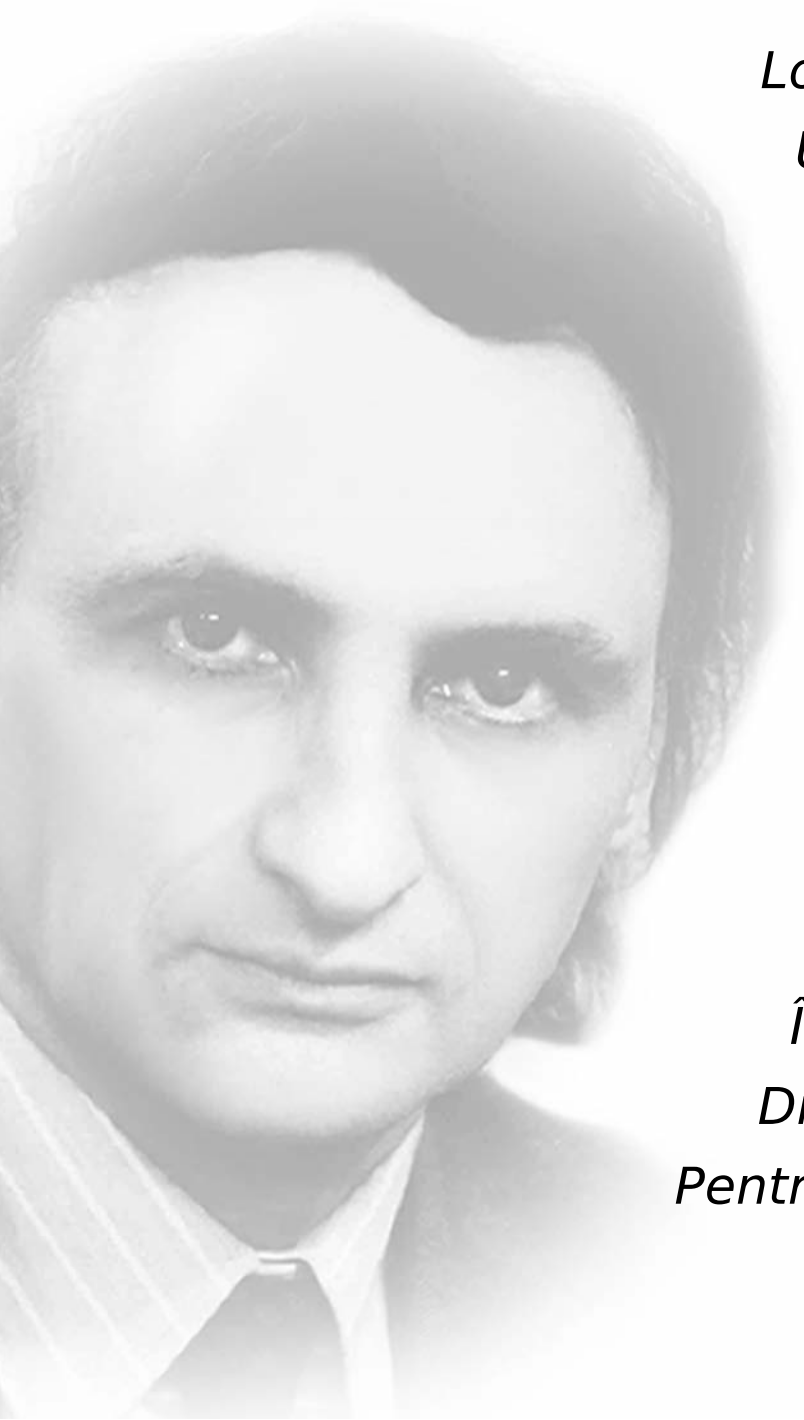

Locuiesc la marginea
Unei iubiri.
În mijlocul ei
Trăieşte credinţa mea.

Locuiesc la marginea
unui cîntec. În mijlocul
lui
Trăieşte speranţa mea.

Locuiesc la marginea
Unei pîini,
În mijlocul ei –
Dragostea mea
Pentru voi.

E–TEXT:

Intră în lumea creației scriitorului

„Șlefuirea cuvîntului, desăvîrșirea metaforei, adîncirea și limpezirea ideii poetice nu au capăt în timp.” *Grigore Vieru*

Parcurge textul–considerație, scris de către Ion Hadârcă. Verifică-ți propria informație despre poet și creația sa, precizînd următoarele aspecte:

– fapte cunoscute;
– informație nouă;
– date pe care le consideri utile de reținut.

Extinde-ți cîmpul informațional, consultînd *Agenda cititorului*.

GRIGORE VIERU, VERBUL DE LUMINĂ

Vremile desăvîrșesc poemele, și nu atît vîrsta, pe cît vîrstele definesc biografia Poetului. Mai exact, vîrstele ființei. Vîrste-le omului și vîrstele neamului său înrămat de apele civilizației umane. În felul acesta, șlefuit tacit în noaptea suferinței infinite, chipul și numele Poetului se răsfrîng adînc în apa vioară a eternității și, treptat, risipește la rîndu-i profunzimi de Cristal.

Despre Grigore Vieru, despre poezia viereană, s-a scris mult și, indiscutabil, se va mai scrie. De la simple cronici, tablete, ese-uri, pînă la solide monografii. De la prima micromonografie *Mi-rajul copilăriei* (1968), semnată de Mihai Cimpoi, pînă la cel mai recent demers monografic *Duminica Mare a lui Grigore Vieru* (2004), realizat de Theodor Codreanu, s-a constituit, treptat, o impunătoare bibliotecă de referință.

***

Într-un univers aparent limitat (mama, iubita, copilăria, graiul), Grigore Vieru se mișcă dezinvolt, cu multă inspirație, accentuînd parcă inepuizabilul potențial al valorilor esențiale. Lansarea antologiei de poezie românească, alcătuită de Grigore Vieru, *Cît de frumoasă ești* (2004), consacrată acestei sfinte trinități, care este mama, iubirea și limba română, va prilejui mai multe comentarii.

Agenda cititorului

Coordonate biobibliografice

2007

Teatrul de poezie *A. Mateevici* din Chișinău montează un spectacol original din versurile poetului, intitulat *Strigat-am către tine.*

Academia de Ştiințe a Republicii Moldova îi conferă titlul de *Doctor Honoris Causa.*

Primește *Medalia de Aur* a Organizației Mondiale de la Geneva pentru Proprietatea Intelectuală.

Este laureat a numeroase premii. Trei dintre ele sînt naționale: *Premiul de Stat al Republicii Moldova* și premiile *Lucian Blaga* și *Tudor Arghezi.*

Agenda cititorului

2008

La Editura *Prin-ceps Edit* din Iaşi, în colecţia *Ediții critice,* împreună cu Daniel Corbu, îşi pregăteşte editarea operei în două volume:

Vol. I *Taina care mă apără* (opera poetică) şi vol. II *Confesiuni necesare.*

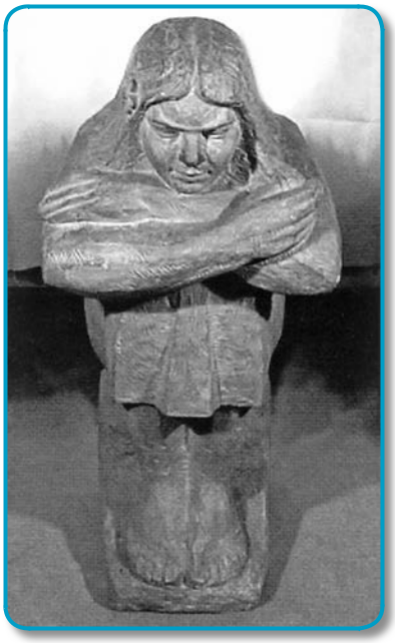

Meditaţie
de Florea Vladimir

***

Astfel, antologia *Cît de frumoasă ești* se prezintă și ca un imn neîntrerupt al generaţiilor de poeţi, pînă la Poetul Anonim, închinat limbii și ființei iubite, dar și ca un gest reparatoriu faţă de cei ce și-au sacrificat tinereţile pe altarul Limbii Române.

***

Îngînată la leagănul pruncului, șoptită la urechea iubitei, cîntată inegalabil de regretaţii Doina și Ion sau rostită patetic de la tribuna Marii Adunări Naţionale, în diverse interpretări și circumstanţe, simplă și socratică, aridă și cantabilă, poezia lui Grigore Vieru izvorăște limpede, cu demnitate și convingere în necesitatea inerentă a dreptăţii sale. Mesianică și neoromantică, eminesciană și blagiană, Iorchiană și bacoviană, această poezie, care a schimbat faţa poeziei basarabene împotmolită în dogme și inerţii, nu se lasă totuși atît de ușor omologată și catalogată în ternicioasele canoane interpretative. Eu aș compara-o cu însăși albia/apele Prutului între ale cărui maluri și în a cărui oglin-dă se mai zbate și astăzi cămășuica amară a copilăriei Poetului. Pentru că „răbdarea este mîndria ascunsă”, zice poetul și „ceea ce nu înţelegem într-o poezie este sau cu totul real, sau cu totul ireal”. „Scriu nu pentru că sînt poet, ci pentru că am văzut în copilărie cum curgea Prutul. Cred că venea de undeva din Cer.” Aforismele, ideile și meditaţiile Poetului, parţial risipite prin periodice, parţial adunate în volumul antologic *Strigat-am către tine* prezintă în sine o altă faţetă, o altă apă de cristal îngîndurat. Observaţii precise, metafore sclipitoare ori simple improvizaţii, pete de acuarelă risipită fugar – aforismele lui Grigore Vieru sînt, în marea lor majoritate, poeme într-un singur vers, scrise în cea mai bună tradiţie simbolistă a vecinului său de peste Prut, de la Miorcani, – a subtilului poet Ion Pillat.

În Marea Trecere numai trecerea se rostește pe sine, pe cînd marile teme, ca și marile rîuri, rămîn neclintite în revărsare. Sau, ca viaţa dintre cele două maluri. Sau, ca Luceafărul dintre valuri. Pentru că „știu: cîndva, la miez de noapte / ori la răsărit de soa-re”, alegoric fiind spus, este, în esenţă, tatonarea aceluiași spaţiu selenar de reaprindere a Candelei și regăsire a Luceafărului.

Explică sensul corelării sintagmelor prin exemple relevante din biobibliogra ia lui Grigore Vieru:

vîrstele omului ⟷ vîrstele neamului.

Meditează şi conchide la ce realitate din biogra ia poetului face trimitere autorul eseului: *...Apele Prutului între ale cărui maluri şi în a cărui oglindă se mai zbate şi astăzi cămăşuica ama-ră a copilăriei Poetului.*

Cum înţelegi a irmaţia că poetul Grigore Vieru se inspiră, în creaţia sa, din *valorile esenţiale*?

Organizaţi un recital din fragmente poetice prin care să ilustraţi ideea trinităţii dominante în creaţia maestrului:

MAMA – IUBIREA – LIMBA ROMÂNĂ.

6.1. Utilizaţi, pentru crearea atmosferei potrivite, o coloană sonoră sugestivă.

Selectează, din text, caracteristici de initorii ale creaţiei vie-rene, argumentîndu-le prin opinii proprii.

Documentează-te din surse ale *bibliotecii de referinţă Grigore Vieru* şi prezintă un titlu de carte utilă pentru cunoaşterea cre-aţiei poetului.

Re lectează la a irmaţiile propuse şi dezvoltă ideile:

...Marile teme, ca şi marile rîuri, rămîn neclintite în revărsare.

Ştiu: cîndva, la miez de noapte...

Meditează la mărturisirile poetului şi formulează două concluzii despre *lucrarea în cuvînt* a artistului.

0 *Am răsărit ca poet din frumuseţea, bogăţia şi tainele limbii române, căreia îi voi rămîne îndatorat pînă la capătul vieţii.*

I *Mărturisesc că nu sînt unul din străluciţii mînuitori ai verbului matern, dar îmi place să mă prenumăr printre cei care se frămîntă, se zbat în căutarea cuvîntului potrivit, printre cei care tind să lege sănătos cuvintele în frază.*

Zilele de Paşte şi de Crăciun, pentru mine, sînt cele ale inspi-raţiei, cînd pîinea unui poem, a unui cîntec, a unui aforism se nimereşte frumoasă. Atunci mă simt cel mai fericit om din lume. Atunci mă simt puternic şi neînvins şi-mi pare că pentru prima oară gust din farmecele vieţii.

M-am săturat de simboluri –
Pictează-mi o mirişte.
Mi-e dor de copilărie.
De Prut. De linişte.

ARS COLLABORANDI

Însă cum să vinzi fereastra oare,
Cea la care mama ne-aştepta?

POETUL CANDORII {I AL COPIL+RIEI

Motto:

„Grigore Vieru caută umbra copilăriei, vîrsta inocenței, acel univers fericit invadat de blîndețe și blajinătate.” *Adrian Dinu Rachieru*

Actualizează poeziile copilăriei tale şi reintră în starea de spirit a eului liric din textele propuse.

Plaiul meu

Am un plai ca din poveste,
Altul mai frumos nu este.
El mi-e drag pînă la stele
Şi pîn’ dincolo de ele!

- **În ce se măsoară dragostea de plai?**
- **Meditează: cum înțelege un copil ideea de *plai ca din poveste*?**
- **Formulează un răspuns, apelînd la sugestia metaforei din inal.**

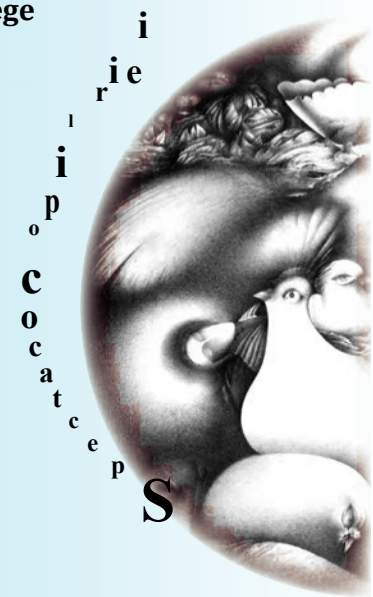

Izvorul

N-am văzut nici un izvor
Cu lăcată ori zăvor.
El, încet ori repede,
Sparge orice lespede.

Ce înseamnă să zăvorăşti un izvor? Explică ideea inală.

Bună dimineața!

Peste codrul meu străbun
Iese soarele cel bun,
Iese rumen peste mare,
Peste munţi şi ochii mumei,
Ca o pîine mare-mare
Pentru toţi copiii lumii.

Comentează sensul comparației pe care e întemeiat textul.

Descoperă sensuri ascunse şi realizează transferul la propriile valori.

Soare-soare, frăţioare!

– Soare-soare, frăţioare,
Hai dă drumul la izvoare,
Scoate iarba din ţărînă,
Spune păsării să vină!

Apreciază utilizarea adecvată viziunii copilului a lexicului ce conotează ideea de vitalitate.

Zmeul

Am un zmeu, am un zmeu,
Ce sus zboară zmeul meu!
Bucuros e mîndrul soare:
„Am primit şi eu scrisoare!”

Exprimă-ţi opinia: ce ar putea conţine scrisorile adresate soarelui, în imaginaţia unui copil? Dar a unui adult?

Dorul și limba

Cerul e ţesut din stele,
Luncile – din floricele,
Numai dorul strămoşesc –
Din cuvîntul românesc.

Motivează intenţia autorului de a-i facilita copilului cunoaş-terea unei realităţi abstracte.

Pasărea

Cînd s-a întors
La puii ei cu
hrana, Găsise
cuibul gol Şi
amuţit. I-a căutat
Pîn’ îi albise pana,
Pîn’ cînd în cioc
Sămînţa a-ncolţit.

Asociază destinul păsării cu cel al omului şi exempli ică prin sugestii textuale.

Copilul ca *homo ludens* sau logica jocului

„Numai atunci omul este cu adevărat întreg, cînd se joacă.” Copilul ca *homo ludens* este, prin urmare, un om deplin.

Jocul ca atitudine suverană faţă de real presupune imaginaţie: copilul lui Vieru, care prefa-ce curcubeul într-o coardă, are ca date organice atît impulsul de joc, cît și percepţia intuitivă a frumosului; curcubeul nu mai este o jucărie oarecare, ci parte integrantă a fiinţei jucătorului.

***

Jocul durează atîta timp cît durează creaţia, închiderea de sine a jucătorului fiind o condiţie a actului creativ, ce urmează să fie respectată neabătut. Delimitarea sferei de joc se face în mod distinct pentru a asigura încredinţarea fermă unui *aici* și *acum*, unor reguli exacte.

***

Copilul lui Grigore Vieru este transpus în-tr-un mediu natural, desfășurînd un teatru sub cerul liber: mișcările în aer marchează acţi-unile sale ludice cu o notă destinsă, familiară, graţioasă. A se juca înseamnă, pentru el, care nu recurge la jucării artificiale, fabricate, ci exclusiv la cele din jur (spicul, frunza, animalele domestice), a trăi organic manifestările naturii. Prioritatea o are nu o oarecare tendinţă raţională de a-și explica pe deplin cauzalitatea și finalitatea lucrurilor, ci predispoziţia de a surprinde relaţiile misterioase dintre ele, simple și totodată complexe.

***

Culoarea, ca și lumina, este marele stimul al bucuriei cunoașterii, la oricare scară s-ar produce aceasta. „Care din frumuseţile vieţii vă bucură mai mult?”, a fost întrebat poetul nostru. Răspunsul a fost prompt: „Toate, dacă sînt frumuseţi adevărate. Dar, cu deosebire, lumina dimineţii. Atît de frumos și curat e soarele dimineaţa, încît, iţindu-se de după deal, aștept parcă să strige ca un copil: *Cu-cu!* Nimic mai frumos ca lumina dimineţii! În apele ei îmi simt mai liber sufletul, iar din toate cele măreţe și sfinte ale lumii, libertatea sufletului este minunea cea mai desăvîrșită: nimic nu se poate adăuga.”

***

Copilul provoacă jocul, dar și se include în mod dezinteresat în spectacole ludice ale înseși naturii. Beneficiar isteţ, mai cu seamă al mișcă-rilor stihiale (ploaia, vîntul, furtuna), el valorifi-că în spaţiul ludic toate mijloacele care i se pun la îndemînă, la cele cromatice adăugîndu-se cele sonore, tactile, dinamice.

***

E însăși scara bucuriei supreme a copilului, oferită generos de jocul forţelor naturii, bucurie atît de aeriană și de inocentă! Dacă mai tîrziu poetul va spune – din perspectiva deplinei sale maturităţi – *fiindcă iubesc*, în momentul scrierii acestei poezii, la începutul anilor șaizeci, el ar fi putut spune cu același aer existenţial: *fiindcă mă joc*…

Mihai Cimpoi

Revino la textul criticului și identi ică secvenţele în care sînt prezente ipostazele jocului, indicate în tabelul de mai jos.

Surprinde, în titlurile propuse, situaţii ce adeveresc rolul de copil creator al jocului. Comentează imagini relevante, com-pletînd răspunsul.

IPOSTAZE ALE JOCULUI	COPILUL, CREATOR AL JOCULUI
Jocul ca atitudine suverană faţă de realitatea vieţii	*Ghicitoare fără de sfîrșit; Mărul; Puiul; Puișorii*
Jocul, imaginaţie	*Ceasul; Toba ariciului; Trei mici licurici; Cuvîntul mamă*
Jocul, percepţie intuitivă a frumosului	*Ce anotimp e oare?; Primii fulgi; Bradul*
Jocul culorilor și al luminii	*Ploaia și curcubeul; Vreau să plouă; Curcubeul; Ce oră e?*
Jocul, bucurie supremă a cunoașterii	*Cum se face o carte; Cîntec despre învăţător; Plaiul meu; Proverbul*
Jocul, condiţie a actului creativ	*Graiul meu; Izvorașul; Casa nouă; Greierașul*

Eu o strig pe mama mea.
Tu, ecou, pe cine strigi?

Ilustrează informaţia dobîndită prin studiul temei și prin amintiri din propria-ți copilărie într-un eseu liber cu tema propusă de poetul Grigore Vieru:

Mi-e dor de fragedul izvor
Curgînd din veșnicie,
Cu ochi curaţi, strălucitori
Cu ochii tăi, copilărie.

CONTRE|UL VALORILOR FUNDAMENTALE: LIMBA ROM~N+, MAMA, DRAGOSTEA, CREA|IA

CONTRE|UL VALORILOR FUNDAMENTALE: LIMBA ROMÂNĂ, MAMA, DRAGOSTEA, CREAȚIA

Şi toţi sîntem luminaţi

De-o bucurie neînţeleasă.

Motto:

„Poezia e, pentru el, trăire, experienţă interioară, rostire esenţială, adică sacră, a fiinţei.” *Mihai Cimpoi*

Completează spectrul valorilor spirituale din titlul temei cu altele din universul liricii poetului.

Re lectează la a irmaţia din *mottoul* temei, exempli icînd cu versuri cunoscute.

3. Aminteşte-ţi nume de scriitori care au de init poezia ca trăire şi experienţă interioară.

Plăcerea textului:

D

Moţtenitorul lui Mateevici

Parcurge textul şi veri ică-ţi propria convingere despre valoarea limbii ca mijloc de mărturisire a sentimentelor uma-ne profunde.

ÎN LIMBA TA

În aceeași limbă
Toată lumea plînge,
În aceeași limbă Rîde
un pămînt. Ci doar în
limba ta Durerea poţi
s-o mîngîi, Iar bucuria

S-o preschimbi în cînt.

În limba ta
Ţi-e dor de mama,
Și vinul e mai vin,
Și prînzul e mai prînz.
Și doar în limba ta Poţi
rîde singur,
Și doar în limba ta Te

poţi opri din plîns.

Iar cînd nu poţi
Nici plînge și nici
rîde, Cînd nu poţi
mîngîia Și nici cînta,
Cu-al tău pămînt,
Cu cerul tău în faţă,
Tu taci atuncea
Tot în limba ta.

Scrie:

o listă de texte publicistice, teoretice despre limbă;

o listă de texte literare cu tema limbii.

4.1. Precizează circumstanţele istorico-sociale care le-au motivat apariţia.

Utilizînd ideile aforistice din *Rînduri–Gînduri*, scrie o mini-re lecţie (3–4 enunţuri), continuînd titlul *În limba ta...*

Aminteşte-ţi şi desemnează rolul celor trei tipuri de comunicare, consemnînd particularităţile lor:

Toate zilele mele izvorăsc și se înalţă din adîncul și din puterea Limbii Române.

Limba este comoara cea mai de preţ a poporului și veghea asupra strălucirii ei nu trebuie să pirotească nicicînd.

Grigore Vieru

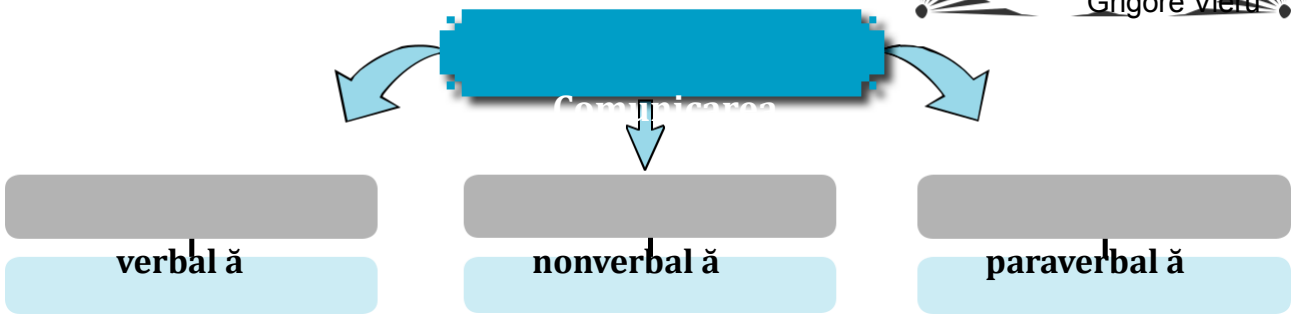

Citeşte poezia şi observă ce tipuri de comunicare invocă eul liric în scopul unei autocomunicări plenare.

Identi ică detalii din text, care ar caracteriza:

A. Aceeaşi limbă	B. Limba ta
Toată lumea plînge... ✓	Durerea poţi s-o mîngîi... ✓

Comentează metaforele şi expresiile metaforice care sugerează performanţa comunicării celor mai subtile sentimente umane.

Interpretează semni icaţia dilemei din versurile:

nu poţi nici plînge și nici rîde;

nu poţi mîngîia și nici cînta.

Identi ică motivele secundare din text, care întregesc moti-vul principal.

Ilustrează *motivul tăcerii* ca semn al limbajului, interpre-tînd ideea din inalul textului.

Mă-ntorc spre ce mi-e sfînt
şi-aproape...
Şi-mi curge sufletul ca grîul.

Ilustraţie de Igor Vieru

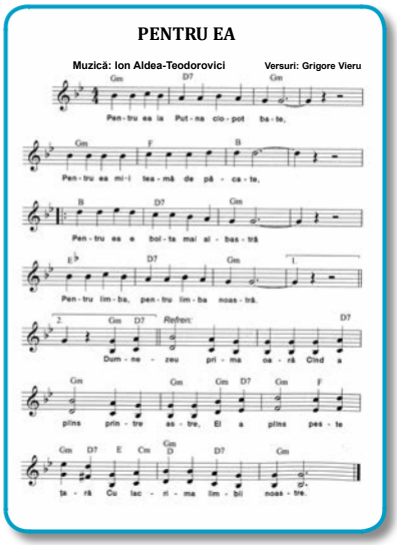

Textul muzical al poeziei

12.1. Precizează în ce situaţii efectul ar i invers:

Ai comunica atuncea tot în limba ta.

Exprimă-ţi opinia:

De ce *doar în limba ta / Durerea poţi s-o mîngîi, / Iar bucuria / S-o preschimbi în cînt*?

Ce efect asupra vorbitorului produce cunoaşterea subtilă a limbii materne?

Comentează sugestia expresiilor metaforice din secvenţa poetică anterioară, comparînd-o cu viziunea asupra creării limbajului artistic din poezia *Testament* de Tudor Arghezi:

Ca să schimbăm, acum, întîia oară, / Sapa-n condei şi brazda-n călimară...

Memorizează textul, integrîndu-l în lista preferinţelor tale recitative.

OPŢIONAL

Prezintă o plachetă de versuri ale poetului despre frumuseţea şi bogăţia limbii, argumentînd cu titluri sugestive de texte şi cu ilustraţiile făcute pentru acestea.

Audiază textul muzical al poeziei semnat şi interpretat de compozitorul Ion Aldea-Teodorovici. Apelează la aprecierea muzicologului Tudor Chiriac din *Rînduri–Gînduri*. Comentea-ză corespondenţa text–melodie. Explică ce stări, trăiri îţi de-clanşează această piesă muzicală.

ARS DISCENDI

Rînduri-Gînduri

Etic vorbind, muzica lui Ion este de neconceput în afara poeziei timpului său şi în afara acestui timp. Ea s-a născut sub bolţile încărcate de har divin ale poeziei lui Grigore Vieru, care i-a conferit dimensiune.

Tudor Chiriac

PENTRU EA

Pentru ea la Putna clopot bate,
Pentru ea mi-i teamă de păcate,
Pentru ea e bolta mai albastră –
Pentru limba noastră.

Pentru ea ninsori se cern din
spaţii, Pentru ea puternici sînt
Carpaţii, Pentru ea e caldă vatra
poamei – Pentru limba mamei.

Pentru ea noi văruim pereţii,
Pentru ea mai sînt răniţi poeţii,
Pentru ea cresc florile visării –
Pentru limba ţării.

Dumnezeu prima oară
Cînd a plîns printre astre,
El a plîns peste ţară
Cu lacrima limbii noastre.

Citeşte expresiv poezia şi caracterizează, într-un cuvînt, intonaţia pe care o alegi. Apreciază ce îţi impune anume aceas-tă intonaţie.

Audiază cîntecul scris pe aceste versuri. Remarcă rolul muzicii şi al refrenului în construirea mesajului.

2.1. Ascultă şi alte piese muzicale interpretate de Doina şi Ion Aldea-Teodorovici şi, pornind de la a irmaţiile lui Grigore Vieru, formulează două concluzii cu referire la ideea de ide-al naţional şi de valoare a artei.

Două inimi gemene – Doina şi Ion Aldea-Teodorovici. Două inimi care au bătut în acelaşi ritm şi-au ars în acelaşi foc sacru pentru tot ce este frumos şi pentru acelaşi ideal naţional.

Credem că în tot spaţiul românesc nu există, după piesele lui Ciprian Porumbescu, cîntece patriotice mai tulburătoare.

Analizează structura textului şi identi ică *punctele nevralgi-ce* ale construcţiei. Pe ce *se înalţă* poezia?

Selectează, din text, numele proprii implicate şi comentează semni icaţia lor contextuală.

Dedu ideile dominante ale iecărui catren. Dezvoltă-le într-o discuţie cu colegii, raportîndu-le la experienţa ta de vorbitor.

Descifrează semni icaţia titlului, angajînd şi alte texte poeti-ce despre limba noastră.

Raportează textul la o specie literară. Argumentează.

Dovedeşte că autorul poeziei este un moştenitor al lui Alexei Mateevici.

Prezintă, într-un eseu de 1–1,5 pagini, relaţia pe care o are *poetul Grigore Vieru* cu *limba* şi *muzica*.

OPŢIONAL

Creează un text în care să aduci un elogiu Limbii Române, angajînd şi idei din *Agenda cititorului*.

Consultă lucrarea colectivă *Două vieţi şi o dragoste: Doina şi Ion Aldea-Teodorovici*, apărută la Editura „Universul”, Chişinău, 2004.

3.1. Dezvoltă, într-un text-evocare, începutul propus: *Ei ne-au cîntat graiul, scrisul, suveranitatea...*

Doina şi Ion Aldea-Teodorovici, o constelaţie a cîntecului românesc

Agenda cititorului

După Mateevici, Grigore Vieru este întîiul dintre poeţii basarabeni care nu molestează cuvintele sau sintaxa pentru a obţine efecte poetice. Tăietura frazei şi a imaginii este exactă chiar şi atunci cînd poetul adoptă libertăţile versului alb sau cînd imită, ironic, „metrul” maiakovskian.

Configurînd, din simboluri, Spaţiul Sacru în interiorul căruia se produc dramele fiinţei (naţionale!), Grigore Vieru a sugerat magistral drama limbii române şi a limbajului poetic însuşi.

Nicolae Leahu

RADICALI INTERNA|IONALI }N SISTEME TERMINOLOGICE. LIMBAJUL INFORMATIC {I AL MEDIILOR ELECTRONICE

RADICALI INTERNAȚIONALI ÎN SISTEME TERMINOLOGICE. LIMBAJUL INFORMATIC ȘI AL MEDIILOR ELECTRONICE

Asociază ideea de „internaţional” cu domeniile vieţii contemporane.

1.1. Descifrează conceptele din interiorul sintagmelor:

Echipă internaţională, piaţă internaţională, tren internaţional, coopera-re internaţională, conferinţă internaţională, succes internaţional, recunoaș-tere internaţională, portal internaţional.

1.2. Completează cu cîte un nume sintagmele de mai jos:

Aeroportul Internaţional...; Festivalul Internaţional...; Concursul Inter-naţional...

De inește sensul termenilor formaţi cu ajutorul elementului de compunere *bio*-.

Biodegradabil, bioacustică, biobibliografie, biochimie, biocurent, biodinamică, biofond, biogeneză, biografie, biomecanică, biosferă, biosinteză.

Listează 10–12 cuvinte care au în componenţă elementul geo-. Descifrează legătura termenilor cu ideea de „pămînt”.

Documentează-te referitor la structura elementelor lexicale internaţionale.

4.1. Concluzionează despre:

apariţia termenilor noi;

asimilarea acestora de către limba română.

Elementele lexicale internaţionale includ atît neologisme provenite din limbi vii, utilizate în diferite idiomuri ale lumii contemporane, cît și cuvinte care provin din limbile clasice – greacă și latină. Există o serie reprezentativă de elemente lexicale grecești și latine, în baza cărora se constituie sistemele terminologice ale științelor moder-ne, iar cuvintele alcătuite din asemenea elemente pătrund – ca termeni – în lexicul diferitor limbi și sînt ușor descifrabile pentru vorbitori.

Denumirile de medicamente, substanţe chi-mice, fenomene fizice etc., termeni din mate-matică, biologie, politică, teorie literară, artă conservă asemenea rădăcini: *tahicardie*: *tahi* – rapid, accelerat; *card* – inimă; *f itocid*: *f ito* – plan-tă; *cid* – a omorî.

Evoluţia actuală a tehnologiilor informaţiona-le generează termeni noi, de regulă, construiţi în limba engleză, care intră în uz în regim de urgenţă. Aceștia fie se păstrează așa (*hard, sticks, site*), fie se calchiază: cuvîntul existent obţine un sens nou, pe care echivalentul său îl are în engleză: *a salva, a descărca, mesaj, fereastră, viteză, trafic* etc.

Mulţi termeni sînt denumiri comerciale, abrevieri, unele construcţii de acest gen conţin cifre: *MP3, 3,5G, 3D*. În uzul cotidian al vorbitorilor care sînt în subiect intră, odată cu tehni-ca respectivă, și unităţi noi de măsură: *pixel, bit, megabit* etc.

Chiar dacă au o evidentă origine engleză, acești termeni se comportă ca și cum ar fi deja cuvinte românești, cu forme de gen, număr, articol etc.: **bit**, biţi s.m. (Inform.) Unitate de informaţie, reprezentînd cantitatea de informaţie obţinută în urma actului de alegere între două alternative echiprobabile. – Din engl., fr. **bit**.

Construiește diagrama Venn pentru cinci termeni din sistemul terminologic al *geogra iei* și al *geometriei*.

Formează contexte adecvate cu expresiile: *a pune punct, ecuaţie cu mai multe necunoscute, masă critică, a găsi numitorul comun.*

Citește textul și, în baza informaţiei propuse, reţine de ini-ţia de *subsistem terminologic.*

Întreg inventarul de termeni dintr-un domeniu constituie un subsistem terminologic, în permanentă completare în limbile vii.

Subsistemul terminologic, de regulă, nu are sinonime în ca-drul lui, fiecare unitate de vocabular avînd o singură descifrare în limitele sistemului: *erou* nu este egal cu *personaj*, *subiect* nu este egal cu *fabulă*.

În cadrul subsistemelor diferite, cuvîntul are interpretări di-ferite: *subiectul operei literare* nu este egal cu *subiectul propoziţiei*. Domeniile adiacente – fizica, matematica – au o parte din ter-meni comuni.

Pe lîngă termenii propriu-ziși, sistemul terminologic conţine expresii stabile, care, pe măsură ce crește nivelul de cultură genera-lă a vorbitorilor, trec în limba comună. Aceste expresii își schimbă sensul terminologic și nu se raportează la situaţia din domeniul științei, ci la situaţii din viaţa cotidiană: *a pune punct, ecuaţie cu mai multe necunoscute, masă critică, a găsi numitorul comun.*

7.1. Precizează sensul anumitor unităţi de vocabular în limitele unui subsistem.

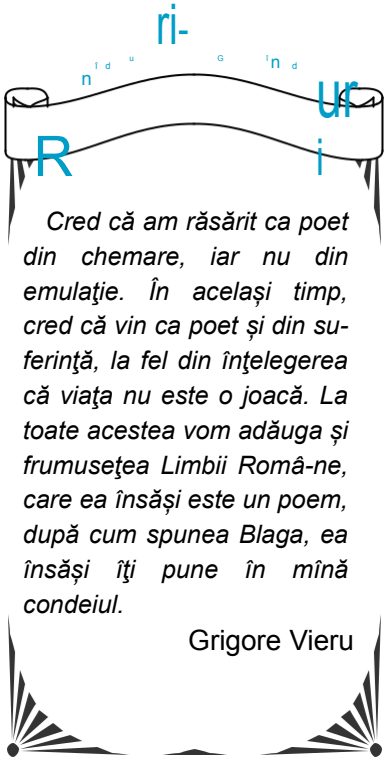

Cred că am răsărit ca poet din chemare, iar nu din emulaţie. În același timp, cred că vin ca poet și din suferinţă, la fel din înţelegerea că viaţa nu este o joacă. La toate acestea vom adăuga și frumuseţea Limbii Româ-ne, care ea însăși este un poem, după cum spunea Blaga, ea însăși îţi pune în mînă condeiul.

Grigore Vieru

Analizează sensul termenilor obţinuţi din compunerea elementelor *antropo-, etno-, demo(s)-* cu elementele *-centrism, -gra ie, -lingvistică, -logie, -craţie, -geneză*. Vezi *Agenda cititorului*.

ARS COLLABORANDI

Citiţi textul unui paragraf din manualul de izică. Extrageţi termenii şi expresiile stabile din domeniul respectiv. Explicaţi-le sensul.

Descrieţi rafturile unui magazin de electrocasnice. Menţionaţi speci icul diferitor tipuri de denumiri.

Citiţi, în echipă, cu voce, articolul şi explicaţi sensul cuvintelor şi al îmbinărilor marcate.

Hotele Faber Imago îmbină designul cu tehnologia de ultimă oră și oferă utilizatorilor funcţii care pînă acum nu puteau fi asociate cu acest gen de electrocasnice. Pe lîngă funcţiile de bază îmbunătăţite, hotele Faber Imago sînt echipate cu *ecran LCD* de *19"*, *format WIDE*, cu o *rezoluţie de 1 440/900*, cu *funcţii de TV* și *PC*. Televizorul are *tuner* digital și analog, teletext și alte sisteme și funcţii *Hi-Tech*, iar computerul este prevăzut cu o linie de ali-mentare de pînă la patru *webcam-uri*, *porturi USB*, intrări pentru căști și microfon și *tastatură virtuală*.

Funcţiile de bază ale hotei sînt și ele îmbunătăţite. Zgomotul este redus, programarea închiderii hotei este permisă, intensita-tea luminilor poate fi reglată și orice funcţie poate fi controlată de la *telecomandă*.

Agenda cititorului

Concepte operaţionale:

Antropo – element de compunere cu sensul de „referitor la om".

Etno – element de compunere cu sensul de „referitor la po-por".

Demo(s) – element de compunere sa-vantă cu semnificaţie de „popor, popular, populaţie".

Improvizaţi un dialog între un cumpărător şi un manager de vînzări, oferind răspunsuri ample despre proprietăţile (caracteristicile) aparatelor tehnice puse în vînzare.

Pătrunderea elementului de compunere *soft* (*moale, in, uşor, delicat, blînd, catifelat* etc.) în limbile lumii s-a produs datorită răspîndirii noţiunilor ce ţin de informatică. Explică, apelînd la dicţionar, sensul cuvintelor: *software, softpedia, softwin, softdriver*.

Citeşte instrucţiunea. Identi ică termenii domeniului informatic şi rezumă textul în limba română.

WordPress este unul dintre cele mai folosite scripturi.

Astăzi vă voi arăta cum puteţi să-l puneţi în limba română.

Mai întîi trebuie să downloadaţi fișierul pentru limba română.

Acum deschideţi fișierul wp-config.php și căutaţi linia define ('WPLANG'). Înlocuiţi această linie cu define ('WPLANG', 'ro_RO').

După aceea vă duceţi în folderul wp-includes și creaţi un nou folder cu numele *languages*.

NOTĂ: Acum aveţi partea de administrare în limba română. Dacă vreţi să aflaţi mai multe pluginuri şi teme pentru WordPress, vizitaţi: Scriptul.info.

Completează tabelul trăsăturilor semantice şi de inește termenii tehnici cunoscuţi.

Cuvintele	Trăsătura semantică 1 *Categoria generică*			Trăsătura semantică 2 *Funcția*				Trăsătura semantică 3 *Modul de stocare a informației*				Trăsătura semantică 4 *Aspectul*			
	Aparat	Dispozitiv	Mediu	Stocare	Măsurare	Reproducere	Comunicare	Mecanic	Electronic	Optic	Digital	Disc	Telefon	Cifru	Fără fir
iPod															
iPhone															
Stiks															
Player															
DVD															
Disc															
Dischetă															
CD															
CD-ROM															
CD-writer															
USB															

ARS DISCENDI

1. Formulează 5 argumente cu structură de enunţuri inite, convingîndu-ţi prietenii despre utilitatea cunoașterii și aplicării limbajului informatic la comunicare prin mediile electronice.

1.1. Redactează, în scris, o instrucţiune pentru un coleg, explicîndu-i cum să-și veri ice poșta electronică.

Cea mai frumoasă carte din lume este o mamă

Actualizează 3–4 texte poetice cunoscute, axate pe motivul matern.

Re lectează asupra a irmaţiei lui Mihai Cimpoi, exempli i-cînd-o: *Legămîntul cu Mama este o formă superioară a iubirii*.

Ce analogii tematice cu opera poetică eminesciană îţi sugerează tema?

Evocă, într-un text narativ, relaţia poetului cu mama, ape-lînd şi la sugestiile imaginii din această pagină.

4.1. Demonstrează cum s-a re lectat această relaţie în lirica poetului.

În liniştea inimii tale,
În răbdătoarea ei
lacrimă...

Citeşte textul poeziei, intenţionînd să-ţi imaginezi *făptura mamei* tale.

FĂPTURA MAMEI

Ușoară, maică, ușoară,
C-ai putea să mergi călcînd
Pe seminţele ce zboară
Între ceruri și pămînt.

În priviri c-un fel de teamă,
Fericită totuși ești –
Iarba știe cum te cheamă,
Steaua știe ce gîndești.

Construieşte cîmpul semantic al lexemului *făptură* şi înlo-cuieşte-l în titlu cu cele mai adecvate sinonime.

Exemplu: *iinţa mamei* (vietate, creatură, trup, statură, natură, ire, lume, univers etc.).

Citeşte poezia, aplicînd intonaţia:

a) unei scrisori adresate mamei; **b)** unei rugăciuni;

0 unui elogiu.

Motivează efectul stilistic al adresării din primul vers în raport cu textul, cu starea eului liric.

Explică semni icaţia repetiţiei determinativului *uşoară*:

raportat la titlu;

raportat la sensul frazei poetice din următoarele trei ver-suri ale primei strofe.

Comentează sugestia expresiei metaforice din ultimele versuri ale primei strofe.

9.1. Descoperă valenţele simbolice ale metaforei:

Pe seminţele ce zboară

Între ceruri şi pămînt.

Determină sensurile posibile ale a irmaţiilor contrastive din versurile:

Mama → În priviri ***c-un fel de teamă,***

→ ***Fericită*** totuşi eşti –

10.1. Ce ar putea provoca teama mamei? Dar fericirea ei?

Exprimă-ţi opinia:

0 De ce poetul își imaginează făptura mamei ca pe o ființă aeriană, divină?

I De ce cunoașterea totală a făpturii mamei – *numele* (știe cum te cheamă) și *gîndul* – și-o asumă *iarba* și *steaua*?

Determină trei simboluri care ar cuprinde sentimentele proprii faţă de mamă.

Formulează mesajul poeziei, comentîndu-l în limita a 1/2 din pagina de caiet. Angajează şi aforismele din *Rînduri–Gînduri.*

Îndreptăţeşte, prin două argumente, intenţia autorului de a-şi intitula poezia *Făptura mamei.*

Propune un alt titlu adecvat pentru acest text, motivîndu-ţi opţiunea.

Sculptură de Ion Zderciu

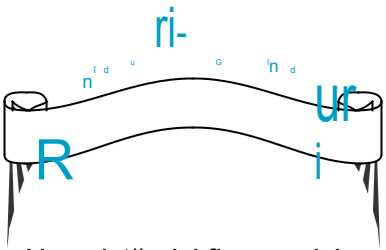

Nu există nici floare, nici mamă urîtă.

Grigore Vieru

Frumuseţea e intim legată de chipul mamei.

Theodor Codreanu

ARS COLLABORANDI

Lucrînd în echipe, elaboraţi un comentariu al poeziei, integrînd şi următoarele repere-simbol:

Între ceruri şi pămînt
de Roman Cuţiuba

MA I CA

STEAUA	**CERURI**
numele, gîndul	***seminţele***
IARBA	**PĂMÎNT**

Modelaţi, prin intonaţie adecvată, o variantă de rostire a poeziei.

Estimaţi, dezvoltînd prin idei proprii, a irmaţia poetului Ioan Alexandru:

Un asemenea imn închinat mamei este o capodoperă de valoare universală în simplitatea cea de peste vîrfuri a unui clasicism nepie-ritor, mereu modern, apropiat fiecărei generaţii.

18.1. Ascultaţi-vă reciproc ideile şi apreciaţi-le pe cele mai convingătoare, mai interesante.

Încadrează poezia *Făptura mamei* în contextul poeziilor consacrate acestei teme.

ARS DISCENDI

Redactează, pornind de la textul lui Grigore Vieru, un text poetic, dedicat mamei.

OPŢIONAL

Pornind de la a irmaţia criticului Mihai Cimpoi, construieş-te un intertext-elogiu adresat mamei, utilizînd versuri din poezia lui Grigore Vieru.

Atîta timp cît există mamele, nici fiinţa, nici lucrurile şi „nici o ţară" nu este săracă, prezenţa sau, cel mai bine zis, omniprezenţa ei (în ram, în rîu, în toate) valorizînd totul în univers.

Cu cît iubim mama, cu atît sîntem.

LEGO, ERGO SUM

Citeşte expresiv poezia *O, mamă (trei culori)* de Grigore Vieru. Observă şi explică rolul semnelor de punctuaţie, al aranjării gra ice a textului pentru lectură şi înţelegere.

Descifrează sensul simbolurilor *ploaie, spice, măr* în context.

Comentează elementele de intertextualitate, arătînd semnicaţia şi actualitatea citatelor şi a aluziilor.

Urmăreşte, prin lectura poeziei de mai jos, similitudinea din-tre ideea divinităţii făpturii mamei şi cea de genialitate a ei.

TU EȘTI UN GENIU

Tu n-ai asemănare
În cele pămîntești.
Născînd, tu ești un geniu,
Un geniu, mamă, ești.
Tu ești zămislitoarea,
Ești pomul numai vers,
Iar noi – de aur mere
Vărsate-n Univers.
Noi mere, iar tu paznic
Veghind din moși-strămoși
Să nu dea peste ele
Mistreţii lăcomoși.

Învingătoare-n toate
Războaiele ce-au fost,
Tu ești eroul lumii
Și-al izbîndirii rost.
Erou rămas tot mamă,
Tot legănînd copii,
Cu teamă de războaie,
Cu frică de tării:
Că n-or trimite ploaie
Pe grîul omului
Sau or trimite brumă
Pe floarea pomului.

Erou ce ca un slujnic
Se poraie din zori
În casă și pe-afară
Cu fruntea în sudori,
Ce dă întîi la păsări
Și-apoi mănîncă el
Și dă întîi la floare
Să bea din cofăiel.
Tu ești un geniu, mamă,
Tîrziu recunoscut:
Abia atunci cînd iarbă
Răsai din tristul lut.

Citeşte poezia, urmărind să descoperi sensurile/să identi-ici versurile ce se raportează la a irmaţia din titlu.

Motivează, prin două argumente, structura tripartită a poeziei.

2.1. Intitulează strofele cu metafore/simboluri din text.

2.2. Observă şi comentează semni icaţia ultimelor patru versuri din iecare strofă:
ca element de structură; **b)** ca segment al mesajului.

Construieşte un clustering semantic din detalii textuale ce con irmă sensul titlului.

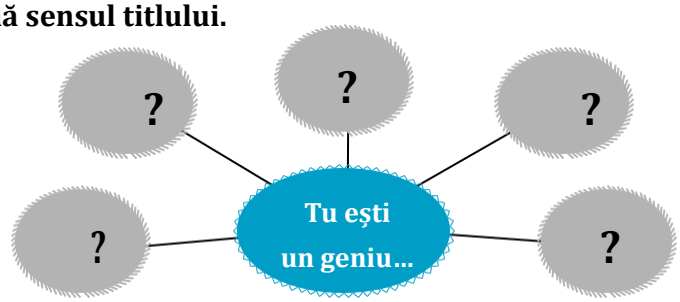

3.1. Integrează exemplele din text într-un succint comentariu prin care să relevi semni icaţia titlului.

3.2. Explică în ce măsură titlul te ajută să descifrezi mesajul, referindu-te şi la sugestia imaginii alăturate.

Să-ţi treacă prin faţă izvoare
La chip şi la vorbă ca
mama...

Explică valoarea corelației pronominale Tu–Noi pentru discursul poeziei, reperînd cuvinte-cheie din text.

4.1. Înscrie rezultatele în tabelul propus.

TU		NOI	
Cuvinte-cheie	Interpretare	Cuvinte-cheie	Semni icație

Argumentează investirea mamei în poezie cu titlul de erou.

Determină semnele celor două spații, *cosmic* și *terestru,* în care poetul proiectează chipul/imaginea mamei și interpre-tează-le sensul.

Justi ică ideea continuității, a perpetuării vieții și a valorilor umane, cuprinsă în poezie.

Examinează textul și desprinde repere poetice care contu-rează imaginea mamei ca o ființă totală.

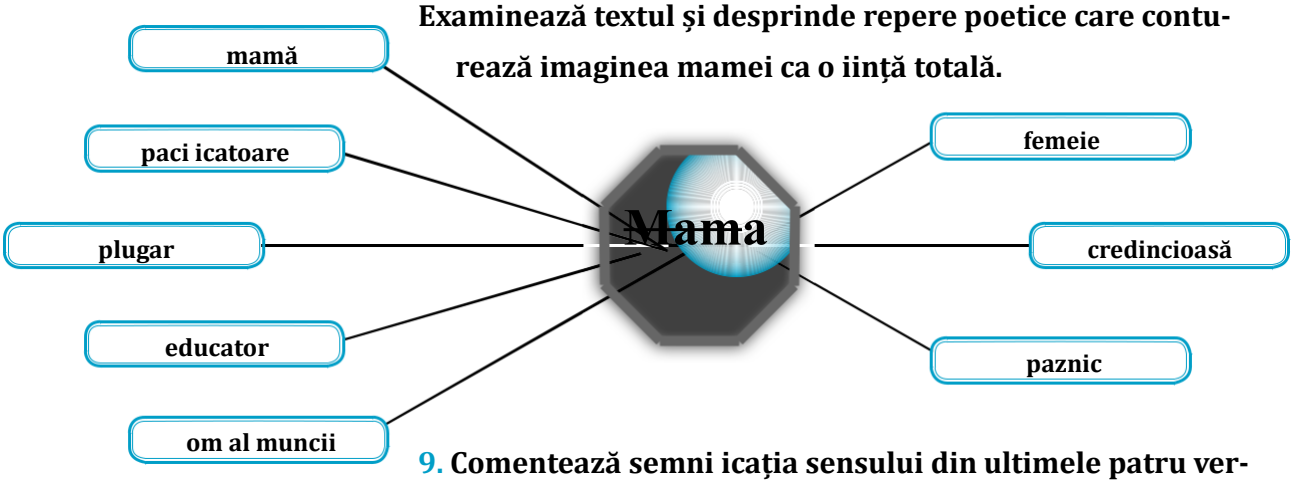

9. Comentează semni icația sensului din ultimele patru versuri ale poeziei, raportate la conceptul de geniu.

9.1. Argumentează în ce măsură este plauzibilă paralela:

mama – un geniu; savantul – un geniu;

poetul – un geniu.

Potrivește o sintagmă din text în calitate de titlu. Motivează alegerea.

ARS DISCENDI

1. Memorizează poezia, declamînd-o în clasă.
2. Comentează, secvențial, versurile ce ți-au plăcut mai mult, argumentînd valoarea lor.

OPȚIONAL

Redactează un eseu nestructurat cu titlul *Mama este un geniu*, valori icînd textul poeziei.

În emoţia lecturii, încearcă să înţelegi starea eului liric din poezia ce urmează.

A CĂZUT CERUL DIN OCHII TĂI...

A căzut cerul din ochii
tăi Și s-a fărîmiţat.
A căzut de pe faţa ta
soarele Și-a îngheţat.
Încremenit e vîntul cel răcoros
Fără harnicele tale mîini.
Căutîndu-te pe tine,
S-au tăinuit izvoarele-n ţărîni.

Ca un pom doborît
Însuși graiul
Parcă se aude căzînd.
Doamne, atît de singur,
Atît de singur
N-am fost nicicînd!

Cine-i pasărea albastră,
Ce-a venit la noi pe ramuri,
Sufletul mamei?

Poezia face parte din ciclul *Litanii pentru orgă.* Motivează încadrarea poeziei în acest ciclu, inspirîndu-te din *Agenda cititorului.*

Citeşte poezia, potrivind intonaţia unei litanii.

2.1. Comentează valoarea stilistică a semnelor de punctuaţie din ultima strofă.

Estimează rolul lexemelor: *a căzut, s-a fărîmiţat, a îngheţat, încremenit, s-au tăinuit* în conturarea universului interior al eului liric.

Re lectează asupra faptului ce a cauzat *apocalipsa lumii lăuntrice* a eului liric.

Interpretează următoarea secvenţă poetică ca pe o confesiune făcută unei persoane reale din viaţa ta.

Căutîndu-te pe tine,

S-au tăinuit izvoarele-n ţărîni.

Agenda cititorului

Litanie, rugăciune lungă, rostită pe un ton puternic interiorizat, ce vizează tema mor-ții, destinul trecător al omului.

Orgă, instrument muzical complex care emite sunete asemă-nătoare unei întregi orchestre simfonice.

Explică efectul construirii textului poeziei pe metafora *căderii*, urmărind simbolurile-cheie:

cerul	▯	ochii
soarele	▯	faţa
vîntul	▯	mîini harnice
izvoarele	▯	mama
pom doborît	▯	graiul

eul liric: ***atît de singur!***

Exprimă-ţi opinia şi argumentează de ce poetul încheie şi-rul simbolurilor cu cel al *graiului*, însoţindu-l de pronumele de accentuare *însuşi*.

Comentează semni icaţia *universului devastat* din text pen-tru înţelegerea mesajului.

Formulează tema şi ideea poeziei.

Raportează o maximă viereană la mesajul global al poeziei.

Asociază mesajul poeziei *O, mamă* de Mihai Eminescu la cel al poeziei *A căzut cerul din ochii tăi* de Grigore Vieru. Scrie două concluzii.

Explică efectul sonor de litanie al poeziei. Utilizează şi confesiunea din *Rînduri–Gînduri.*

ARS DISCENDI

2. **Memorizează poezia.**
3. **Redactează un eseu despre *Marea Trecere a iinţelor dragi,* avînd ca punct de pornire textul poeziei.**

OPŢIONAL

Valori ică aserţiunea propusă într-o compunere de sinteză, în care să comentezi acelaşi motiv în creaţia a doi scriitori români.

Omul e muritor sau nemuritor în funcţie de moartea mamei. O altă cale spre a descoperi condiţia de muritor decît cea din Odă (în metru antic). Theodor Codreanu

LEGO, ERGO SUM

1. **Citeşte întregul ciclu de poezii *Litanii pentru orgă*.**
2. **Alcătuieşte un lorilegiu de citate, explicînd relaţia *viaţă–moarte* în viziunea lui Grigore Vieru.**

Am văzut, am întîlnit lumina dragostei

Identi ică, în fragmentele propuse, simboluri, metafore, comparaţii ce conotează motivul iubirii ca valoare spirituală. Comentează sugestiile lor.

A

Toate cîte le vezi şi le-auzi
De roua iubirii se-acoperă.

Clipa

B

Boarea iubirii urcă-n cer. Tu pleci.

Privesc în urma ta. Iubito!

Ca scrisul cel latin –
aşa de mîndru-ți este mersul.

Găsindu-te

C

Dreptate-n lumea asta
Există totuşi.
Zidirea ei
Iubire o numim
Uşor ca florile de lotuşi
– Aşa ți se desface gura
cînd ne iubim.

Rămîi

D

AcestaClipa-i iubirea, îmi spuneam:

Cînd toate se preschimbă
În nenumite flori
Şi nu mai ştii
Pe care să o dărui
Ființei dragi…

Clipa

Continuă textul B cu o replică a iubitei, prin care să-ți ex-primi opinia proprie despre valoarea iubirii.

Formulează o de iniție poetică a iubirii, dezvoltînd idei din fragmentul D.

Citeşte integral poeziile recomandate la exercițiul 1 şi fă o sinteză orală a ideilor poetului desprinse din acestea, răspunzînd la întrebările formulate în *Agenda cititorului*.

Construieşte argumente plauzibile pentru o dezbatere în clasă cu tema *Şi-a păstrat sau nu, în contextul vieții actuale, sentimentul de dragoste frumusețea şi semni icația?*

Agenda cititorului

Ce l-ar motiva pe cititorul contemporan în lectura textelor propuse?

În ce măsură poeziile interpretate pot ajuta cititorul să-şi clarifice/formeze un ideal al dragostei?

Cum ar recepta aceste texte cititorul generației viitoare?

Recunoaște, în textul dat, o viziune poetică originală asupra iubirii.

Rostește textul poeziei. Vizualizează următoarele imagini și explică-le sugestia, pentru a înțelege valoarea lor la conturarea unor idei din cîmpul lexico-semantic *iubire*.

Imagini	Sugestii	
Tu, cea ocrotită de dulcele luminii mirt	.....	în viziunea poetului
Ca miezul unei s inte azimi	.....*iubirea*	
Ram de rouă s întă		
Cînt unic	.....	

Formulează, succint, răspunsuri convingătoare la următoare-le întrebări și explică, astfel, starea de spirit a poetului.

Interogarea eului liric

Ce rol are adresarea de la începutul și finalul poeziei, urmată de valoarea stilistică a semnului de exclamare?

Care sînt mărcile, în text, ale eului liric, în raport cu cele ale temei?

De ce această perspectivă a confesiunii, a mărturisirii di-recte în fața iubirii?

Ce valoare spirituală atribui ideii-concluzie din final?

Ce ar însemna că *iubirea e născătoare de lacrimi* ?

Cu numele tău
Îmi stropesc ochii în zori.
Pe degetul din dreapta
mea S-a-ncolăcit, înstelat,
Numele tău.

Demonstrează că poezia e *țesută* din simboluri, lucrînd după următorul algoritm:

identifică, în fiecare strofă, cîte un simbol dominant;

explică, cu ajutorul DEX-ului, sensul primar al cuvintelor-simbol;

determină, cu ajutorul dicționarului de simboluri literare, al dicționarului de arhetipuri culturale, sensul în metatext al simbolurilor identificate;

relaționează sensurile cuvintelor respective cu cele ale ima-ginilor din context și dedu semnificația spirituală pe care le-o atribuie Grigore Vieru.

Comentează relaţia de sens ce se stabileşte între anumite entităţi textuale şi rezultă din viziunea poetului asupra *existenţei spirituale*.

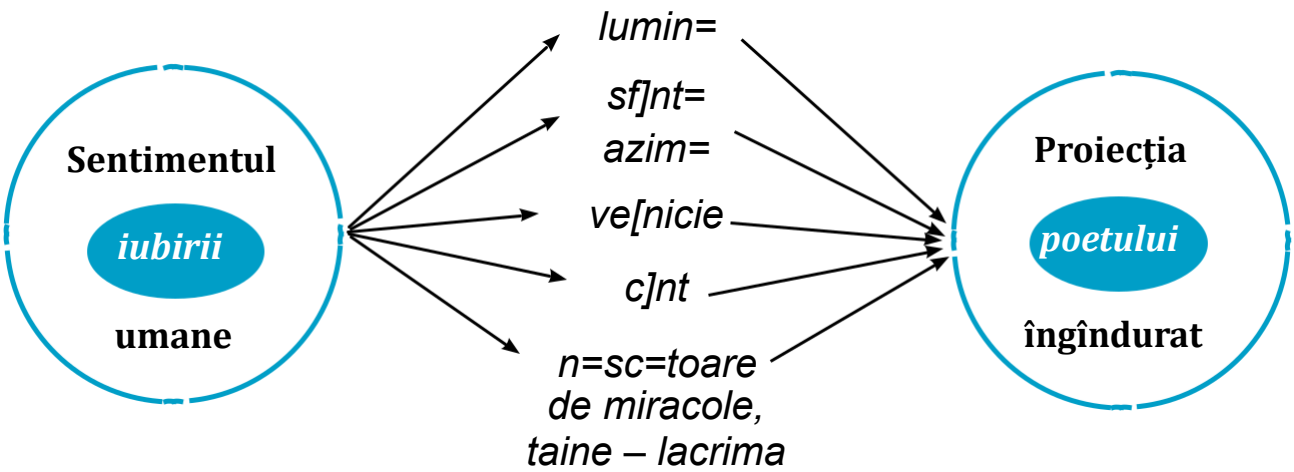

Raportează formula titlului – *Leac divin* – la iecare catren.

7.1. Constată legăturile de sens şi explică semni icaţia titlului în raport cu mesajul pe care ţi-l comunică poezia.

ARS DISCENDI

Dezvoltă, într-un eseu nestructurat de două pagini, o idee poetică la care aderi, în mod prioritar, şi pe care s-o raportezi la constatările aceluiaşi poet:

Lacrima iubirii nu este altceva decît starea ce păstrează frumuseţea omului.

Sînt om, pot iubi, deci pot totul.

OPŢIONAL

Identi ică trei simboluri din textul vierean în creaţia altor poeţi din perioada contemporană a autorului.

2.1. Comentează consonanţele de semni icaţii pe care le stabileşti, rezumînd o dominantă de mesaj.

LEGO, ERGO SUM

Realizînd lectura textului *Cîntec de iubire*, justi ică prezen-ţa lexemului *cîntec* în titlu.

Citeşte poezia ca pe un cîntec de iubire fredonat celei care personi ică sentimentul de care e cuprins poetul – femeia.

Rescrie, în caiet, secvenţe din text ce conturează imaginea izică şi spirituală a iubitei, în raport cu cea a eului.

Stabileşte, la lectura poeziei, spre ce spaţiu sau timp îţi orientează imaginaţia adverbul *dincolo*?

VALUL, FRUNZA

Dincolo de mierla ce se-aude-n ramuri
Ard ale pustiei nisipoase flamuri.
Dincolo de pulberi ce-n pustii scînteie
Ning străin şi rece sînii tăi, femeie.

Dincolo de roua macului în floare
Răsar ochii mamei, steaua ce-o să zboare.

Dincolo de cerul ochilor tăi, mamă
– Valurile mării, codrii de aramă.
Iar pe valuri steaua. Şi pe frunza poamei
– Tremurîndă umbra sufletului mamei.

Trist de ce-aş fi oare şi cu gura mută?!
Valul mă cuprinde, frunza mă sărută.

Iubirea şi valul alintului protector
Ilustraţie de Igor Vieru

Lucrînd în tehnica reacţiei imediate, verbalizează-ţi, în scris, starea postlecturală: ce vezi, ce auzi, ce simţi? La ce te gîndeşti?

1.1. Numeşte alte texte, din creaţia aceluiaşi scriitor sau din poezia naţională/universală, pe care ţi le aminteşti.

Comentează oral ce imagini ar putea însoţi, în viziunea ta, acest text. Ce secvenţe s-ar potrivi cu un clip regizat? Arată conexiunea cu imaginile textului.

Rescrie un vers care te impresionează şi realizează comentariul lui poetic.

Interpretează sugestia a două simboluri dominante din textul poeziei, apelînd la explicaţiile din *Agenda cititorului*.

Citează alte versuri din creaţia poetului în care apar ace-leaşi cuvinte sau aceleaşi imagini. Observă analogiile şi diferenţele.

Agenda cititorului

Valul se asociază stihiei legănătoare a apei şi desemnează veşnica frămîntare a vieţii, inclusiv a celei sufleteşti.

Frunza personifică viaţa, fericirea, prosperitatea, sensibilitatea.

Roua reprezintă apa pură plină de materie celestă, divinitate a naturii şi dragostei.

Ochiul este simbo-lul cunoaşterii supre-me, al luminii şi al ştiin-ţei divine.

ARS COLLABORANDI

6. Cercetați, în echipă, textul poetic ca pe un întreg lexical. Aranjați cuvintele semni icative în următoarele coloane. Concluzionați în raport cu iecare coloană și cu lexicul în întregime.

Ființa umană	Sentimente, stări ale omului	Elemente ale universului	Natura vegetală	Stări ale naturii

Comparați acest text poetic cu poemul eminescian *O, mamă*, arătînd, într-o diagramă Venn, lexicul comun și lexicul speci ic/imaginile comune și imaginile individuale.

Arată gra ic, unind în caiet, cuvintele care se asociază, în imaginația ta, creînd aceleași imagini, cum ar i, de exemplu, *ning – rece – roua – valurile mării – tremurîndă – umbra* (pentru ideea de frig).

Valori ică informația propusă mai jos, prin raportarea ei la textul lui Grigore Vieru pe care îl cercetezi acum.

Analiza stilistică presupune raportarea textului la un anumit stil/substil. În cazul textelor de graniță, se fac precizările referitoare la interferența stilurilor, la mărcile lor; în cazul textelor artistice (beletristice), după raportarea la gen și specie, este adecvată identificarea reperelor pe care se construiește acel text sau fragment.

Pentru că un text reușit nu valorifică toate resursele expresive ale limbii, ci le explorează/exploatează coerent și cu măsură, se vor observa anumite abateri cantitative sau calitative de la normă, care îi conferă expresivitate.

Analiza semiotică rezidă în identificarea semnelor din sistemele semiotice clare, interpretarea lor în context și comentarea coerenței semnelor.

Cum înțelegi noțiunea de *caracter antropocentric al textului artistic*? Raporteaz-o la acest text. Detaliază.

Motivează preferința pentru formele de prezent ale ver-belor. În ce timp istoric, calendaristic ai încadra textul? Ce indicii de spațiu remarci?

ARS DISCENDI

1. Analizează apartenența textului la o specie a genului liric. Argumentează-ți opțiunea.

2. Integrează, într-un comentariu propriu, simbolurile pe care se construiește textul.

Vizualizează, la lectura poeziei, imaginea iubitei, invocată de către eul liric din ploaie.

BLESTEM DE DRAGOSTE

...Iar tu să vii din ploaie
cu părul lung şi ud
şi eu din plete stropii
cum pică să-i aud. Să
vrei să te apropii, eu
să te blestem crunt:
„Să vii din ţări străine
pe-al tău frumos pămînt,
să vrei pe la hotare
să calci pe el mereu
şi el mereu să fugă de
sub piciorul tău!” Ci-n
noaptea pletei tale tu
să mă-nfăşuri ghem,
ca eu blestemul negru
a-l spune să mă tem.

Mirajul privirii
de Roman Cuţiuba

Stabileşte o altă semni icaţie a *ploii* în textul lui Grigore Vieru.

Prezintă pe tablă sau în caiet asocierile pe care le ai în raport cu ideea de blestem şi comentează cauza generării lor.

Aminteşte-ţi cîteva contexte literare în care apare motivul blestemului şi prezintă o sistematizare a acestora.

Formulează esenţa blestemului (virtual) din poezie şi apre-ciază gravitatea lui, utilizînd datele din *Agenda cititorului*.

Rescrie pe două coloane cuvinte care sînt din aria tematică a blestemului şi cuvinte care sînt din aria tematică a dragostei.

5.1. Stabileşte unde se vor intersecta cuvintele.

Blestem	Dragoste

Agenda cititorului

Blestem

Motivul blestemului apare, în special, în basme. Călătoria iniţiatică a eroului este, de multe ori, determinată de un blestem.

Rostirea blestemului reprezintă o dorinţă efemeră şi un mod de eliberare. În circumstanţe magice, poate remodela un destin. Tema spaţiului blestemat se înregistrează în literatură ca intrigă, respectiv ca probă care trebuie rezolvată.

Descifrează sensul de paradox/oximoron în sintagma *blestem de dragoste.*

Extrage, din text, 3–5 cuvinte utilizate frecvent în poezia lui Grigore Vieru.

Rîndi-Gîndur

7. 1. **Explică semnificația lor contextuală.**

Fãgãduindu-mã iubirii

cu tema *Creatoare e numai iubirea*.

Est

Explică semnificația contextuală a acestui motiv prin raportare la poezia studiată în clasă.

Interpretează *blestemul* ca:

Generalizează propriul demers interpretativ al poeziei într-un eseu nestructurat

DISCEN

rîn - ca unesteprezent motivul blesc-tumaul. Interpretează spec. Iluminele ori de stil; stare atitudine umană.

Ca

a) motiv literar;

b) figură de stil;

c) stare atitudine umană.

OPȚIONAL

Cit

Ei

le Sînt două s rigate r.ăbușite c-o roză.

Ah, dragoste!

Cu

Ul drept

Căci inimabună

Cuel secunună..

Chea mă so are le, Primeşte-l în inimata Şi vei trăi dragostea!

Chea mă gîn

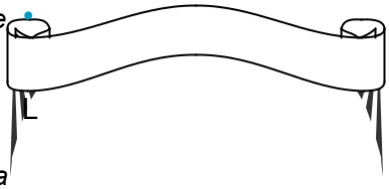

LEGO, ERGO SUM

1. Compară sistemul de imagini din poezia *Brațele mele* cu imaginile din poezia ce urmează.

SFÎNTUL

Vroia să mîngîie cu palma
Părul femeii.
Dar și-a lăsat mîinile
Pe cîmpul de luptă.
Vroia să ia plugul
Din mîinile ei
Și coasa.
Privind cum obosește ea,
El singur obosea.
Vroia seara
Să-și lase pe genunchi
Mîinile.
Vroia uneori să izbească
Cu pumnul în masă.

Vroia să arunce
Milostivirea cazonă,
Nu putea primi ceva
Nemuncit de braţele sale.
Vroia să-și ducă mîna
La inimă.
Era sfînt.
Cînd a murit,
Nevasta vroia să-i pună la piept
Mîinile ei.
Pe cînd undeva,
Pe pămînturi străine,
Creștea din palmele sale
Firul de iarbă:
Linia vieţii lui

Care părea lungă și liniștită.

Examinează contextele speci ice pentru iecare dintre cuvintele: *palmă, pumn, mînă, braț*, indicînd situațiile în care e posibilă înlocuirea (cuvintele sînt interşanjabile).

ARS DISCENDI

Încadrează poezia *Brațele mele* în contextul creației lui Grigore Vieru.

Comentează unul dintre aforismele lui Grigore Vieru, ape-lînd la tehnica *6 De ce?*

0 *Întreaga viaţă ar putea să încapă în palma morţii dacă ar vrea ea s-o desfacă; întreaga moarte ar încăpea în pumnul vieţii dacă ea ar vrea să-l strîngă.*

I *Pînă la urmă, îţi obosesc mîinile pălmuind pe cel cu două feţe – el nu simte nimic dacă nu-l plesnești peste bot.*

II *Ceea ce făgăduim unui copil sau mamei să nu fie mai departe de mîinile noastre.*

III *Daţi mîniei în mînă mai bine o piatră decît hîrtie de scris.*

IV *Dacă mîna dreaptă ar fi mai aproape de inimă, s-ar trezi și ea stîn-gace.*

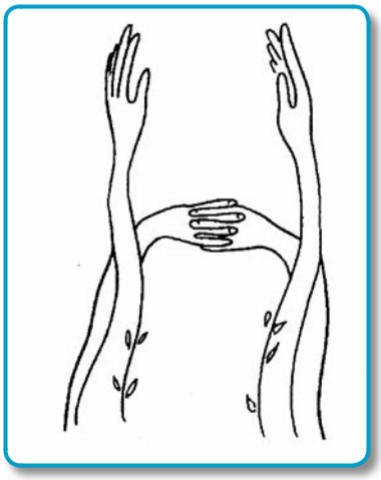

Ilustraţie de Ion Găină

Parcurge vizual textul şi urmăreşte *episoadele* destinului eu lui liric.

PĂDURE, VERDE PĂDURE

Draga i-a fugit. Cu altul.
S-a ascuns în codru. Uuu!
El a smuls pădurea toată,
Însă n-a găsit-o, nu.
El a smuls pădurea
toată Și s-o are începu.
Și-a arat pădurea toată,
Însă n-a găsit-o, nu.
Semănă pădurea toată,
Din grîu azime-a gătit
Și-o corabie -și cioplise
Din stejarul prăvălit.
Și-o corabie-și cioplise Și-
n amurgul greu, de stînci,
A plecat pe mări, s-o uite,
Clătinat de ape-adînci.
A plecat pe mări, s-o uite –
Dar sub lună, dar sub stea,
Răsărea la loc pădurea,
Iar corabia-nfrunzea.

Aripi
de Agneta Covrig

Citeşte poezia, observînd igurile eufonice care conturează o melodicitate deosebită.

Explică valoarea stilistică:
a interjecţiei *Uuu!* din prima strofă;
a repetării conjuncţiei *și* din strofele a doua și a patra,
a liniei de pauză din ultima strofă.

Aplică pe textul poeziei sugestiile interpretative formulate de Mihai Cimpoi în *Agenda criticului.*

3.1. Generalizează, în două concluzii, despre starea de spirit a eului liric.

Agenda criticului

Capodopera Cîntecelor de iubire *este, după noi,* Pădure, verde pădure, *în care energetismul pasional irumpe în accente de intensitate, ce rostogolesc (împre-un ă cu verbele nerăbdă-rii puse la toate modurile perfectului, cu nervoasele conjuncții „și", „dar", „însă", cu desele cezuri şi săgetătoarea negativitate a lui „nu", reiterat întreit) un aer răvăşitor, incandescent, dulce-tiranic.*

Mihai Cimpoi

Motivează efectul contextual semantic obținut prin schimbarea lexemului *codru* cu *pădurea*.

Determină valoarea accentuată a unor versuri din text în raport cu starea eului liric.

5.1. În ce măsură ele amintesc de refrenul dintr-un cîntec? Explică.

Interpretează semni icația simbolică a acțiunilor eului liric în procesul căutării iubitei:

prima dimensiune

a smuls pădurea toată a arat pădurea toată;

FINALITATEA: n-a găsit-o, nu.

a doua dimensiune

a semănat pădurea toată din grîu azime-a gătit o corabie-și cioplise a plecat pe mări;

SCOPUL: s-o uite.

Comentează sugestia simbolurilor: *corabie, stejarul prăvă-lit, amurgul greu, ape-adînci, lună, stea.*

Rezumă starea eului liric din textul poeziei, axînd-o pe semnele din versurile: *Și-n amurgul greu, de stînci,...*
Clătinat de ape-adînci.

Exprimă-ți opinia:

Ce semnificaţie are schimbarea ipostazei eului îndrăgostit din plugar în meșter-călător?

De ce totuși: *Răsărea la loc pădurea,*
Iar corabia-nfrunzea?

Exersează lectura în voce a poeziei, potrivind intonația adecvată trăirii eului liric. Conchide: *Această trăire poate i și a ta?*

Argumentează, cu exemple din text, preferința autorului pentru idei ilozo ice. Observă capacitatea poetului de a le contextualiza într-un mod original.

Examinează ordinea strofelor, urmărind:

respectarea ideii de nemărginire a iubirii în fața timpului;

potrivirea adecvată a titlului în raport cu fiecare secvență.

Agenda cititorului

Pădure

Spațiu misterios, labirint, sălaş al zînelor, pădurea reprezintă un loc al încercărilor şi al izbînzii.

Pentru romantici, pădurea este locul fericirii absolute, univers al ideilor şi al rătăcirilor inocente, spațiu al visării, al purificării.

Pădurea verde este o metaforă a eternității, un spațiu de rătăcire nesfîrşită, o scenă pentru un spectacol cu final neprevăzut.

Mircea Eliade afirmă că pădurea este un sanctuar şi un centru, un spațiu originar în care ființa îşi regăseşte natura primordială şi pătrunde în miezul lumii.

Raportează ideea de veşnicie a iubirii la motivul curgerii implacabile a timpului şi scrie răspunsurile pe care ţi le oferă textul.

13.1. Selectează, din poezie, două idei convingătoare, în opinia ta, şi dezvoltă-le într-un comentariu propriu, reperînd explicaţii din *Agenda cititorului* de la pagina 260.

Re lectează la perspectiva interpretativă a mesajului poezi-ei, propusă de Theodor Codreanu.

Verdele poate deveni pasionalitate devoratoare… Expresia artisti-că cea mai puternică se produce în capodopera Pădure, verde pădure. *Căutarea iubitei, care a fugit cu altul, capătă tonuri tragice în această bijuterie unică în lirica erotică românească, demnă de geniul eminesci-an, căci nu are nimic eminescian în ea, deşi aminteşte de iubirea cu ochi păgîni şi plini de suferinţe.*

Compară semni icaţia poeziei date cu alte două cunoscu-te, cu tema iubirii. Formulează 3–4 concluzii cu referire la tema iubirii în creaţia lui Grigore Vieru.

Lucrînd în echipe, integraţi poezia dată în contextul creaţi-ei lui Grigore Vieru.

PROIECT DE GRUP

Selectaţi 3–4 texte cu tema iubirii din creaţia populară ora-lă sau din creaţia poeţilor preferaţi.

Cercetaţi semni icaţia a 2–3 laitmotive ale erosului, urmă-rind aspectele:

- contextele lirice;
- conotaţiile originale;
- episoade ale destinului eului;
- relaţia cu idealul uman.

18.1. TRANSFER LA ACTUALITATE

Raportaţi la anumite situaţii de viaţă sau fapte din actualita-te rezultatele cercetării efectuate.

1. **Prezintă o variantă de rostire a poeziei *Pădure, verde pădure*.**
2. **Comentează, succint, poezia în raport cu tema iubirii în cre-aţia lui Grigore Vieru.**
3. **Redactează un eseu nestructurat cu tema Pădure, verde pă-dure, *un cînt al dragostei înveşnicite*.**

Soarele părului tău proaspăt ca un colind...

ARS COLLABORANDI

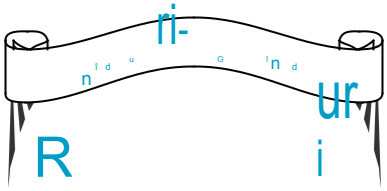

• *Fără participarea inten-să a sufletului, dragostea nu e sinceră şi nu întreţine spiri-tual fiinţa omului.*

Tudor Arghezi

ARS DISCENDI

Literatura este o metaforă din care te hrănești din pîine

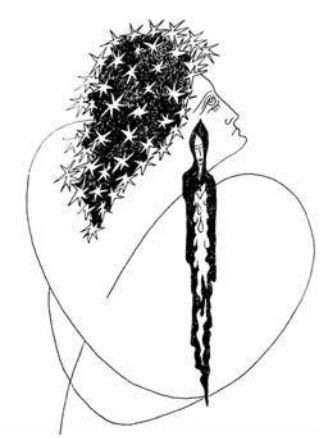
Taina care mă apără

Re lectează asupra a irmației din temă, relaționînd-o și la expresia lui Alecu Russo: *Literatura este pîinea zilnică a unui neam.*

Exprimă-ți opinia cu privire la a irmația lui Grigore Vieru: *Mort este poetul care nu crede în mîntuire prin cîntec.*

Citește textul ca pe o mărturisire a unui crez poetic.

METAFORA

Beau miedul Soarelui
Din cupa de aur.

„Bună dimineaţa, miere de rîu

Cu prundul de grîu!”
Întors în ani, copil, călăresc
Calul mărului către cocori
Pînă cînd trupul său
Se umple de-o albă și sfîntă
Sudoare: de flori.

Mă uit

Cum fire de-argint, lichide,

Leagă cerul de pămînt.
Admir mireasa
Teiului înflorit:

Pe albină.
La fel și rotunda planetă
A florii-soarelui
Cu cea mai deasă și calmă,
Cu cea mai cucernică și unită

Populaţie.

***

Sălbăticiuni mici și dragi,

Îmi arunc în apă copiii,
În adînca, strălimpedea
Apă a graiului –
Să văd cum înoată.

***

Îmi las pe genunchi
Ostenitele braţe spre seară

Ca două ramuri tăioase de brad

Care-au arat
Omătul sălbatic pe munţi,
Vijelia.

Bucurii simple,

Dar care dorul de viaţă-mi aprind.
Și nu există moarte!
Pur și simplu, cad frunzele
Spre a ne vedea mai bine

Cînd sîntem departe.

Ars poetica

Amintește-ți de inițiia metaforei ca igură de stil și motivea-ză funcțiile ei ca element al limbajului poetic.

Lansează idei originale în raport cu structurile stilistice propuse în *Agenda cititorului*.

Comentează starea eului liric în funcție de verbele-cheie ale textului: *beau, călăresc, mă uit, admir, văd, îmi las*...

5.1. De inește statutul eului liric din poezie și tipul de destin pe care îl semni ică.

Alcătuiește o listă de metafore din text, care, în opinia ta, sugerează sensuri determinante și comentează-le, sintetizînd ideile într-un tabel:

Metafore	Sugestii comentate
✓	✓

6.1. Identi ică segmentul de text în care metaforele sînt cele mai sugestive și argumentează.

Interpretează, succint, valoarea simbolurilor dominante din text.

7.1. Precizează în ce mod sugestiile acestora se interferează cu cele ale metaforelor.

Comentează inalul textului în raport cu titlul.

Demonstrează, cu detalii din text, că poezia este o metaforă a destinului de creator/de poet.

Dezvoltă, într-un scurt comentariu, una dintre metaforele din text.

Redactează un eseu cu tema *Poezia este metafora destinului de poet*.

OPȚIONAL

Construiește un șir de metafore pentru temele propuse în *Agenda cititorului.*

Integrează imaginile proprii obținute într-un text-meditație *Metafora vieții...*

Agenda cititorului

Metafora este o poezie în miniatură.

Poetul poate salva o lume.

Cîntecul se naște din-tr-un suflet înaripat.

Poezia este un limbaj al ineditului.

Tema 1: DIVINITATE

Tema 2: FLORI

Tema 3: TEI

Tema 4: APĂ

Tema 5: GRAI

Tema 6: TIMP

Tema 7: DOR

ARS DISCENDI

Citește textul poeziei, urmărind persistența sensului simbolic.

Stropit de slavă
Ca de sînge,
Poetul nu-i decît iubire.

HARPA

Să cînte pot (credeam) și șerpii.
I-am pus ca grave strune harpei
Alăturea de coarda poamei Și
sfîntul fir de păr al mamei. Cu
harpa stam sub mere coapte.
Ei blînd cîntau. 3. Ci-n neagra noapte,
Trecînd prin codru, singuratic,
Au prins a șuiera sălbatic,
Săreau să-mi muște mîna, faţa,
Să-i sugă cîntecului viaţa.
Sunai al mamei păr sub cetini,
Veniră-n fugă-atunci prieteni.
Cînd mă trezisem ca din vise,
Văzui c-o strună-ncărunţise.

Amintește-ți și explică sensul simbolic al harpei în cultura antică și în prezent.

Scrie, din text, lexemele din cîmpul noțional al titlului, explicînd sensul contextual.

Observă segmentarea numerotată a textului poeziei:

Să cînte pot (credeam) și șerpii.
I-am pus ca grave strune harpei
Ci-n neagra noapte,
Sunai al mamei păr sub cetini,
Cînd mă trezisem ca din vise.

3.1. Motivează-o în funcție de:

a) ideea de destin al creatorului; **b)** starea eului liric din poezie.

Exprimă-ți opinia:

Cum ar fi (ar suna) un cîntec de șarpe?

De ce alături de șerpi, eul liric (harpistul) a pus și *sfîntul păr al mamei*?

De ce *o strună-ncărunţise*?

Parcurge informația din *Agenda cititorului* pentru a înțelege semnificația simbolurilor dominante care integrează mesajul poeziei.

Agenda cititorului

Topos, loc comun într-o creație literară, într-o literatură.

Cronos, zeitate mitologică personificînd timpul.

Harpă, instrument muzical, simbol al artelor poetice.

Accesează *Agenda criticului* și argumentează schimbarea toposului în poezie:

a) stam sub mere coapte; **b)** în neagra noapte.

6.1. Ce valori simbolice comportă ele?

Comentează sugestia metaforelor asupra stării eului liric în cele trei regimuri: regimul zilei → regimul nopții → regimul visului

7.1. Rezumă sugestiile comentate în raport cu semni icația stărilor eului liric pe dimensiunea celor trei regimuri.

Identi ică, în ordinea amplasării lor în text, 5 motive-cheie.

8.1. Determină motivul principal și explică semni icația lui pentru mesajul global al textului.

Raportează mesajul global al poeziei la ideea de trăire plenară a vieții de către creator, de salvare, puri icare prin arta sa.

Re lectează, în 5–6 enunțuri, la destinul de poet al lui Grigore Vieru, relaționîndu-l cu opera *Harpa*.

Memorizează poezia și recit-o, imaginîndu-ți că ești autorul ei.

Întocmește o listă de argumente prin care să convingi că Grigore Vieru este poetul valorilor fundamentale, utilizînd ca reper documentar a irmația lui Nicolae Leahu:

Armătura poemelor sale se structurează din fermitatea proba(n)tă a eticii populare, discursul liric întemeindu-se ca un ritual al celebrării valorilor esențiale – Mama, Graiul, Casa părintească, Satul, Eminescu, Iubirea, Pruncul, Poezia –, opuse Răului în acea accepție simplă, nesofisticată, pe care a primit-o drept moștenire sacră de la înaintași.

Redactează o compunere în care să meditezi la destinul poetului în societate, realizînd o paralelă între creația lui Grigore Vieru și cea a lui Mihai Eminescu.

Formulează argumente, în structură de enunțuri inite, despre rolul și importanța poeziei într-un secol al globalizării, tehnologizării activității umane.

Explică, în scris, cum înțelegi una dintre misiunile poetului: *De a se face explicit pentru toate vîrstele și generațiile de cititori*.

5.1. Utilizează informația din *Rînduri–Gînduri* ca reper documentar.

Agenda criticului

Într-o ambianță de paradis arhetipal „sub mere coapte”, șerpii, puși ca grave strune harpei, alături de coarda viței-de-vie și simbolicul fir de păr al mamei, confirmă credin-ța cîntărețului în forța tainică a harpei. Într-o altă situație, în neagra noapte, trecînd prin co-dru singuratic, șerpii-hulubași devin agresivi, sar să sugă cîntecului viața. Credința naivă, enunțată în primul vers, este spulberată. Trezirea din vise echivalează cu instituirea adevărului.

Alexandru Burlacu

ARS DISCENDI

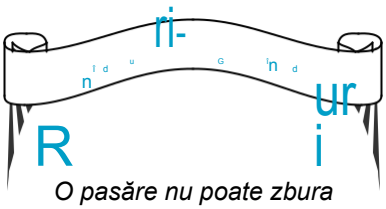

O pasăre nu poate zbura cu o singură aripă, precum și în poezie: primea-ză și forma, și fondul. Unii poeți complică prea mult limbajul poetic, probabil, de teamă să nu creadă cititorul că nu sînt… poeți.

Grigore Vieru

METATEXTUL CRITICULUI:

Consultă opinia specialistului și prezint-o corect, coerent, convingător

GRIGORE VIERU, POETUL ACESTUI NEAM

Într-un catren fără titlu, o simplă inscripţie, Grigore Vieru se autoprezintă ca exponent al comunităţii, cum anterior făcuseră Eminescu, Coșbuc, Goga și nu numai aceștia: „Noros ori clar ca o amiază, / Eu sînt poetu-acestui neam / Și-atunci cînd lira îmi vibrează, / Și-atunci cînd cîntece nu am...” Iată-l apoi într-o altă efigie, afirmînd că Poetul, „acest duh al vieţii”, încorporează într- o singură fiinţă un tribun și un ascet. Pe un versant al existen-ţei sale, Grigore Vieru e un afectiv, un patetic, un apropiat cîntului în latura lui visătoare, de unde aluviuni folclorice, o pasionalitate calmă cu aspiraţii transorizontice; pe celălalt versant se conturează tribunul, omul de acţiune destinat să devină personalitate focalizantă ori, mai adecvat, figură întemeietoare.

***

Atîta timp cît Eul lui Grigore Vieru se menţine în propria biografie psihologică, poetului nu-i găsim accente fulminante, combustii frapante; acest Eu se sprijină mai degrabă pe gingășii, blîndeţea fiind la el o dispoziţie naturală generatoare de simpatie, răspînditoare de ingenuitate. De îndată ce intră în joc ceilalţi, unda lirică energică se suprapune conotaţiilor melancolice, elegiace. Rostirea lină, sensibilizatoare, cedează pasul unui rezonator, unui rostitor oracular respi-rînd credinţă și eticism. Într-o ipostază, lu-crurile se scaldă într-o atmosferă de legendă și mit, în cea de a doua, figuraţia limpede, sobră, lăsînd jelirea în urmă, punctează trau-matisme, crize, stări de impas, realităţi per-turbatoare frizînd absurdul. Pe scurt, Grigo-re Vieru nu e nici auroral, nici vesperal, ci un poet al amiezii, fără nimic criptic ori incifrat, iar opera sa, în totul, se vrea un portret al vo-cilor din juru-i în dialog cu vocea interioară.

***

După ce, prin intermediul folclorului, a descoperit poezia, după ce de la *Meșterul Manole* și *Miorița* a trecut la Eminescu (acesta un „arbore -dor”, „arbore ce vede cu rădăcinile”), după ce, într-o nouă etapă, la maturitate, s-a apropiat de Arghezi, de Bla-ga, de Nichita Stănescu și ceilalţi, autorul *Rădăcinii de foc* avea să atingă nivelul ma-ximelor sale disponibilităţi. Harului natural s-a adăugat o substanţială informaţie în materie de fenomenologie poetică, în acest sens revelatoare fiind confesiunile lui despre *Lucrarea în cuvînt*, nu o dată cu totul remar-cabile. Aflăm de aici, bunăoară, că în afară de nostalgia infinitului spiritual, nici o alta nu l-a tentat. „Dorul de alte nesfîrșiri nu mă

mistuie. Nesfîrșirea e fără trecut, iar eu sînt o ființă iubitoare de toate care au un început, un trecut. Eu sînt o ființă prea casnică, legată de firul de iarbă, de firul izvorului.” Îl frămîntă necontenit fuziunea cu înconjurimea: „De ce nu sînt vînt?! / De ce nu pasăre oare?! / De ce sînt numai cuvînt?”. Spre de-osebire de alții, poetul nu crede în ideea de generație; „există doar grupuri”, zice el; „un poet bun ține de toate generațiile, mediocritatea de nici una”…

***

A păstra în mod curent prospețimea senzorială a copilăriei, a imprima cuvîntului vibrație și autenticitate, a pune în toate ipostazele o clară personalitate, iată motive pentru care poezia lui Grigore Vieru, în totul atașantă, înscrie în tabloul literaturii noastre contemporane valori de cea mai bună calitate.

Constantin Ciopraga

Argumentează statutul de poet al neamului deținut de Grigore Vieru, revelînd următoarele aspecte:

poetul exponent al comunității;

poetul afectiv-visător;

personalitate calmă, cu aspirații transorizontice;

personalitate a acțiunii, tribun.

Descoperă, în text, note ale lirismului vierean.

Pornind de la constatările criticului, pronunță-te asupra interferenței creației vierene cu lirica altor poeți.

Rescrie enunțurile care se referă la ideea de *crez poetic*. Concluzionează despre speci icul acestuia.

Con irmă ideea inală că poezia lui Grigore Vieru înscrie în tabloul literaturii noastre contemporane valori de cea mai bună calitate.

5.1. Demonstrează, prin exemple și idei concludente, prezența acestora în creația lui Grigore Vieru.

5.2. Exprimă-ți opinia cu referire la actualitatea acestor valori.

Pornind de la constatarea artistului plastic Gheorghe Vra-bie din *Rînduri–Gînduri*, relevă prezența ideii de sincretism al artelor în creația poetului.

În creația lui Grigore Vieru, imaginile artistice se pretează de minune transpunerii în alte domenii și genuri de artă. Tocmai de aceea, între copertele multora din cărțile sale convieţuiesc și conlucrează armonios literatura, arta plastică și muzica.

Gheorghe Vrabie,
artist plastic

METATEXTUL CITITORULUI:

Redactează, adecvat şi argumentat, propriul text

Meditează şi convinge-te de utilitatea ideilor.

Agenda cititorului

Plasează alături sensul lexical al cu-vîntului – imaginea simbolică a obiectu-lui, fenomenului – şi descifrarea simbolu-lui, conform dicționa-relor de simboluri.

Alege interpretările care țin de tradiția românească, euro-peană, creştină.

Descifrează valorile contextuale ale sim-bolurilor.

Generalizează şi fă o prezentare în clasă.

Exersează variante şi posibilități de receptare a textelor din creația viereană, demonstrînd competențe lingvistice şi lec-torale.

Generalizează temele din această unitate didactică şi întoc-meşte o listă de idei care te pot ajuta să-ți formezi o impre-sie generală despre valoarea creației lui Grigore Vieru.

Elaborează textul unei comunicări cu tema *Opera lui Grigore Vieru mă ajută să-mi formez caracterul şi demnitatea de om*, angajînd idei relevante, pe care să le ilustrezi cu titluri de opere şi citate din acestea, ca pe propriile convingeri.

Formulează o listă de argumente plauzibile pentru un cetă-țean străin, pe care trebuie să-l convingi de faptul că *poezi-ile maestrului Grigore Vieru sînt veritabile cărți de vizită ale neamului nostru*.

La ce probleme, idealuri, viziuni susținute de către generația lui Grigore Vieru aderi în calitate de cititor contemporan?

Realizează o cercetare a simbolurilor în poezia lui Grigore Vieru.

5.1. Extrage, din cadrul unei plachete a poetului, 5–10 simbo-luri, aplicînd reperele din *Agenda cititorului*.

Prezintă cadrul sociocultural în care şi-a desfăşurat activi-tatea Grigore Vieru.

Repere:

Perioada interdicțiilor impuse de către regimul totalitar;

Perioada mişcării de renaştere naţională şi revenirii la autenticele valori spirituale;

Probleme de stringentă actualitate;

Idealuri socioumane şi culturale susţinute;

Viziuni poetice dominante în creația lui Grigore Vieru;

Specii poetice valorificate.

COMPETENȚA ABSOLVENTULUI LA EXAMENUL DE BACALAUREAT

Revino la poezia* Leac divin *de la pagina 250, cu intenția de a demonstra, la lectura în profunzime, competența culturală, pe cea de înțelegere și interpretare a textului.

În total: 50 de puncte

Scrie, din text, patru cuvinte/sintagme din cîmpul lexico-semantic *divinitate*.	**4 Puncte**
Alcătuiește două enunțuri în care lexemul *miez* să aibă un sens propriu și altul igurat.	**6 Puncte**
Subliniază, în șirul propus, sinonimul care ar putea substitui cuvîntul *a ocroti* în acest text, motivînd, într-un enunț, alegerea: ***apăra, a feri, a păzi, a oblădui.***	**4 Puncte**
Explică, în două enunțuri, valoarea stilistică a două semne de punctuație, la alegere.	**6 Puncte**
Comentează, în două propoziții, sugestia contextuală a unei comparații din poezie.	**8 Puncte**
Explică, în trei enunțuri, semni icația motivu-lui *luminii* în contextul strofei a doua a poeziei.	**8 Puncte**
Propune un alt titlu pentru acest text, exprimat printr-un simbol.	**2 uncte**
Desfășoară, în zece rînduri, ideea de iubire ca sentiment general-uman irepetabil, în raport cu a irmația:	**10 Puncte**

Ca rîul cel truditor curgînd spre mare, omul trebuie să-și croiască propriul drum în căutarea iubirii adevărate.

Din o iciu:

Puncte

Mizează pe propriul orizont spiritual.

PROFIL REAL ȘI UMANIST

Scrisul, ordonare a gîndirii tale

EVALUARE SUMATIVĂ

Verifică-ți performanțele:

Domeniul evaluativ	Domeniul cognitiv
Nivelul de competență C Identi icare și înțelegere	Coordonate ale personalității creatoare
Nivelul de competență B Modelare și aplicare	Lectura și înțelegerea operei Explicarea și interpretarea operei
Nivelul de competență A Imaginație și creativitate	Valori și atitudini asumate din opera scriitorului de către elevul-cititor

Grigore Vieru

SCRIITORUL–OPERA–CITITORUL

Sarcini de lucru	Punctaj
Rescrie lexeme/sintagme, din textele cercetate, ce fac parte din cîmpul lexico-semantic *mama, limba, iubirea, creaţia.*	4 p.
Identi ică teme de initorii ale liricii lui Grigore Vieru.	6 p.
Selectează, din textele preferate, două comparaţii, trei simboluri şi cinci metafore.	6 p.
Alcătuieşte o listă de şapte motive literare din creaţia lui Grigore Vieru, pe care le consideri ca iind surprinse original în textele poetului.	7 p.
Analizează semantica a două substantive frecvente în textele poetului, prezentînd polisemia lor şi angajînd sensurile actualizate în contexte proprii.	
Formulează idei convingătoare în raport cu tema *Casa, mama, copilul – simboluri ce se înscriu în imaginarul poetic vierean.*	
Dezvoltă tema propusă într-un comentariu propriu de două pagini: *Proiecţii ale femininului în lirica lui Grigore Vieru.*	
Urmăreşte, în opera poetului, destinul eului creator şi construieşte argumente pro sau contra pentru o lecţie-dezbatere a subiectului: *Pot sau nu pot i îndreptăţite manifestările eului liric vierean în raport cu anumite probleme ale timpului în care a trăit şi a activat autorul?*	
Convinge, printr-un discurs argumentat, expus într-o conferinţă, publicul cititor despre actualitatea mesajului pe care îl comunică poeziile lui Grigore Vieru.	
Apreciază, în 8–10 rînduri de text propriu argumentativ, speci icul lexical al creaţiei lui Grigore Vieru: este un lexic tradiţional? Arhaic? Neologic?	10 p.
Alege o formă de exprimare scrisă (text coerent sau versi icat) şi scrie o scurtă dedicaţie, confesiune poetului, dezvoltînd ideea: *Pe tine, cîntec, / În inima mea crescut – / Cuprins-am dragostea, / Lumină de început.* (Grigore Vieru)	14 p.
Generalizează 2–3 valori ale personalităţii creatoare a scriitorului, pornind de la versurile-dedicaţie: *E magul... cine-ar mai putea să cheme / Acea putere tainică-n cuvinte, / Şi să se nască-aşa, din vreme-n vreme, / Şi c-a murit să nu-şi aducă-aminte...* (Leonida Lari)	16 p.

În total: 100 de puncte

UNITATEA DIDACTICĂ 6

MARIN SORESCU SAU DESPRE IRONIA MÎNTUITOARE

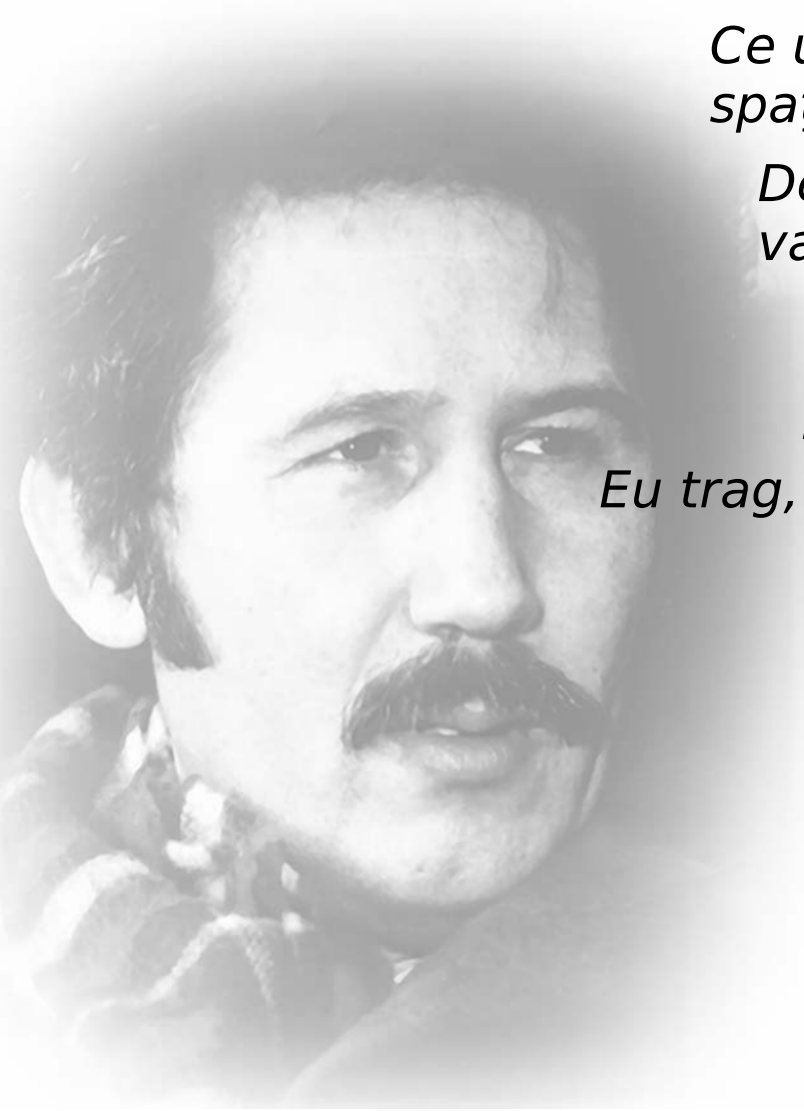

Mă uit cum se măreşte ziua,
Ce se întinde ca o pînză
Ce umple-ncet acelaşi spaţiu,
Deodată devenit mai vast.

Eu trag, de margini, pînza albă,
Eu trag, de margini, vălul zilei,
Pe spaţiul devenit mai vast.

Eu însumi sînt o prelungire, Ceva în plus, un vechi

mister, Şi nu mă mai cunosc, lumina
Încorporîndu-mă luminii.

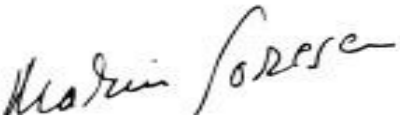

PRE–TEXT: Intră în lumea creației scriitorului

„Cu mine se întîmplă ceva: o viață de om.” *Marin Sorescu*

Inițiază-te în creația lui Marin Sorescu, citind informația sintetică din *Coordonate biobibliogra ice*.

De ineşte speci icul relației dintre autor şi cititorii săi.

Formulează, în calitate de cititor, 2–3 obiective pe care doreşti să le realizezi studiind creația acestui scriitor, ce anun-ță o nouă perioadă literară, postmodernă.

Relaționează sensul citatului propus cu datele de mai jos, demonstrînd că pentru Marin Sorescu o viață de om a însemnat meseria de a scrie.

COORDONATE BIOBIBLIOGRAFICE

Marin Sorescu (1936–1996) a făcut şcoala primară în satul natal, Bulzeşti, urmînd apoi Liceul „Frații Buzeşti” din Craiova şi Şcoala Medie Militară „Dimitrie Cantemir” din Predeal (absolvită în 1954). S-a înscris la Faculta-tea de Filologie a Universității din Iaşi, luîn-du-şi licența în 1960. A debutat publicistic în 1959, cu versuri, în „Viața studențească”, iar editorial – cu volumul de parodii *Singur prin-tre poeți* (1964). Acesta este primul dintr-o serie impresionantă de titluri în mai multe genuri, traduse, în mare parte, în numeroase limbi: *Poeme* (1965), *Moartea ceasului* (1966), *Tinerețea lui Don Quijote* (1968), *Iona* (1968), *Paracliserul* (1970), *Tuşiți* (1970), *Suflete, bun la toate* (1972), *Astfel* (1973), *Matca* (1976), *La Lilieci, I–VI* (1973–1995), *Descîntoteca* (1976), *Răceala* şi *A treia țeapă* (1980), *Fîntîni în mare* (1982), *Ecuato-rul şi polii* (1989), *Poezii alese de cenzură* (1991), *Traversarea* (1994), *Puntea (Ultimele)* (1996).

Creația lui Marin Sorescu (în special poezia şi teatrul) se bucură de un succes foarte mare şi constant. Acest succes se întemeiază, desigur, pe valoarea poemelor şi a pieselor sale – valoare omologată inclusiv prin nume-roase premii ale Uniunii Scriitorilor, Premiul Academiei (1970) şi Premiul Herder (1991). El se explică însă şi printr-o anumită parti-cularitate a operei lui Sorescu, şi anume, prin deschiderea sa către cititor, prin firescul cu care ea propune (şi instituie) o relație de coo-perare cu lectorul.

Poetul dă impresia că ține atît de mult la cititori, încît, dărîmînd zidul pe care alții îl ridicaseră între poezie şi public (tot mai rarefiat), îşi „trădează” chiar colegii de breaslă, poeții. Primul său volum de versuri are, din această perspectivă, un titlu simbolic *(Singur printre poeți)* şi el este unul de parodii, adică unul în care se „demontează”, cu ingeniozitate şi talent, formulele tipice altor autori. Iar extraordinarul volum *Puntea*, scris pe patul de moarte, este cel mai tulburător document al poeziei soresciene, al felului în care scriitorul se angajează, umăr la umăr cu cititorul, într-o aventură a cunoaşterii.

POETICA REGÂNDIRII MISTERELOR

Motto:

„Se ştie că misterul modern stă închis în safe sau
la extremităţile globului, înăuntrul unui aisberg,
cît toate zilele.”
Marin Sorescu

Agenda cititorului

Mister
Ceea ce este (încă) necunoscut, neînțeles sau nedescoperit; taină; secret, enigmă.

Modern
Care aparține timpurilor apropiate de vorbitor, recent, actual; care este în pas cu progresul actual; care aparține unei epoci posterioare Antichității. Conform cu moda zilei. (DEX)

Pentru cei mai mulți oameni, *misteriosul* devine *natural*, nu fiindcă parvin să-l înțeleagă, ci fiindcă se obişnuiesc cu el.

Actualizează informația cunoscută și formulează, succint, o de inițiie proprie a noțiunii de *mister*.

Precizează în ce opere ai întîlnit fenomenul misterului.

Explică, actualizînd cunoștințele, în ce scop recurg scriitorii la mister, ce sugestii conotează misterul într-o operă litera-ră. Utilizează informația din *Agenda cititorului*.

Cum crezi, este valabilă, pentru tînărul de azi, ideea lui Lucian Blaga: *Cîteodată datoria noastră în fața unui adevărat mister nu e să-l lămurim, ci să-l adîncim așa de mult, încît să-l prefacem într-un mister și mai mare*?

4.1. Raportează constatările proprii la a irmația lui Marin Sorescu din *motto*.

4.2. De ce și în ce condiții de viață se poate susține că misterul *stă închis în safe sau... înăuntrul unui aisberg*?

Amintește-ți sensul noțiunii blagiene de *cunoaștere luciferică*.

5.1. Explică noțiunea prin sugestiile conotative ale poeziei *Eu nu strivesc corola de minuni a lumii*, pe care ai studiat-o în clasa a X-a:

...așa îmbogăţesc și eu întunecata
zare cu largi fiori de sfînt mister
și tot ce-i ne-nţeles
se schimbă-n ne-nţelesuri și mai mari
sub ochii mei –
căci eu iubesc
și flori și ochi și buze și morminte.

5.2. **Definește concepția lui Lucian Blaga despre condiția poetului și a creației, interpretînd cuvîntul-cheie *mister*.**

6. **Discutați în plen cele două atitudini și maniere ale poeților față de actul de creație, structurînd informația constatată într-un gra ic T.**

ARS COLLABORANDI

Condiția poetului și a actului de creație	
Lucian Blaga, creator de „sfînt mister”	Marin Sorescu, „spărgător de mister”
✓	✓

Actualizînd cunoștințele despre modernism și neomoder-nism, rezumă informația din tabel și formulează o concluzie despre apartenența poeților la unul dintre cele două curen-te literare. Utilizează două repere din *Agenda cititorului*.

Plăcerea textului:

Dialoghează și descoperă sensurile operei

Citește poezia și sesizează, în întrebările eului liric, aparte-nența ei la modernitate.

NTR UN TÎRZIU

Într-un tîrziu
Vine și poezia.
După frămîntări de o
noapte, Spre ziuă.
(Pe la cîntatul cocoșilor de ziuă.)

– Ceva nou? întreb încercănat.
– Nimic.
– Atunci de ce-ai mai venit?
– Ca să-ți fac o viață mai frumoasă, zice.

Ilustrație la opera poetului de C. Guluță

Rînduri-gînduri

POVARĂ

O carte mică,
N-am luat cu mine
Decît o carte subţire,
Așa ca o frunză.
Așa ca o viaţă de om.

M-am gîndit c-o să mă doară
spinarea.
C-o să mă doară
numele Care-o va căra.

Marin Sorescu

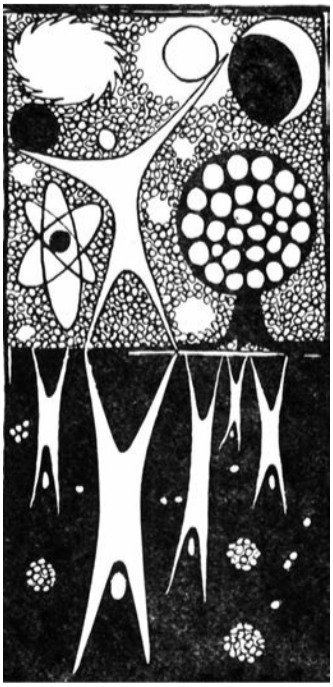

Mai bine cîntă tu
Şi cu sufletul meu.

Examinează discursul poeziei şi identi ică 2–3 particulari-tăţi în raport cu:

titlul textului;

relaţia titlului cu textul;

deosebirea dintre structura frazelor din prima strofă și din cea de-a doua;

formula dialogică.

Interpretează două caracteristici ale procesului de creaţie prezentat în prima strofă.

2.1. Explică semni icaţia precizării dintre paranteze.

Caracterizează starea eului liric din strofa a doua.

Opinează: care este rostul dialogului dintre eul liric şi poezie?

De ce prima întrebare vizează importanţa noutăţii?

De ce eul liric atestă inutilitatea poeziei?

Ce sensuri presupune răspunsul poeziei?

Ce personifică poezia?

Concluzionează, într-o succintă re lecţie, în ce mod poate orice poezie să cultive frumosul.

Argumentează, folosind detalii din textul poeziei, mărturisirea de credinţă a lui Marin Sorescu: *Poezia mea se naște dintr-o bucurie a comunicării, este o descărcare de energie și o cărare pe scurt între mintea și inima mea.*

Prezintă două argumente, demonstrînd că textul este o artă poetică.

Interpretează mesajul textului, raportîndu-l la crezul poetic al autorului, exprimat în *motto*.

OPŢIONAL

Comentează mesajul poeziei *Povară* din *Rînduri–Gînduri*, relevînd caracterul ei de testament poetic.

Determină anumite similitudini cu poezia *Testament* de Tudor Arghezi sau cu alte poezii cunoscute.

4.1. Relevă, prin comparaţie, noutatea poeziei soresciene.

ARS DISCENDI

Am legat..., o poezie a bucuriei și a durerii

Chipurile mele vechi din oglindă

Re lectează asupra ideii din mărturisirea lui Marin Sorescu: *Sper că acest dublu aspect, al bucuriei și al durerii, să se poată observa la lectură și, dacă se poate, molipsitoare să ie doar bucuria.*

Citește textul poeziei, sesizînd acest dublu aspect, al bucuri-ei și al durerii.

AM LEGAT...

Am legat copacii la
ochi Cu-o basma verde
Și le-am spus să mă găsească.

Și copacii m-au găsit imediat

Cu un hohot de frunze.

Am legat păsările la ochi
Cu-o basma de nori
Și le-am spus să mă găsească.

Și păsările m-au găsit
Cu un cîntec.

Am legat tristeţea la
ochi Cu un zîmbet,
Și tristeţea m-a găsit a
doua zi Într-o iubire.

Am legat soarele la ochi
Cu nopţile mele
Și i-am spus să mă găsească.

Ești acolo, a zis soarele,
După timpul acela,
Nu te mai ascunde.

Nu te mai ascunde, Mi-
au zis toate lucrurile Și
toate sentimentele
Pe care am încercat să
le leg La ochi.

Identi ică sensul contextual al verbului *am legat*, explicînd funcţia lui de anaforă și laitmotiv.

Atemporalitate
de Valentin Tănase

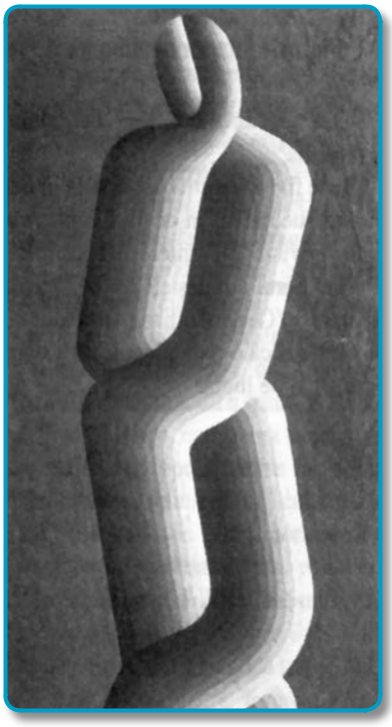

Pereche
de Dorel Zaica

Determină semni icaţia semnelor universului imaginar al creaţiei poetului, în baza celor din poezie:

AM LEGAT

(eu)

copacii
păsările
soarele

CU

basma verde
basma de nori
nopţile

Toate lucrurile și sentimentele → ?

Precizează care ar mai i lucrurile şi sentimentele neinvoca-te, dar pe care poetul ar mai i încercat să le lege la ochi.

4.1. Argumentează răspunsul, urmărind o anumită coerenţă a imaginarului poetic din text.

Interpretează starea eului liric din text în raport cu intenţia de „a lega”:

„tristeţea la ochi / Cu un zîmbet”;

anumite „lucruri și sentimente”

şi rugămintea de a i găsit.

Comentează sugestia „legătorilor”-metafore din text: basma verde; basma de nori etc.

Exprimă-ţi opinia: de ce eul liric întotdeauna a fost găsit destul de repede?

Despre care timp îi vorbește soarele?

De ce toate lucrurile îi spun să nu se mai ascundă?

Demonstrează, prin două argumente, ce tip de destin uman poate reprezenta eul liric:

- al unui individ obișnuit;
- al unui filozof;
- al unui creator;
- o altă opţiune.

Meditează asupra mesajului poeziei şi de inește atitudinea lui Marin Sorescu-poetul faţă de universul uman existenţial.

Recitește poezia, selectează un fragment ce te provoacă şi interpretează-l.

Comentează încercarea eului liric de a reface lumea în mij-locul căreia există.

ARS DISCENDI

Sincronizare, o viziune ironică asupra umanului

Precizează ce impresie îţi produce vizionarea mişcărilor sincronice în coregra ie, în alte arte, în natură etc. şi desincronizările în mişcările umane, haosul în natură, în anumite arte.

Citeşte textul poeziei *Sincronizare* şi identi ică atitudinea poetului faţă de ideea de sincronizare, atestată în viaţa con-temporană.

SINCRONIZARE

Totul e perfect
Pe pînza acestui secol
Al cinematografului:
Și imaginea noastră
Și sonorul.

Numai că de multe ori
Ne facem corect apariţia,
Începem să gesticulăm și să vorbim
omenește –
Dar nu se aude nimic.
Cuvintele ţi-au fost expediate pe ecran
mai înainte,
Sau au fost oprite la vamă.
Alteori te pomenești exprimînd
Replicile interlocutorului,
Care nu se potrivesc pe gura ta,
Îţi vin prea mari, ori prea mici.

Cel mai rău este
Cînd glasul începe să ţi se audă
După ce tu ai ieșit demult
Din fascicolul de proiecţie
Al soarelui.
Nu-i nimic.
Sînt cîteva mici defecţiuni
De sincronizare.
Poate vom ajunge, cu vremea,
Să spunem exact ceea ce gîndim
Și să vorbim
Chiar în timpul vieţii.

Consultă dicționarul explicativ și reține sensurile lexemului *sincronizare*.

2.1. Identi ică sensurile valori icate în textul poeziei.

Descoperă, în text, cele *cîteva mici defecțiuni de sincroni-zare*.

ARS COLLABORANDI

Rînduri

Gînduri utile

Cititul este la fel de pasionant ca și scrisul. Scriitorul trebuie să fie, în primul rînd, un foarte bun cititor. Un cititor care creează. Adevăratul cititor colaborează cu autorul. Apare un fel de complicitate între ei. Eu vreau să dialoghez cu cartea, de aceea citesc numai autori care-mi plac sau din cei care, dacă-mi displac, îmi displac la modul polemic, deci tot angajez un dialog.

Interviul se sprijină pe un răspuns și poartă în spinare o întrebare.

Marin Sorescu

ARS DISCENDI

Aveam o poezie
care nu mă lăsa să dorm.

Lucrați în echipe, consultîndu-vă opiniile și discutînd răspunsurile în plen:

4.1. Recitiți textul și justi icați structurarea acestuia în cele trei strofe, urmărind:

imagini de realitate vizate;

atitudinea eului liric faţă de aceste imagini;

ideile principale enunţate.

4.2. Determinați 4–5 motive dominante ale poeziei, interpretîn-du-le semni icația prin detalii contextuale și relevînd moti-vul dominant: *criza comunicării.*

4.3. Comentați sugestia imaginilor și a limbajului din poezie, care ironizează tendința spre sincronizare falsă, spre pier-derea identității și a valorii umane.

4.4. Pornind de la ideile autorului din *Rînduri–Gînduri,* argumentați, prin exemple din experiența proprie de viață, din experiența umanității și din lecturi, situațiile:

„Începem să gesticulăm și să vorbim omenește –
Dar nu se aude nimic.”
Cînd „te pomenești exprimînd
Replicile interlocutorului...”

„Cînd glasul începe să ți se audă” prea tîrziu;
Cînd „vom ajunge, cu vremea,
Să spunem exact ceea ce gîndim.”

Rezumați, prin 2–3 concluzii, actualitatea mesajului poeziei.

Interpretează semni icația referirii eului liric la importanța congruenței dintre limbajul verbal și cel nonverbal.

Comentează mesajul poeziei în raport cu realitățile regimului totalitar din anii 60–80 ai secolului XX.

Demonstrează, într-o re lecție de 7–8 enunțuri, valabilita-tea a două idei din textul poeziei pentru generația ta.

OPȚIONAL

Ilustrează, într-un succint eseu, că mesajul poeziei *Sincroni-zare* con irmă convingerea scriitorului irlandez Seamus Hea-ney, deținător al Premiului Nobel pentru Literatură, în 1995: *Cea mai bună poezie scrisă sub presiunea condițiilor totalitarismu-lui își păstrează forța poetică intrinsecă și după ce condițiile acelea au trecut și s-au schimbat – și opera lui Marin Sorescu apare ca un caz fericit, care con irmă în timp această a irmație.*

Semne sau despre feţele eului liric

Invocă o serie de semne ale naturii, de semne-tradiţii populare, superstiţii, pe care le cunoşti şi motivează apariţia, rostul lor în viaţa poporului român.

1.1. Explică semni icaţia unor semne ce au pentru tine o anumită importanţă.

Citeşte textul recomandat şi identi ică atitudinea eului liric faţă de valoarea unor semne din categoria superstiţiilor.

SEMNE

Dacă te-ntîlnești cu un scaun,
E semn bun, ajungi în rai.
Dacă te-ntîlnești cu un munte,
E semn rău, ajungi în scaun.
Dacă te-ntîlnești cu carul mare,
E semn bun, ajungi în rai.
Dacă te-ntîlnești cu un melc,
E semn rău, ajungi în melc.
Dacă te-ntîlnești cu o femeie,
E semn bun, ajungi în rai.
Dacă te-ntîlnești cu o faţă de masă,
E semn rău, ajungi în sertar.
Dacă te-ntîlnești cu un șarpe,
E semn bun, moare și tu ajungi în rai.
Dacă șarpele te-ntîlnește pe tine,
E semn rău, mori și el ajunge în rai.
Dacă mori,
E semn rău.

Ferește-te de acest semn,

Și de toate celelalte.

Identi ică în discursul poeziei situaţii alternative şi observă „înlănţuirea" lor ciudată în text.

Agenda cititorului

Toate semnele sînt premonitorii, ele fiind şi nişte avertizări care provoacă teamă.

Scaunul – mijloc de locomoţie spre cer, fiind, în mitologie, vehiculul folosit de zei pentru a coborî pe Pămînt.

Muntele – un obstacol, un mijloc de comunicare cu infernul, fiindcă se opune cerului, nepermiţînd călătorului să-l atingă prin ascensiune terestră.

Carul mare – la fel, un vehicul folosit de zei; Phaeton îşi folosea propriul car pentru a ajunge deasupra pămînturilor locuite de oameni.

Melcul – lucrul ocolit, o metaforă a ascunzişului în sine.

Femeia – calea spre mîntuire, pentru că ea împlineşte unitatea androginului, ajută la recompunerea unităţii prime a arhetipului.

Agenda cititorului

Şarpele – animal malefic şi cel care a ademenit pe om în rai să muşte din mărul cunoaşterii, de aceea are o karmă negativă, el trebuind să fie omorît, pentru ca făptuitorul să ajungă în rai.

Fața de masă – miracolul ei constă în faptul că îl poate închide pe cel întîlnit în cale într-un sertar.

Moartea – o boală a omenirii de proporții universale, fenomenul cel mai reprobabil al umanității, încărcat de cea mai nefastă energie negativă.

2.1. Citeşte, împreună cu un coleg, textul, construind oral un dialog: unul citeşte semnele bune, altul – semnele rele.

Rescrie în caiet, în două coloane, cele două tipuri de semne şi notează alături interpretarea lor, utilizînd *Agenda cititorului* (paginile 281, 282) şi *Dicționarul de simboluri*.

SEMNELE BUNE		SEMNELE RELE	
Semnul	Interpretarea	Semnul	Interpretarea

Consultă opinia colegului şi explică mesajul poeziei ca un cod de reguli, a căror cunoaştere te va ajuta să eviți urmările nefaste, la o eventuală încălcare a acestora.

Interpretează sugestiile a 2–3 simboluri pe care le consideri de initorii pentru actualizarea mesajului poeziei.

Demonstrează, prin detalii din text, că toate semnele au un caracter premonitoriu, eul liric reprezentînd anonimul înțelept din folclor sau oracolul.

Motivează rolul inalului ca surpriză-ruptură în enumera-rea logică continuă.

Exprimă-ți opinia: moartea reprezintă

a) punctul final al vieţii;
b) inutilitatea distincţiei dintre bine și rău;
c) absenţa de semn;
d) anularea textului.

Memorizează textul poeziei şi rostește-l într-o tonalitate ironică.

Continuă poezia, enumerînd alte perechi de semne ce ar deini opoziția bine–rău.

Comentează mesajul poeziei, demonstrînd că este dominată de o viziune comică asupra superstițiilor.

OPȚIONAL

Argumentează, într-un succint comentariu, a irmația: *E mai degrabă în ele (cuvintele din poezie) o energie vitală primară, un preaplin de forțe jucăuşe și încrezătoare în ea însăşi, precum în ghicitorile populare mimate de acest discurs – el însuşi plin de viziuni.* (Maria Vodă Căpuşan)

ARS DISCENDI

Cu toate pînzele... în marea iubirii

Amintește-ți cîteva sugestii ale simbolului *pînză*, întîlnit în textele studiate, și ixează-le într-o schemă-reper.

Citește poezia *Cu toate pînzele...* și completează schema cu interpretări proprii, dezvoltînd reperele orientative propuse.

CU TOATE PÎNZELE...

Sugestii ale autorului

De n-ai fi tu, atîta sete
S-ar pierde, timpul ar fi gri,

Cu faţa-ntoarsă la perete

Izvoru-n piatră s-ar opri.

Așa ca o adulmecare,
Cu toate pînzele plîngînd,
Cîte-o corabie pe mare

Ar luneca numai în gînd.

Împovărat doar c-o aripă,

Pe cer, în raiuri somnolente,
Aș fi și eu doar o risipă

A nefiinţei existente.

SEMNELE IUBIRII

Sugestii ale cititorului

STROFA 1:

„sete” imensă s-ar pierde... _____

timpul ar fi gri... _____

izvorul... _____

STROFA a 2-a:

toate pînzele... _____

cîte-o corabie... _____

STROFA a 3-a:

aripă... _____

raiuri... _____

risipă... _____

nefiinţei... _____

Observă semnele iubirii de care este copleșit eul liric și determină din ce spațiu al imaginarului fac parte:

al gîndirii abstracte;

al naturii;

al abisului interior etc.

Explică în cîte un enunţ relaţia dintre semnele utilizate de poet ca repere ale lumii şi civilizaţiei:

piatră ⟷ izvor; corabie ⟷ pînză;

cer ⟷ aripă.

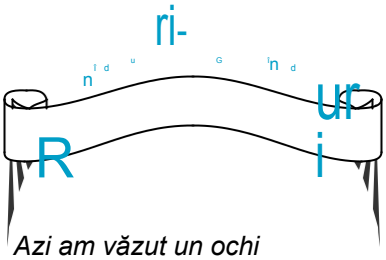

Azi am văzut un ochi
Care mă iubea.
Vedeam bine că m-ar fi
primit Sub sprînceana lui.

Cîtă vreme ne înţelegem
ca două
Păsărele pe creangă,
Să ciripim dragostea noastră,
Care, sînt sigur, va face
creanga să înverzească.

De fapt, poezia de dragoste
ar trebui să fie
semnată Chiar de muze.

Chiar eşti o mică făbricuţă de
dor
Care se poate exporta,
Pentru că dorul este
intraductibil,
Dar mi-l livrezi mie în
cantităţi mari,
Că abia le pot duce.

Marin Sorescu

3.1. Continuă cu alte trei serii de cuvinte-simboluri, relaţionîndu-le cu:

a) flora; **b)** fauna; **c)** literatura.

Completează şirul de analogii cu cea selectată din strofa a treia:

izvor – a se opri;
corabie – a luneca;
……

Desfăşoară imaginea vizuală *Cu toate pînzele plîngînd*, descriind verbal, în cele mai mici detalii, corabia respectivă.

5.1. Raportează imaginea la o persoană, prezentînd starea ei su letească şi aspectul exterior vizibil. Care ar i imaginea antitetică acesteia: *cu toate pînzele...*?

Explică semni icaţia structurii discursului liric ce începe cu invocaţia: *De n-ai i tu...* şi se încheie cu: *Aş i şi eu...*

6.1. Identi ică starea eului liric în raport cu cele constatate.

Interpretează, în scris, semnele iubirii, indicate pe coloana laterală a textului, notînd şi anumite idei ale colegilor.

Comentează sugestiile a două simboluri şi a două metafore ce relevă tensiunea sentimentului iubirii trăit de eul liric.

Formulează, în baza a 2–3 expresii metaforice din text, o deiniţie proprie a conceptului de iubire.

Rescrie textul poeziei în registrul a irmativ al verbelor, în registrul luminos al culorilor.

Model: Pentru că eşti, e atîta sete.

……

10.1. Caracterizează efectul obţinut.

10.2. Opinează:

S-a schimbat starea de spirit a eului liric?
S-a păstrat maniera proprie scrierii lui Marin Sorescu?

Memorizează poezia, propunînd o variantă adecvată de rostire.

De ineşte, într-un comentariu al poeziei, viziunea soresci-ană asupra iubirii. Utilizează şi imagini poetice ale autoru-lui din *Rînduri–Gînduri*.

ARS DISCENDI

Iona sau redescoperirea propriului eu

Informează-te despre mitul lui *Iona* din *Agenda cititorului* (pagina 288) sau din alte surse.

Ia cunoștință cu rezumatul piesei și pregătește-te pentru o lectură a descifrării simbolurilor dominante.

În actul I al piesei, Iona, aflat într -un decor simbolic, într-o gură de pește gigant, întors cu spatele spre interiorul întunecos și cu fața spre mare, cer, dialoghează cu sine însuși, încercînd să-și conștientizeze identitatea, să-și înțeleagă/aleagă destinul. Se strigă pe sine, dar ecoul nu-i răspunde, semn al uitării, al întoarcerii la starea primordială. Iona repetă greșeala inițială, păcatul originar, alegînd calvarul mun-cii, vrînd să fie din nou pescar. Visează numai pești, peștele cel mare personificînd idealul tru-faș al omului. Încearcă să pescuiască dintr-un acvariu cu cîțiva peștișori, semn al spațiului limitat, un produs artificial, o tentație, echivalentul mărului biblic. Înghițit de pește, Iona reia labirintul existenței umane, fiind captiv în universul existențial. În actele II și III, personajul încearcă eliberarea sa, visează depășirea limitelor speciei sale umane, care nu se deosebește prin nimic, nu prosperă intelectual, iar timpul îi devine dușman, îl pune în pericol, fiind singur printre semenii săi.

Citește textul piesei lui Marin Sorescu, urmărind să desco-peri în el elementele mitului.

IONA

Tragedie în patru tablouri

(fragmente)

(Personaje: *Iona*, pescar; *Pescarul I, Pescarul II*, fără vîrstă, figuranți)

TABLOUL PATRU

– Strașnic năvod mai am. Vreau să prind cu el acum soarele.

– Doar atît! Soarele! *(Rîzînd.)* Și să-l pun la sărat, poate ține mai mult.

– *(Se arată și Iona, își pune mîinile la ochi, ferindu-se de lumină.)* Marea. *(Luîndu-și mîinile de la ochi.)* Marea!

– Aerul! *(Respiră adînc. Constatativ.)* Da, ăsta e aer. *(Mai respiră o dată, adînc.)* Să nu-mi spui că și cel dinăuntru a fost aer.

– Nu, să nu-mi spui mie asta că...

– Numai eu știu ce-am respirat. Eu, și cu nările astea ale mele.

– *(Dîndu-și un bobîrnac peste nas.)* Acum

încep să înfrăgezească și ele. *(Vesel.)* Aici, în larg, la înfrăgezirea nărilor...

– *(Dilatîndu-și nara stîngă.)* Ia respiră tu acum cum știai să respiri la tinereţe. *(Respiră.)*

– Și tu! Leneșo! *(Același joc, cu cealaltă.)*

– *(Cu emoţie.)* Aer adevărat.

– Aer de-al nostru – dens.

– Că avem munţi înalţi.

– Că avem păduri.

– Că avem mare.

(Întinde mîna dreaptă înainte, răsfirîndu-și degetele.)

***

– Aici e foarte bine.

– Ar trebui să fiu fericit.

– Chiar sînt.

– Nu.

– Așa e.

– Poate, mai tîrziu.

– Da, că fericirea nu vine niciodată atunci cînd trebuie.

– O să mă bucur pentru clipele astea, atît de importante, cine știe cînd.

– *(Zîmbind.)* Cînd am sărutat prima fată – asta a fost demult –, n-am simţit nimic, decît un gust de carne. Un gust de mînă. Parcă sărutasem o mînă în plus.

– N-am putut sesiza deosebirea, fiorul.

– Așa se întîmplă.

– Abia după vreo două zile, m-a apucat o fericire. Așa din senin.

– La urmă, mi-am dat seama că din cauza sărutului ăluia.

– Așa și acum.

– Simt numai că am pus piciorul pe uscat și că mă duc acasă.

– Încotro o veni casa mea?

– Să-ntreb pe cineva.

– Cam pustiu pe aici.

– Unde-or fi?

– La pescuit.

***

– Dar cine anume era omul acela? Ce gîn-dea?

– Și de ce tocmai el?

– Puteţi să-mi spuneţi?

– Nimeni nu suflă nici un cuvînt...

–Precis, nenorocitul n-a mai reușit să spintece burta imensă...

– *(Făcîndu-și curaj.)* Dar eu...

– *(Meditativ.)* Problema e dacă mai reușești să ieși din ceva, o dată ce te-ai născut. Doamne, cîţi pești unul într-altul!

– Cînd au avut timp să se așeze atîtea stra-turi?

– Lumea există hăt, de cînd...

– *(Luminat.)* Toate lucrurile sînt pești. Tră-im și noi cum putem înăuntru.

– Hm! Naiv ce sînt! Poate că am trecut de mult de locul unde eram la-nceput. Vezi, trebuia să-l însemn și pe ăsta. Mă opream acolo și trăiam în continuare. Ca toată lumea. Nici nu-mi dădeam seama că totul plutește. Așa e, trebuie să punem semne la fiecare pas, să știi unde te oprești. În caz de ceva. Să nu tot mergi înainte. Să nu te *rătăcești* înainte.

– *(Meditativ.)* Afară... *(Rectificînd primul gînd.)* Un astfel de loc trebuie totuși să existe. Poate nu prea mare, să încapi tot... Dar așa, măcar cît a-ţi întipări tălpile în el. Pentru o clipă. Apoi să vină altul cu tălpile lui arse de noapte. Și altul. Trebuie să fie pe undeva această palmă de loc...

– *(Ironic.)* E o proorocire? Ce prooroc ai mai fost și tu! Viitorul am văzut ce bine ţi l-ai ghicit. Ia încearcă acum să prezici *trecutul.*

Să vedem dac-o nimerești măcar cu ăsta, proorocule! Încearcă să-ţi amintești *totul. (Își acoperă cu mîinile faţa, stă așa cîteva clipe, dă din cap că nu poate.)* E ceaţă!

– Încearcă să-ţi amintești măcar *ceva. (Același joc.)* Ce ceaţă! *(Îngrozit.)* Nu-mi aduc aminte nici o limbă-n vînt. *(Pauză.)*

– *(Cu mîna streașină la ochi.)* Cum se numeau bătrînii aceia buni, care tot veneau pe la noi cînd eram mic? Dar ceilalţi doi, bărbatul cel încruntat și femeia cea harnică, pe care-i vedeam des prin casa noastră și care la început parcă nu erau așa bătrîni? Cum se numea clădirea aceea în care-am învăţat eu? Cum se numeau lucrurile pe care le-am învăţat eu? Ce nume purta povestea aia cu patru picioare, pe care mîncam și beam și pe care am și jucat de vreo cîteva ori? În fiecare zi vedeam pe cer ceva rotund, semăna cu o roată roșie, și se tot rostogolea numai într-o singură parte – cum se numea? Cum se numea drăcia aceea frumoasă și minunată, și nenorocită, și caraghioasă, formată de ani, pe care am trăit-o eu? Cum mă numeam eu? *(Pauză.)*

– *(Iluminat, deodată.)* Iona. *(Strigînd.)* Ionaaa!

– Mi-am adus aminte: Iona. Eu sînt Iona.

– Și acum, dacă stau să mă gîndesc, tot eu am avut dreptate. Am pornit-o bine. Dar *drumul,* el a greșit-o. Trebuia s-o ia în partea cealaltă.

– *(Strigă.)* Iona, Ionaaa!... E invers. Totul e invers. Dar nu mă las. Plec din nou. De data aceasta, te iau cu mine. Ce contează dacă ai sau nu noroc? E greu să fii singur.

– *(Scoate cuţitul.)* Gata, Iona? *(Își spintecă burta.)* Răzbim noi cumva la lumină.

3. Realizaţi o caracterizare a personajului Iona din următoarele perspective:

a legăturii sale cu mitul (claustrarea, destinul de salvator al omului etc.);

a semnificaţiei moderne (însingurarea, omul primordial, omul profan, trufaș, condiţia umană limitată, destin ne-drept, marcat puternic de artefactele civilizaţiei moderne);

a iluminării finale, a redobîndirii propriului eu;

a includerii într-o tipologie, la alegere.

Comentează semni icaţiile timpului şi ale spaţiului din text.

Selectează, din text, replici ale personajului care conţin idei moderne despre: *idealul uman de libertate, de căutare a identităţii, protestul împotriva universurilor închise, captive.*

Motivează starea de criză a omului modern, urmărind gîndurile personajului din întreaga operă:

„Să se termine cu gălăgia pe mare!";

„Fiecare om să pescuiască în cercul său,... și să tacă.";

ARS COLLABORANDI

Agenda criticului

Opera întreagă circumscrie „tragicul, sublimul, grotescul în plasa fină a ironiei... Piesele trilogiei „Setea muntelui de sare" sînt opere dramatice în sensul nou pe care îl dau termenului scriitorii moderni de genul Beckett sau Ionesco: „o căutare spirituală".

Eugen Simion

Agenda cititorului

Piesa *Iona* este scrisă în 1965 şi publicată în 1968, făcînd parte, împreună cu piesele „Paracliserul” şi „Matca”, din trilogia „Setea muntelui de sare”.

Personajul biblic Iona este trimis să propovăduiască cuvîntul Domnului la Ninive, unde fărădelegile oamenilor ajunseseră fără margini. El este ales să fie salvatorul cetății, căci legea divină nu iartă nesculătorii (exemplu: cazul Sodomei şi a Gomorei). *Iona* refuză să fie proroc şi încearcă să fugă în cetatea Tarsis, pe o corabie, dar Dumnezeu îl pedepseşte: corabia este prinsă într-o furtună şi corăbierii, pentru a se salva, se aruncă în mare. Iona este înghițit de o balenă şi stă închis trei zile şi trei nopți în pîntecele acesteia, pocăindu-se şi acceptînd misiunea divină. Balena îndeplineşte şi ea un destin transcendent, o poruncă divină, călăuzindu-l pe răzvrătit.

„Ar trebui să pescuim în altă mare.”;
„Parcă poţi să-ţi schimbi marea?”;
„E greu să fii singur.”

Citeşte re lecţiile lui Nicolae Manolescu şi argumentează justeţea ideilor evidenţiate, referindu-te la piesa *Iona*.

„Teatrul cu un singur personaj este, întrucîtva, invenţia lui Marin Sorescu. Dar nu e o chestiune de formă: **ceea ce el expri-mă cu ajutorul unui singur personaj nu se poate exprima altfel**. El n-a creat o modalitate scenică, ce ar putea fi reluată pur și simplu la rîndul ei, ci o viziune dramatică organică. Nici una din piese nu trebuie interpretată ca o alegorie, ci **ca o metaforă com-pactă a existenţei**, ca un raport dintre om și lume, în care lumea nu poate fi închipuită în afara omului.”

Exempli ică faptul că destinul personajului din piesă poate avea următoarele sugestii simbolice:

este un eșec al personajului;
este o răzbire spre lumină;
este o eliberare dintr-un labirint al orizonturilor succesive.

Pornind de la speci icarea autorului, făcută în subtitlu, şi de la informaţia din *Agenda criticului* (pagina 287), încadrează textul într-o specie a genului dramatic, exempli icînd cu citate adecvate.

Prezintă, succint, drumul parcurs de Iona către libertate.

Demonstrează semni icaţia simbolică a protagonistului.

Argumentează, într-un eseu nestructurat, că piesa propune pentru meditaţie cea mai acută temă a literaturii moderne: Căutarea căii adevărate pentru salvarea condiţiei umane şi redobîndirea propriului eu.

OPȚIONAL

Redactează o compunere de sinteză în care să re lectezi la tema *Eșecul omului modern în descoperirea căilor spre eternitate, în retrăirea mitului nemuririi*.

4.1. Angajează în textul tău cîte o operă de Mihai Eminescu, Lucian Blaga şi *Iona* de Marin Sorescu.

Viziunea vizuinii sau despre dimensiunea intertextuală a literaturii

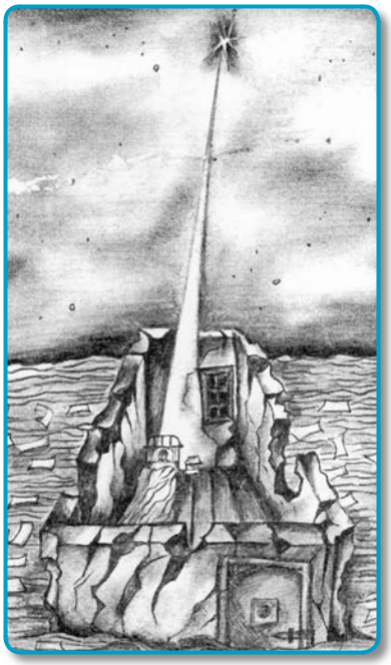

Actualizează lecturile din lirica lui Marin Sorescu şi exem-pli ică două idei din a irmațiile unui critic şi a unui cititor pasionat al operei poetului, Marco Antonio Campos (Mexic): *Sorescu se oprește asupra faptelor care par a i mai puțin obser-vate sau absurde și construiește poeme cu humor mușcător, care-i face să sîngereze pe alții și chiar pe el însuși. „Cine este inocent – și cum ar putea i? – dacă lumea și oamenii sînt cu capu-n jos?" Atunci imaginea liniștită și ironică ce intrigase își arată cealaltă față, tume iată, feroce. Omul relatează lucrurile ca și cînd ar i vorba de ceva banal și care, dintr-o dată, mai ales în inal, capătă o rotație surprinzătoare, care paralizează și taie respirația.*

Citește fragmentele din „romanul într-o doară" – *Viziunea vizuinii* de Marin Sorescu şi pronunţă-te asupra ineditului, neobişnuitei viziuni a autorului asupra vieții.

VIZIUNEA VIZUINII

(fragmente)

Capitolul I: O VIZUINĂ DIN ZILELE NOASTRE

Motto:

A fost odată o pereche de oameni. Ei n-aveau copii. Într-o zi, fiind cu voie bună, zise bărbatul către femeie:
– Soro, de la mila lui Dumnezeu noi n-avem copii. Să mergem pe cîmp și ce vom găsi, aceea să ne fie copil.

Petre Ispirescu

Vizuina în care intrase – bineînţeles nu pen-tru prima dată, fiindcă era a lui, moștenită – avea ceva primitiv și desuet, ceva de „boîte", cum poţi vedea pe la Paris, deși Ursul nu bă-tuse Cartierul Latin nici cu gîndul.

***

Dar să vă prezentăm sălașul.

Deci, în primul rînd, un lung coridor...

Era întortocheat. O lua întîi la dreapta, după aceea iarăși la dreapta și tot așa mereu, pînă se realiza o spirală aidoma cu cea incrus-tată pe ţeava puștii spre a-i imprima glonţului o viteză din ce în ce mai mare. Se poate spune că Ursul intra și ieșea glonţ din vizuină.

La capătul lungii spirale, sau, dacă o luăm calitativ, lungii „deveniri” a Ursului, se afla culcușul, moale și cald. Ursul „devenea” aici să se culce. Unii obișnuiesc să-și mobileze interioarele cît mai fistichiu, în pas cu moda. Și de ce, mă rog? Cînd primești la tine o vizită, dacă vizitatorul observă că nu ești în pas cu moda pe pereţi, e înclinat să mormăie.

***

Capitolul V: VULPEA VINE „ÎNTR-O CHESTIUNE”

Motto:

Cîmpia e verde.
Verde e un adjectiv.
(Dintr-un manual de logică)

Ursul se concentrase așa de bine pe ideea de nimic, încît toată ființa lui nu mai contem-pla decît acest nimic, cu *n* mare, și se căznea să realizeze contemplarea unui nimic cu *n* mic. Operația chiar începuse să-i reu șească atunci cînd Bursucul, trezit și el din bîrfa lui cu totul dulce și inofensivă, pentru că o făcea din dragoste, veni să-i anunţe vizita cumetrei Vulpi.

– Ce poftește? făcu Ursul morocănos.

– Vine într-o chestiune, așa mi-a spus să vă spun.

– Iar a făcut vreo potlogărie? Iar a furat vreo găină și acum vrea să o scap. Să nu mă amestece pe mine în chestiunile ei de borfașă.

– Vai, cumetre Urs, dar se poate să vă exprimaţi așa, făcu Vulpea care și intrase și ţinea într-o labă un cocoș, mai mult mort decît viu.

– Acest cocoș v-a vorbit de rău, făcu ea, clocotind de indignare. Vi l-am adus să-și primească pedeapsa.

Cocoșul, care era mai mult mort decît viu, simţind prezenţa unui ocrotitor, începu să fie mai mult viu decît mort. Bătu din pinteni și începu militărește, ca toţi cocoșii:

– Vă raportez că mă mănîn...

Ultima silabă însă nu i se mai auzi, întrucît capul îi și dispăruse în gura Vulpii, care probabil că l-ar fi și înghiţit de-a binelea, dacă n-ar fi simţit, ridicată asupra ei, o labă ca aceea. Așa că își luă gura de pe capul cocoșu-lui, care slobozi și cealaltă silabă:

– ...că.

***

Vulpea, cu coada între picioare, primind o lecţie de umanitarism din partea harnicelor muncitoare cu gura, plecă fără să-și ia rămas-bun. Dar cînd să scoată capul din vizuină, ob-servă la timp parul săteanului Ion Lungu, care bănuia ceva, că ea trebuie să fie pe aici prin jur, și se întoarse.

– Știi ce, cumetre Urs, zise ea mieros. Mi-a venit o idee la ţanc.

– Ce idee? întrebă Ursul care, văzîndu-se aproape fără solicitatori, rămăsese și fără idei.

– Să facem poezii pe rime date.

– E-he! zise Ursul, scărpinîndu-se lîngă ureche. E vreo zi mare astăzi?

– E vineri. Post. Adică zi mare. Dar ori-cum, n-am mai făcut de mult poezii pe rime date și mi-era dor de literatură.

– Literatură bună, adăugă Ursul, care avea și cîteva caiete cu versuri și uneori, seara, cînd se simţea într-o stare deosebită, le mai răsfoia și le mormăia în metru antic.

– Propun următoarele rime, zise Ursul: *vi-zitiu, spanchiu, destin, sublim.*

– *Destin-sublim* nu prea rimează, se amestecă și Cocoșul. Sînt admise și asonanţele?

– Ai dreptate, răspunse Ursul. Dă-mi o rimă la... la *sublim* sau la *destin*?

– *Copac*, *capac*, eu propun să le introducem pe acestea, zise Vulpea.

– Bun, mormăi Ursul. Începem.

Toţi căzură pe gînduri. Vulpea se pare că fu prima vizitată de inspiraţie, smulse, ca din greșeală, o pană din Cocoș, și-o puse după ureche, bătu de cîteva ori cu laba în pămînt, ca pentru a măsura ritmul, și începu:

Trăsura n-are vizitiu,
Că a rămas de mult spanchiu,
Cînd s-a izbit de un copac Și-
acuma doarme sub capac.

– Nu le știai de-acasă? întrebă Ursul, că-ruia mintea îi mergea mai încet chiar și la versuri.

– Eu, dar drept cine mă consideraţi?

Ursul începu să se plimbe prin vizuină, se așeză cu capul în jos și cu picioarele-n sus, își puse o compresă cu apă rece, pînă cînd reuși să-și amintească una din poeziile lui mai vechi:

M-am înţeles c-un vizitiu
Să nu mai fie-așa spanchiu,
Ca-n scurta viaţă cît trăim
Să ne izbim doar de sublim.

– Frumoase versuri, n-am ce zice, zise Vulpea roșie de indignare, dar unde-i *copacul,* unde-i *capacul*?

Cocoșul ceru permisiunea să citească și el strofa lui:

– Dar mai întîi să vă explic *poetica* mea. Orice cuvinte aș folosi, toate trebuie să aibă un sens major, fiind o satiră la adresa Vulpii, spuse el mîndru și indignat:

Dacă Vulpea mai vine sub salcîmul
În care dormim noi vara,
Și sub pretextul că se uită la stele
Ne hipnotizează de cădem în gura ei,
O blestem de trei ori... huo, huo, huo.

***

– În primul rînd, nu respectaţi rimele date și, în al doilea rînd, asta nu-i poezie.

– Dovedește-mi că asta nu e poezie, zise Cocoșul, știind că poezia este ca și nevroza astenică, dacă spui că o ai, nimeni nu te poate contrazice și controla.

– Detest versul liber, pe care voi, ăștia mai tineri, îl tot lăbărţaţi prin reviste. Și, la urma urmei, aș putea să te dau în judecată pentru insultă. De ce mă huiduiești?

– Cine te huiduiește, sări Cocoșul. Eu nu vorbesc despre dumneata. Vulpea mea e un simbol. Poate că eu prin Vulpe înţeleg altce-va. De exemplu, „norul aducător de inunda-ţii”. Am voie să critic norul, într-o poezie în-chinată forţelor naturii?

– Bine, da’ ai pomenit cuvîntul Vulpe, in-tervine ea blînd.

– Cuvîntul acesta n-are nici o valoare luat separat, toată poezia e o metaforă și chiar dacă aceste vorbe, luate separat, înseamnă ceva, lu-ate împreună, înseamnă altceva ori nu mai în-seamnă nimic.

Disputa literară ar fi continuat multă vre-me, poate chiar în presă (fiecare își avea ziarul său intim, încît, dac-ai fi răscolit pădurea,

dădeai de un adevărat zăcămînt folcloristic cult). Deci, s-ar mai fi sporovăit încă, dacă n-ar fi intrat brusc și foarte neliniștit iepurele Fără-Cap-Și-Fără-Coadă, cum îi spunea toată lumea, deși adevăratul său nume era... na, că l-am uitat. Pînă și iepurelui îi venea acum greu să-și mai amintească adevăratul său nume, din cauza repeziciunii cu care se întinsese aceas-tă poreclă scornită într-o zi de cineva și care acum îl întrecea în „viteză peste dealuri și cîm-pii”. Fără-Cap-Și-Fără-Coadă spuse într-un suflet:

– Se afumă vizuina...

– Atunci de ce te-ai mai băgat și tu aici, bă? Tu n-ai cap? izbucni Cocoșul care avea, în secret, oarecare simpatie pentru neamul iepu-resc.

– N-am putut să mă opresc la vreme.

– Totul e să știi să te oprești la timp, ros-ti Ursul, în viaţă, ca și-n literatură. Pentru că, reluă el, chiar dis cuţia noastră despre poezie o apucase pe un făgaș lăun tric și trebuia să se întîmple ceva concret.

Ceva concret se întîmpla, de bună seamă, întrucît vi zuina începuse să capete un miros greu, ca și cînd miile de furnici, care încă o mai evacuau, s-ar fi descălţat brusc, uitîndu-și obielele de pînză de păianjen.

Trebuia luată o hotărîre cît ai zice pește, după expresia Vulpii, care folosea mereu ex-presii de acestea, care puteau fi mîncate.

Cocoșul se înfierbîntase însă pe ideea ver-sificaţiei moderne și nu admitea o întrerupere tocmai acum, cînd sîntem în plin avînt și tră-im un moment poetic mare.

– Daţi-mi voie să vă mai spun ceva.

– Nimic, ripostă Vulpea.

– Cealaltă poezie, bîigui Cocoșul.

– Dacă e pe rime date, dă-i drumul, îngă-dui Ursul, să vedem unde-ai ajuns cu măies-tria și dacă generaţia tînără știe să respecte vreo rigoare.

Cocoșul bătu din pinteni și începu să recite:

Cînd fumul intră-n vizuină
Adio orișice jivină
Vrînd să ne prindă în bîrlog,
Lăsa-vom Vulpea noi zălog.

– Tot la Vulpe a ajuns, chicoti Bursucul.

– Ce e porcăria asta? protestă cumătra. Vrei să spui că asta e poezie?

– Bahică... despre vinul care se subînţele-ge.

– Te-am întrebat dacă e sau nu poezie, de ce te eschivezi?

– Nu e poezie, dar are o idee nobilă la mij-loc, se încăpăţînă Cocoșul. Și în anumite mo-mente, o idee nobilă își poate permite să facă ceva pe poezie, numai să fie clară și profundă.

Fumul se simţea acum cu oarecare preg-nanţă, ochii Ursului chiar începuseră să se umezească.

– V-am spus de atîtea ori că nu se fumează la cenaclul meu, zise el, luîndu-l pe iepurilă de o ureche, dar acest gest putea fi interpretat și ca un semn de simpatie.

– Cred că nu-i cazul să denigrăm poezia adevărată. Adică tocmai noi! Și Fără-Cap-Și-Fără-Coadă își duse lăbuţa la obraz și, cum stătea așa ridicat de Urs pînă aproape de ta-van, domină un moment adunarea.

– Adică să versificăm toţi aforisme, prinse curaj și Bursucul, ce-am învăţat noi de la Ho-mer?!

– Află că Homer a fost pus să scrie așa, se înfurie Cocoșul, făcîndu-se roșu pe gîtul plin de mărgele.

– Da, că l-ai fi pus tu, rînji Bursucul.

– Vă mai citesc o poezie, zise Cocoșul, ca să fim mai clari:

Unde mergem, unde mergem?
Mergem care încotro
Eu în sens unic în toate,
De la A și pîn-la O.

– Asta-mi place, că rimează. Dar eu știu că de la A la Z. Mă rog, fie! Și Ursul, care se îneca de-a binelea de fum, unde avea și plămînii mai mari și înghiţea mai mult deodată, ajunse la convin-gerea că e cazul să stăpînească adunarea.

– Ce facem, dragi colegi? Văd că fumul putem să-l tăiem acum cu cuţitul. Închidem discuţia despre poezie și trecem la proză sau la dramaturgie? Care-a adus proză?

Iepurilă ardea de nerăbdare să citească ro-manul său fluviu, pe care se gîndea să-l publi-ce fără titlu, doar cu numele autorului „Fără-Cap-Și-Fără-Coadă”, dar instinctul său de artist al fugii (ca-n muzică) parcă-i șoptea că e timpul s-o ia la sănătoasa.

– Ce facem, fraţilor, intră realitatea peste noi, zise el, arătînd valurile de ceaţă care se învîrteau în jurul lor. Și mai spuse o dată că afară nea Nae Bag-Samă în fundase vizuina cu paie și dăduse foc.

– Ia te uită drăcie, zise Ursul. Ce-o fi de făcut?

– În curînd fumul o să ne înece pe toţi și o să dăm buzna spre ieșire și acolo o să ne prin-dă săteanul și-o să ne omoare.

– Pe mine nu mă omoară, că sînt de sămînţă, bătu din pinteni Cocoșul și imediat îi veni ideea unei poezii despre germinaţia universală, pe care vru chiar s-o spună, dar fu lite-ralmente ţinut de plisc de Vulpe, care, în acel moment, trecea printr-un fel de lehamite și faţă de arta pură, și faţă de arta cu tendinţă.

– Uite care e chestia, murim cu toţii aici în bîrlog sau nu murim?! bătu Ursul cu laba în tavan. Cred că am putea scăpa numai dacă cineva dintre noi se sacrifică.

– Bineînţeles sacrificăm Cocoșul, găsi Vul-pea prilejul să se răzbune pe lipsa lui de talent literar.

– Cred că numai dacă am zidi o femeie, această vizuină ar rezista veacurilor, afumată sau nu, sări imediat Iepurele care, temîndu-se că Ursul va lua apărarea Cocoșului, știa că al doilea în ordinea cronologică a celor sacrificaţi ar fi fost el și de aceea voia să dea dilemei o tentă metafizică, împingînd-o spre eternul feminin. Ceea ce și izbuti.

Exprimă-ţi propria atitudine şi stare de spirit provocate de lectura fragmentelor.

2.1. Răspunde ilustrînd prin exemple din text: Lectura te-a amuzat? Te-a întristat? Te-a îngrijorat? Te-a provocat?

Explică intenţia autorului de a-şi subintitula opera: *Roman într-o doară*, inserînd şi următoarea notă în subsolul paginii: *În două părţi (* Partea întîi *şi* Partea a doua *) cu un număr su-icient de capitole, iecare avînd un motto întîmplător, şi cu două volume de versuri inedite, în afară de text, intitulate* Țoiuri și Ven-tuze *(vol. I* Ţoiuri *şi vol. II* Ventuze *). La care se adaugă un indice alfabetic şi cuprinsul.*

Imagine de pe coperta romanului: o parodie la portretul scriitorului

Agenda cititorului

Parabolă
(fr. *parabole*; lat. *para-bola* = „comparație”) – narațiune fictivă, dar verosimilă, ce conține încifrată o învățătură morală sau religioasă. În cărțile religioase, parabola este folosită pentru a face accesibil un adevăr ezoteric, imposibil de înțeles fără o inițiere prealabilă. Parabola are un înțeles dublu:
direct, propriu;
neexprimat, figurat.
Structura parabolei este a unei comparații care pornește de la particular (evenimente cotidiene), ajungînd să-i atribuie acestuia o semnificație generală.

Paradox
(fr. *paradoxe*; gr. *paradoxon* = „contrar așteptării”) – figură de gîndire prin care se enunță ca adevărată o idee aparent contrară adevărului sau opiniei comune.

Identi ică valoarea semnelor textuale din cîmpul terminologic al structurii unei opere epice și a ironiei subtile, susținînd una dintre opțiunile propuse:
autorul intenţionează să lucreze în formula clasică, tradi-ţională;
autorul creează impulsionat de ludic și de o activitate-di-vertisment.

Veri ică-ți opțiunea, motivînd cu următoarea precizare pe care o face autorul pe una dintre paginile romanului:
Toate transformările eroilor noștri în eroi pozitivi și iar în negativi, ca imediat să facă saltul în pozitivi, și la urmă îna-poi... și iar înainte... și tot așa; precum și transformările ani-malelor în oameni și-a oamenilor în animale, plante și, mai rar, în flori – au fost observate de autor, alternativ, la microscop și la telescop, într-o cameră obscură și sub cerul liber. Din păcate, fără martori.

Consultă informația din *Agenda cititorului,* plasată în această pagină și în cea ulterioară, și justi ică viziunea ironico-parodi-că a romanului, intenționată de autor.

Comentează exemple relevante din text care sînt, în opinia ta, o parodiere a modului de a scrie literatură: *tradițională, modernă* sau *postmodernă*.

Exempli ică prezența în text a două atitudini auctoriale din cele menționate de criticul mexican, ce de inesc viziunea asupra unei realități re lectate în roman:
„Lumea și oamenii sînt cu capul în jos.”;
„Omul relatează lucrurile ca și cînd ar fi vorba de ceva banal.”

Interpretează exemple prin care autorul parodiază moravuri, atitudini și comportamente social-politice, culturale.

9.1. Precizează detaliile care localizează evenimentul în timp și în spațiu.

9.2. Demonstrează actualitatea viziunii soresciene asupra realității re lectate în roman, argumentînd formula parabolei parodice.

Lucrînd în echipe, examinaţi textul, identi icaţi şi interpretaţi:

semnificaţia diverselor configuraţii intertextuale create de autor, în scopul realizării parabolei parodice;

procedeele de paratextualitate, care punctează relaţia textului cu titlul, reluat în partea a doua, în topică inversă: *Vizuina viziunii*, prefaţa, mottoul, cu notele marginale, infrapaginale, desenele făcute de autor, indicele alfabetic de nume de la finalul romanului, realizate în stil parodic;

modul original de a „citi" (vedea, înţelege, prezenta) epo-ca, de a releva deformităţi ale unei societăţi și culturi to-talitare, ceea ce este un ideologem;

limbajul amorf, gratuit, jocul frenetic de cuvinte, care poate exprima doar vidul existenţei umane, absolutismul spiritului dogmatic în plan literar-artistic, exemple de elaborare a textului „în ochii cititorului";

imitaţia, transformarea parodică a discursului critic fals, mozaicul de mostre din variate surse și registre expresive, aluziile, expresiile idiomatice, clișeizate, mottourile, ceea ce conturează fenomenul intertextualităţii în roman;

împrejurările banale, alegorico-parodice, comportamen-tul aluziv al naratorului, jocul parodic, aluziv al personaje-lor.

Exersează şi prezintă o mostră de lectură ironico-parodică a textului.

Demonstrează, prin două argumente, că textul adevereşte un roman-parabolă parodică.

Comentează, într-un eseu personalizat, valoarea textului studiat, fragmentele din romanul *Viziunea vizuinii,* în formarea pro ilului tău de cititor.

Rezumă spectrul valenţelor ironiei în creaţia lui Marin Sorescu, demonstrînd rolul ei salvator pentru destinul uman.

OPŢIONAL

Cercetează textul şi prezintă, într-un referat de două pagini, format A4, subiectul: Valoarea jocului intertextual în romanul *Viziunea vizuinii* de Marin Sorescu.

ARS COLLABORANDI

Agenda cititorului

Parodie

(fr. *parodie*; lat. *parodia*; gr. *para* = „alături" şi *ode* = „cîntec") – specie literară în ver-suri sau în proză, care porneşte de la textul unui alt autor, căruia îi aprofundează şi îi ridiculizează trăsăturile caracteristice sau defectele evidente. Parodia este prezentă în practica literară în toate epocile: de la gre-cii antici (*Batrahomio-mahia – Bătălia broaşte-lor cu şoarecii* – parodie a Iliadei) pînă în zilele noastre (I. L. Caragiale, G. Topîrceanu, M. Sorescu ş.a.).

ARS DISCENDI

METATEXTUL CRITICULUI:

Consultă opinia specialistului și prezint-o corect, coerent, convingător

Citește și reține cîteva re lecții critice despre creația lui Marin Sorescu ce aparțin criticului și istoricului literar Nicolae Manolescu.

Interpretează mesajul etic al poeziei din perspectiva ta de cititor.

În fiecare poezie a lui Sorescu este un sîmbure etic, ca într-o fabulă cu morala implicită.

Demonstrează, pe baza a 2–3 secvențe poetice, că stările emoționale ale eului liric din poeziile lui Marin Sorescu sînt comunicate sincer și direct.

E o poezie sinceră și directă, de o mare simplitate. Nu mai e loc de glumă. Nici referinţe, nici perifraze. Strictul necesar pentru ca o teribilă emoţie să se comunice… Capodopera acestei poezii austere și adînc religioase este Scară la cer.

Selectează, apelînd la o culegere de poezii soresciene, un text care ți se pare ilustrativ pentru a irmația propusă:

Versurile lui ingenioase, pline de sugestii șocan-te, au făcut deliciul unui public larg și i-au satis-făcut totodată și pe critici, care vedeau în ele un simptom și o promisiune de înnoire.

Identi ică, în textele soresciene studiate, 2–3 exemple de intertext, comentînd valoarea lor poetică.

Puţini poeţi permit un mai complex examen al raporturilor intertextuale decît Sorescu, de la cel mai ieftin paradox la prefacerea radicală.

Actualizînd lectura piesei *Iona,* re lectea-ză asupra aprecierii date:

Excepţional este și teatrul lui Sorescu. Dacă este în piese poezie, este în două înţelesuri: o dată, ca splendoare a imaginii, a vizualului, a corporalului, greu de separat de prezenţa unui om în carne și oase, a unei voci, a unui decor, a unei mișcări, a unui joc de lumini; și, a doua oară, ca metaforă a existenţei umane, confruntată cu tot ce se află dincolo de ea. Iona nu e prizonierul unui pește. Omul este însăși lumea. Lumea este însuși omul. Dintr-un raport exterior, bucuria, speran-ţa, deznădejdea sau ura devin un raport interior, care transformă dialogul în monolog și așază în centrul scenei un unic personaj: omul-lume.

5.1. **Rescrie, din text, cîte un exemplu ce pune în evidență ideile de poezie a imaginii, poezie a decorului, a farmecului vocii ce aparţine personajului.**

5.2. **Raportează la destinul protagonistu-lui anumite aspecte de realitate a vieții umane, prezente în operă.**

5.3. **Ilustrați prin exemple că Iona este un personaj unic: OMUL–LUME.**

Generalizează, în baza citatelor anteri-oare, 2–3 particularități definitorii ale creației lui Marin Sorescu.

METATEXTUL CITITORULUI:

Redactează, adecvat și argumentat, propriul text

Con irmă-ți performanța de cititor printr-o interpretare intertextuală în raport cu simbolul integrator SCARA, ce de ineşte imaginarul poetic sorescian.

Citeşte poeziile şi determină sensul titlurilor.

Explică sensurile determinate, relaționînd detalii din texte-le propuse cu informația din *Agenda cititorului*.

A

SCARA

Cineva-mi lua scara. Eram sus
Și eu soarelui îi luam scara.
Ca un meteor mă prăvăleam prin apus
Și în cap îmi cădea noaptea (întîi bună seara).

Bolovan sieși își era Sisif,
Trebuind numai și numai să se prăvale,
De o mie de ori, fără motiv,
Să-și cadă din vîrf pînă-n poale.
Pînă-n poalele Domniei sale.

Aveau dreptate vorbele foarte-nţelepte,
Rostite – îmi amintesc – de ursitoarea
amară: „Totul va fi urcare de trepte,
Totul va fi luare de scară.”

B

SCARA

Orizontul Pe care m-am urcat
Îmi ridică pe nesimţite La ceruri mai întîi,
Scara La urmă la pătrat.

Agenda cititorului

Scara, în mitul biblic, reprezintă efortul sufletului uman de a urca la cer, în paradis, prin probele de viață curată din punct de vedere creştin.

În poezii, scara este semn al celestului, e oferită de „orizont” sau e trimisă de la cer, ca dintr-un spațiu impersonal, spre care eul liric jinduieşte ca ultima speranță de salvare, este semnul comunică-rii umane cu universul sacru. Scara este punte de legătură, punct de pornire a călătoriei în eternitate, a ruperii de lumea contingentului ca loc al alungării omu-lui din paradis.

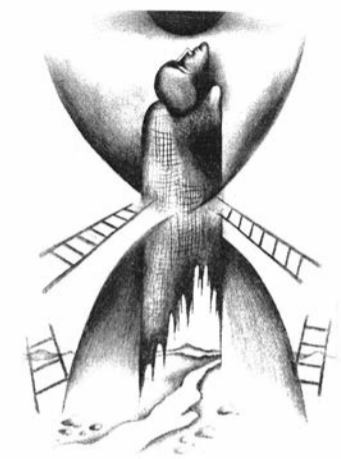

C SCARĂ LA CER

Un fir de păianjen
Atîrnă de tavan,
Exact deasupra patului
meu.
În fiecare zi observ
Cum se lasă tot mai
jos. Mi se trimite și
Scara la cer – zic, Mi
se aruncă de sus!

Deși am slăbit
îngrozitor de mult,
Sînt doar fantoma celui
ce am fost,
Mă gîndesc că trupul meu
Este totuși mult prea greu
Pentru scara asta delicată.
– Suflete, ia-o tu
înainte, Pîș! Pîș!

Agenda cititorului

Păianjenul, cu semnificația de demiurg, de călăuză a sufletelor, de mijlocitor între două tărîmuri, lumea terestră și cea divină, este simbol al înțelepciunii în multe mituri ale popoarelor; firul de păianjen certifică această legătură inedită cu transcendentul, cu infinitul, legînd cele două tărîmuri.

Poezia *Scară la cer* este ultima scrisă de Marin Sorescu pe patul de spital, înainte de a se stinge din viață. Semnificația ei amintește de un caz similar al lui Nicolae Labiș, care, grav rănit într-un accident de tramvai, a scris poezia *Pasărea cu clonț de rubin*, metaforă sîngeroasă a morții.

Interpretează valențele titlului ca motiv principal și ca simbol al celor trei texte pe care le-ai citit.

Compară textele și descoperă similitudini și diferențe de semni icație, ixîndu-le într-o diagramă Venn.

Motivează funcția poetică a mitului lui Sisif și a simbolului ursitoarei, prezente în textul A.

Poezia *Scară la cer* a fost publicată în volumul *Puntea (Ulti-mele*), 1996. Informîndu-te din *Agenda cititorului,* determi-nă și explică legăturile de sens ce se stabilesc între titlurile:

PUNTEA ULTIMELE SCARĂ LA CER.

Argumentează ineditul abordării motivului Marii Treceri de către Marin Sorescu, în comparație cu un alt poet studiat.

Formulează două concluzii cu privire la semni icația structurilor intertextuale prezente în aceste trei poezii.

8.1. Stabilește și exempli ică 2–3 relații intertextuale dintre aceste poezii și alte texte cunoscute, semnate de alți autori.

Demonstrează, valori icînd propria experiență de cititor:

Ce cîștigi la interpretarea unei poezii de Marin Sorescu, în raport cu alte texte?

Ce calități de cititor demonstrezi prin performanța de a interpreta intertextual diverse opere?

COMPETENȚA ABSOLVENTULUI LA EXAMENUL DE BACALAUREAT

La lectura fragmentului din romanul* Trei dinţi din faţă *de Marin Sorescu, urmărește raportul dintre personajul Val, sculptorul, și actul de creație ca plăsmuire a operei de artă.

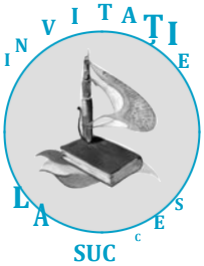

Căutîndu-și un pahar, Val se împiedică de grămada lui de lut...

– Ia treci aici, Olga...

După puţin timp, începu să se contureze o faţă de om, apoi chiar trăsăturile Olgăi ieșeau încet de sub degetele butucănoase ale modelatorului... Fini-sajul dură însă foarte mult și Olga aproape că amor-ţise acolo pe geamantan. Nu putea să vadă prea bine ce iese și se temea ca Val, trăsnit cum era, să nu-și bată joc de ea.

Ieșea însă ceva straniu, peste așteptările și-ale lui Val, care nu-și închipuise că e atît de „fotogenică". Ochii mari, sprîncenele arcuite, nasul drept și mai ales gura cu buze subţiri, totuși ușor senzuale, ca două arcuri încordate, treceau încet, încet de la original pe chipul de lut, pe care mîna de meșter îndrăgostit îl „cioplea" cu o fervoare neobișnuită. La lumina aceea destul de slabă, a unui bec atîrnat sus, pierdut în fundul unui glob mare, galben, în care se vedeau fluturi și muște moarte, creaţia lui Val căpă-ta parcă un mister în plus.

– Nefertiti! exclamă Tudor, remarcînd abia acum, cu ajutorul statuii, că Olga avea într-adevăr ceva din frumuseţea interiorizată a „faraoanei"...

– Ce înţelegeţi voi prin mister? interveni și Șandru.

Ce atîta „vrajă"? „Vraja" în sensul de aiureală, bineînţeles, povești de adormit copiii.

Însă toată lumea rîse, chiar și Nefertiti.

– Pot să mă ridic? întrebă ea. Uf, am amorţit! Se sculă îndreptîndu-și fusta și alergă să se vadă.

Se apropiase prea mult și nu distingea bine cam cum putea arăta „statuia"...

Modelînd-o, Val simţi că își iubește opera, și prin creaţie se întorcea la original. E una din micile per-versităţi ale artei care, oferindu-ţi copii, te trimite săgeată la original...

(Șandru) simţi că trebuie să plece. Ochii îi căzură pe statuia începută, din care Olga, „caldă încă", parcă îi zîmbea într-un mod special, care-l făcu, dacă nu să înţeleagă clar, măcar să intuiască ce e, sau ce poate fi, acela „mister". Privirea îi străluci o clipă ca la nebuni... se repezi la statuie și o luă în braţe...

– E a mea! zise el. O duc acasă!... părea un fana-tic în atingere cu idealul.

În compoziția ta, vei realiza următoarele cerințe:

De inește, succint, valoarea evenimentului din text, în raport cu personajele participante la el. — **6 Puncte**

Caracterizează-l pe Val ca artistul surprins de scriitor în fervoarea neobișnuită a creației, relevînd atitudinea iecărui personaj față de opera acestuia. — **8 Puncte**

Formulează, în baza fragmentului, două concluzii proprii despre relația dintre prototipul real și opera originală. — **2 Puncte**

Argumentează, prin exemple din acest text și prin opere ale altor scriitori, ideea că opera de artă, creația este un mister. — **4 Puncte**

În total: 20 de puncte

PROFIL REAL ȘI UMANIST

Scrisul, ordonare a gîndirii tale

EVALUARE SUMATIVĂ

Verifică-ți performanțele:

Domeniul evaluativ	Domeniul cognitiv
Nivelul de competență C Identi icare și înțelegere	Coordonate ale personalității creatoare
Nivelul de competență B Modelare și aplicare	Lectura și înțelegerea operei Explicarea și interpretarea operei
Nivelul de competență A Imaginație și creativitate	Valori și atitudini asumate din opera scriitorului de către elevul-cititor

Marin Sorescu

SCRIITORUL–OPERA–CITITORUL

Sarcini de lucru	Punctaj
Identi ică, conform propriei aprecieri, două evenimente importante din biogra ia lui Marin Sorescu. Argumentează-ţi răspunsul.	4 p.
Re lectează cum trebuie să ie o poezie ca s-o reţii mai uşor? Prezintă-ţi, într-o *Pagină de jurnal*, experienţa de a selecta, memora, înregistra, reproduce texte artistice din creaţia lui Marin Sorescu.	6 p.
Formulează trei probleme, abordate în opera scriitorului, ce te-au interesat în mod deosebit.	8 p.
Caracterizează anumite semni icaţii ale mitului din piesa *Iona*.	
Apreciază, în limita de o pagină, universul semnelor simbolice în creaţia lui Marin Sorescu şi exprimă-ţi atitudinea argumentată faţă de limbajul artistic al scriitorului.	
Raportează re lecţiile autorului la mesajul a două opere din creaţia acestuia. Dedu, în baza lor, două dominante tematice ale universului liric sorescian: ✓ *Eu sînt un om de interior / Pentru că sînt numai su let.* ✓ *Poezia este o artă care doare. Doare atît cît doare arta.* ✓ *Versul e un chin, o sodomă de ispăşire şi puri icare.* ✓ *Operaţie pe ochi cu laserul vagului – aceasta e poezia.*	
Creează un text propriu în care să valori ici trei simboluri din creaţia scriitorului, raportate la viziunea generaţiei tale, despre *viaţă, ludic, dragoste, ironie, mister.*	14 p.
Spiritul critic în acţiune: imaginează-ţi că participi, în rol de critic literar al operei lui Marin Sorescu, la lansarea unei cărţi de referinţă a autorului. Identi ică titlul respectivei cărţi şi determină trei aspecte dominante despre care vei vorbi la eveniment.	16 p.
Alcătuieşte textul unei scrisori deschise pentru a i publicată în revista „Semn”, prin care să abordezi, în manieră soresciană, anumite probleme din realitatea actuală, pe care le doreşti soluţionate.	20 p.

În total: 100 de puncte

POPAS ÎN CÂMPUL ACTUALITĂȚII LITERARE

Motto:
„Lumea se dezvoltă în limbaj
şi limbajul în lume…”
Mircea Cărtărescu

ARS COLLABORANDI

1. Realizaţi, într-un proiect de grup, o cercetare a particularităţilor de limbaj în discursul:

- retoric al cronicarilor;
- psalmilor lui Dosoftei;
- liric al poeziei pașoptiste;
- romantic eminescian;
- simbolist bacovian;
- liric blagian;

textului postmodernist.

1.1. Interpretaţi efortul poeţilor de creare sau de recreare a unui limbaj literar.

1.2. Demonstraţi, prin argumente convingătoare, că aceste eforturi reprezintă aventuri ale limbajului literar.

Valori icaţi, în iecare caz, a irmaţia din *mottoul* temei.

Mircea Cărtărescu sau recuperarea postmodernă a tradiției

Actualizînd cunoştinţele dobîndite în clasa a XI-a, de inește tradiţia şi inovaţia.

1.1. Precizează care este valoarea corelaţiei dintre ele în domeniul culturii, al artelor, al literaturii şi în viaţa cotidiană.

1.2. Explică rolul lor:

în procesul de formare a unei individualităţi creatoare;

în procesul de constituire a unei epoci literare, a unui curent literar.

Exempli ică răspunsul, folosind a irmaţia lui Mircea Cărtărescu din *Rînduri–Gînduri.*

Chemarea vocabiei

Aerul era rece, tramvaiele reci,
maxi-taxiurile, abia înfiinţate,
mergeau toate pe patru roate și
erau steluţe în genele ei.”

2. Citeşte textul semnat de Mircea Cărtărescu şi identi ică starea de spirit a eului liric.

„Eram student, era studentă,
eram eminent, era iminentă
și erau steluţe în genele ei.

2.1. Determină dacă poezia este una meditativă, confesivă, ludică sau ironică?

2.2. Argumentează-ţi opţiunea identi icînd, în text, două detalii ce adeveresc recuperarea, într-o manieră postmoder-nă, a elementelor de tradiţie literară.

2.3. Consultă opinia colegului şi interpretează două indicii din text: unul ce îl înscrie într-o tradiţie tematică a liricii româneşti şi altul ce ilustrează o inovaţie de limbaj.

2.4. Comentează implicaţia elementului cotidian în textul poetic, intenţie a autorului postmodernist.

Aminteşte-ţi informaţia pe care o cunoşti despre Mircea Cărtărescu ca reprezentant de vază al postmodernismului literar românesc.

Completează-ţi cunoştinţele cu detalii din *Coordonate biobibliogra ice* şi formulează o idee despre noutatea limbajului pe care îl creează autorul prin titluri de opere.

Prin conceptul postmodern, literatura română s-a resincronizat cu pulsul spiritual al lumii occidentale, democratice și liberale, id est al lumii civilizate.

Mircea Cărtărescu

COORDONATE BIOBIBLIOGRAFICE

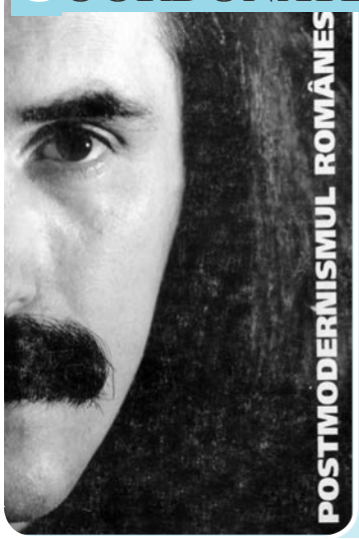

Poetul, prozatorul şi eseistul Mircea Cărtărescu s-a născut la 1 iunie 1956, în Bucureşti. Redactor la revista „Caiete critice”, profesor la catedra de istorie a literaturii române a Facultăţii de Litere din Bucureşti, el este şi un exponent reprezentativ al generaţiei optzeciste.

DIN CREAŢIE:

Versuri: *Faruri, vitrine, fotografii* (1980); *Aer cu diamante* (1982); *Poeme de amor* (1982); *Totul* (1984); *Levantul* (1990); *Dragostea* (1994). **Proză**: *Nostalgia* (1993), ediţie integrală a cărţii *Visul,* tradusă în franceză, germană, maghiară şi spaniolă; *Travesti* (1994, 2009), roman tradus în franceză şi olandeză; *Orbitor. Aripa stîngă* (1996); *Jurnal* (2001); *Orbitor. Corpul* (2002); *Enciclopedia zmeilor*

(2002); *Frumoasele străine* (2010). **Eseu**: *Visul chimeric* (1991).

Câteva cuvinte despre Ioana sau o ilustrare a biografismului poetic

- **Citeşte fragmentele din poemul *Câteva cuvinte despre Ioana*, observînd ce a provocat actul de creaţie şi urmărind consecinţele acestuia în comunicarea ideii de valoare a familiei, a dragostei.**

1

Citeam Kundera cu micul dicţionar francez-
român pe piept
Şi ea mi se juca feroce cu degetele mîinii:
băga unul în gură şi îl molfăia, mîrîind,
cu gingiile.
Apoi am luat-o pe piept: se uita ţintă în carte,
atentă, de parcă știa să citească
și atunci m-am gîndit: „Ioana,
mă laud tuturor că eşti cel mai bun produs al
meu,
că eşti mai presus de orice
literatură dar așa te scot din
literatură adică din viaţa mea.
Ioana, ca să fii în literatură și în afara ei mă
gîndesc să scriu un poem despre tine”.

***

8

Noi, Cri, aș vrea să îmbătrînim împreună
s-o ajutăm pe Ioana să trăiască (mă-ntreb
ce vremuri va apuca)
Și să fim prieteni mereu. Să nu ne devenim
nesuferiţi,
să nu ne încăpăţînăm în certuri.
Să ne fim dragi mereu.

9

Apoi, de mînă
să ajungem în faţa unei porţi uriaşe
cu sculpturi reci, nu prea expresive:
îngeri de granit, cu aripi sparte. Să
batem: Bang! şi să intrăm
pe toboganul de sînge –
prin gîtul năpîrcii s-alunecăm,
prin maţele cîrtiţei,
prin rădăciniţele trandafirului
pînă în floarea cea galbenă...
Nu ţi-aș da drumul la mînă, Cri, nu ţi-aș
da drumul
iar dacă poteca se va bifurca
vom împietri acolo, la răscruce
și vom rămîne acolo în ţara înserării,
două statui colosale, Mama şi Tata,
de granit cenuşiu.

Identi ică, în text, notele „biogra iste” şi determină moti-vele literare pe care acestea le comunică, reperînd ideea lui Mircea Cărtărescu: *Consecințele cele mai spectaculoase pentru evoluția poeziei de după 1989 a avut-o una din poetici, numită* biogra istă *sau* personistă.

Argumentează semni icația acestei corelări, sistematizînd informația în tabelul propus.

Note „biografiste”	Motive	Semnificația motivelor

Motivează trecerea eului liric de la starea ludică la trăirea intensă a unor sentimente general-umane: *paternitatea, intenția de a-și pune în valoare viața, dragostea, Marea Trecere.*

3.1. Descifrează semni icația motivelor *carte* și *literatură*, implicate în poem.

3.2. Informează-te din *Agenda cititorului* și comentează aluziile poetului la problema ce denotă autoreferențialitatea poeziei postmoderniste: *cititorul și lectura, tradiția și exprimarea anumitor stări de spirit.*

Interpretează particularitățile limbajului poetic din ultima parte a poemului.

Generalizează efectul împletirii în textul poetic a elemente-lor de tradiție literară cu cele de poetică postmodernistă.

Comentează unul dintre fragmentele textului, la alegere.

Demonstrează, într-o compoziție, valoarea general-umană a mesajului comunicat de fragmentele citite.

Descoperă o altă formulă a scriiturii postmoderne, lectu-rînd poemul *Levantul* de același autor.

Justi ică opțiunea autorului de a-și de ini părțile poemului prin *cînturi*.

Explică semni icația călătoriei personajului principal Ma-noil.

Analizează 2–3 particularități ale limbajului neobișnuit utilizat de către autor, referindu-te la diverse registre stilistice ale limbii: arhaic, popular, de jargon, argotic.

4.1. Observă scopul declarat al autorului de a-și făuri un limbaj propriu.

Exempli ică una dintre viziuni:

Levantul este o „carte în carte”;

Poemul *Levantul* este o parodie a spectacolului poeziei.

Agenda cititorului

Specificități ale textului postmodernist

Coborîrea poeziei în realitatea cotidiană, haotică și fluidă, revenirea narativității, a impurității, a hazardului.

Renunțarea la metaforă și la imaginea elaborată în favoarea vorbirii cotidiene.

Înlocuirea marelui principiu modernist al impersonalității actului creator cu ceea ce se numește biografism: dependența textului literar de personalitatea, biografia și experiențele reale ale autorului, chiar neînsemnate și puțin semnificative pentru ceilalți.

Mircea Cărtărescu

LEGO, ERGO SUM

Garofița, o lectură parodică a tradiției literare

Citește poezia, încercînd să intuiești și să identi ici autorul și hipotextul parodiat.

GAROFIȚA

Teiul Doamnei pare zugrăvit în cridă, În cofetărie intră o gravidă.
Astfel stă la coadă între mușterii
Ca o garofiţă între păpădii.
Astfel între brazii cu tulpini de ceară,
Lîng-un șipot dulce șade-o căprioară.
Checuri cu stafide doarme în vitrine.
E frigoriferul greu de savarine.
Eu la o măsuţă îmi consum frucola Și
citesc cum Nică pleacă la Socola, Că-
l predau pe Creangă astăzi la amiază.
Mușteriii merge, coada-naintează…

Rumeioara jună, cu burtica mare,
A ajuns în faţă, chiar la vînzătoare:
– Mumă-mea, duduie, astăzi m-a trimis
să îmi dai pachetul ce i l-ai promis: patru
excelenturi, două amandine
și ilone șase, glazurate bine,
cinci cutii de frișcă albă ca zăpada
și fursecuri unse gros cu șocolada.

Vînzătoarea scoate un oftat adînc.
Pe la mese pruncii cremele-și mănînc.
– Mergi și spune celei care te-a trimes
Că i-am pus și nuga, un delicates,
Și că totul face, socotit în lei,
Doar un fleac, o sută patruzeci și trei.

Lămpile gălbuie, de la Fondul Plastic,
Dau cofetăriei un lucit fantastic,
Iar copila noastră, galeș durdulie,
Vine la măsuţa-mi cu o sarailie.
Coamele îi trece dincolo de șale.
Are sub bluziţă două portocale,
Iar sub gene lunge, ca de hurioară,
O privire dulce, ca de surioară,
Și-un obraz ca luna, pal îi schinteiază.
Mușteriii merge, coada-naintează…

Eu îmi pun șepcuţa și cu forţe nouă

Merg să-l iau din stradă pe 109.

Pronunţă-te asupra faptului de viaţă asociat sensului din primul vers, ce trimite la textul parodiat.

Precizează un spaţiu şi un timp al întîmplării evocate în text.

Determină modalitatea poetică de relatare a evenimentului banal din realitatea vieţii cotidiene.

Explică insistenţa pe imaginea *cozii*, la care stau clienţii, *muște-riii*, şi a rolului acestui vers ca element de structură.

Lucrînd în echipe, demonstraţi că poezia este o ilustraţie elocventă a poeticii postmoderniste.

Interpretaţi „prozaismul” existenţial din text, semnificat de prăjiturile din frigider și de registrul vorbirii directe.

Comentaţi prezenţa tinerei ca o nouă percepţie a existen-ţei, a poeticului vieţii cotidiene.

Demonstraţi că poezia parodiază compoziţia și stilul ba-ladei de tradiţie pașoptistă, comparînd-o cu legendele lui Bolintineanu și Alecsandri și analizînd lexicul, procedeele retorice, caracterul lor aluziv.

Motivaţi rolul eului liric, al autorului, în constituirea viziunii poetice prin care *totul*, fără excepţii, poate fi cuprins în orizontul poeticului. Utilizaţi informaţia din *Agenda criticului.*

5.1. Sintetizaţi, pe un poster, 3–4 argumente care să certi ice trăsăturile postmoderniste ale textului.

Comentează caracterul parodic al poeziei, relevînd anumite similitudini cu parodiile lui Marin Sorescu.

Demonstrează valoarea intertextualităţii în construirea tex-tului dat, semn distinctiv al discursului poetic postmodern.

Interpretează trăsăturile postmodernismului, în baza tex-tului *Garo iţa*.

OPŢIONAL

Argumentează factura postmodernistă a textului poetic, pornind de la a irmaţia autorului că poezia trebuie să arate *o înaltă idelitate față de referent, de lumea reală,* să exprime *gîndurile și emoțiile strict personale, netipice, neestetice ale poetului*.

Pornind de la speci icul stilului lui Mircea Cărtărescu, re-alizaţi, în grup, o cercetare a problemei: *Literatura de azi se întemeiază pe recuperarea, în manieră postmodernistă, a tradiţiei literare*.

5.1. Valori icaţi texte din creaţia scriitorilor I. Mălăncioiu, Em. Galaicu-Păun, N. Leahu etc.

5.2. Prezentaţi rezultatele cercetării voastre în cadrul unui co-locviu tematic.

ARS COLLABORANDI

Agenda criticului

Mircea Cărtărescu îşi face un program din a re-cicla stilurile vechi... Cu un capăt al lăncii paro-diază, iar cu altul reinte-meiază. Parodia nu este la el niciodată integral parodică. Ceva se salvea-ză, rîsul spală cocleala versurilor îmbătrînite şi roase de timp…

Văzute dintr-un unghi favorabil liric, obiectele-kitsch, deşeurile civili-zației moderne, urîtul cotidian participă la un mare spectacol. Poezia este, desigur, a ochiului care ştie să vadă şi să dea semnificație mai înaltă acestor aglomerări de lu-cruri nepoetice.

Eugen Simion

ARS DISCENDI

Manualul a fost aprobat prin ordinul Ministrului Educaţiei al Republicii Moldova nr. 399 din 25 mai 2015.
Lucrarea este elaborată conform curriculumului disciplinar şi finanţată din sursele Fondului Special pentru Manuale.

Acest manual este proprietatea Ministerului Educaţiei al Republicii Moldova.

Liceul.....
Manualul nr. .....

Anul de folosire	Numele şi prenumele elevului care a primit manualul	Anul şcolar	Aspectul manualului	
			la primire	la returnare
1				
2				
3				
4				
5				

Dirigintele va verifica dacă numele elevului este scris corect.
Elevul nu trebuie să facă nici un fel de însemnări în manual.
Aspectul manualului (la primire şi la returnare) se va aprecia: *nou*, *bun*, *satisfăcător*, *nesatisfăcător*.

Descrierea CIP a Camerei Naţionale a Cărţii
Cristei, Tamara
Limba şi literatura română: Manual pentru clasa a XII-a / Tamara Cristei, Adrian Ghicov, Olga Cosovan, Tatiana Cartaleanu; comisia de evaluare: Nicolae Leahu [et al.]; Ministerul Educaţiei al Republicii Moldova. – Chişinău: Cartdidact, 2015 (Combinatul Poligrafic). – 308 p.

ISBN 978-9975-3033-1-6
811.135.1+821.135.1.09(075.3)
L 62

Autorii exprimă mulţumiri domnului Ion Puiu, maestru în artă, laureat al Premiului de Stat al Republicii Moldova, pentru amabilitatea de a ilustra, preponderent, acest manual cu lucrări din propria-i creaţie.

Secvențele de text ce însoțesc imaginile și care nu sînt nominalizate reprezintă citate din creația autorilor studiați în cadrul modulului/temei sau aparțin autorilor manualului.

Editura se obligă să achite deţinătorilor de copyright, care încă nu au fost contactaţi, costurile de reproducere a imaginilor folosite în prezenta ediţie.

Comisia de evaluare: *Nicolae Leahu,* doctor în filologie, conferenţiar universitar, Universitatea de Stat „Alecu Russo”, Bălţi
Mariana Jitari, profesoară, grad didactic superior, Liceul Teoretic „Spiru Haret”, Chişinău
Lucia Coman, profesoară, grad didactic superior, Liceul Teoretic „Ion Creangă”, Chişinău
Rodica Cotruță, profesoară, grad didactic superior, Liceul Teoretic „Boris Dînga”, Criuleni
Angela Grama-Tomiță, profesoară, grad didactic superior, Liceul Teoretic „Mihai Eminescu”, Chişinău
Elena Sauca, profesoară, grad didactic superior, Liceul Teoretic „Constantin Stere”, Soroca

Lectori: *Nadia Bulmag, Elena Mîslițchi*
Copertă: *Vladimir Kravcenko*
Paginare computerizată: *Adrian Grosu*

T. Cristei, *A. Ghicov*, *O. Cosovan, T. Cartaleanu,* 2015
Imprimat la Combinatul Poligrafic. Comanda nr. 50729
CZU 811.135.1+821.135.1.09(075.3)
L 62

Limba și Literatura Română

ISBN 978-9975-3033-1-6

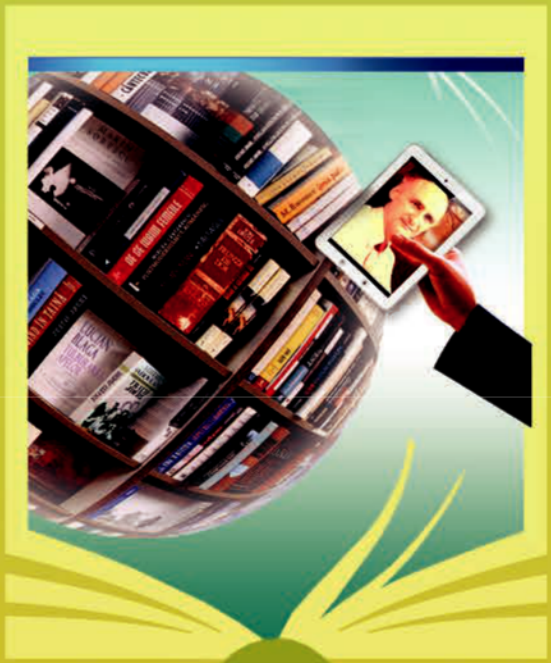

MANUAL PENTRU CLASA A XII-A

Cuvîntul se moștenește cu bătaia inimii.
Meșteșugul lui cerne lumea și sufletul,
dînd naștere literaturii și elocvenței.

Tudor Arghezi

ISBN 978-9975-3033-1-6
9 789975 303316